

Rapportage

Advies Commissie Toelating en Begeleiding

Onderwijsconsulenten

Onderwijsconsulenten+

1 augustus 2007 – 1 augustus 2008

Den Haag, september 2008.

INHOUDSOPGAVE

INHOUDSOPGAVE	1
VOORWOORD.....	3
INLEIDING EN LEESWIJZER	5
1. CONCLUSIES, TRENDS EN AANBEVELINGEN	6
1.1 Conclusies en trends uit de praktijk van de onderwijsconsulenten	6
1.1.1 Korte samenvatting van cijfers en feiten.....	6
1.1.2 Conclusies en trends	7
1.2 Conclusies en trends uit de praktijk van de ACTB	9
1.2.1 Korte samenvatting van cijfers en feiten.....	9
1.2.2 Conclusies en trends	9
1.3 Conclusies en trends uit de praktijk van de onderwijsconsulenten+	10
1.3.1 Korte samenvatting van cijfers en feiten.....	10
1.3.2 Conclusies en trends	11
1.4 Aanbevelingen ACTB/Onderwijsconsulenten(+).	12
1.5 Toekomstige rol ACTB en Onderwijsconsulenten(+).	14
2. ONTWIKKELINGEN LGF, ACTB EN ONDERWIJSCONSULENTEN(+).	15
2.1 Ontwikkelingen rond Passend onderwijs en de LGF.....	15
2.2 De toekomst van de ACTB en de Onderwijsconsulenten(+).	16
2.3 Werkwijze Onderwijsconsulenten(+), ACTB en bureau.....	16
2.3.1 Werkwijze Onderwijsconsulenten(+).	16
2.3.2 Werkwijze ACTB	17
2.3.3 Bureau ACTB/Onderwijsconsulenten(+).	18
3. WERKZAAMHEDEN EN BEVINDINGEN ONDERWIJSCONSULENTEN	19
3.1 Inleiding.....	19
3.2 Bevindingen rond de bemiddelingsaanvragen	19
3.2.1 De vraaggerichte werkwijze.....	20
3.2.2 Minicasuïstiek en reguliere casussen	22
3.2.3 Verschuiving van problematiek in de casuïstiek	22
3.2.4 Veelvoorkomende problematiek in het (voortgezet) speciaal onderwijs	23
3.3 Samenwerking met betrokken instanties en personen	24
3.3.1 Samenwerking met onderwijsinstanties	24
3.3.2 Samenwerking met zorginstanties	25
3.3.3 Werkafspraken met onderwijs- en zorginstellingen.....	26
3.4 Complicerende factoren en structurele knelpunten	27
3.4.1 Plaatsingsproblemen op het VSO	28
3.4.2 Nog te weinig mogelijkheden voor 'slimme ASS-leerlingen'.....	28
3.4.3 Wachtlijsten bij ambulante begeleiding.....	28
3.4.4 Koudwatervrees regulier onderwijs	28
3.4.5 Doorstroming vanuit behandeling naar onderwijs onvoldoende voorbereid.....	29
3.4.6 Opstelling van de ouders	29
3.4.7 Regionale beperkingen	29
3.4.8 Overige complicerende factoren en knelpunten.....	29
3.5 Cijfers en feiten over het rapportagejaar 2007/2008	31
3.5.1 Samenvatting van de kerngegevens	31
3.5.2 Aantal in behandeling genomen verzoeken in het rapportagejaar.....	31
3.5.3 Afgeronde adviezen.....	31
3.5.4 Aard van de oplossing	32
3.5.5 Afgebroken zaken.....	32
3.5.6 Heropende zaken.....	32
3.5.7 Redenen voor de advies- en begeleidingsaanvragen.....	32
3.5.8 Thuiszitters	33
3.5.9 Spreiding (voortgezet) speciaal onderwijs en regulier onderwijs.....	33

3.5.10	Spreiding primair onderwijs (PO) en voortgezet onderwijs (VO)	33
3.5.11	Spreiding naar cluster en provincie	34
3.5.12	Spreiding naar stoomnis of handicap	34
3.5.13	Spreiding naar geslacht	34
3.5.14	Spreiding autochtoon/allochtoon	34
3.6	De mening van ouders en scholen volgens de enquêtegegevens	35
3.6.1	Bevindingen ouders	35
3.6.2	Bevindingen scholen	36
4.	WERKZAAMHEDEN EN BEVINDINGEN ACTB	40
4.1	Werkwijze en bevindingen rond de adviesaanvragen	40
4.1.1	Toetsingscriteria volgens de LGF	40
4.1.2	Toetsingscriteria volgens Inrichtingsbesluit WVO	41
4.1.3	Aanbodgerichte benadering van scholen bij afwijzing	41
4.1.4	Vertragende factoren en omstandigheden bij adviesaanvragen	42
4.2	Uitgebrachte adviezen	43
4.2.1	Zaak 1	43
4.2.2	Zaak 2	43
4.3	De synergie tussen de werkzaamheden van de ACTB en de Onderwijsconsulenten(+)	45
4.4	Borging van de functie van Onderwijsconsulenten(+) na 1 augustus 2009	46
4.5	Overige ACTB-activiteiten	47
4.6	Cijfers en feiten over het rapportagejaar 2007/2008	48
4.6.1	Ontvangen adviesverzoeken	48
4.6.2	Aard van de verzoeken	48
4.6.3	Regionale spreiding van de verzoeken	49
4.6.4	Onbevoegdheid van de ACTB	49
5.	WERKZAAMHEDEN EN BEVINDINGEN ONDERWIJSCONSULENTEN+	50
5.1	Inleiding	50
5.2	Overzicht van alle OC+- (mini)projecten	51
5.3	Ervaringen ACTB en Onderwijsconsulenten+ met deze werkwijze na drie jaar	55
5.3.1	ACTB	55
5.3.2	Onderwijsconsulenten+	55
5.4	Drie jaar OC+- (mini)projecten: resultaten en knelpunten	58
5.4.1	De resultaten van de OC+-projecten	58
5.4.2	De knelpunten van de OC+-projecten	61
5.5	Aanbevelingen en aandachtspunten	62
Bijlage I	Statistieken werkzaamheden onderwijsconsulenten 2007/2008	65
Bijlage II	In 2007/2008 afgeronde adviezen uit aanmeldingen van 2006/2007	72
Bijlage III	Aanvullende informatie uit de enquête onder onderwijsconsulenten	78
Bijlage IV	Resultaten enquête ouders regulier onderwijs	83
Bijlage V	Resultaten enquête ouders speciaal onderwijs	92
Bijlage VI	Resultaten enquête scholen regulier onderwijs	102
Bijlage VII	Resultaten enquête scholen speciaal onderwijs	108
Bijlage VIII	Overzicht OC+-projecten en OC+-miniprojecten in 2007/2008	112
Bijlage IX	Overzicht van gebruikte afkortingen	138

VOORWOORD

Voor u ligt het vijfde jaarverslag van de ACTB/Onderwijsconsulenten(+). De ACTB is in 2003 ingesteld voor de duur van drie jaar, welke periode is verlengd met 3 jaar tot augustus 2009. Dat betekent dat de ACTB in 2008 haar eerste en enige lustrum viert.

De ACTB heeft als opdracht een goede invoering van de leerlinggebonden financiering (LGF) te bewerkstelligen. Samen met de Onderwijsconsulenten(+) bevordert zij de emancipatie en integratie van kinderen met een handicap en/of onderwijsbeperking in het regulier onderwijs. Zij beweegt zich daarbij in het complexe werkveld van beoogde keuzevrijheid van ouders, het schoolbeleid voor zorgleerlingen, (jeugd)zorg en leerplicht. Daarbij staat het belang van het kind voorop.

De keuzevrijheid van ouders blijkt in de praktijk geen absoluut keuzerécht te zijn. En het beleid van scholen rond zorgleerlingen is onderworpen aan zorgvuldigheidscriteria en wettelijke bepalingen. In dat spanningsveld tussen een niet volledig vrij keuzerecht van ouders en een beperkte beleidsvrijheid van scholen doen de ACTB en de Onderwijsconsulenten hun werk.

Aanvankelijk was het de bedoeling dat de ACTB en de Onderwijsconsulenten ouders en scholen tijdelijk zouden ondersteunen om de invoering van de LGF in goede banen te leiden. Na een periode van ondersteuning, advisering en gewenning zou het onderwijsveld voldoende ervaring en routine moeten hebben opgebouwd om de LGF-vraagstukken zelfstandig verder op te pakken. De toename van de bemiddelings- en adviesvraagstukken wijst echter uit, dat er nog steeds grote behoefte is aan de ondersteuning vanuit ACTB/Onderwijsconsulenten(+). De groei ligt voornamelijk bij kinderen met een aan autisme en/of gedragsproblemen gerelateerde problematiek (cluster 4-geïndiceerde leerlingen). Deze trend zet zich consequent voort.

In de casuïstiek zien wij na 2005 een verdubbeling van de interventies door de onderwijsconsulenten. De groei in het aantal bemiddelingsvraagstukken vlakt daarna wat af, maar stijgt in 2007/2008 weer met 6% ten opzichte van het voorgaande schooljaar naar 603. Wat zegt dit over het systeem?

Wij zien dat veel ouders en scholen de weg naar ACTB en de Onderwijsconsulenten weten te vinden en dat zij bereid zijn hun soms ingrijpende problematiek aan ons toe te vertrouwen. 603 zaken, of liever, 603 kinderen, is in absolute zin veel, want ieder kind is er één! Wij moeten echter wel de nuance onder ogen zien: er zijn meer dan 100.000 kinderen met een indicatie, waarvan er 30.000 een rugzak hebben. Zo bezien vormen de 603 kinderen ongeveer 2% van de totale LGF-populatie en 0,6% van het totaal aantal geïndiceerde leerlingen. Wij zijn vanuit onze ervaring soms geneigd om conclusies over het systeem te trekken op basis van die 2% en 0,6% van zwaarste gevallen. Echter, betrokken ouders en scholen kunnen in een groot aantal gevallen problemen rond de LGF onderling tot een oplossing brengen.

Een ander systeem zal naar mijn mening evenmin 100% sluitend kunnen zijn, waardoor er voor een relatief klein aantal complexe vraagstukken steeds behoefte zal zijn aan een begeleidingsapparaat zoals de Onderwijsconsulenten, die hun rol met succes vervullen.

De samenwerking tussen de ACTB en de Onderwijsconsulenten mag geslaagd genoemd worden. De formele adviesprocedure van de ACTB is een sluitstuk. De onderwijsconsulenten gebruiken dat sluitstuk als een soort stok achter de deur. Zij kunnen hun bemiddelingspogingen vaker succesvol afronden, omdat partijen een formele adviesronde willen voorkomen.

De onafhankelijkheid en deskundigheid van de Onderwijsconsulenten, gericht op het belang van het kind, is een belangrijke succesfactor en werkt dejuridiserend.

De activiteiten van de Onderwijsconsulenten en de ACTB worden in het werkveld breed gewaardeerd, getuige de vele verwijzingen die het bureau wekelijks ontvangt van organisaties als Postbus 51, leerplichtambtenaren, de Onderwijsinspectie, intern begeleiders, ambulant begeleiders, docenten en belangenorganisaties. Het bureau en de onderwijsconsulenten vervullen een vertrouwensrol als verstrekker van informatie, doorverwijzer, luisterend oor en meedenker. Overigens worden wij ook over uiteenlopende (onderwijs)problematiek buiten de LGF-werkingsfeer benaderd.

De ACTB wordt op 1 augustus 2009 opgeheven. De Commissie Gelijke Behandeling zal in het kader van de wetsherziening inzake handicap en chronische ziekte in het funderend onderwijs de adviestaken van de ACTB overnemen.

De rol van de Onderwijsconsulenten zal na 2009 niet uitgespeeld zijn. Een dergelijke voorziening blijft noodzakelijk. Het ministerie van OCW werkt aan een bestuurlijke oplossing om de consulentenfunctie te borgen, mede gelet op de ontwikkelingen naar Passend onderwijs. De Onderwijsconsulenten(+) worden mogelijk bestuurlijk ondergebracht bij het Centrum voor Consultatie en Expertise (CCE). Het CCE is een verwante en eveneens onafhankelijke organisatie die zich gespecialiseerd heeft in begeleidings- en bemiddelingsvraagstukken bij complexe zorgproblematiek. De maatschappelijke en politieke trend is om vraagstukken rond jeugd, zorg en onderwijs meer integraal te benaderen. Samenwerking met het CCE biedt in dat kader interessante perspectieven.

Tot nu toe heeft ACTB/Onderwijsconsulenten(+) meer dan 2300 advies- en ondersteuningsverzoeken in behandeling genomen. Heel veel individuele vraagstukken zijn opgelost. Daarnaast heeft de OC+-formule bijgedragen aan het oplossen van structurele problematiek, door partijen tot samenwerking te bewegen om voor groepen kinderen een verantwoord onderwijsarrangement te creëren. De onderwijsconsulenten(+) hebben zo meer dan 1000 kinderen kunnen helpen. De kennis en expertise die is opgedaan in de OC+-projecten is van grote waarde voor het Passend onderwijs. Borging hiervan is naar mijn mening noodzakelijk!

Hoewel wij in veel gevallen kunnen meehelpen aan een verantwoorde onderwijsoplossing, zijn er ook knelpunten. Deze rapportage maakt daar melding van. Op deze plaats wil ik alvast wijzen op twee groepen kinderen die buiten de boot dreigen te vallen: de leerlingen met complexe gedragsproblematiek waar het speciaal onderwijs ook geen pasklare onderwijsoplossingen voor heeft, en de groep kinderen die bij de herindicatie geen nieuwe clusterbeschikking ontvangt.

De medewerkers van het bureau en de onderwijsconsulenten hebben met hun inzet en enthousiasme de organisatie succesvol op de kaart gezet, waarvoor mijn dank en waardering. Ik wens u veel leesplezier met de rapportage 2007/2008.

Marjolijn Nicolai,
voorzitter ACTB

September 2008

INLEIDING EN LEESWIJZER

De regeling Leerlinggebonden financiering (LGF; ook 'rugzakje' genoemd) die in 2003 is ingevoerd, biedt ouders¹ meer keuzevrijheid bij het kiezen van een school voor hun gehandicapte kind. Zij kunnen nu zelf bepalen of zij hun kind naar een school voor (voortgezet) speciaal onderwijs willen sturen, of naar een reguliere school. Als de voorkeur uitgaat naar een reguliere school voor hun kind, kunnen de ouders uit de leerlinggebonden financiering extra benodigde zaken bekostigen, zoals ambulante begeleiding, leermiddelen of extra formatie.

Vanaf 1 januari 2006 is ook voor het middelbaar beroepsonderwijs (MBO) een subsidieregeling LGF van toepassing.

Mochten er problemen ontstaan tussen ouders en scholen, bijvoorbeeld over de toelating van een leerling of over de besteding van rugzakmiddelen, dan kan aan de ACTB/Onderwijsconsulenten om advies en bemiddeling gevraagd worden.² In eerste instantie wordt dan een onderwijsconsulent ingezet.

Onderwijsconsulenten zijn onafhankelijk en hebben in de afgelopen jaren bewezen een belangrijke bijdrage te kunnen leveren aan het oplossen van problemen tussen ouders en scholen. Als de inspanningen van de onderwijsconsulenten niet tot het gewenste resultaat leiden, kunnen ouders of scholen de kwestie voorleggen aan de - eveneens onafhankelijke - Advies Commissie Toelating en Begeleiding (ACTB).

De tak van Onderwijsconsulenten die zich bezighoudt met het aanpakken van *structurele* knelpunten heet Onderwijsconsulenten+ (lees: Onderwijsconsulenten Plus). Onderwijsconsulenten+ initiëren en coördineren samenwerkingsprojecten tussen betrokken partijen op de raakvlakken van jeugd, onderwijs en zorg.

In deze vijfde rapportage van de ACTB en Onderwijsconsulenten(+) worden de bevindingen over het schooljaar 2007/2008 gepresenteerd.

Hoofdstuk 1 bevat de conclusies, trends en aanbevelingen van de ACTB/Onderwijsconsulenten(+).

In hoofdstuk 2 wordt een beschrijving gegeven van de ontwikkelingen en toekomstverwachtingen rond de LGF en de rol daarbij van de ACTB/Onderwijsconsulenten(+).

De werkzaamheden en bevindingen van de onderwijsconsulenten staan in hoofdstuk 3. Aanvullende informatie kunt u lezen in de bijlagen I tot en met VII.

Hoofdstuk 4 belicht de werkzaamheden en bevindingen van de ACTB.

Een beschrijving van de projecten van de onderwijsconsulenten+ staat in hoofdstuk 5 en in bijlage VIII.

De betekenis van de afkortingen die in deze rapportage gebruikt worden kunt u vinden in bijlage IX.

¹ Waar in de tekst het woord ouder(s) wordt gebruikt, kan ook bedoeld zijn: voogd, verzorger(s), etc.

² Zie ook de website van de ACTB: www.actb.nl, www.onderwijsconsulenten.nl en de rapportages over de voorgaande jaren.

1. CONCLUSIES, TRENDS EN AANBEVELINGEN

Paragraaf 1.1 beschrijft de trends en conclusies rondom het werk van de onderwijsconsulenten, paragraaf 1.2 die van de ACTB en paragraaf 1.3 die van de onderwijsconsulenten+. In paragraaf 1.4 staan de aanbevelingen ter bevordering van een goede uitvoering van de LGF en paragraaf 1.5 gaat kort in op de toekomst van de ACTB en de Onderwijsconsulenten(+) na de opheffing van de ACTB per 1 augustus 2009.

1.1 Conclusies en trends uit de praktijk van de onderwijsconsulenten

1.1.1 Korte samenvatting van cijfers en feiten

Het aantal nieuwe aanmeldingen ligt met 603 casussen dit jaar 36 hoger dan in 2006/2007. In totaal werden 537 casussen afgesloten (uit aanmeldingen van 2006/2007 en 2007/2008), bijna 14% meer dan in het vorige rapportagejaar. Er zijn nog 209 casussen uit dit jaar in behandeling.

Plaatsingsproblematiek blijft de belangrijkste reden om een onderwijsconsulent in te schakelen. Het aantal (dreigende) verwijderingen/schorsingen neemt toe, en er is ook een groei te zien in het aantal casussen met thuiszitrisico: van 35% vorig jaar naar 41% dit jaar.

Opvallend is de groei van het aantal ouders dat een voorkeur voor speciaal onderwijs heeft uitgesproken bij plaatsingsproblemen: met 47% is deze groep nu zelfs iets groter dan de groep die de voorkeur geeft aan regulier onderwijs. Ouders willen en kunnen blijkbaar meer dan voorheen zélf hun voorkeur uitspreken; de categorie 'geen voorkeur' is aanzienlijk gekrompen, van 25% vorig jaar naar 9% dit jaar.³

Bij 91 adviesverzoeken werd het instrument van de minicasus gehanteerd, waarbij preventief en met een korte interventie gewerkt wordt. Hier ging het vooral om bemiddeling bij meningsverschillen tussen ouders en school.

De verdeling van de casussen over jongens (81%) en meisjes (19%) is ongeveer gelijk aan vorig jaar. De spreiding over de clusters⁴ laat een iets ander beeld zien. Was cluster 4 vorig jaar nog met 73% vertegenwoordigd, nu is dat 59%. Uit cluster 3 is nu 18% van de leerlingen afkomstig tegen 20% vorig jaar. Het verschil zit in het aantal aanvragen zonder clusterindicatie. Dit jaar betrof dat 18%. Voor een deel van deze casussen geldt dat een clusterindicatie in aanvraag was, en/of dat hulp bij de (her)indicatieprocedure werd gevraagd.

³ Zie bijlage I, tabel 4.

⁴ Commissies voor de Indicatiestelling kunnen kinderen met een handicap of stoornis een beschikking (clusterindicatie) geven. De indeling van de onderwijsclusters is: cluster 1 - visuele handicap; cluster 2 - gehoor-, taal- en/of spraakproblemen; cluster 3 - verstandelijke en/of lichamelijke handicap en cluster 4 - psychiatrische of gedragsstoornissen.

1.1.2 Conclusies en trends

Op basis van de uitkomsten van de enquête onder de onderwijsconsulenten worden de volgende trends gesignaleerd.

- **Voorkeur ouders dit jaar meer gespreid**

Opvallend is de groei van het aantal ouders dat een voorkeur heeft uitgesproken voor speciaal onderwijs. Voorheen hadden ouders óf een uitgesproken voorkeur voor regulier onderwijs, óf een groot deel sprak geen voorkeur uit. Nu zijn ouders blijkbaar steeds beter in staat af te wegen welk type onderwijs het beste bij hun kind past, en is er een verschuiving te zien van 'geen voorkeur' naar (meer) 'speciaal onderwijs'. Een onderwijsconsulent drukt het zo uit: 'De betrokkenheid en het aan de bel trekken voor professionele ondersteuning vind ik al een trend op zich!'

- **Groei van het aantal leerlingen met thuiszitriscio**

Op het moment dat een onderwijsconsulent bij een thuiszitter wordt ingeschakeld is er al zoveel gebeurd, dat ouders en school niet meer met elkaar praten. Dat maakt de bemiddelingswerkzaamheden lastig, want geen van de partijen wil gezichtsverlies leiden.

Hoewel het netwerk van de onderwijsconsulenten steeds breder bekend raakt, zijn nog niet alle scholen en leerkrachten op de hoogte van wat dit netwerk kan betekenen. Ook zijn er scholen die ouders onvoldoende informeren over de mogelijkheden van bemiddeling door de onderwijsconsulenten.

- **Plaatsing in het (V)SO blijft problematisch**

Het blijft een probleem kinderen op het (V)SO geplaatst te krijgen. Op een aantal scholen, vooral in cluster 4, zijn de wachtlijsten lang. De onderwijsconsulenten vinden dat het VO nog onvoldoende ingesteld is op het opvangen van (meer complexe) zorgleerlingen (de nog steeds van toepassing zijnde koudwatervrees). Mede daardoor groeit het VSO. Overigens wordt tevens vastgesteld dat ondanks die groei en de verschuiving in de voorkeur van ouders (zie ook hierboven), steeds meer ouders bedenkingen lijken te hebben tegen (V)SO-scholen. De redenen die zij hiervoor aangeven zijn onder meer stapeling van probleemgevallen, onvoldoende prestatiegerichtheid en de slechte aansluiting op vervolgonderwijs.

- **Toename complexiteit van de problematiek**

Ook dit jaar blijkt uit de cijfers dat de casuïstiek weer zwaarder en complexer is geworden. Vastgesteld moet worden dat niet voor ieder probleem een oplossing gevonden kan worden. Vooral bij cluster 4-leerlingen schiet de begeleiding in het speciaal onderwijs nogal eens tekort: er is sprake van handelingsverlegenheid bij docenten.

In veel gevallen (ca. 80%) worden de onderwijsconsulenten geconfronteerd met ingewikkelde hulpvragen rond onderwijs in combinatie met moeilijke gezinssituaties (verslaving, financiële problemen en - met name - echtscheiding).

- **Uiteenlopende ervaringen met scholen**

Er lijkt een duidelijke onderscheid te ontstaan in de manier waarop scholen met LGF-leerlingen omgaan. Enerzijds zijn er scholen die zich ontwikkelen en steeds beter in staat zijn leerlingen met rugzakjes op te vangen. Anderzijds gebeurt het tegenovergestelde en houden scholen LGF-leerlingen zoveel mogelijk af. Zij adviseren ouders hun kind op een andere school te plaatsen. Dit zijn ook de scholen die gemakkelijk tot verwijderen en schorsen overgaan.

Door het LGF-beleid zijn ouders steeds meer betrokken geraakt bij de hulpverlening rond het onderwijsaanbod voor hun kind en zij willen hierover meepraten. Scholen zijn hier nog niet altijd mentaal op toegerust. Zij zouden zich meer moeten realiseren dat een luisterend oor vaak al veel voor ouders betekent.

- **Inclusief onderwijs stelt zorgleerlingen voor problemen**

Sommige schoolbesturen in het basisonderwijs denken dat Passend onderwijs hetzelfde is als inclusief onderwijs. Voor kinderen met gedragsproblematiek kan dit zeer problematisch zijn, vooral voor structuurbehoefte leerlingen. Zowel leerlingen met aan autisme verwante stoornissen als kinderen met een acting-out gedragspatroon (bijvoorbeeld ADHD) zijn in de inclusief leeromgeving niet op hun plaats.

- **Leerplein en studiehuis bieden zorgleerlingen te weinig structuur**

Cluster 4-leerlingen komen dikwijls de eerste 2 (VMBO) of 3 jaar (HAVO) van het VO goed door, maar als het leerplein of het studiehuis in zicht komt, gaat het vaak fout. Er wordt dan te veel gevraagd van de zelfstandigheid, motivatie en zelfcontrole van de leerling. Probleem is dat er voor deze jongeren te weinig mogelijkheden zijn voor diplomagericht onderwijs op VSO-scholen.

- **Bekendheid van Onderwijsconsulenten(+) bij instellingen neemt toe**

Hoewel een enkele onderwijsconsulent opmerkt dat het concept van de onderwijsconsulenten nog vrij onbekend is, met name bij ouders, is de tendens toch dat steeds meer mensen en organisaties beseffen wat dit netwerk van deskundigen kan betekenen. Scholen, ROC's, leerplichtambtenaren en zorginstellingen weten beter de weg naar de onderwijsconsulenten te vinden en krijgen in toenemende mate zicht op wat zij wel en niet kunnen.

Een nadeel bij de werkzaamheden is dat onderwijsconsulenten slechts een adviesfunctie hebben; sommige schooldirecteuren beseffen dit, en zijn in eerste instantie geneigd aangedragen oplossingen naast zich neer te leggen.

- **Onderwijs en zorg groeien naar elkaar toe**

Langzamerhand lijkt er een betere samenwerking tussen onderwijs en zorg te ontstaan. Dat is een goede ontwikkeling, gezien de groeiende behoefte aan specifieke onderwijs/zorgarrangementen. Er is meer overleg met andere disciplines zoals MEE, Jeugdzorg en het CCE.

Ook hebben Jeugdzorg en leerplichtambtenaren ontdekt dat zij bij bepaalde problematiek de onderwijsconsulenten kunnen inschakelen. Er moet echter wel voor worden opgepast dat de problemen niet worden afgeschoven; de verantwoordelijkheid voor het kind moet op de juiste plaats blijven.

- **Handelingsplannen blijven aandacht vragen**

Voorals in het primair onderwijs blijft er sprake van problematiek rond de handelingsplannen.

- **Tekort aan directe opvang**

Voor leerlingen met internaliserende problematiek zijn er onvoldoende directe opvangmogelijkheden. Reboundvoorzieningen zijn doorgaans niet geschikt voor deze leerlingen.

- **Meer vraaggericht werken**

De onderwijsconsulenten stellen vast dat scholen en begeleiders zich meer en meer instellen op een vraaggerichte benadering van zorgleerlingen. Er wordt beter gekeken naar de mogelijkheden van deze leerlingen. Echter, omdat nog niet alle scholen de omslag van aanbod- naar vraaggericht hebben gemaakt blijft dit een punt van aandacht.

1.2 Conclusies en trends uit de praktijk van de ACTB

1.2.1 Korte samenvatting van cijfers en feiten

Het aantal adviesverzoeken dat de ACTB dit jaar heeft behandeld is vijftien, waarmee de verhouding tussen aanvragen om bemiddeling door een onderwijsconsulent (dit jaar 603) en adviesaanvragen ongeveer vergelijkbaar is met voorgaande jaren. Het betrof twaalf nieuwe en drie oude (van voor 1 augustus 2007) verzoeken. Redenen voor de adviesverzoeken waren de afwijzing van een toelatingsverzoek (12 keer), verwijdering van een geïndiceerde leerling (2 keer) en onenigheid over het handelingsplan (1 keer).

Drie van de vijftien verzoeken hebben betrekking op het regulier basisonderwijs, tien op het regulier voortgezet onderwijs en twee op het MBO. Dertien verzoeken zijn in behandeling genomen; de twee aanvragen rond MBO-leerlingen moesten worden afgewezen omdat de ACTB daar niet bevoegd is.

Elf adviesverzoeken zijn beëindigd, waarvan twee met een advies en negen omdat alsnog overeenstemming tussen partijen werd bereikt. Twee casussen zijn nog in behandeling.

Alle ouders hebben voorkeur voor regulier onderwijs (in twee gevallen praktijkonderwijs). Zeven kinderen hebben een cluster 4-indicatie, zeven een cluster 3-indicatie en één is een cluster 2-leerling. Het gaat om zes meisjes en negen jongens.

1.2.2 Conclusies en trends

In de ontwikkelingen rond de werkzaamheden van de adviescommissie ACTB wordt het volgende signaleerd:

- **Advies- en ondersteuningsmogelijkheden in een aantal gevallen beperkt**

De ACTB is diverse malen benaderd met vragen over plaatsings- en bestedingsproblemen in het speciaal onderwijs. De ACTB is niet bevoegd hierover te adviseren. Dit wordt met name door ouders als een gemis ervaren.

Ook over de LGF-problematiek in het MBO ontving de ACTB verzoeken tot advies, maar hier hebben de ACTB en de Onderwijsconsulenten evenmin bevoegdheden. Waar mogelijk is doorverwezen naar andere instanties. Uit de reactie van de aanmelders blijkt dat men weinig ondersteuningsmogelijkheden voor geïndiceerde leerlingen ondervindt of kent. Ook op de MBO-scholen, waar deze ouders toch in eerste instantie met hun hulpvragen komen, blijkt men doorgaans weinig af te weten van de ondersteuningsstructuur voor de LGF-doelgroep. Een ondersteuningsstructuur zoals in het funderend onderwijs wordt gemist.

- **Toename van adviesverzoeken na negatieve herindicatiebeschikking**
De ACTB wordt geconfronteerd met adviesverzoeken rond leerlingen die geweigerd worden op reguliere basisscholen na een negatieve herindicatiebeschikking. Hier worden de gevolgen van het strenger hanteren van de indicatiecriteria merkbaar. De ACTB kan niet aan deze verzoeken tegemoet komen, omdat zij niet bevoegd is te adviseren over plaatsingsvraagstukken van niet-geïndiceerde leerlingen. Overigens is in een beperkt aantal gevallen wel een onderwijsconsulent ingeschakeld, als het risico van langdurig thuiszitten dreigde. Ouders vinden dat er onvoldoende nazorg is na een negatieve herindicatiebeschikking.
- **Zorgparagraaf in schoolplannen en -gidsen behoeft aandacht**
Nog steeds moet worden geconstateerd dat schoolgidsen en schoolplannen onvoldoende informatie verschaffen aan de ouders over de LGF-vraagstukken en de mogelijkheden van de ACTB.
- **Succesvolle samenwerking met onderwijsconsulenten en inspecteur van het onderwijs**
Veel ACTB-adviesaanvragen worden opgelost voordat een formeel advies geformuleerd hoeft te worden, doordat onderwijsconsulenten in een uiterste bemiddelingspoging toch vaak oplossingen weten te bereiken. Dit jaar heeft de Onderwijsinspectie een van haar inspecteurs ingezet om in samenwerking met de onderwijsconsulenten oplossingen te creëren voor zeer complexe vraagstukken rond de LGF en speciaal onderwijs. Gezien de succesvolle resultaten verdient het aanbeveling deze samenwerking versterkt voort te zetten.

1.3 Conclusies en trends uit de praktijk van de onderwijsconsulenten+

1.3.1 Korte samenvatting van cijfers en feiten

Nog steeds neemt het aantal projecten van onderwijsconsulenten+ (hierna ook: OC+) toe. Negen onderwijsconsulenten+ zijn op dit moment betrokken bij 22 (mini)projecten. Inmiddels zijn tien projecten afgesloten; binnenkort worden nog enkele projecten afgerond. Drie nieuwe projectvoorstellen zijn in voorbereiding.

Concrete resultaten zijn er met name in de vorm van samenwerkingsverklaringen, onderwijs/zorgarrangementen, diplomagericht onderwijs voor leerlingen met ASS, een schakelvoorziening, een cursusaanbod voor docenten, voorlichtingsfolders, brochures, twee werkwijzers OC+ en een gezamenlijke publicatie van PASSER en OC+.

Het aantal kinderen dat via de OC+-projecten tot nu toe een plaats heeft gekregen bedraagt meer dan 1000.

Minder zichtbare, maar wel gerealiseerde resultaten zijn bijvoorbeeld een omslag in het 'zorgdenken' van scholen, verbetering van samenwerking tussen scholen en instanties (en formalisering van de samenwerking), een afname van wachtlijsten in het SO en minder individuele verzoeken om bemiddeling voor leerlingen met ASS bij de ACTB/Onderwijsconsulenten(+).

1.3.2 Conclusies en trends

Op basis van de ervaringen met de OC+-(mini)projecten kunnen de volgende trends en knelpunten genoemd worden.

- **Scholen afwachtend door berichten over groeibeperkende maatregelen voor de LGF**
Het onderwijsveld vangt geluiden op dat de overheid groeibeheersingsmaatregelen wil nemen ten aanzien van de financiële middelen van de rugzak. Dit bemoeilijkt het van de grond krijgen van samenwerkingsovereenkomsten.
- **Belemmeringen als gevolg van regelgeving en financiering**
Wetten, rechten, regels en uitzonderingen op die regels, gescheiden indicatiestellingen en mogelijkheden en onmogelijkheden op het gebied van zorg en onderwijs vormen zelfs voor ingewijden regelmatig een probleem. Organisaties zijn in het algemeen niet goed op de hoogte van alle mogelijkheden, en onderwijs- en zorginstanties kennen elkaar nog onvoldoende. Belemmerend werkt ook dat onderwijs en zorg verschillend gefinancierd worden.
- **Zorginstellingen nog steeds terughoudend**
Evenals vorig jaar constateren de onderwijsconsulenten+ dat een soepele samenwerking met zorginstellingen nog niet goed van de grond komt. Zo is nog steeds moeilijk vat te krijgen op het indicatietraject voor zorg, en zijn medische instanties minder welwillend in hun bereidheid tot samenwerking dan bijvoorbeeld instellingen voor verstandelijk gehandicapte kinderen.
- **Diplomagericht onderwijs voor ASS-leerlingen behoeft verdere uitbreiding**
Er zijn in enkele regio's al resultaten bereikt met diplomagericht onderwijs voor leerlingen met een stoornis in het autismespectrum, onder meer via projecten van PASSER en de Onderwijsconsulenten+. Het is nu zaak te zorgen voor een landelijk dekkend netwerk van VO- en VSO-scholen die slimme leerlingen met autisme onderwijs kunnen aanbieden met uitzicht op een diploma.
- **Structurele problematiek in het speciaal onderwijs, met name in cluster 3 en 4**
Ook dit jaar is er een toename van OC+-projecten die gericht zijn op structurele problematiek in het speciaal onderwijs. Het gaat om cluster 3- of cluster 4-kinderen ('ZMOLK'ers') met ernstige gedragsproblemen die buiten de boot vallen omdat het speciaal onderwijs niet in staat is deze leerlingen passend onderwijs en passende zorg aan te bieden. Deze kinderen worden verwijderd uit het speciaal onderwijs en komen thuis te zitten of verdwijnen in het zorgcircuit zonder enige vorm van onderwijs.

1.4 Aanbevelingen ACTB/Onderwijsconsulenten(+)

Uit de resultaten van de werkzaamheden van de onderwijsconsulenten(+) en haar eigen activiteiten in het afgelopen jaar volgen onderstaande aanbevelingen van de ACTB:

- **Minder vrijblijvend inspectietoezicht op schoolgidsen, schoolplannen en procedures rond verwijdering blijft noodzakelijk**
De ACTB constateert te vaak dat schoolbesturen de bedoelde gidsen, plannen en procedures onvoldoende kenbaar op orde hebben.
- **Verbetering in de kwaliteit van de handelingsplannen blijft gewenst**
Scholen zouden gezamenlijk moeten komen tot een vast format voor handelingsplannen. Dat zou kunnen bijdragen aan de kwaliteitsverbetering daarvan.
- **De doorlopende zorglijn na het funderend onderwijs in combinatie met zorg blijft wenselijk**
De ACTB/Onderwijsconsulenten constateren dat er veel onbekendheid is met de ondersteuningsstructuur voor LGF-leerlingen in het MBO. Ook binnen de MBO-instellingen zelf lijkt het soms lastig om het juiste loket te vinden. Dit beeld is op te maken uit de diverse adviesverzoeken die de ACTB kreeg; de ACTB is echter niet bevoegd om in MBO-LGF-vraagstukken te treden.
Er zou meer bekendheid aan ouders en leerlingen gegeven moeten worden over de mogelijkheden die de LGF in het MBO biedt, bijvoorbeeld via een laagdrempelig toegankelijk loket.
- **De nazorgfase na een negatieve herindicatiebeschikking behoeft verbetering**
Hoewel reguliere scholen één jaar nazorg in de vorm van ambulante begeleiding kunnen krijgen, blijkt uit de bemiddelingspraktijk dat de scholen daar vaak vanaf zien, omdat er een voorliggend toelatingsvraagstuk speelt. De nazorg moet dus gestimuleerd en (beter) uitgevoerd worden. Samenwerkende partners moeten goede afspraken maken om tot een sluitende aanpak te komen.
- **Samenwerking Onderwijsinspectie en Onderwijsconsulenten(+)**
De Onderwijsinspectie heeft een inspecteur ingezet om samen te werken met de onderwijsconsulenten bij zeer complexe vraagstukken rond LGF en speciaal onderwijs. Gezien de succesvolle resultaten verdient het aanbeveling deze samenwerking op landelijk niveau versterkt voort te zetten.
- **Er is bundeling van financiering nodig voor leerlingen met grote zorgbehoefte**
De financiering vanuit het (speciaal) onderwijs alleen wordt in de praktijk als ontoereikend ervaren voor de opvang van leerlingen met een grote zorgbehoefte. Het verdient aanbeveling voor deze leerlingen, die individueel maatwerk en zeer intensieve begeleiding nodig hebben, de beschikbare middelen uit zorg en onderwijs meer te bundelen.

- Reboundvoorzieningen nodig voor leerlingen die geen externaliserende problematiek hebben**

Bijna alle samenwerkingsverbanden VO hebben reboundvoorzieningen. Deze zijn echter vooral gericht op leerlingen met een 'acting-out'-gedrag, en het pedagogisch klimaat is daarop aangepast. In de praktijk blijkt, dat er ook behoefte is aan een reboundvoorziening voor jongeren met bijvoorbeeld internaliserende problematiek, fysieke problemen en school- en faalangst. Voor deze groep moeten tijdelijke oplossingen gecreëerd worden, waarbij de leerlingen geleidelijk leren omgaan met de massaliteit van reguliere scholen. Deze groep wordt vaak over het hoofd gezien, en valt pas op als het te laat is. Een beter toezicht op de bestaande voorzieningen is wenselijk. Hier ligt een taak voor de VO-scholen.
- Er is behoefte aan bundeling van kennis over ZMOLK'ers en ZML'ers met gedragsproblematiek**

De klassendeler voor deze doelgroep is een knelpunt, zo blijkt uit de OC+-projecten. Het onderwijs aan deze leerlingen moet ruimte kunnen bieden aan zeer intensieve begeleiding in combinatie met zorg. Ook de inrichting van schoolgebouwen en lokalen moet zodanig zijn, dat rekening gehouden wordt met de specifieke behoeften van deze doelgroep.

Gezien de complexe vraagstellingen wordt veel verwacht van het Kader integraal indiceren, dat moet leiden tot een betere afstemming van de indicatiestellingen voor onderwijs en zorg.

De onderwijsconsulenten+ van projecten rondom ZMOLK'ers en andere ZML-leerlingen met gedragsproblematiek pleiten ervoor de kennis over deze doelgroepen verder te verspreiden, door de opgedane ervaringen en expertise te bundelen en te beschrijven in een werkwijzer.
- OC+-projecten kunnen bijdragen aan het vormgeven van Passend onderwijs**

De ontwikkeling van Passend onderwijs speelt zich vooral af op organisatorisch en bestuurlijk gebied: het opbouwen van nieuwe samenwerkingsstructuren, aanpassing van de bekostigingsstructuur, invoering van zorgplicht en het aanbieden van onderwijs/zorgarrangementen door de scholen. Passend onderwijs gaat niet over individuele leerlingen, maar over het creëren van de voorwaarden waaronder (zorg)leerlingen passend onderwijs kunnen krijgen. In dit kader zal er op regionaal terrein nog veel moeten gebeuren. Het formeren van regionale netwerken moet geïnitieerd en begeleid worden.

De samenwerkingsverbanden, REC's en schoolbesturen richten zich doorgaans vooral op de organisatorische en bestuurlijke aspecten. Aan de overige facetten van het opbouwen en versterken van de regio's kunnen de projecten van onderwijsconsulenten+ een bijdrage leveren. Vanwege hun onafhankelijkheid en gerichtheid op het belang van het kind kunnen onderwijsconsulenten+ tevens de ouderbelangen mede ondersteunen.
- Follow-up van de OC+-projecten wordt zinvol geacht**

De rol van onderwijsconsulenten+ bestaat tot nu toe uit het initiëren en aanjagen van projecten. Hun taak eindigt zodra het project geïmplementeerd wordt. Het is van belang inzicht te krijgen in de status en de opbrengsten van de OC+-projecten, waardoor kan worden beoordeeld of en op welke wijze het OC+-project een bijdrage heeft geleverd aan het verminderen van de problematiek in de betreffende regio. Daartoe wordt in de periode oktober 2008 tot augustus 2009 nagegaan wat de status is van de afgesloten projecten.

1.5 Toekomstige rol ACTB en Onderwijsconsulenten(+)

In augustus 2009 wordt de Commissie Gelijke Behandeling (CGB) bevoegd om kennis te nemen van vraagstukken betreffende handicap en chronische ziekten in het funderend onderwijs. De formele adviesrol van de ACTB verdwijnt daarmee per augustus 2009.

Het ministerie van OCW onderzoekt waar de Onderwijsconsulenten(+) vanaf augustus 2009 bestuurlijk ondergebracht kunnen worden. Gedacht wordt aan de Centra voor Consultatie en Expertise (CCE).

De ACTB acht het van groot belang dat de opgebouwde expertise door de Onderwijsconsulenten(+) en haar ondersteunend bureau wordt geconsolideerd en waar mogelijk uitgebreid. Hiertoe adviseert zij het netwerk van Onderwijsconsulenten(+) en het ondersteunend bureau als één werkorganisatie te beschouwen, en de functie van de Onderwijsconsulenten(+) ook na 1 augustus 2009 te borgen. Een nauwe samenwerking, afstemming en coördinatie tussen de Onderwijsconsulenten(+) en de CGB is volgens de ACTB (met in achtneming van ieders verantwoordelijkheden) een belangrijk aspect bij de overdracht van taken van de ACTB naar de CGB.

De OC+-projecten worden geïnitieerd vanuit gesignaleerde knelpunten (al dan niet als een optelsom van casussen), waarvan betrokkenen vinden dat het probleem er niet had mogen zijn. Het onderwijs reageert positief op de OC+-projectmogelijkheden. Betrokken scholen gaan enthousiast aan de slag en zetten, met ondersteuning van de onderwijsconsulenten+, ook door.

De OC+-projecten dragen bij aan onderwijsvernieuwing en de onderwijsconsulenten pleiten er dan ook voor op de ingeslagen weg door te gaan met het creëren van oplossingen voor casusoverstijgende problematiek waar geen passend onderwijs voor is. Aldus kan blijvend gewerkt worden aan het stimuleren van de vraaggerichtheid bij het (speciaal) onderwijs, en het bevorderen van het aantal initiatieven in het veld.

2. ONTWIKKELINGEN LGF, ACTB EN ONDERWIJSCONSULENTEN(+)

In dit hoofdstuk worden enkele ontwikkelingen geschetst rond de LGF en Passend onderwijs. Ook wordt kort vooruitgeblikt op de toekomst van de ACTB en de Onderwijsconsulenten(+) na 1 augustus 2009, als de commissie officieel ophoudt te bestaan. Ten slotte volgt een beschrijving van de werkwijze van de ACTB, de Onderwijsconsulenten(+) en het ACTB-bureau.

2.1 Ontwikkelingen rond Passend onderwijs en de LGF

Passend onderwijs

In het regeerakkoord 2007 is een passage opgenomen over vraagstukken in het speciaal onderwijs en de integratie van zorgleerlingen in het regulier onderwijs. Het beleid is er de komende jaren op gericht méér kinderen met een onderwijs handicap of beperking in het regulier onderwijs op te nemen. Hiervoor is het concept 'Passend onderwijs' ontwikkeld, waarin ook de leerlinggebonden financiering wordt opgenomen. Het streven is om in 2011 krachtige samenwerkingsverbanden te creëren van reguliere scholen, WSNS-verbanden en het speciaal onderwijs. Iedere school is dan bij een van de (80) samenwerkingsverbanden aangesloten. Als een leerling met een handicap aangemeld wordt op een reguliere school, schrijft de school de leerling in. Vervolgens onderzoekt de school of zij de benodigde zorg zelf kan verlenen, of dat een andere school in het samenwerkingsverband een beter onderwijsaanbod kan bieden. In het laatste geval verwijst de school naar die partner.

Voor de ACTB en de onderwijsconsulenten zijn deze ontwikkelingen van belang. Nu beperken scholen zich nog sterk tot de vraag wat wel en niet kan binnen de eigen muren. Vooruitlopend op de wet Passend onderwijs moeten scholen nu al anticiperen door problematiek veel meer vanuit netwerkstructuren aan te pakken. In de OC+-projecten wordt dit al langer, en met succes gedaan.

OC+-projecten kunnen uitstekend worden gebruikt om het proces naar Passend onderwijs te begeleiden. Er is al veel kennis en ervaring opgedaan met het bijeenbrengen van samenwerkingsverbanden, en die kennis wordt zoveel mogelijk overdraagbaar gemaakt. Dat heeft in dit rapportagejaar geleid tot de publicatie van de eerste twee werkwijzers uit een serie. De werkwijzers bieden handvatten voor het opzetten van vergelijkbare projecten elders. (Zie ook hoofdstuk 5.)

Beheersing van de groei van het aantal clustergeïndiceerde leerlingen

Door de grote toename (en bij ongewijzigd beleid verdere aanwas) van het aantal clustergeïndiceerde kinderen, met name in cluster 4, lijken de financiële grenzen bereikt te worden. Daarom is het streven gericht op beheersing van verdere groei van de budgetten voor speciaal onderwijs, onder meer door maatregelen als het stringenter hanteren en aanscherpen van de indicatiecriteria, en een op preventie gericht beleid. De ACTB/Onderwijsconsulenten(+) krijgen regelmatig bemiddelingsverzoeken voor leerlingen die geen herindicatie krijgen vanwege het aangescherpte indicatiebeleid. Er is een voorbeeld van een school die heel gereserveerd omging met het verzoek een leerling na een verhuizing in te schrijven, omdat men een herindicatie voorzag en men het risico van het wegvallen van de indicatie na een jaar meenam in de afweging.

2.2 De toekomst van de ACTB en de Onderwijsconsulenten(+)

De ACTB is ingesteld tot 1 augustus 2009 en houdt dus aan het eind van het schooljaar 2008/2009 op te bestaan. De Commissie Gelijke Behandeling (CGB) wordt per die datum bevoegd om kennis te nemen van geschillen op het gebied van handicap en chronische ziekte in het funderend onderwijs. De adviserende rol van de ACTB over LGF-leerlingen wordt dan onderdeel van de bredere adviesbevoegdheden van de CGB.

Deze ontwikkeling heeft invloed op het functioneren van de Onderwijsconsulenten(+), omdat de ACTB en de Onderwijsconsulenten(+) dicht bij elkaar gepositioneerd zijn. Dat biedt mogelijkheden om de sturende werking van een formeel ACTB-advies zijn schaduw vooruit te laten werpen. Het succes van de onderwijsconsulenten is mede dat zij een stok achter de deur vormen als een adviesprocedure dreigt. Intensieve bemiddeling voorkomt regelmatig dat het tot een adviesprocedure komt.

Ook een belangrijk aspect is steeds geweest dat de onderwijsconsulenten de ogen en oren van de ACTB zijn, waardoor de commissie heel dicht bij de onderwijspraktijk staat. Deze band wordt in de nieuwe situatie doorgesneden. De CGB staat onafhankelijker tot de onderwijsconsulenten. Er worden wel samenwerkings- en afstemmingsafspraken gemaakt om de CGB en de Onderwijsconsulenten(+) zo goed mogelijk op elkaar te laten aansluiten, met inachtneming van ieders verantwoordelijkheden.

Voor de Onderwijsconsulenten(+) betekent het beëindigen van de ACTB-regeling dat het netwerk een nieuwe bestuurlijke onderbrenging behoeft. Gezien het succes van de Onderwijsconsulenten(+) onderkent het ministerie van OCW de behoefte aan dit netwerk. Op dit moment wordt onderzocht in hoeverre en op welke wijze de Onderwijsconsulenten(+) bij het Centrum voor Consultatie en Expertise kunnen worden ondergebracht.

2.3 Werkwijze Onderwijsconsulenten(+), ACTB en bureau

Het landelijk netwerk van onderwijsconsulenten bestaat sinds oktober 2002.⁵ De ACTB is in november 2003 geïnstalleerd. In januari 2004 zijn de onderwijsconsulenten organisatorisch bij de ACTB ondergebracht.⁶

Voor een uitgebreide beschrijving van de werkwijze van de ACTB/Onderwijsconsulenten(+) verwijzen wij naar de websites www.actb.nl en www.onderwijsconsulenten.nl. Kort samengevat is de werkwijze als volgt.

2.3.1 Werkwijze Onderwijsconsulenten(+)

Op verzoek van ouders/verzorgers, scholen of andere instanties bemiddelen onderwijsconsulenten bij problemen rond plaatsing, het handelingsplan of de besteding van de rugzak van leerlingen met een stoornis of handicap. Een intakemedewerker van het ondersteunend bureau van de ACTB/Onderwijsconsulenten(+) in Den Haag stelt telefonisch aan de hand van een vragenlijst vast of het verzoek in behandeling genomen kan worden. Vervolgens wordt een dossier aangemaakt en wordt de casus aan een onderwijsconsulent toegewezen.

⁵ Zie voor een beschrijving van de bevoegdheden en taken van de onderwijsconsulenten www.onderwijsconsulenten.nl.

⁶ Zie voor een beschrijving van de bevoegdheden en taken van de ACTB www.actb.nl.

De onderwijsconsulent is onafhankelijk. Hij of zij gaat bij het zoeken naar een oplossing altijd uit van het belang van het kind. De specifieke zorg- en onderwijsbehoeften van het kind staan centraal. Intensief overleg met ouders, scholen en andere instanties leidt in de meeste gevallen tot een goed resultaat, al zijn er soms wel hindernissen te slechten. Ouders kunnen bijvoorbeeld regulier onderwijs voor hun kind eisen, terwijl het kind beter tot zijn recht zou komen in het speciaal onderwijs. Scholen moeten soms over een drempel geholpen worden om in te zien dat zij met kleine aanpassingen in de organisatie of een flexibeler opstelling toch in staat zijn de omslag te maken van aanbod- naar vraaggericht onderwijs.

Het project Onderwijsconsulenten+ zoekt duurzame oplossingen voor casusoverstijgende, structurele knelpunten. Door het initiëren en creëren van samenwerkingsprojecten tussen betrokken partijen beogen de onderwijsconsulenten+ passend onderwijs voor leerlingen met een handicap te waarborgen.

Om blijvend een goede kwaliteit van dienstverlening te kunnen bieden, hechten de ACTB en de Onderwijsconsulenten(+) aan voortdurende deskundigheidsbevordering. Dit gebeurt onder meer door intervisie, onderlinge kennisuitwisseling en het bijwonen van lezingen en workshops tijdens scholingsbijeenkomsten en regionaal overleg.

Citaat van een onderwijsconsulent:

'Ik denk dat de functie van onderwijsconsulent binnen het onderwijs een belangrijk instrument is geworden om kinderen te helpen om kansrijker en in ieder geval gelukkiger in het leven te komen staan. Opvallend vind ik dat ouders en de betrokken scholen/leerkrachten een begeleiding steeds met een goed gevoel afsluiten. De kracht van de begeleiding door een onderwijsconsulent zit voor een belangrijk deel in zijn of haar onpartijdigheid.'

2.3.2 Werkwijze ACTB

Als geen overeenstemming wordt bereikt over toelating of verwijdering, de inzet van de rugzakmiddelen of over het handelingsplan, kunnen ouders/verzorgers en/of het bevoegd gezag van reguliere scholen een verzoek om advies indienen bij de ACTB.

Scholen zijn zelfs verplicht de ACTB om advies te vragen als ouders bezwaar maken tegen:

- het besluit van de reguliere school de geïndiceerde leerling af te wijzen;
- het feit dat de school geen besluit over de toelating neemt;
- de manier waarop het rugzakje ingezet wordt, zoals vastgelegd in het handelingsplan;
- het feit dat de school geen handelingsplan opstelt;
- de wijze waarop de school de uitvoering van het handelingsplan ter hand neemt.

De Regionale Expertise Centra (REC's) kunnen de ACTB inschakelen bij conflicten over de ambulante begeleiding aan de school of de leerling.

Als de ACTB heeft vastgesteld dat zij bevoegd is over het verzoek te adviseren, verzamelt zij de benodigde informatie en nodigt zij de partijen uit hun standpunten toe te lichten. Zo nodig wordt een onderwijsconsulent ingeschakeld en/of wordt een hoorzitting gehouden.

Alle informatie wordt zorgvuldig afgewogen. Vervolgens toetst de ACTB het besluit van de school aan de LGF. Het advies van de ACTB is niet bindend, maar de school is verplicht het advies van de ACTB te betrekken bij de beslissing op het bezwaarschrift van de ouders.

De ACTB bestaat aan het einde van dit rapportagejaar uit vier deskundigen op het gebied van onderwijs(recht), jeugdzorg, bestuursrecht en gelijkebehandelingswetgeving:

mevrouw mr. drs. M.G. Nicolai (voorzitter)

de heer prof. dr. J.M.A. Hermanns

de heer drs. J.D. Rensen

de heer P.A. Stobbelaar (vice-voorzitter)

De heer prof. mr. P.J.J. Zoontjens was lid van de ACTB tot december 2007.

De ACTB wordt ondersteund door de secretaris, de heer mr. J.A.N. Gadella en door het bureau ACTB/Onderwijsconsulenten.

2.3.3 Bureau ACTB/Onderwijsconsulenten(+)

Het bureau ACTB/Onderwijsconsulenten(+) heeft een belangrijke ondersteunende rol in het adviserings- en begeleidingsproces. De eerste contacten van ouders en scholen lopen via het bureau. Op basis van telefonische intakegesprekken wijzen de medewerkers de casussen toe aan de onderwijsconsulenten.

Het bureau verzorgt de registratie en de administratieve ondersteuning van de werkzaamheden van de ACTB en de onderwijsconsulenten(+).

Ook deskundigheidsbevordering van de onderwijsconsulenten is een taak van het bureau. Hiertoe worden regionale en landelijke scholingsbijeenkomsten georganiseerd die de onderwijsconsulenten in staat stellen hun kennis en ervaring uit te wisselen.

Om de bekendheid rond de advies- en bemiddelingsmogelijkheden van de ACTB/Onderwijsconsulenten(+) verder te vergroten, maken ook PR-activiteiten onderdeel uit van de werkzaamheden van het bureau.

De bezetting van het bureau is bij de afsluiting van dit rapportagejaar als volgt:

de heer mr. J.A.N. Gadella, secretaris en hoofd van het bureau

mevrouw drs. M.J.E. Verhoeven, contactpersoon onderwijsconsulenten/projectleider onderwijsconsulenten+

mevrouw F. Herman, intakemedewerker

mevrouw S. van der Zee, intakemedewerker

mevrouw W. Langehenkel, secretaresse.

Onderwijsconsulent mevrouw drs. M.M.J. Andersen-Boers heeft in het rapportagejaar extra ondersteuning aan het bureau verleend.

ACTB/Onderwijsconsulenten(+) heeft ook dit jaar weer gebruik gemaakt van de diensten van Van Unnik Business Services uit Zoetermeer. Mevrouw H. van Unnik heeft op projectbasis een aantal werkzaamheden uitgevoerd, waaronder de tekstredactie van de twee werkwijzers, de tekstredactie en gegevensanalyse van de jaarrapportage en de begeleiding van wijzigingen en uitbreidingen in de toepassingsprogrammatuur van het bureau.

3. WERKZAAMHEDEN EN BEVINDINGEN ONDERWIJSCONSULENTEN

3.1 Inleiding

Als zich in het onderwijs problemen of knelpunten voordoen rond geïndiceerde leerlingen⁷ kunnen ouders/verzorgers, scholen of andere instanties via het bureau ACTB/Onderwijsconsulenten(+) kosteloos om hulp vragen. Er wordt dan een onderwijsconsulent ingezet, die zal trachten een oplossing te vinden waarbij de belangen van het kind centraal staan. De onderwijsconsulenten(+) vormen een netwerk van onafhankelijke deskundigen.

Mocht een onderwijsconsulent er ondanks de nodige inspanningen niet in slagen partijen tot elkaar te brengen, dan kan de kwestie in tweede instantie desgewenst voorgelegd worden aan de ACTB, de Advies Commissie Toelating en Begeleiding (zie ook hoofdstuk 4).

Dit hoofdstuk beschrijft de werkzaamheden en activiteiten van de onderwijsconsulenten in het schooljaar 2007/2008 en de ervaringen die zij hebben opgedaan.

3.2 Bevindingen rond de bemiddelingsaanvragen

Nog steeds vertoont het aantal verzoeken tot bemiddeling en advies een stijging. Dankzij de uitbreiding van het aantal onderwijsconsulenten(+) en het instellen van minicasuïstiek konden dit jaar 537 casussen met een advies worden afgerond (379 van aanmeldingen uit dit rapportagejaar, en 158 uit de aanmeldingen van 2006/2007).

Evenals in 2007 hebben de onderwijsconsulenten ook in de zomer van 2008 een enquête over hun werkzaamheden, activiteiten en ervaringen ingevuld. In dit hoofdstuk zijn de resultaten van de enquête verwerkt.⁸ Er wordt onder meer ingegaan op de bevindingen van de onderwijsconsulenten, de belangrijkste complicerende factoren bij het vinden van oplossingen, en casusoverstijgende, structurele problemen rond groepen zorgleerlingen.

Cijfers en feiten over de in 2007/2008 ontvangen advies- en bemiddelingsaanvragen staan in paragraaf 3.5. Paragraaf 3.6 geeft op basis van enquête-uitkomsten inzicht in de mening van ouders en scholen over de activiteiten van de onderwijsconsulenten. In de bijlagen I t/m VII staat aanvullende statistische informatie.

⁷ Kinderen die op grond van hun handicap of stoornis een beschikking (clusterindicatie) hebben via een Commissie voor de Indicatiestelling.

⁸ Bij de interpretatie van de enquêteresultaten dient men zich te realiseren dat ervaringen en bevindingen algemeen, maar ook individueel kunnen zijn; iedere onderwijsconsulent heeft zijn of haar mening gegeven.

3.2.1 De vraaggerichte werkwijze

Onderwijsconsulenten die een casus krijgen toegewezen, gaan vraaggericht te werk. Hij of zij⁹ is goed in staat de kern te vinden van de vraag en de wensen van de ouders en het kind (de leerling).

Onderwijsconsulenten hebben op een respectvolle en open manier contact met ouders en andere betrokkenen. Zij bieden een luisterend oor, inventariseren en analyseren de problematiek, proberen bij de ouders en de leerling te achterhalen wat wenselijke oplossingen zijn en waarom, geven informatie en bezien samen met de ouders wat hij of zij als onderwijsconsulent kan betekenen. Zij wegen voortdurend af wat er in het belang van de leerling dient te gebeuren. Ouders en school krijgen de ruimte om hun opvattingen en visie rond de aanpak van de betreffende leerling te vertellen.

Deze werkwijze geeft ouders vertrouwen en maakt dat zij constructief meedenken en stappen nemen om tot een oplossing te komen waar zij zelf achter staan. Als sprake is van verschillende oplossingsmogelijkheden binnen de kaders, dan legt de onderwijsconsulent de consequenties van de alternatieven duidelijk uit en laat hij de keuze vervolgens aan de ouders.

Citaat van een onderwijsconsulent:

'In overleg met de ouders bepaal ik altijd waar ik sta, soms achter, soms naast maar ook regelmatig vóór de ouders. Dat bepaalt mijn handelingen.'

Het uitgangspunt is steeds het belang van het kind met zijn specifieke zorg- en/of onderwijsvraag, en in het verlengde daarvan het belang van de ouders. De onderwijsconsulent streeft bij de ondersteuning en het advies zoveel mogelijk naar consensus, maar zo nodig wijkt zijn advies af van wat de ouders of de school verwachten of wensen.

In het hele proces nemen de onderwijsconsulenten een onafhankelijke en neutrale positie in.

Citaat van een onderwijsconsulent:

'Het kind staat centraal. Dat betekent dat met de wensen van de ouders rekening gehouden kan worden voor zover die niet strijdig zijn met het belang van het kind. Die strijdigheid komt nog wel eens voor, vaak omdat ouders kampen met acceptatie van de problematiek van hun kind. Ik werk aan het acceptatieprobleem van de ouders, wijs op de (on)mogelijkheden van de school, laat de ouders zoveel mogelijk zelf doen, maar ondersteun waar nodig. Ik maak de ouders duidelijk, dat de besluitvorming niet bij de onderwijsconsulent maar bij de ouders ligt.'

Bij meningsverschillen tracht de onderwijsconsulent een brug te slaan tussen de 'partijen' (ouders/leerling versus school/REC), waarbij het perspectief van het kind de kern vormt. Belangrijk is dat alle partijen zich gehoord voelen, dat de hulpvraag serieus genomen wordt en dat er een evenwicht gevonden wordt tussen de ouders en de school. Alle stappen die de onderwijsconsulent zet zijn gebaseerd op afspraken met de ouders of de school.

⁹ Voor de leesbaarheid wordt hierna gerefereerd aan onderwijsconsulenten met 'hij', 'hem' e.d., doch steeds wordt ook uitdrukkelijk 'zij', 'haar' e.d. bedoeld; ca. 30% van de onderwijsconsulenten is vrouw.

Citaat van een onderwijsconsulent:

'De onderwijsconsulent moet holistisch naar de problematiek kunnen kijken. Het heeft geen zin te streven naar het optimum als de ouders of de school dat niet kunnen of willen overnemen. De capaciteiten van de ouders/opvoeders en de mogelijkheden van de betreffende school zijn medebepalend voor het te kiezen doel.'

Vraaggericht werken is niet altijd gemakkelijk. Soms is de vraag dusdanig dat een onderwijsconsulent bij voorbaat weet dat de gewenste oplossing niet haalbaar is. Ook gebeurt het dat tijdens de ondersteuning door een onderwijsconsulent de oorspronkelijke vraag wordt vervangen door een vraag die het gevolg is van beter naar elkaar luisteren. In zo'n geval ontstaat er uiteindelijk consensus over de beste oplossing.

Citaat van een onderwijsconsulent:

'Een onderwijsconsulent stemt steeds af of de ouder(s)/verzorgers nog op dezelfde lijn zitten met de school of met andere betrokkenen. Is er nog sprake van dezelfde vraag en zijn de acties van de onderwijsconsulent daarmee in overeenstemming? Zo niet, dan moet een stap terug worden gedaan en moeten de vraag en de doelstellingen opnieuw geformuleerd worden. De onderwijsconsulent moet proberen de kennis en ervaring van alle betrokkenen over en met het kind te bundelen en te helpen omzetten in een gemeenschappelijk gedragen doel. Soms blijkt dat er in de vraagstelling op het eind geen noemenswaardig verschil meer is tussen de ouders en de school, en kan een casus op vraaggerichte wijze afgesloten worden.'

Een vraaggerichte benadering vraagt veelal om creatieve oplossingen van de onderwijsconsulenten waarbij bestaande kaders soms bewerkt of omzeild (moeten) worden.

Opmerkingen over vraaggericht werken, afkomstig uit de enquêtes:

'Als een VSO cluster 4-school een onderwijsconsulent vraagt om te helpen aan de ouders duidelijk te maken dat hun kind terecht op deze school zit, kan de uiteindelijke oplossing zijn dat het kind geplaatst wordt op een reguliere VO met een rugzak en een PGB.'

'Als de ouders volhouden dat hun zoon (cluster 4 geïndiceerd) alleen maar op een (reguliere) school in de buurt kan blijven en aangeven dat alles over hem gelogen is (gewelddadig naar medeleerlingen en leerkrachten op zijn VO-school, geschorst, regelmatig opgepakt door de politie en vastgezet, etc.) dan vraag ik mij af of dat vraaggerichte nog gaat. Ik ga dan toch met de ouders in gesprek en ik tracht enigszins te sturen.'

'Soms is vraaggericht werken moeilijk. De ouders willen - terecht - voor hun kind de in hun ogen beste oplossing, maar de maatschappij en/of de scholen kunnen of willen niet altijd aan de wensen voldoen. Vooral in het VO heeft men nog een lange weg te gaan.'

'Ik heb een casus waarbij de ouders niet willen meewerken om een rugzak voor hun kind aan te vragen. Het achterliggende probleem is dat zij zich schamen te moeten toegeven dat hun kind (overigens hoogbegaafd) beperkingen heeft. Het is in het belang van het kind een rugzak te verkrijgen, zodat de extra zorg die het nodig heeft, ook geboden kan worden.'

'Het komt voor dat scholen, ambulante begeleiders of jeugdhulpverlening een andere koers willen inzetten dan de ouders, soms terecht, maar ook wel onterecht. Zo kunnen ouders of hun kind de voorkeur geven aan regulier onderwijs, bijvoorbeeld omdat het bij hun levensvisie past of omdat de wet uiteindelijk deze mogelijkheid biedt. Een voorbeeld uit mijn praktijk is een situatie waarbij iedereen vond dat een jongen opgenomen moest worden, maar zijn ouders - die er alles voor over hadden - wilden dat niet. Uiteindelijk is het toch gelukt een herkansing voor deze jongen te organiseren.'

3.2.2 *Minicasuïstiek en reguliere casussen*

Sinds oktober 2006 worden naast reguliere casussen ook aanvragen als minicasus in behandeling genomen. Er is sprake van een minicasus als op basis van de intakegegevens verwacht wordt dat een advies- of bemiddelingsaanvraag via betrekkelijk kortdurende ondersteuning tot een oplossing of in een volgende fase gebracht kan worden. Bij deze relatief 'lichte' aanmeldingen gaat het om LGF-gerelateerde kwesties, maar soms ook om vragen van ouders over allerlei ernstige en complexe onderwijsproblematiek. Dergelijke vragen vallen niet altijd geheel binnen de taken van de onderwijsconsulenten. Toch kan de inzet van een onderwijsconsulent nodig zijn, als ouders zich niet tot andere loketten kunnen wenden.

Bij een minicasus zijn de interventies van de onderwijsconsulent kortdurend en snel. Meestal kan het advies tot stand komen via telefonische contacten en e-mail. Soms blijkt (toch) een huis- of schoolbezoek nodig om net dat ene duwtje te geven in de richting van een passende oplossing.

Als de complexiteit van de hulpvraag een langduriger inzet van de onderwijsconsulent vraagt, is sprake van een reguliere casus. In paragraaf 3.5 en in bijlage I staat de statistische informatie over het totaal van de 603 nieuwe aanvragen van dit rapportagejaar.

Inmiddels is bijna twee jaar ervaring opgebouwd met de minicasuïstiek. De onderwijsconsulenten ondervinden, dat in ongeveer een kwart van de gevallen de problematiek toch complexer en meer tijdrovend is dan aanvankelijk gedacht. Zo zijn dit jaar van de oorspronkelijk 122 als mini aangemelde casussen er 31 alsnog als reguliere casus in behandeling genomen. Er zijn 57 'echte' minicasussen met een advies afgerond.

De probleemstelling in de minicasuïstiek varieert. Veel van de aangemelde kinderen hebben nog geen clusterindicatie en de ouders zoeken hulp bij het indicatietraject. Soms blijken de noodzakelijke formulieren voor een beschikking niet door de school te zijn ingevuld; ouders zijn dan bang dat hun kind thuis komt te zitten. Ook wordt ondersteuning gevraagd bij de zoektocht naar passend onderwijs, bijvoorbeeld voortgezet onderwijs voor leerlingen met ASS-problematiek. Plaatsingsproblematiek, met name in het V(S)O, komt ook regelmatig voor. Zo werd voor een MBO-leerling met autisme een andere opleiding gezocht. Een groot deel van de minicasussen betreft het slechten van meningsverschillen (bijvoorbeeld over het handelingsplan) tussen ouders en school.

3.2.3 *Verschuiving van problematiek in de casuïstiek*

Bijna de helft van de onderwijsconsulenten heeft de indruk dat er in vergelijking tot vorig jaar sprake is van een (geringe) verschuiving van de problematiek in aangemelde casussen. Soms is dat regiogebonden. Ten eerste lijkt de tendens door te zetten dat het vooral gaat om leerlingen met een cluster 4-indicatie. De problemen binnen REC 4 worden steeds gecompliceerder en vergen ook steeds meer tijd van de onderwijsconsulenten. Daarnaast lijkt het aantal verzoeken om te bemiddelen bij problematiek in het voortgezet speciaal onderwijs toe te nemen. Veel leerlingen dreigen in het VSO vast te lopen, wat regelmatig tot verwijdering leidt.

Andere onderwijsconsulenten melden vooral problemen in het basisonderwijs. Zo worden leerlingen van basisscholen verwijderd zonder dat er een andere school is gevonden.

Het aantal aanmeldingen uit het regulier onderwijs blijft hoog, merken de onderwijsconsulenten. De problematiek concentreert zich rond de begeleiding, de handelingsplannen, de aanvraag van de rugzak, en handelingsverlegenheid van de leerkrachten.

3.2.4 *Veelvoorkomende problematiek in het (voortgezet) speciaal onderwijs*

In het (voortgezet) speciaal onderwijs is het grootste probleem het vinden van een plaats op een cluster 4-school, zo ervaren de onderwijsconsulenten. Nog steeds zijn er op een aantal van deze scholen lange wachtlijsten en het komt nog herhaaldelijk voor dat scholen zeggen jongeren niet te kunnen plaatsen 'omdat zij niet binnen de doelgroep van de school vallen'.

Knelpunten rond het handelingsplan staan op de tweede plaats. Óf een handelingsplan ontbreekt, óf de invulling (en de daaraan gerelateerde uitvoering van het onderwijs) levert problemen op. Soms vinden ouders dat de richtlijnen van een handelingsplan te weinig ruimte bieden voor de individuele kenmerken, intelligentie en talenten van hun kind. Zij worden vaak niet betrokken bij de totstandkoming en uitvoering van een handelingsplan. Aan de andere kant kan het moeilijk zijn om het maken of bijstellen van handelingsplannen met ouders te bespreken.

Citaat van een onderwijsconsulent:

'Het is opmerkelijk hoe vaak ouders het niet eens zijn met de pedagogische en didactische aanpak in het (V)SO. De school en de ouders staan soms lijnrecht tegenover elkaar en de ouders voelen zich daarin de mindere. De scholen bepalen veelal de inhoud en hebben weinig oog voor de mening en argumenten van de ouders. Ouders voelen zich machteloos en zijn soms ten einde raad. Pas na tussenkomst van de onderwijsconsulent blijkt dat er op de school toch meer mogelijk is dan aanvankelijk gedacht. Ook de school blijkt dan blij te zijn met de tussenkomst en de uitwisseling van kennis over procedures.'

Een derde, in omvang toenemend probleem, is schorsing en verwijdering uit het (V)SO. Leerkrachten verkeren steeds vaker in handelingsverlegenheid. De leerlingen, zowel uit cluster 4 als uit cluster 3, hebben een dusdanige zorgvraag dat het speciaal onderwijs, ondanks grote inzet, geen passende oplossingen meer kan bieden. Hierdoor ontstaat de noodzaak tot het samenstellen van onderwijs/(jeugd)zorgarrangementen. Volgens een aantal onderwijsconsulenten is de onderliggende problematiek in veel gevallen een geleidelijk vastgelopen relatie (discussie) tussen de school en de ouders.

Citaat van een onderwijsconsulent:

'De scholen benutten de kennis en ervaringen van de ouders over en met hun kind onvoldoende; andersom willen de ouders onvoldoende aanvaarden dat het (V)SO beperkingen kent die nu eenmaal verbonden zijn aan het type onderwijs.'

Sommige ouders zijn (zeer) ontevreden over de kwaliteit van het (V)SO, merken enkele onderwijsconsulenten op. Die ouders hebben vooral hun twijfels over het onderwijsaanbod en de individuele behandeling en begeleiding.

3.3 Samenwerking met betrokken instanties en personen

Een onderwijsconsulent heeft in zijn of haar werkzaamheden naast intensief contact met ouders eveneens te maken met een groot aantal organisaties en hulpverleners. Een uitgebreid netwerk in onderwijs en zorg is dan ook van groot belang. Contacten met scholen komen het meest frequent voor, maar er vindt ook veel overleg plaats met REC's en met leerplichtambtenaren. Voorts vindt afstemming plaats met uiteenlopende instanties als WSNS, de Raad voor de Kinderbescherming, Justitie, OCW, gemeenten, thuishulporganisaties, voogdijinstellingen, ambulante dienst en ambulante begeleiders, organisaties voor particulier of volwassenenonderwijs, maatschappelijk werk, ziekenhuizen, GGZ, bureaus voor remedial teaching, revalidatiecentra, het CIZ, opvang en ondersteuning voor autisten, Humanitas, UrWay, jeugdzorgaanbieders, crisisopvang, CvI's, zorgboerderijen, Vertrouwensinspectie en Stichting jeugd en gezin.

Citaat van een onderwijsconsulent:

'Bij geen van de samenwerkingspartners was er een gebrek aan interesse in het kind, maar er was wel een groot verschil in de inzet die werd getoond om het probleem te helpen oplossen.

Waar volwassenen het laten liggen mag het kind daar niet de dupe van worden! Dit lijkt een open deur, maar die blijkt in de praktijk vaak behoorlijk te klemmen en dan is een stevige duw nodig om die alsnog te openen.'

3.3.1 Samenwerking met onderwijsinstanties

Bijna alle onderwijsconsulenten zijn te spreken over hun samenwerking met de scholen. Soms moet een aanvankelijke terughoudendheid overwonnen worden bij scholen die nog niet bekend zijn met de functie van de onderwijsconsulent, maar bij alle leerkrachten staat - op een enkele uitzondering na - het belang van het kind centraal. In de meeste gevallen is men welwillend zich verantwoordelijk te stellen voor de leerling tot een oplossing is gevonden. Gezamenlijk worden, vaak op creatieve wijze, strategieën bedacht, bijvoorbeeld om een leerling weer op school te krijgen. Zo worden leerlingen wel ter overbrugging als gastleerling op een school geplaatst. Anderzijds komt het voor dat men het schoolbelang zwaarder laat wegen dan het belang van de individuele leerling, of dat scholen in hun mogelijkheden beperkt zijn om een kind met bepaalde problematiek te plaatsen. Vooral de samenwerking met het voortgezet onderwijs wordt door een aantal onderwijsconsulenten als minder goed ervaren. Zij zeggen: 'Passend onderwijs is daar amper begonnen.'

Het is van cruciaal belang dat de gesprekspartners in het onderwijs zich begrepen en gerespecteerd voelen. Onderwijsconsulenten die zelf een onderwijsachtergrond hebben, merken dat dit een positieve uitstraling heeft. 'Wij spreken dezelfde taal', aldus een onderwijsconsulent.

Met de REC's en de CvI's zijn de contacten in het algemeen constructief. Samenwerking met de CvI's is belangrijk als het indicatietraject nog niet doorlopen is en de indicatieprocedure versneld afgehandeld moet worden.

Sommige onderwijsorganisaties stellen zich kritisch op ten opzichte van de werkzaamheden van de onderwijsconsulenten; zij lijken huiverig voor 'bemoeienis van buitenaf'. Als in het proces duidelijk wordt dat de onderwijsconsulenten juist gezamenlijk aan oplossingen willen werken, verdwijnt de terughoudendheid meestal.

Enkele citaten van onderwijsconsulenten:

'Nu en dan gaat het heel gemakkelijk en soepel en wordt er vooral gekeken hoe we samen de beste oplossing kunnen vinden voor de leerling. Er zijn echter ook momenten dat een onderwijsinstantie, onbekend met het fenomeen onderwijsconsulent, zich terughoudend en met wantrouwen opstelt tegenover de onderwijsconsulent als vertegenwoordiger van een externe partij.'

'De contacten met de leerplichtambtenaren zijn wisselend: van stevig doordrukken omdat het denken in wet- en regelgeving centraal staat, tot een uiterst plezierige samenwerking waarbij het belang van het kind en de langetermijnoplossing centraal staan.'

'De contacten met de onderwijsinspectie zijn ambtelijk, maar wel goed voor het kind, zolang de inspectie zelf geen actie hoeft te ondernemen, omdat zij dan gebonden is aan de wet- en regelgeving.'

'De deuren gaan voor een onderwijsconsulent soms gemakkelijker open dan voor ouders.'

Bij veel gemeenten is de leerplicht nog steeds een ondergeschoven kindje. Zowel qua kennis als uitvoering van werkzaamheden zijn de verschillen tussen leerplichtambtenaren groot, stellen de onderwijsconsulenten vast.

De meeste onderwijsconsulenten ondervinden dat ambulante begeleiders flink onder werk- en tijdsdruk staan. Zij kunnen de vraag nauwelijks aan en dat is merkbaar. Daarnaast zien scholen niet altijd de meerwaarde van ambulante begeleiding in; zij vinden dat zij er zelf veel tijd in moeten investeren.

Over de samenwerking met de onderwijsinspectie wordt heel verschillend geoordeeld door de onderwijsconsulenten. In sommige regio's vindt overleg plaats, meestal over algemene zaken. 'De korte lijnen helpen om snel actie te kunnen nemen, maar de acties zijn vaak gericht op de vorm in plaats van op de inhoud, wat de nodige beperkingen met zich meebrengt', aldus een onderwijsconsulent.

3.3.2 Samenwerking met zorginstaties

De contacten met zorginstaties lopen in het algemeen goed, zeggen de meeste onderwijsconsulenten, al zijn er wisselende ervaringen. Enkele onderwijsconsulenten vinden de samenwerking moeizaam. (Jeugd)zorg en onderwijs zijn nog steeds twee verschillende werelden met gescheiden procedures en werkwijzen, hetgeen behoorlijk vertragend kan werken, zo wordt vastgesteld. De prioriteiten kunnen (ver) uiteen liggen. Onderwijsconsulenten richten zich op schoolplaatsing, terwijl de zorgmedewerkers de thuissituatie centraal stellen. De functie van onderwijsconsulent is nog relatief onbekend in de wereld van de zorg, en niet alle hulpverleners zijn goed ingevoerd in de mogelijkheden van het onderwijs. Informatieverstrekking en voorlichting door de onderwijsconsulenten helpen bij het bevorderen van de samenwerking.

Er wordt veel overlegd met het CCE, MEE en Bureau Jeugdzorg. Ook hier staat of valt een succesvolle samenwerking met de persoonlijke contacten die de onderwijsconsulenten hebben of proberen op te bouwen.

Vooraf bij complexe casuïstiek wordt de samenwerking met het CCE als waardevol ervaren. 'Het is een goede sparringpartner als onderwijs zorg wordt, of zorg onderwijs', zegt een van de onderwijsconsulenten. Ook met MEE zijn de ervaringen positief. Deze organisatie heeft na een aantal jaren vorm gekregen en slaagt erin actief in het netwerk van de leerlingen mee te denken.

Bureau Jeugdzorg blijft volgens de onderwijsconsulenten vaak moeilijk bereikbaar. Er zijn doorgaans lange wachtlijsten voor geïndiceerde zorg, en plaatsingsprocedures duren soms maanden. Hulpverleners hebben overvolle agenda's en er is sprake van veel personeelwisselingen.

Enkele citaten van onderwijsconsulenten:

'Bij 'groot overleg' met vijf instanties over één kind zijn afspraken gemaakt, maar die worden vervolgens niet nagekomen. Vaak zit men elkaar tijdens een dergelijk overleg aan te kijken en lijkt men zich af te vragen 'Wat kan ik een ander laten doen?'

'Per organisatie kan meestal goed worden afgestemd, maar als er meerdere partners bij betrokken zijn komen er vaak belemmerende factoren aan het licht wat betreft regelgeving en organisatie.'

3.3.3 Werkafspraken met onderwijs- en zorginstellingen

Onderwijsconsulenten geven aan dat zij regelmatig of ad hoc werkafspraken maken met instellingen. Doel is informatie uit te wisselen en visies en werkzaamheden op elkaar af te stemmen. Een van de onderwijsconsulenten benadrukt dat het niet alleen een kwestie is van halen (informatie, tips), maar ook van brengen; niet alleen kritiek uiten, maar vooral ook complimenten geven voor een goede oplossing of constructieve samenwerking.

Bij werkafspraken wordt in de eerste plaats vastgesteld wie de probleemhouder is en hoe de taken en verantwoordelijkheden verdeeld of afgebakend moeten worden. Dit moet er toe bijdragen dat duidelijk is wie men waarvoor moet benaderen. Activiteiten worden afgestemd zodat er eenduidigheid is rond de problematiek. Er wordt afgesproken wie het voortouw neemt en wat de volgende stap is. 'Dus ervoor zorgen dat we elkaar niet tegenwerken', aldus een onderwijsconsulent.

Voorkomen moet worden dat er escalaties ontstaan. Doelstelling is het in gang houden van oplossingsgerichte processen, in het onderwijs, in de zorgsector, maar ook bij de ouders. Het is belangrijk er gezamenlijk voor te zorgen dat de ouders goed meewerken, én dat zij een inbreng hebben in de mogelijke oplossingen. 'Veel instanties willen voor de ouders bepalen wat goed is voor hun kind, maar dit werkt vaak averechts en lost de problematiek slechts tijdelijk op', aldus een onderwijsconsulent. Inhoudelijk gaan de afspraken vaak over informatie-uitwisseling (hoor/wederhoor), over de te volgen procedure, over de aanpak van handelingsplannen, etc.

Voorbeeld van een afspraak met de afdeling leerplicht van een gemeente:

Met de gemeente is afgesproken dat zij in de toekomst niet 'zomaar' aan jonge leerlingen (bijvoorbeeld van 16 jaar) ontheffing van de leerplicht verleent omdat het VSO dat vraagt, en zeker niet als er geen alternatieve dagbesteding is.

In een van de regio's hebben verschillende organisaties die elkaar goed kennen, onderling afspraken gemaakt. Onderwijsconsulenten worden daar nog wel eens geconfronteerd met het feit dat die afspraken niet altijd in het belang zijn van ouders en leerlingen en niet leiden tot creatieve oplossingen.

Ook als in de praktijk concrete werkafspraken gemaakt worden over de te nemen stappen voor een leerling, gebeurt het soms dat deze wegens tijdgebrek niet door de betrokkenen worden nagekomen. De onderwijsconsulent moet dan in actie komen om de zaak vlot te trekken.

3.4 Complicerende factoren en structurele knelpunten

Vrijwel iedere casus kent complicerende factoren die een rol spelen bij het vinden van oplossingen. Alleen al door het feit dat ouders en scholen vaak verschillen in visie op en benadering van de problematiek, kunnen communicatiestoornissen ontstaan die niet altijd gemakkelijk opgelost kunnen worden. Een van de onderwijsconsulenten beschrijft het als volgt: 'De hobbels in de weg horen bij het proces, zijn zeer divers en horen bij het werk van een onderwijsconsulent. De onderwijsconsulent heeft als adviseur of bemiddelaar wel een hoofdrol, maar hij is geen hoofdrolspeler, hij is meer de regisseur.'

In deze paragraaf wordt ingegaan op de factoren die volgens de onderwijsconsulenten het oplossen van problemen kunnen bemoeilijken. Sommige elementen spelen in een enkel geval, andere zijn structureel, casusoverstijgend van aard.

Citaat van een onderwijsconsulent:

'Knelpunten komen meestal voort uit: reële problemen rond een plaatsing en de consequenties voor de andere kinderen in een groep of een klas; het ontbreken van middelen (onvoldoende ondersteunend personeel); te veel kinderen in de groep of klas; geen plek meer hebben; veel te lange wachttijden voor aanvullend psychologisch of psychiatrisch onderzoek; te langdurige procedures; tegenstrijdige regelgevingen in de AWBZ voor kinderen in een AWBZ-woonvoorziening; te weinig kennis bij CIZ/BJZ-medewerkers; bureaucratie bij indicatieprocedure cluster 2 (geen onwil, maar gebrek aan daadkracht); chronisch gebrek aan overlegtijd (vooral bij 'groot overleg' met meerdere betrokkenen); het niet begrijpen wat de ander doet en bedoelt (taal/(sub)cultuurverschillen); tunnelvisie van professionals met teveel de neiging om te handelen naar eigen goeddunken en te weinig rekening te houden met de mogelijkheden (inzicht en capaciteit) en behoeftes van de ander (bijvoorbeeld de ouders en/of de leerling). Ook hier weer met goede bedoelingen.

Bij het streven naar meer structurele oplossingen voor een langere tijd en het zo min mogelijk akkoord gaan met tijdelijke (nood)oplossingen, komen deze knelpunten duidelijker tot uitdrukking en gaat het langer duren voordat een voor alle betrokkenen bevredigende oplossing is gerealiseerd. Dat blijkt dan letterlijk vaak als een 'nieuwe start met nieuwe kansen' te worden beleefd door de ouders en de leerling. Dit alles berust op de wetmatigheid dat er onder mensen maar weinig echte trekkers/duwers zijn. Dit geldt met name in het onderwijs, waar ook daadwerkelijk sprake is van te weinig ruimte en tijd om met een leerling een heel andere weg in te slaan. Daarnaast is er sprake van veel tunnelvisie, te weinig verdieping als professional, te weinig interesse in een andere visie, te weinig nieuwsgierigheid naar de leeringangen en de talenten van dat ene kind, te veel ambtenarenkwijze met het zich verschuilen achter voorschriften en regels (het laten invullen van nog meer formulieren) in plaats van éérst naar de mogelijkheden te kijken en dán te kijken hoe dat aan de regels kan worden aangepast of omgekeerd.

De ervaring leert dat als er een klik is tussen een leerling en een leerkracht, en die leerkracht is een trekker/duwer binnen het team en in zijn contacten met de ouders, er bijna nooit problemen ontstaan die niet kunnen worden opgelost. Als dan toch moet worden overgeplaatst naar een meer passende school, wordt dat gemakkelijker door de ouders aanvaard. De wachttijd kan dan meestal nog binnen de eigen school worden opgevangen.

Veel ouders zijn bereid binnen hun mogelijkheden en capaciteiten een bijdrage te leveren aan de oplossing van de problemen. De taal en de (sub)cultuur van de ouders moet dan wel worden begrepen en voldoende worden gerespecteerd.

Niet vergeten moet worden dat onderwijsconsulenten maar met een klein percentage van de kinderen uit het speciaal onderwijs te maken krijgen. De angst bestaat echter, dat het vaak 'goed gaat' vanwege de flexibiliteit van het kind en eventueel de flexibiliteit van of juist de berusting door de ouders, en niet doordat bovengenoemde knelpunten daarbij niet spelen.'

3.4.1 Plaatsingsproblemen op het VSO

De plaatsingsproblematiek in het VSO is een landelijk probleem; het zorgt voor veel frustraties bij ouders en kinderen.

De groei van het aantal (cluster 4) leerlingen is al jaren groot. Ook de scholen groeien, maar minder hard dan de vraag. Hierdoor zijn er nog vaak lange wachtlijsten waardoor kinderen óf thuiszitten, óf op een plaats zitten die niet geschikt is voor hun problematiek.

Behalve capaciteitsproblematiek is er ook sprake van tijdrovende procedures bij de REC's en de gemeenten. De indicatietrajecten van de REC's kunnen langdurig en voor ouders ondoorzichtig zijn. Een beschikking wordt regelmatig ten onrechte afgewezen, vaak op grond van het onderwijskundig rapport van de school van herkomst. Daarnaast zijn de indicatiecriteria - vooral bij cluster 4 - behoorlijk aangescherpt.

Een ander probleem is dat de regelingen van onderwijs en zorg niet op elkaar aansluiten. Veelgehoord is de wens, dat de indicatiecommissie zorg (CIZ) en de indicatiecommissie onderwijs (CvI) in een vroeg stadium nauwer samenwerken als het gaat om leerlingen met een complexe vraagstelling.

3.4.2 Nog te weinig mogelijkheden voor 'slimme ASS-leerlingen'

Het ontbreekt nog steeds aan voldoende passend onderwijs op HAVO/VWO-niveau voor leerlingen met ASS-problematiek (cluster 4), zowel op reguliere scholen als in het speciaal onderwijs. Het VSO kent vaak wachtlijsten en bij het regulier onderwijs bestaat veel weerstand tegen het opnemen van ASS-leerlingen. ASS-leerlingen op HAVO/VWO-niveau blijken het vooral moeilijk te krijgen vanaf de overgang naar de vierde of vijfde klas. De tweede fase is voor deze leerlingen bijzonder complex en scholen zoeken nog onvoldoende naar oplossingen. Zij laten het ASS-probleem bij de leerling en de ouders, aldus de onderwijsconsulenten. Reguliere scholen zouden moeten onderzoeken welke organisatorische aanpassingen nodig zijn om de ASS-leerlingen een goede plaats te kunnen bieden.

3.4.3 Wachtlijsten bij ambulante begeleiding

De wachttijden voor ambulante begeleiding vormen meer en meer een probleem. Oorzaak is het tekort aan - kwalitatief goede - ambulante begeleiders. Er zijn voorbeelden waarbij pas negen maanden na de beschikking met ambulante begeleiding begonnen kon worden.

3.4.4 Koudwatervrees regulier onderwijs

De in vorige jaren ook al gesignaleerde koudwatervrees in het regulier onderwijs met betrekking tot zorgleerlingen is nog niet verdwenen. Oorzaak hiervan is dat er bij de scholen een gebrek aan kennis en ervaring is om met de specifieke vraag van kinderen om te gaan. Er wordt niet van het kind uitgegaan, maar van vermeende schoolbelangen.

Met name het regulier voortgezet onderwijs houdt snel de boot af bij leerlingen met gedragsproblematiek. Het ontbreekt veel docenten in het VO aan pedagogische kwaliteiten, aldus de onderwijsconsulenten. In het algemeen wordt vooral naar de beperkingen gekeken en niet naar de mogelijkheden. Dat dit in het voortgezet onderwijs sterker lijkt te zijn dan in het basisonderwijs komt volgens een onderwijsconsulent doordat WSNS heeft bijgedragen aan een houdingsverandering bij leerkrachten in het basisonderwijs. Daar krijgt het handelingsgericht denken en werken steeds meer een plaats.

Scholen hebben moeite om een goed handelingsplan te maken. De inzet van de ambulante begeleiding valt in de praktijk nogal eens tegen, gezien de beperkte tijd die een AB'er kan besteden.

Ouders zijn soms teleurgesteld over de invulling van het rugzakje en over de kwaliteit van de begeleiding (zowel door de school als door de ambulante begeleider).

3.4.5 Doorstroming vanuit behandeling naar onderwijs onvoldoende voorbereid

Leerlingen worden regelmatig zonder clusterindicatie in een zorginstelling opgenomen en volgen dan onderwijs op een school voor (V)SO (plaatsbesteding), soms voor langere tijd. Het komt nogal eens voor dat de behandeling beëindigd of afgebroken wordt, zonder dat is uitgezocht of de leerling in aanmerking komt voor een clusterindicatie. Het gevolg is dat de leerling naar het regulier onderwijs moet in afwachting van de indicatiestelling, ook als volstrekt duidelijk is dat de leerling aangewezen is op het (V)SO. Na de indicatie volgt dan de wachttijd tot plaatsing in het (V)SO. Er kan veel narigheid voorkomen worden als de aan de zorginstelling verbonden school binnen drie maanden nagaat of het wenselijk is voor de leerling een clusterindicatie aan te vragen.

Een ander punt is dat er geen schriftelijke afspraken gemaakt worden over de terugplaatsing van leerlingen na beëindiging van de behandeling tussen de school van herkomst en de school verbonden aan de zorginstelling. Dit leidt tot thuiszitters.

3.4.6 Opstelling van de ouders

Voor ouders staat het belang van hun kind voorop. Hun betrokkenheid kan echter zo sterk zijn dat zij moeilijk afstand kunnen nemen. Voor een school geldt dat deze leerling er een is van de vele, maar dat kan ouders de indruk geven dat hun stem niet gehoord wordt; zij voelen zich onmachtig en gefrustreerd. Het vinden van een bevredigende oplossing kan mede afhankelijk zijn van het feit of de ouders (kunnen) accepteren dat hun kind een zorgleerling is. Ouders zijn vaak zeer mondig en neigen ertoe de mogelijkheden van hun kind te overschatten. Zij hebben dikwijls andere verwachtingen van de bemiddeling door de onderwijsconsulent dan deze kan waarmaken. Ouders kunnen ver gaan in het mobiliseren van instanties om de zorg en/of het onderwijs voor hun kind op een hoger plan te krijgen, soms ongeacht de uitkomst van testgegevens. Zij stellen dan hun kind niet meer centraal, en dat bemoeilijkt de werkzaamheden van de onderwijsconsulenten. Door een goede communicatie proberen de consulenten de ouders voortdurend te informeren over de (on)mogelijkheden.

Het is niet altijd eenvoudig om alle betrokken instanties om de tafel te krijgen en de nodige onderwijs/zorgvoorzieningen voor de leerling zodanig op elkaar af te stemmen dat deze ook acceptabel zijn voor de ouders.

Citaat van een onderwijsconsulent:

'Het is de kunst om aan ouders duidelijk te maken welke capaciteiten en/of vaardigheden hun kind niet heeft om in het regulier onderwijs tot zijn recht te kunnen komen en daar ook gelukkig te kunnen zijn. Dit vraagt om tact en geduld en voldoende inzicht in de beperkingen van hun kind. Ook hier gaat het er in eerste instantie om dat ouders zich begrepen en voldoende gerespecteerd voelen. Het omgaan met laagopgeleide allochtone ouders vraagt om heel andere technieken dan het omgaan met hoger opgeleide autochtone 'yuppen', maar uiteindelijk willen ze nagenoeg allemaal het beste voor hun kind. Ouders zien hun kind soms vastlopen op de onmacht van het team van de reguliere of (V)SO-school en voelen zich roepende in de woestijn.'

3.4.7 Regionale beperkingen

Casusoverstijgende problematiek kan ook regionaal gerelateerd zijn. Zo is op basis van het aantal inwoners het voorzieningenniveau in Zeeland op het gebied van (spreiding van) onderwijs en zorg erg mager. Daardoor is het bij complexe zaken niet altijd mogelijk goede oplossingen te bereiken.

3.4.8 Overige complicerende factoren en knelpunten

Tijdgebrek en moeizame bereikbaarheid

Een chronisch gebrek aan tijd en overzicht bij betrokken partijen leidt volgens een van de onderwijsconsulenten tot onvoldoende coördinatie rond casussen. Een goede bereikbaarheid van de

ketenpartners wordt nadelig beïnvloed door factoren als vergadercultus, ambulante functies, parttime functies, volle agenda's en 'afscherming'. Met name sleutelfiguren met mandaat zijn moeilijk te bereiken.

Afhankelijkheid van advies door school

Ouders ondervinden grote weerstand bij het plaatsen van hun kind vanuit het SO of SBAO in het regulier onderwijs. De scholen van herkomst (SO/SBAO) geven vaak een negatief advies.

Onvoldoende opvangmogelijkheden met een-op-een begeleiding

Binnen REC cluster 4 zijn er onvoldoende mogelijkheden om kinderen op te vangen die (tijdelijk) een-op-een begeleiding nodig hebben. De onderwijsconsulenten zijn voorstander van de vorming van een gemeenschappelijk (V)SO, vergelijkbaar met een SBAO van een samenwerkingsverband in het basisonderwijs of een OPDC van het voortgezet onderwijs. Dat zou moeten resulteren in het gemakkelijker en vanzelfsprekender maken van clusteroverschrijdend overleg en probleemanalyse rond leerlingen die in een cluster vastlopen. Het past ook bij de ontwikkelingen van het één-loket-model voor cluster 2, 3 en 4 en het integraal indiceren door Jeugdzorg, speciaal onderwijs en AWBZ-zorg.

Ontbreken van regiefunctie

'Er wordt met goede bedoelingen gewerkt, maar er zijn teveel loketten zodat versnippering van informatie ontstaat. Er is een regiefunctie nodig', aldus de onderwijsconsulenten. Ook wordt een centrale regie rond de ontwikkelingen van Passend onderwijs gemist.

Onderwijsaspect vaak ondergeschikt op cluster 3-scholen

Cluster 3-scholen leggen de nadruk teveel op verzorging (een van de onderwijsconsulenten noemt het 'pamperen') en te weinig op onderwijs.

Beperkingen in de zorg

In de zorg is regelmatig sprake van gebrek aan menskracht, kwaliteit, continuïteit, e.d., merken de onderwijsconsulenten op. 'Als de problematiek primair wordt behartigd door (jeugd-)zorg, sta je als onderwijsconsulent regelmatig aan de zijlijn, omdat de trajecten in de zorg via vele schijven lopen.'

Belemmeringen door wet- en regelgeving en samenwerkingsverbanden

Wet- en regelgeving van de overheid en regels die door schoolbesturen worden vastgesteld, kunnen snelle en adequate oplossingen bemoeilijken. Zo staan de kunstmatige schotten in de budgetten van zorg en onderwijs maatwerk in de weg. Ook de vorming van 'eigen koninkrijkjes' en van 'onderwijsbolwerken onder één bestuur' kunnen belemmerend werken. Sommige besturen hebben te weinig oog voor de kwaliteit van het individueel onderwijs.

Bekendheid onderwijsconsulenten neemt toe, maar is nog niet wijdverbreid

Nog steeds zijn er doelgroepen die niet bekend zijn met het netwerk van onderwijsconsulenten en niet weten dat ACTB/Onderwijsconsulenten(+) een door het ministerie van OCW ingestelde organisatie is. Toch beseffen steeds meer instanties wat onderwijsconsulenten kunnen betekenen. Een nadeel bij de werkzaamheden is dat onderwijsconsulenten slechts een adviesfunctie hebben; vooral schooldirecteuren beseffen dit, en zijn in eerste instantie vaak geneigd aangedragen oplossingen naast zich neer te leggen.

3.5 Cijfers en feiten over het rapportagejaar 2007/2008

3.5.1 Samenvatting van de kerngegevens

De informatie in paragraaf 3.5 en in bijlage I is gebaseerd op de (nieuwe en heropende) casussen die in dit rapportagejaar zijn aangemeld. De onderwijsconsulenten hebben echter naast de behandeling van nieuwe zaken ook 158 casussen uit 2006/2007 kunnen afhandelen. De cijfers en feiten over die casussen staan in bijlage II. Bijlage I en II samen geven inzicht in de activiteiten van de onderwijsconsulenten in het afgelopen schooljaar.¹⁰

Nieuwe casussen in rapportagejaar:	Aantal
Aantal oorspronkelijk reguliere casussen	481
Plus aantal casussen overgezet van mini naar regulier	31
Totaal aantal reguliere casussen	512
Aantal oorspronkelijk minicasussen	122
Min aantal casussen overgezet van mini naar regulier	31
Totaal aantal minicasussen	91
TOTAAL AANTAL NIEUWE CASUSSEN DIT JAAR (512 + 91)	603
Afgerond met een advies	379
Waarvan reguliere casussen	295
Waarvan van mini naar regulier overgezette casussen	27
Waarvan 'echte' minicasussen	57
Afgebroken casussen	15
Waarvan reguliere casussen	12
Waarvan van mini naar regulier overgezette casussen	0
Waarvan 'echte' minicasussen	3
Nog in behandeling	209
Waarvan reguliere casussen	174
Waarvan van mini naar regulier overgezette casussen	4
Waarvan 'echte' minicasussen	31

3.5.2 Aantal in behandeling genomen verzoeken in het rapportagejaar

Ook dit jaar kan weer een groei worden gemeld van het aantal verzoeken dat de onderwijsconsulenten hebben ontvangen om te bemiddelen en te adviseren bij plaatsings-, bestedings- of andere problematiek rond geïndiceerde leerlingen. Vorig jaar werden 567 zaken aangemeld; dit jaar stijgt het aantal met iets meer dan 6% tot 603 casussen. 481 daarvan zijn van oorsprong regulier, 31 zijn van mini naar regulier overgezette casussen, en 91 zijn minicasussen.

3.5.3 Afgeronde adviezen

379 (322 reguliere en 57 minicasussen) van de 603 bemiddelingsverzoeken konden worden afgesloten met een advies van een onderwijsconsulent. In het algemeen kunnen ouders en school zich geheel vinden in de aangereikte adviezen.

Gemiddeld bedraagt de doorlooptijd van een casus drie á vier maanden, maar de verschillen kunnen groot zijn: van een week tot meer dan een jaar.

¹⁰ In totaal werden in dit schooljaar 379 + 158 = 537 casussen met een advies afgerond.

3.5.4 Aard van de oplossing

In veruit de meeste gevallen wordt een oplossing binnen het onderwijs gevonden, vaak via scholen voor regulier of speciaal onderwijs, maar ook via combinaties van werken en leren, praktijkopleidingen, onderwijs/zorgarrangementen en privé- en/of deeltijdonderwijs. Oplossingen buiten het onderwijs betreffen vooral observatieplaatsingen, opname in een zorg- of behandelinstelling, dagbehandeling, dagbesteding of Herstartplaatsing.

3.5.5 Afgebroken zaken

12 reguliere en 3 minicasussen werden voortijdig afgebroken. Soms vinden ouders bemiddeling door een onderwijsconsulent niet meer nodig, bijvoorbeeld omdat men alsnog met de school tot een oplossing is gekomen. Ook verhuizing of opname in een instelling kunnen redenen zijn voor ouders/verzorgers om de casus af te breken. In één geval besloten ouders de oplossing in het buitenland te zoeken en in een andere casus heeft de leerplichtambtenaar de leerling doorgeleid naar Herstart. Verder werd een casus beëindigd omdat de ouders het toestemmingsformulier niet wilden ondertekenen en de onderwijsconsulent slechts beperkt bevoegdheid wilden geven met betrokkenen contact op te nemen. Ten slotte was er een casus waarbij een ouder 'met geweld' op de onderwijsconsulent reageerde; ook die zaak werd afgebroken.

3.5.6 Heropende zaken

Soms blijken leerlingen dermate complexe problematiek te hebben, dat een eerder gevonden oplossing niet bestendig blijkt. Op verzoek wordt dan een casus heropend. De onderwijsconsulenten onderkennen dat niet in alle gevallen een duurzame oplossing voor een zorgleerling gevonden kan worden. Bijna 11,5% van de casussen betreft een heropening van een eerdere zaak: 68 van de 603. Het percentage lag vorig jaar op 14% en in schooljaar 2005/2006 op 5,5%. Enkele zaken zijn als minicasus heropend.

3.5.7 Redenen voor de advies- en begeleidingsaanvragen

Doordat de onderwijsconsulenten meer dan voorheen de redenen voor bemiddelingsaanvragen in de categorie 'anders' hebben ondergebracht, is het percentage dat eenduidig als plaatsingsproblematiek wordt onderscheiden ruim 20% lager dan in voorgaande jaren. Plaatsingsproblematiek blijft echter, evenals in voorgaande jaren, de belangrijkste reden om een onderwijsconsulent in te schakelen.

De verbijzonderingen in de categorie 'anders' laten zien dat het daar toch ook vaak gaat om aan schoolplaatsing of verwijdering/schorsing gerelateerde zaken, naast problematiek rond schoolangst, indicaties, handelingsverlegenheid van de school, agressief gedrag, leerlingvervoer of het ontbreken van extra of ambulante begeleiding op school.

Het aantal zaken waarbij verwijdering en/of schorsing een rol speelt is fors gegroeid, van 11% naar 17%.

De minicasussen betreffen vooral ondersteuning door de onderwijsconsulenten bij de zoektocht naar passend onderwijs en bemiddeling bij meningsverschillen tussen ouders en school.

3.5.8 Thuiszitters

Onder thuiszitters worden die leerlingen verstaan die meer dan vier weken thuiszitten en voor wie een indicatie is afgegeven of aangevraagd. In het rapportagejaar is weer een stijging te zien ten opzichte van de twee voorafgaande jaren.

Aantal thuiszitters op totaal aantal aanvragen	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06	% 04/05
Schoolgaand	354	59%	65%	61%	57%
Thuiszitter	246	41%	35%	39%	43%
Onbekend	3				
Totaal	603	100 %	100 %	100 %	100 %

Onder het aantal schoolgaande leerlingen zijn ook zij inbegrepen die thuiszitter dreigen te worden. Door bij (dreigende) verwijdering of schorsing tijdig een onderwijsconsulent in te schakelen kan in veel gevallen voorkomen worden dat een leerling thuiszitter wordt.

De onderverdeling naar reguliere en minicasussen is als volgt:

Verdeling totaal aantal thuiszitters casus/mini	Casus	Mini	Totaal
Schoolgaand	298	56	354
Thuiszitter	213	33	246
Anders of onbekend	1	2	3
Totaal	512	91	603

3.5.9 Spreiding (voortgezet) speciaal onderwijs en regulier onderwijs

Bij de aanmelding van een casus wordt aan de ouders gevraagd welk soort onderwijs zij voor hun kind wensen. Zoals tabel 1 van bijlage 1 toont, heeft op het totaal aantal aanmeldingen (603) 48% een voorkeur voor regulier onderwijs uitgesproken en 44% voor speciaal onderwijs. 8% van de ouders zegt geen voorkeur te hebben.

Van de 266 casussen waarbij expliciet is aangegeven dat het om plaatsingsproblematiek gaat, liggen de percentages net omgekeerd:

Gewenst soort onderwijs bij plaatsingsprobleem	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06	% 04/05
Regulier onderwijs	117	44%	40%	54%	36%
Speciaal onderwijs	126	47%	35%	46%	64%
Niet vermeld/geen voorkeur	23	9%	25%		
Totaal	266	100 %	100 %	100 %	100 %

3.5.10 Spreiding primair onderwijs (PO) en voortgezet onderwijs (VO)

67% van de 603 aanvragen komt, evenals vorig jaar, voor rekening van leerlingen in (de overgang naar) het VO of VSO. 33% van de bemiddelingsverzoeken speelt in het primair onderwijs:

Spreiding PO en VO op totaal aantal aanvragen	% 07/08	% 06/07	% 05/06	% 04/05
VO/VSO en overgang VO/VSO	67%	67%	63%	55%
PO	33%	33%	37%	45%
Totaal	100 %	100 %	100 %	100 %

3.5.11 Spreiding naar cluster en provincie

Cluster Provincie	Geen of in aanvraag	Cluster 1	Cluster 2	Cluster 3	Cluster 4	Totaal
Drenthe	3			9	12	24
Flevoland	7			1	20	28
Friesland	12		1	7	27	47
Gelderland	17		7	14	46	84
Groningen	2		1	8	14	25
Limburg	1		2	5	15	23
Noord-Brabant	9		3	10	59	81
Noord-Holland	8		5	19	34	66
Overijssel	6			4	27	37
Utrecht	8		2	7	24	41
Zeeland	1			4	9	14
Zuid-Holland	33		12	20	68	133
Totaal	107	0	33	108	355	603

De drie provincies waaruit de meeste aanvragen om bemiddeling komen zijn, evenals vorig jaar, Zuid-Holland, Gelderland en Noord-Brabant.

Geheel in lijn met voorgaande jaren is de groep leerlingen met een cluster 4-indicatie het grootst.

3.5.12 Spreiding naar stoornis of handicap

Tabel 8 uit bijlage I toont welke stoornissen of handicaps de kinderen hebben voor wie onderwijsconsulenten een passende onderwijsoplossing proberen te vinden. 34% van de kinderen heeft een ASS-gerelateerde stoornis, bij 13% speelt gedragsproblematiek en 10% van de kinderen heeft ADHD.

Bij de casussen die de onderwijsconsulenten behandelen is vaak sprake van complexe problematiek. In tabel 9 uit bijlage I staat een overzicht van de leerlingen met een cluster 3-indicatie. Naast de clusterbepalende handicap of stoornis speelt bij 36% van hen bijkomende problematiek.

3.5.13 Spreiding naar geslacht

Meer dan 80% van de casussen betreft jongens; dit beeld is al jaren hetzelfde. In tabel 7 van bijlage I staat de spreiding naar geslacht en stoornis of handicap van de leerlingen.

3.5.14 Spreiding autochtoon/allochtoon

Dit jaar is voor het eerst onderzocht hoe de verdeling van de bemiddelingsverzoeken over autochtone en allochtone leerlingen is. Deze gegevens zijn alleen van de (van oorsprong) reguliere casussen bekend. 90% (461 van de 512 casussen) is afkomstig van autochtone leerlingen, en 10% (49 casussen) betreft allochtone kinderen. Niet onderzocht is waaruit dit grote verschil te verklaren is. De drie provincies met de meeste aanmeldingen van allochtone leerlingen zijn Noord-Holland, Zuid-Holland en Utrecht.

3.6 De mening van ouders en scholen volgens de enquêtegegevens

Om een indruk te krijgen of de advisering en begeleiding door een onderwijsconsulent ook op de langere termijn succesvol is, wordt ongeveer een half jaar na afsluiting van een casus aan ouders en school een enquête gestuurd. Daarin wordt gevraagd naar de ervaringen met de onderwijsconsulent, het functioneren van het kind op school en de bevindingen rond de LGF.

Voor de resultaten van de enquêtes geldt dat hieraan geen harde conclusies verbonden kunnen worden, want het aantal ouders en scholen dat de enquête invult en retourneert is gering.

3.6.1 Bevindingen ouders

In dit rapportagejaar zijn de gegevens van de ouders gebaseerd op 27 formulieren van kinderen die in het *regulier* onderwijs, en 59 formulieren van kinderen die in het *speciaal* onderwijs zijn geplaatst. Vorig jaar waren dat er respectievelijk 68 en 71. In totaal zijn tussen de 200 en 250 enquêteformulieren aan ouders verzonden.

Meer informatie over de resultaten van de enquêtes onder ouders staat in bijlage IV en V.

Enquête ouders regulier onderwijs

Hoewel het percentage lager is dan voorgaande jaren, blijft plaatsingsproblematiek (48%) de belangrijkste reden om een onderwijsconsulent in te schakelen. Onverminderd hoog is het aandeel kinderen met een cluster 4-indicatie, 74%.

Het percentage kinderen dat nog (voltijds of deeltijds) op de school van plaatsing zit is ca. 52%. 59% van de leerlingen is in het regulier onderwijs geplaatst, en dat is in lijn met de wens van de ouders. Ongeveer een kwart van de ouders geeft de voorkeur aan speciaal onderwijs, en ca. 15% heeft geen uitgesproken voorkeur voor het type onderwijs. Meestal is plaatsing conform de wens van de ouders - regulier dan wel speciaal - gelukt (bijna 60%).

In het algemeen functioneren de kinderen op school goed tot redelijk, voelen zij zich daar thuis en vinden zij voldoende aansluiting bij andere leerlingen, is de mening van de ouders.

16 van de 27 ouders die de enquête hebben ingevuld zijn het eens met het advies van de onderwijsconsulent. 8 ouders zijn het oneens met de onderwijsconsulent. Redenen die daarvoor worden genoemd zijn onder meer dat de besteding van het LGF-budget niet is opgenomen, dat geen passende plaatsing is bereikt en dat de school van voorkeur plaatsing weigerde. 3 ouders hebben de vraag niet beantwoord.

In het algemeen neemt de tevredenheid van de ouders over de bemiddeling door een onderwijsconsulent iets af, zo laten de percentages over de afgelopen jaren zien. Ook de onderwijsconsulenten zelf constateren dat ouders steeds hogere verwachtingen hebben waar niet altijd aan voldaan kan worden. Zie ook paragraaf 3.4.6. Toch is bijna 60% van de ouders van mening dat de rol van de onderwijsconsulent doorslaggevend is geweest bij de schoolplaatsing.

Uit de algemene opmerkingen over de LGF blijkt dat ouders het positief vinden dat de rugzak de mogelijkheid biedt tijdelijk een-op-een begeleiding in te zetten en/of expertise in te kopen. Anderzijds vindt een groot deel van de ouders dat moeilijk te achterhalen is hoe alles werkt; zij voelen zich aan de zijlijn staan

en pleiten voor een gelijkwaardige positie. Verder vinden ouders dat (te) weinig duidelijk is hoe de gelden besteed worden. Het geld gaat naar de school en wordt niet altijd specifiek aan het kind besteed, aldus de ouders.

Enquête ouders speciaal onderwijs

In het speciaal onderwijs is plaatsingsproblematiek met 69% de belangrijkste reden om een onderwijsconsulent in te schakelen, maar het percentage dat gaat over onenigheid over het handelingsplan of de besteding van middelen is aanzienlijk gegroeid ten opzichte van voorgaande jaren, en bedraagt nu 14%. Cluster 4-leerlingen vormen ook hier de grootste groep: 73%.

80% van de kinderen zit nog (voltijds of deeltijds) op de school van plaatsing. 49% van de ouders heeft kenbaar gemaakt een voorkeur voor speciaal onderwijs te hebben voor hun kind. Voor 68% geldt dat plaatsing conform de wens van de ouders - regulier of speciaal - is geschiedt.

Ouders vinden dat hun kind op school goed tot redelijk functioneert (94%). Het merendeel (72%) van de kinderen vindt voldoende aansluiting bij andere leerlingen en 64% voelt zich thuis op school.

38 van de 59 ouders (64%) die de enquête hebben ingevuld zijn tevreden met het advies van de onderwijsconsulent, 10 ouders hebben de vraag niet beantwoord en 11 ouders geven aan het oneens te zijn met het advies. De laatste groep noemt daarvoor onder meer als redenen dat de onderwijsconsulent te weinig kennis had van cluster 4-scholen, opkwam voor de belangen van de school en niet die van het kind en dat er geen andere mogelijkheden waren.

59% van de ouders noemt de rol van de onderwijsconsulent doorslaggevend bij de schoolplaatsing.

Bij de slotopmerkingen maken ouders gebruik van de mogelijkheid de onderwijsconsulenten zowel te complimenteren als te bekritisieren. Voorts blijkt dat men behoefte heeft aan verduidelijking van de rechten en plichten rond de plaatsing van leerlingen. Er wordt een oproep gedaan onderzoek te doen naar de kwaliteit van de besteding van het rugzakgeld in het regulier onderwijs, die nu onvoldoende kindgericht zou zijn.

3.6.2 Bevindingen scholen

29 scholen in het *regulier* en 101 scholen in het *speciaal* onderwijs hebben het formulier geretourneerd, tegen 49 en 68 in 2006/2007. In totaal zijn tussen de 200 en 250 enquêteformulieren aan scholen gezonden.

In bijlage VI en VII staat meer informatie over de resultaten van de enquêtes onder scholen.

Enquête scholen regulier onderwijs

19 van de 29 kinderen (62%) bezoeken een half jaar na het advies van een onderwijsconsulent nog de school van plaatsing, van wie 1 in deeltijd.

De problematiek van 5 van de 10 kinderen die niet meer op de school zitten, bleek te complex voor de school.

Voor 18 van de 19 kinderen (95%) die nog op de school zitten, is een handelingsplan gemaakt. 72% van de ouders is tevreden over het plan, 22% niet. Volgens de scholen vinden sommige ouders dat er teveel onduidelijkheid is of dat er teveel wordt opgelegd.

Over de plaatsing zijn de meeste ouders (84%) positief, aldus de scholen.

De scholen hebben een goede tot redelijke indruk van de leerlingen.

53% van de leerlingen heeft nog te kampen met problematiek op sociaal-emotioneel vlak, vaak in combinatie met gedragsmatige of onderwijskundige problemen. Bij het begin van de schoolplaatsing gold dat voor 79%.

Onderwijskundig ontwikkelt 32% van de leerlingen zich goed, 47% redelijk en 21% slecht.

74% (14 van de 19 leerlingen) voelt zich thuis op school, maar slechts 32% (6 kinderen) vindt ook goed aansluiting bij andere leerlingen. 37% (7 leerlingen) vindt redelijk aansluiting, 16% (3 leerlingen) moeizaam en eveneens 16% (3 leerlingen) helemaal niet.

Scholen noemen de samenwerking met ouders en andere instanties en hulpverleners grotendeels goed (58%) tot redelijk (32%).

Op de vraag of de school bij de aanmelding van de leerling onderzoek heeft gedaan naar de benodigde voorzieningen voor het kind, antwoordt 41% bevestigend (12 van de 29). Vorig jaar was dat 52%. 68% van de scholen heeft het onderzoek door een onafhankelijke partij laten uitvoeren, tegen 48% vorig jaar.

Een meerderheid van de scholen (52%) doet geen onderzoek naar de benodigde middelen voor de leerling.

10 van de 29 scholen (34%) vinden de LGF-middelen ontoereikend, 4 van de 29 (14%) vinden dat sterk afhankelijk van de individuele problematiek van de leerling. 9 van de 29 scholen (31%) achten de middelen wel toereikend en 6 scholen (21%) hebben deze vraag niet beantwoord.

Een van de scholen merkt op dat een enkel rugzakje een grote last kan vormen. Een groter aantal rugzakjes biedt meer mogelijkheden, bijvoorbeeld om een extra leerkracht aan te stellen. Deze school is van mening dat de rugzak een prima middel kan zijn als de gelden goed worden besteed en er minder regelgeving is omtrent verplichtingen aan personeel, zodat bijvoorbeeld projectbenoeming mogelijk wordt. Ook pleit de school voor een betere samenwerking met en tussen de clusters. Er gaat nu veel tijd en geld verloren aan bureaucratie, aldus de school.

De meeste scholen gebruiken de LGF-middelen vooral voor de aanschaf van materiaal, methodes en andere hulpmiddelen. Daarnaast worden van het budget extra RT-, IB- en mentoruren ingezet. 3 scholen gebruiken het rugzakje (ook) voor groepsverkleining of extra FTE's (voor een klassenassistent of een leerkracht).

83% van de scholen in het regulier onderwijs zegt ervaring te hebben met rugzakleerlingen (24 van de 29). 1 school heeft geen ervaring (3%) en 4 scholen hebben deze vraag niet beantwoord (14%).

Een kleine driekwart van de scholen (72%, 21 van de 29) besteedt in de schoolgids of het schoolplan aandacht aan het toelatingsbeleid rond LGF-leerlingen. Van de 4 scholen die dat nog niet doen zeggen er 2 dat eraan gewerkt wordt. De mogelijke voorzieningen voor zorgleerlingen staan bij 59% van de scholen (17 van de 29) in het zorgplan.

Enkele scholen vinden het LGF-beleid te streng, wat volgens hen tot gevolg heeft dat leerlingen uit de boot dreigen te vallen. Ook over de herindicatie is men niet altijd te spreken. Juist als de leerling zich door extra begeleiding goed ontwikkelt, wordt dat bij herindicatie 'bestraft' met het afwijzen van de

rugzak. Dat kan vooral bij de overgang naar het VO funest zijn; alle investeringen in het PO kunnen dan volgens de scholen teniet gedaan worden.

Volgens een van de scholen wordt er te veel uitgegaan van het feit dat 'gewone' leerkrachten 'speciaal' onderwijs kunnen geven; de grootte van de klassen speelt ook een rol, zo zegt men, en er is niet altijd voldoende draagkracht binnen het team. Ook wordt erop gewezen dat bij ouders vaak een verkeerd verwachtingspatroon gewekt wordt.

Meerdere scholen maken opmerkingen over de administratieve gang van zaken rond de LGF. Zo vinden twee scholen dat het werken met nummers zonder namen onhandig is, en beklagt een school zich over het feit dat het LGF-geld niet of te laat binnenkomt.

Enquête scholen speciaal onderwijs

71 van de 101 leerlingen die in het speciaal onderwijs zijn geplaatst na bemiddeling door een onderwijsconsulent, zitten nog op de school van plaatsing (1 leerling in deeltijd). Dat is met 70% een lagere score dan in het vorige rapportagejaar, toen 82% na een half jaar nog op de school van plaatsing zat.

30 kinderen zitten niet meer op de school van plaatsing. 7 scholen hebben aangegeven dat de problematiek van de leerling te complex was. Daarnaast speelden andere redenen een rol, zoals de ontevredenheid van ouders, de overgang naar een andere school of opleiding (VO, RO, ROC), verhuizing van de leerling of de mogelijkheid een school dicht bij huis te bezoeken. 1 school kon de leerling geen onderwijs op HAVO/VWO-niveau aanbieden, 1 leerling weigerde naar school te komen, en 1 leerling voelde zich niet thuis bij cluster 3-kinderen.

De meeste leerlingen staan nu bij andere scholen ingeschreven, maar volgens opgave zitten er 3 thuis, 2 in 24-uurs opvang en 1 in een penitentiaire jeugdinstelling. 2 leerlingen hebben werk gevonden.

Waar de problematiek dat nodig maakte, hebben scholen een of meer instanties en/of hulpverleners ingeschakeld voor de leerling, zoals een leerplichtambtenaar, een (school)psycholoog of psychiater, een onderwijsconsulent, Jeugdhulpverlening, REC, MEE of een kliniek voor kinder- en jeugdpsychiatrie. Voor 3 kinderen is dagbehandeling of dagopvang geregeld.

De meeste ouders van de 71 leerlingen die nog wel op de school van plaatsing zitten zijn daar tevreden over (68, 96%), zeggen de scholen.

De algemene indruk van de leerlingen is goed (63%) tot redelijk (31%). Met 6% (4 van de 71) gaat het slecht. De onderwijskundige ontwikkeling is in het algemeen goed (46%) tot redelijk (45%).

Scholen zeggen dat zich in de afgelopen periode bij 43 van de 71 (61%) leerlingen problemen hebben voorgedaan, vooral op sociaal-emotioneel, gedragsmatig en onderwijskundig gebied (in volgorde van meest genoemde probleemfactoren en veelal in combinatie). Op dit moment speelt de problematiek nog bij 45% (32 van de 71).

86% van de leerlingen (61 van de 71) voelt zich thuis op school; 41% daarvan (29 van de 71) vindt goed aansluiting bij andere leerlingen, en 35% (25 van de 71) redelijk.

De scholen vinden de samenwerking met ouders en andere instanties goed (75%) tot redelijk (21%). 1 school noemt de samenwerking slecht, en 2 scholen hebben deze vraag niet beantwoord.

De scholen in het speciaal onderwijs hebben heel beperkt gebruik gemaakt van de mogelijkheid algemene opmerkingen te plaatsen. Een aantal scholen gaat in op individuele problematiek, of noemt de moeilijke communicatie met ouders. Twee scholen merken op de rol van de onderwijsconsulenten bij het plaatsen van de leerlingen als positief te ervaren.

4. WERKZAAMHEDEN EN BEVINDINGEN ACTB

4.1 Werkwijze en bevindingen rond de adviesaanvragen

Bij adviesaanvragen over een voorgenomen weigering tot plaatsing wijst de ACTB de betreffende scholen al in de eerste contacten uitdrukkelijk op de wijze waarop de besluitvorming tot stand dient te komen. Zo zijn scholen verplicht het besluit aan de ACTB voor te leggen voor advies, en moeten zij de ouders de mogelijkheid bieden om bezwaar te maken. De ACTB attendeert scholen er voorts op dat de interne besluitvorming in een mandaat of in de directiestatuten geregeld dient te zijn.

De ACTB vraagt de schoolgids, het schoolplan en overige beleidsdocumenten op. In het eerste verzoek tot informatieverstrekking maakt de ACTB kenbaar welke criteria zij hanteert voor de inhoudelijke toetsing van de besluitvorming. De betreffende school krijgt het advies de besluitvorming naast deze criteria te leggen om na te gaan of de gevolgde procedure correct is. Mocht dit niet het geval zijn, procedureel of inhoudelijk, dan krijgt de school het advies van de ACTB een en ander te herstellen.

Deze schriftelijke 'checklistmethode' biedt partijen enige houvast bij de verdere besluitvorming en brengt ordening aan in de probleemstelling.

4.1.1 Toetsingscriteria volgens de LGF

De ACTB is eind 2003 geïnstalleerd met als opdracht een goede invoering en toepassing van de LGF te bewerkstelligen. De ACTB voert haar adviestaak uit op basis van door haar vastgestelde criteria die zijn gebaseerd op de LGF-wetgeving.¹¹

De doelstelling van de LGF is het bevorderen van de emancipatie en integratie van leerlingen met een handicap in het regulier (voortgezet) onderwijs, en het vergroten van de keuzevrijheid van ouders van kinderen met een handicap of stoornis voor regulier of speciaal onderwijs. Om de keuzevrijheid gestalte te geven zijn in de LGF prikkels opgenomen voor reguliere scholen om zich maximaal in te spannen voordat zij besluiten een gehandicapte leerling af te wijzen. Zo zijn reguliere scholen verplicht een beleid te ontwikkelen en in het schoolplan en de schoolgids op te nemen over de voorzieningen die getroffen worden voor gehandicapte leerlingen. Ook moeten reguliere scholen in eventuele afwijzingsbesluiten aantonen dat zij, zelfs met de middelen uit het rugzakje, niet in staat zijn kwalitatief goed onderwijs te bieden dat voldoende is afgestemd op de geïndiceerde leerling.

De ACTB toetst een afwijzingsbesluit van het bevoegd gezag aan vier criteria (op grond van de LGF):

1. Wat is nodig om de leerling op de school te kunnen laten functioneren (afgestemd op zijn of haar behoeften)?
2. Welke middelen staan de school ter beschikking?
3. Wat is mogelijk op basis van deze middelen? De LGF-wetgeving kent geen absolute gebods- of verbodsnorm. Er zijn ook geen sancties. De school mag de leerling weigeren als zij in voldoende mate heeft aangetoond dat zij niet in staat is kwalitatief goed onderwijs te bieden aan de LGF-leerling, ondanks de inzet van middelen. De bewijslast hiervan ligt bij de school.
4. Waarom is de school niet in staat - ondanks het kunnen beschikken over deze middelen - de leerling kwalitatief goed onderwijs te bieden, afgestemd op diens behoeften?

¹¹ Zie ook www.actb.nl.

Het bevoegd gezag dient de (benodigde) voorzieningen, de beschikbare middelen en de mogelijkheden op basis van deze middelen in haar besluitvorming te betrekken. De besluitvorming dient mede gebaseerd te zijn op rapporten van onafhankelijke deskundigen, die inzicht verschaffen in de (benodigde) voorzieningen en de mogelijkheden van de school om de geïndiceerde leerling op te vangen.

De ACTB onderzoekt bij een adviesprocedure eveneens:

1. of de school een (zorg)beleid voor gehandicapte leerlingen in de schoolgids en het schoolplan heeft opgenomen;
2. of de school een toelatingsbeleid voor gehandicapte leerlingen voert dat in overeenstemming is met de LGF.

4.1.2 Toetsingscriteria volgens Inrichtingsbesluit WVO

In het voortgezet onderwijs toetst de ACTB een afwijzingsbesluit van het bevoegd gezag aan de toelatingsvoorwaarden van artikel 3 en 4 van het Inrichtingsbesluit WVO (hierna: het Inrichtingsbesluit). In artikel 3 worden voorwaarden gesteld voor toelating tot het eerste leerjaar VWO, HAVO, VMBO (alle leerwegen). In artikel 4 worden, in aanvulling op artikel 3, nadere toelatingsvoorwaarden gesteld voor het eerste leerjaar VWO, HAVO en VMBO -t/gemengde leerweg: de beslissing over toelating dient mede gebaseerd te zijn op een onderzoek naar de geschiktheid voor het volgen van het onderwijs aan de gewenste onderwijsinstelling.

De middelen aan de hand waarvan het bevoegd gezag het onderzoek dient te verrichten zijn vastgelegd in artikel 4. Dit betekent dat het bevoegd gezag zich bij de besluitvorming over de toelating van een leerling de vraag dient te stellen of de betreffende leerling de opleiding kan afsluiten met een diploma. Artikel 4 van het Inrichtingsbesluit is niet van toepassing als de school uitsluitend een VMBO op k- en b-niveau aanbiedt of als de school ook hogere niveaus (VMBO-g en -t, HAVO en VWO) aanbiedt en een gemeenschappelijk eerste leerjaar kent voor VMBO-k en -b en de overige niveaus.

4.1.3 Aanbodgerichte benadering van scholen bij afwijzing

Er is, sinds de rapportage over 2005/2006, geen overtuigende verandering waarneembaar van aanbod- naar vraaggericht werken bij scholen. De ervaringen over 2007/2008 bevestigen dat scholen bij toelatings- en verwijderingsvraagstukken nog steeds vooral aanbodgerichte argumenten hanteren bij de onderbouwing van een verwijderingsprocedure of een niet-toelating.

Voorbeeld:

Een fysiek gehandicapte basisschoolleerling met een cluster 3-indicatie wordt niet toegelaten op een relatief kleine basisschool. Het docententeam zegt dat het kind niet past in de klassikale werkwijze. De ACTB schrijft de school hierover aan en er volgt een bemiddeling door een onderwijsconsulent, die intensief met de school in gesprek gaat. Dan blijkt dat er wel degelijk mogelijkheden zijn. Het schoolbestuur trekt daaruit lering en geeft aan dat het beleid rond zorgleerlingen op deze school gemoderniseerd zal worden.

Omdat de ACTB en de onderwijsconsulenten de aanbodgerichte benadering - waarin leerlingen met een beperking niet goed uit de verf komen - nog zo vaak tegenkomen, blijft de ACTB hameren op het belang voor scholen om meer vraaggericht te gaan werken. Denken vanuit mogelijkheden kan zowel voor het kind als voor de schoolorganisatie een verrijking betekenen. In de ontwikkelingen naar Passend onderwijs (na 2011) zal deze aanpak leidend moeten zijn.

4.1.4 Verdragende factoren en omstandigheden bij adviesaanvragen

De adviesprocedures van de ACTB kenden ook in dit rapportagejaar een gemiddelde doorlooptijd van vier maanden. Verdragende factoren waren, evenals vorig jaar, de complexiteit van de problematiek en de onbekendheid van partijen met de ACTB-procedures. Enkele voorbeelden:

- De afwijzende school stuurt in eerste instantie niet schriftelijk een afwijzingsbesluit naar de ouders.
- Niet duidelijk is wie er namens het bevoegd gezag optreedt (mandaat) en of besluitvorming tot stand gekomen is.
- Scholen verzuimen om ouders op de mogelijkheid van een bezwaar op het besluit van het bevoegd gezag te wijzen;
- Bezwaren worden niet door het bevoegd gezag in behandeling genomen.

Complicerende factor is vaak de afstand in communicatie tussen de feitelijke leiding en het bevoegd gezag van scholen. Bovenstaande factoren lijken slechts formaliteiten, maar leiden vaak tot vertraging van de procedure met enige weken.

Voorbeeld:

Het bevoegd gezag neemt de regie over bij een door de schoolleiding in gang gezette verwijderingsprocedure waarbij een handelingsplanconflict hoog opgelopen is. Het bevoegd gezag herroept de beslissingen van de schoolleiding op formele gronden, omdat de bevoegdheden niet bij de schoolleiding liggen en er fouten zijn gemaakt. Het schoolbestuur doet de procedure geheel opnieuw en maakt uiteindelijk, met ondersteuning door een onderwijsconsulent, na een half jaar een andere afweging dan de schoolleiding.

Soms wordt het afwijzingsbesluit van een geïndiceerde leerling door het (zorg)team op een school genomen en wordt het besluit mondeling - of zeer summier schriftelijk - door een teamlid of een leidinggevende van de school aan de ouders medegedeeld. Bewust of onbewust kan hiermee voorbij worden gegaan aan de verplichtingen rond mandaat en besluitvorming. Ouders zoeken daarop meestal zelf een alternatief, maar dat lukt niet altijd. Het gevaar bestaat dan dat een langdurige zoektocht volgt, waarbij ouders zich afvragen waar zij bezwaar kunnen maken, hoe zij hulp kunnen krijgen en hoe het verder moet met hun kind.

De onderwijsconsulenten en de ACTB kunnen ouders in die situatie helpen, door als een stok achter de deur te fungeren voor scholen. De ACTB is echter van mening, dat scholen een belangrijke maatschappelijke verantwoordelijkheid hebben voor kinderen (en hun ouders) in een kwetsbare positie. Vijf jaar na de invoering van de LGF mag meer verwacht worden van het zelfordenend vermogen van de sector, zeker in het licht van de ontwikkelingen naar Passend onderwijs.

In de contacten met de scholen onderzoekt de ACTB bij adviesaanvragen ook de volgende aspecten:

- De wijze waarop aan ouders kenbaar gemaakt is dat tegen het besluit bezwaar gemaakt kan worden; is de bezwaar/beroepsclausule vermeld?
- De feitelijke afwijzingsgronden; is er voldoende onderbouwing van het besluit?
- De manier waarop het afwijzingsbesluit tot stand is gekomen; hebben de schoolbesturen de interne bevoegdheidsstructuur op orde, is er mandatering, waren de mensen op de werkvloer bevoegd om het besluit te nemen?

Nogmaals onderstreept de ACTB haar eerder gedane aanbeveling:

'De toegankelijkheid van de adviesprocedure en de schoolbestuurlijke bezwaar- en beroepsmogelijkheden kunnen negatief beïnvloed worden door het ontbreken van een goede mandaatstructuur in een schoolorganisatie en het ontbreken van een heldere besluitvorming en communicatie. Om onduidelijkheid en vertraging zowel bij ouders als op de werkvloer te voorkomen, beveelt de ACTB schoolbesturen aan om besluitvormingprocedures over LGF-vraagstukken eenduidig vorm te geven in directiestatuten en mandateringsregelingen en besluiten over LGF-vraagstukken schriftelijk, conform de wettelijke eisen, met vermelding van een bezwaar/beroepsclausule te verankeren.'

In een voortdurend streven om de kennis bij scholen over dit onderwerp te vergroten, heeft de ACTB dit jaar vier samenwerkingsverbanden en vijftientig scholen voorgelicht over de wijze waarop zij de LGF-vraagstukken rond besluitvormingsprocedures, bezwaarmogelijkheden etc. op een goede manier in de schoolgids en het schoolplan kunnen opnemen. Ook heeft de ACTB over dit thema drie interviews aan vakbladen gegeven.

4.2 Uitgebrachte adviezen

In het schooljaar 2007/2008 heeft de ACTB in twee zaken advies uitgebracht.

4.2.1 Zaak 1

Een VO-school wil een leerling met een cluster 3-indicatie en een IQ van rond de 55 van de praktijkschool verwijderen en biedt als alternatief een plek in het speciaal onderwijs aan. De ouders voelen hier niets voor en kunnen het niet eens worden met de school. Een intensieve bemiddeling door een onderwijsconsulent biedt uiteindelijk geen oplossing.

De ACTB adviseert de school een keuze te maken en een besluit te nemen: óf de leerling handhaven en een handelingsplan op maat uitwerken, óf een verwijderingsbesluit nemen dat op zorgvuldige wijze tot stand komt en dat aan de ACTB wordt voorgelegd. De ACTB informeert de school over de zorgvuldigheidscriteria volgens welke de afweging dient te geschieden en wijst de school erop, dat voor de onderbouwing van de afweging een onafhankelijk deskundigenonderzoek noodzakelijk is.

4.2.2 Zaak 2

Een VO-school neemt een clustergeïndiceerde leerling niet aan. De school heeft een algemene wachtlijst voor toelating, en hanteert daarnaast plaatsingscriteria die uitgaan van een maximum aantal rugzakleerlingen per klas. Daarbij wordt ook de zwaarte van de problematiek betrokken. Bovendien geldt bij overaanmelding eveneens een wachtlijst voor de categorie 'aspirant-rugzakleerlingen'.

De ACTB is van oordeel dat het onverkort toepassen van het algemene aannamebeleid voor zowel LGF- als reguliere leerlingen niet juist is. De positie van LGF-leerlingen is zodanig, dat een uitzondering op het algemene aannamebeleid voor hen gerechtvaardigd is. Bij deze leerlingen is immers veelal sprake van een achterstandspositie, met name in de keuzevrijheid en de beschikbaarheid van een geschikte school die rekening houdt met de extra eisen van zorgleerlingen. Door die beperkte keuzemogelijkheden en geringere kans op toelating is het onverkort toepassen van het aannamebeleid een extra belemmering voor de LGF-leerlingen. Onverkorte toepassing op LGF-leerlingen maakt de doelstelling van de LGF-regeling (integratie en emancipatie van gehandicapte leerlingen in het regulier onderwijs) moeilijker te realiseren; de school sluit

de poort voordat feitelijk is onderzocht of de LGF-leerling vanwege zijn handicap al dan niet geplaatst kan worden.

Voor schooljaar 2008/2009 gaat de school uit van maximaal 3 LGF-leerlingen, met maximaal één per klas. Bij meer aanmeldingen kan een toelatingscommissie een leerling met een bepaalde handicap voorrang verlenen. Daarnaast wordt er geloot, waarbij dezelfde voorrangsvolgorde wordt gehanteerd als bij het algemene lotingsbeleid. In het lotingsbeleid wordt meegenomen dat er slechts één zorgleerling per klas geplaatst wordt.

De ACTB constateert dat door het toepassen van deze specifieke toelatingscriteria, gebaseerd op een maximum aantal LGF-leerlingen totaal en per klas, de betreffende leerling is afgewezen zonder dat een individuele afweging is gemaakt.

Het specifieke LGF-toelatingsbeleid is in strijd met het uitgangspunt van de LGF dat eist, dat per geval een inhoudelijke afweging plaatsvindt tussen de belangen van het kind en de algemene belangen van de school. Bij een toelatingsbeleid gericht op een maximum aantal LGF-leerlingen wordt ten onrechte op voorhand aan deze wettelijk verplichte individuele afweging van belangen voorbijgegaan.

De LGF-regeling staat wel toe het totaal aantal geïndiceerde leerlingen als wegingsfactor te gebruiken in het kader van de draagkracht van de school. Het bevoegd gezag dient dan echter in het individuele geval aan te tonen waarom zij - gezien het aantal geïndiceerde leerlingen – juist deze specifieke geïndiceerde leerling niet meer kan plaatsen. Dit moet gebeuren aan de hand van de extra voorzieningen die voor de LGF-leerling beschikbaar zijn.

De ACTB is van oordeel dat de leerling door het bevoegd gezag op onjuiste gronden is afgewezen. De ACTB adviseert het bevoegd gezag de in het algemene en specifieke aannamebeleid geformuleerde toelatingscriteria niet uit te voeren voor de LGF-leerling, en een toelatingsbesluit te nemen op basis van de individuele belangenafweging op grond van de LGF-criteria, waarbij de draagkracht van de school betrokken kan worden.

Voorts adviseert de ACTB het toelatingscriterium van een maximum aantal LGF-leerlingen uit het toelatingsbeleid te schrappen, en de voorrangsregeling in het aannamebeleid (broertjes/zusjes, personeel en plaatselijke kinderen) ook van toepassing te verklaren op LGF-leerlingen.

De ACTB adviseert het bevoegd gezag een zorgbeleid voor geïndiceerde leerlingen te formuleren en op te nemen in het schoolplan en de schoolgids, onder meer over de voorzieningen die op grond van de LGF getroffen worden.

Ten slotte adviseert de ACTB het bevoegd gezag het besluit om de leerling niet toe te laten te herroepen, en een nieuw besluit te nemen, met inachtneming van de LGF-criteria (noodzakelijke voorzieningen, beschikbare middelen, mogelijkheden en motivering).

4.3 De synergie tussen de werkzaamheden van de ACTB en de Onderwijsconsulenten(+)

De samenwerking tussen de ACTB en de Onderwijsconsulenten(+) is al jaren een vruchtbare. Alle zaken die de ACTB in behandeling neemt worden door de onderwijsconsulenten aangedragen. De ACTB schakelt tijdens adviesprocedures vaak onderwijsconsulenten in, bijvoorbeeld om aanvullende informatie bij partijen in te winnen. Ook voor de rapportage van de ACTB zijn de onderwijsconsulenten onontbeerlijk, omdat zij in de praktijk van alledag belangrijke (structurele) knelpunten bij plaatsings- en bestedingsproblemen signaleren. Op hun beurt kunnen de onderwijsconsulenten een beroep doen op de specifieke (juridische) expertise van de ACTB, en hebben zij de mogelijkheid om partijen (terug) te verwijzen naar de ACTB als hun begeleiding en advisering niet resulteert in een oplossing.

De ACTB belegde in het rapportagejaar zes studiedagen in samenwerking met de onderwijsconsulenten. In twee bijeenkomsten stond het thema communicatie met sterk betrokken ouders centraal; twee externe deskundigen hebben hierbij een belangrijke inbreng gehad. Met medewerking van de Evaluatie- en adviescommissie Passend onderwijs (ECPO) is een studiedag belegd over het indicatiesysteem en de knelpunten die de onderwijsconsulenten daarbij ervaren. In de vier overige studiedagen werden trends, ontwikkelingen en knelpunten in het onderwijs aan zorgleerlingen behandeld.

Door deze uitwisseling van kennis en informatie verkrijgt de ACTB inzicht in de landelijke problematiek en daarmee een terugkoppeling voor de rapportages. Het stelt de ACTB tevens in staat bij te dragen aan het creëren van (structurele) oplossingen van de knelpunten via het opzetten van OC+-projecten (zie ook hoofdstuk 5).

De aansturing van de Onderwijsconsulenten(+) door de ACTB bevordert dat de werkzaamheden van de onderwijsconsulenten(+) uniform en in lijn met de LGF-norm worden uitgevoerd. Bij conflicten tussen ouders en scholen wijzen de onderwijsconsulenten al in een vroeg stadium op de criteria die de ACTB heeft vastgesteld. Vaak draagt dit bij aan een verheldering en een oplossing van het conflict, en het leidt er soms toe dat adviesverzoeken aan de ACTB over een voorgenomen verwijdering of afwijzing voortijdig worden ingetrokken. De scholen en ouders gaan dan alsnog of weer in gesprek over het handelingsplan of de toelating. In dit rapportagejaar zijn veertien adviesaanvragen door partijen ingetrokken toen na de adviesaanvraag onder begeleiding van een onderwijsconsulent alsnog een oplossing of een aanvaardbaar alternatief gevonden werd.

Ter illustratie enkele voorbeelden:

Een leerling met een cluster 4-indicatie wordt aangemeld bij een VMBO-school. De school weigert de leerling en neemt daarbij weinig formaliteiten in acht. De ouders worden niet schriftelijk op de hoogte gebracht en worden niet gewezen op de mogelijkheid om bezwaar en beroep in te stellen, de ACTB wordt niet om advies gevraagd, de schoolgids heeft geen LGF-passage en onduidelijk is wie het besluit tot niet-toelating op de school mocht nemen. Het bevoegd gezag wordt daarop aangeschreven door de ACTB. Met hulp van een onderwijsconsulent wordt vervolgens binnen hetzelfde bevoegd gezag een geschikte school gevonden die bereid is de leerling te accepteren.

Een leerling met een cluster 4-indicatie bezoekt een reguliere basisschool en wordt aangemeld bij een scholengemeenschap voor VO. De VO-school wijst de leerling mondeling af, zonder verdere formaliteiten of onderbouwing. Er ontstaat een thuiszitrisico. De ouders schakelen op aanraden van de onderwijsconsulent de ACTB in, maken bezwaar tegen de afwijzing en vragen de ACTB om advies. De ACTB schrijft de school aan en vraagt om opening van zaken. Daarop besluit de school de leerling te plaatsen zonder verdere voorwaarden.

Een leerling met een cluster 4-indicatie wordt niet toegelaten op een reguliere VO-school. Na tussenkomst van een onderwijsconsulent wordt de leerling nog een jaar geplaatst op een basisschool (een soort wachtjaar om verder te rijpen). Tussentijds zit de leerling een periode op een school voor speciaal onderwijs. De leerling zit enige tijd thuis en dreigt tussen wal en schip te geraken als de reguliere school voor VO na afloop van het schooljaar (wachtjaar) weigert de leerling in te schrijven. De ACTB wijst de diverse scholen - waarmee de onderwijsconsulent contact heeft om de mogelijkheden af te tasten - op de LGF-verplichtingen en de ACTB-werkwijze. Na een ultieme inspanning van de onderwijsconsulent zijn uiteindelijk twee scholen in de regio bereid de leerling op te vangen. De ouders maken ten slotte hieruit een keuze.

4.4 Borging van de functie van Onderwijsconsulenten(+) na 1 augustus 2009

Zoals elders in deze rapportage al vermeld houdt de wettelijke ACTB-regeling per 1 augustus 2009 op, en wordt een deel van haar taken ondergebracht bij de Commissie Gelijke Behandeling (CGB). De CGB krijgt daartoe een uitbreiding van haar bevoegdheden met taken in het funderend onderwijs.

De rol van de onderwijsconsulenten is ook na 2009 niet uitgespeeld, want algemeen wordt onderkend dat een dergelijke voorziening als sluitstuk noodzakelijk blijft. Het ministerie van OCW is op dit moment bezig een bestuurlijke oplossing te vinden om de functie van onderwijsconsulent te borgen, mede gelet op de ontwikkelingen die moeten leiden tot Passend onderwijs. De Tweede Kamer is hierover geïnformeerd.

Zoals in de vorige paragraaf toegelicht is een cruciale succesfactor juist de vruchtbare samenwerking tussen de ACTB en de Onderwijsconsulenten(+). Onder de regeling tot 1 augustus 2009 zijn scholen verplicht het weigeren van plaatsing van een LGF-leerling of een conflict over de besteding van middelen te melden aan de ACTB. Bij de beëindiging van deze regeling vervalt deze verplichting voor de scholen, en daarmee de waarborg voor de ouders. De regeling die de CGB bevoegdheid zal geven om kennis te nemen van vraagstukken rond handicap en chronische ziekte, kent geen meldingsverplichting bij weigering van plaatsing van LGF-leerlingen of bij problematiek rond het handelingsplan. Ouders zullen in die gevallen zelf het initiatief moeten nemen om hun vraagstuk bij de CGB aan te kaarten.

Overigens wordt de bevoegdheid van de CGB om kennis te nemen van problematiek rond handicap en chronische ziekte ruimer dan alleen geïndiceerde leerlingen; nu is de adviesbevoegdheid van de ACTB wel daartoe beperkt.

Het netwerk van onderwijsconsulenten zal, in de aanloop naar het formeel uitbrengen van adviezen door de CGB, een prominente positie blijven innemen. Partijen zijn meestal voorstander van bemiddeling door een onderwijsconsulent om te trachten de problematiek in onderling overleg alsnog op te lossen.

Het ministerie van OCW onderzoekt de mogelijkheden om de Onderwijsconsulenten(+) bestuurlijk onder te brengen bij het Centrum voor Consultatie en Expertise (CCE). Dit is een verwante, onafhankelijke organisatie die zich gespecialiseerd heeft in begeleidings- en bemiddelingsvraagstukken bij complexe zorgproblematiek. De maatschappelijke en politieke trend is om vraagstukken rond jeugd, zorg en onderwijs meer te integreren en samenwerking met CCE biedt in dat kader interessante perspectieven. Er vinden verkennende gesprekken plaats, waarbij de ACTB het als een uitdaging ziet de succesformule van de Onderwijsconsulenten(+) zoveel mogelijk te behouden en in te brengen. De Tweede Kamer wordt in december 2008 over de voortgang van de mogelijke samenwerking met CCE geïnformeerd.

4.5 Overige ACTB-activiteiten

Vanzelfsprekend wordt veel aandacht besteed aan het onderhouden van nauwe contacten met belanghebbenden en maatschappelijke groeperingen die betrokken zijn bij onderwijs en zorg aan zorgleerlingen. Het uitwisselen van kennis en expertise is een belangrijk facet van de taken van de ACTB. In het afgelopen rapportagejaar hebben de ACTB en de Onderwijsconsulenten(+) hiertoe onder meer de volgende externe (PR-)activiteiten ondernomen en contacten gelegd:

- Deelname aan de IB Beurs (Intern Begeleiders) in april 2008 om voorlichting te geven en informatiebrochures te verstrekken over de activiteiten van de ACTB/Onderwijsconsulenten(+).
- Deelname van de ACTB aan het door de WEC-Raad geïnitieerde 'thuiszittersoverleg', waarbij ook vertegenwoordigers van de diverse clusters, de Onderwijsinspectie, de LCTI en Ingrado (landelijke leerplichtorganisatie) aanwezig waren.
- Periodiek overleg met het ministerie van OCW over de ontwikkelingen en de gesignaleerde trends rond de LGF.
- Contacten met de Commissie Gelijke Behandeling (CGB) in het kader van de voorgenomen uitbreiding van de bevoegdheden van de CGB met vraagstukken uit het funderend onderwijs.
- Contacten met het CCE over mogelijke samenwerking.
- Regelmatig overleg met de ketenpartners rond de LGF, zoals de WEC-Raad, de CG-Raad, Ouders en Rugzak, het Meldpunt Indicatiestelling LGF, ouderorganisaties en regionale samenwerkingsverbanden.
- Het geven van drie interviews aan vakbladen op het gebied van ouderbelangen, IB en de CG-Raad, naar aanleiding van een persbericht van de ACTB eind december 2007.
- Publicatie van een artikel in Transparant, tijdschrift van de Landelijke Oudervereniging Bijzonder Onderwijs op algemene grondslag.
- Medewerking aan een artikel in Juris over de werkzaamheden van ACTB/Onderwijsconsulenten(+).
- Informatieverstrekking over de werkzaamheden van de Onderwijsconsulenten(+), de LGF en algemene vragen over zorgleerlingen.
- Gerichte voorlichting aan scholen, schoolbesturen, samenwerkingsverbanden, ouders en ouderorganisaties en informatieverstrekking aan PABO-, SPW- en SPH-studenten in het kader van studieopdrachten.
- Het verzorgen van gastcolleges bij lerarenopleidingen.
- Deelname aan diverse studiedagen en seminars door de onderwijsconsulenten(+), commissieleden en bureaumedewerkers.

4.6 Cijfers en feiten over het rapportagejaar 2007/2008

4.6.1 Ontvangen adviesverzoeken

De ACTB heeft zich in dit rapportagejaar bezig gehouden met vijftien verzoeken om advies. Het betreft twaalf nieuwe verzoeken (dat wil zeggen na 1 augustus 2007 ingediend) en drie eerder ingediende, maar in dit rapportagejaar afgeronde adviesverzoeken.

Dertien van de vijftien verzoeken zijn in behandeling genomen. Daarvan zijn er elf beëindigd en twee nog in behandeling. Twee adviesverzoeken zijn niet door de ACTB in behandeling genomen wegens niet-ontvankelijkheid van de verzoekers of onbevoegdheid van de ACTB.

Van de elf beëindigde zaken heeft de ACTB er twee afgerond met een advies (zie paragraaf 4.2, met de geanonimiseerde samenvattingen van de adviezen).

Negen verzoeken zijn voortijdig, zonder advies, beëindigd. Het betrof zaken waarin partijen tijdens de adviesprocedure bij de ACTB alsnog tot overeenstemming kwamen, onder begeleiding van een onderwijsconsulent en in enkele gevallen mede door de inzet en hulp van de heer P. Helmholt, inspecteur van de Onderwijsinspectie, belast met speciale opdrachten. Deze inspecteur heeft zich ingezet om specifieke oplossingen voor complexe vraagstukken mede vorm te geven. In de vier zaken waarbij de inspecteur werd ingezet, is in drie gevallen een onderwijsoplossing bereikt. Eén casus is nog in (gezamenlijke) behandeling.

Het aantal adviesaanvragen dat aan de ACTB wordt voorgelegd houdt gelijke tred met het totaal aantal aanvragen om bemiddeling door een onderwijsconsulent (dit jaar 603 casussen).

4.6.2 Aard van de verzoeken

De adviesverzoeken betreffen de afwijzing van een toelatingsverzoek (twaalf casussen), de verwijdering van een geïndiceerde leerling door het bevoegd gezag van een reguliere school (twee gevallen), en onenigheid over het handelingsplan (één zaak).

Het bevoegd gezag van reguliere scholen is bij afwijzing van een geïndiceerde leerling verplicht advies te vragen aan de ACTB. Zoals al in voorgaande rapportages is aangegeven, voldoen scholen pas aan deze verplichting nadat zij daartoe door de ACTB zijn aangeschreven (op basis van de door de ouders verstrekte gegevens). De ACTB is van mening dat scholen uit zichzelf een voornemen tot niet-plaatsing van een LGF-leerling dienen voor te leggen aan de ACTB.

Op het totaal van vijftien adviesaanvragen hebben drie verzoeken betrekking op het regulier basisonderwijs, en komen tien aanvragen uit het regulier voortgezet onderwijs. Twee verzoeken spelen in het MBO, doch de ACTB is niet bevoegd advies uit te brengen inzake MBO-leerlingen. Alle ouders hebben voorkeur voor regulier onderwijs.

In vijf casussen gaat het om een thuiszitter, een leerling die helemaal niet meer of slechts een aantal dagdelen per week naar school gaat. Het betreft hier dus niet alleen de officiële thuiszitters die langer dan een maand thuiszitten, maar feitelijk geconstateerde situaties van thuiszitten.

De verdeling over de clusters is als volgt: zeven cluster 4-leerlingen, zeven cluster 3-leerlingen en één cluster 2-leerling. Het gaat om zes meisjes en negen jongens.

4.6.3 Regionale spreiding van de verzoeken

Provincie	Aantal verzoeken
Gelderland	1
Limburg	1
Zeeland	1
Flevoland	1
Noord-Holland	2
Utrecht	2
Zuid-Holland	2
Friesland	2
Noord-Brabant	3
Totaal	15

4.6.4 Onbevoegdheid van de ACTB

In de gevallen waarin de ACTB niet bevoegd is te adviseren wordt zoveel mogelijk doorverwezen naar andere instanties, zoals het bevoegd gezag, klachtencommissies, zorg- en adviesteams en de Commissie Gelijke Behandeling. In het afgelopen jaar zijn zo adviesverzoeken over plaatsings- en bestedingsproblemen in het speciaal onderwijs of over LGF-problematiek in het MBO doorverwezen.

De ACTB heeft dit jaar voorts adviesverzoeken ontvangen met betrekking tot niet-geïndiceerde leerlingen die op reguliere basisscholen werden geweigerd. In een aantal gevallen ging het om leerlingen die geen positieve herindicatiebeschikking ontvingen, mede als gevolg van het stringenter hanteren van de indicatiecriteria. De ACTB is niet bevoegd inzake indicatiebeslissingen en mag ook geen advies uitbrengen in kwesties rond niet-geïndiceerde leerlingen. In enkele casussen is wel een onderwijsconsulent ingeschakeld in verband met het risico van langdurige thuiszitsituaties (zie ook hoofdstuk 3).

5. WERKZAAMHEDEN EN BEVINDINGEN ONDERWIJSCONSULENTEN+

5.1 Inleiding

De praktijk leert dat veel van de individuele plaatsings- en bestedingsvraagstukken van zorgleerlingen terugvoeren op structurele problematiek. Om te trachten voor deze casusoverstijgende knelpunten bestendige oplossingen te vinden, heeft de ACTB in 2005 de onderwijsconsulenten+ (hierna ook OC+) geïntroduceerd.

De onderwijsconsulenten+ hebben als opdracht samenwerkingsprojecten te initiëren en te ondersteunen tussen onderwijs en zorg, met als doel passende en algemeen toepasbare oplossingen te creëren voor bepaalde groepen zorgleerlingen.¹² Op dit moment houden negen onderwijsconsulenten+ zich bezig met verschillende (mini)projecten.

Sinds 2005 zijn in totaal 39 projectvoorstellen bij de ACTB ingediend. Het aantal projecten groeit gestaag; er blijkt nog steeds een duidelijke behoefte aan deze projectmatige aanpak van problematiek.

Paragraaf 5.2 biedt een beknopt overzicht van alle (mini)projecten OC+ sinds 2005, onderverdeeld naar aard en status. Meer informatie over de onderhanden projecten staat in bijlage VIII, in voorgaande rapportages en op de website www.onderwijsconsulenten.nl. Eindverslagen van afgesloten projecten kunnen worden opgevraagd bij het bureau in Den Haag.

Paragraaf 5.3 doet, mede op basis van de resultaten van de recente enquête onder de onderwijsconsulenten+, verslag van de ervaringen met deze manier van werken. De bereikte successen, maar ook de ondervonden moeilijkheden (aandachtspunten) zijn beschreven in paragraaf 5.4. De laatste paragraaf, 5.5, bevat enkele aanbevelingen van de onderwijsconsulenten+.

¹² Voor een uitgebreide beschrijving van de doelstellingen van de OC+-(mini)projecten, de criteria waaraan de projecten moeten voldoen en het verloop van alle projecten vanaf begin 2005, wordt verwezen naar de rapportages over 2004/2005, 2005/2006 en 2006/2007 op de website van de Onderwijsconsulenten (www.onderwijsconsulenten.nl).

5.2 Overzicht van alle OC+-(mini)projecten

Vanaf de start van OC+ tot het eind van dit rapportagejaar zijn in totaal 39 projectvoorstellen ingediend bij de ACTB, waarvan 18 miniprojecten. De stand van zaken per augustus 2008 is als volgt:

A. Lopende OC+-projecten per augustus 2008¹³	
1	Onderwijs/zorgarrangement in de regio REC Groot Gelre voor leerlingen met een verstandelijke beperking en ernstige gedragsproblemen (ASS) die door hun complexe hulpvraag tijdelijk niet kunnen participeren in het (speciaal) onderwijs
2	Onderwijs/zorgarrangementen op HAVO/VWO-niveau voor ASS-kinderen in Flevoland/ Dronten
3	Preventie van en bemiddeling in conflicten tussen school en ouders/kinderen in de regio Weert
4	Onderwijs/zorgarrangementen op HAVO/VWO-niveau voor ASS-kinderen in de regio Amsterdam
5	'Passend onderwijs Geïndiceerd'; een project van het samenwerkingsverband Helmond
6	Onderwijs voor slimme ASS-leerlingen met een cluster 4-indicatie in Holland-Rijnland, een schakelvoorziening in Leiden
7	'Met zorg naar school!'; een vervolg op het project Leerbaarheid; speciaal onderwijs en zorg voor jeugd met zeer ernstige en complexe gedragsregulatieproblemen in de regio's van REC Rijndrecht (cluster 4) en REC De Nachtegaal (cluster 3)
8	'De Meander' (voorheen 'De-ondersteuning-op-maat-school'); een onderwijs/zorgarrangement in Enschede voor leerlingen met een verstandelijke beperking en ernstige gedragsproblematiek, die door hun complexe hulpvraag geen onderwijs (dreigen te) krijgen
9*	'Opvang en onderwijsaanbod voor langdurig zieke leerlingen; een kans, een vraag, een noodzaak en een voorbereiding op Passend onderwijs in Arnhem'
10*	'ZMOLK-locatie in Delft'

B. Lopende OC+-miniprojecten per augustus 2008¹⁴	
1	Verbetering van de opvang van ASS-leerlingen in Kempenland
2	Verbetering van de opvang van ASS-leerlingen op HAVO/VWO-niveau in de regio Den Bosch
3	Verbetering van de opvang van ASS-leerlingen op scholen met HAVO/VWO-afdelingen in de regio Tilburg
4	Verbetering van de opvang van ASS-leerlingen op HAVO/VWO-niveau in Oss e.o.
5	Verbetering van de opvang van thuiszittende zieke leerlingen (schoolfobie) en van ASS-leerlingen op HAVO/VWO-niveau in het regulier onderwijs in Nijmegen e.o.
6	'HAKASS', project op het Zernike College, locatie Harm Jan Zondag Junior College te Groningen
7*	Onderwijs/zorgarrangementen van het openbaar voortgezet onderwijs in de stad Groningen op HAVO/VWO-niveau voor REC 4-geïndiceerde leerlingen
8*	Onderwijs/zorgarrangementen op HAVO/VWO-niveau voor REC 4-geïndiceerde leerlingen in de regio Haarlem
9*	Maatwerk voor leerlingen in het praktijkonderwijs met de diagnose ASS op De Pijler in Den Helder
10*	'Do it UrWay', de ontwikkeling van een online leeromgeving voor jongeren die niet naar school gaan in Rotterdam, met medewerking van UrWay.nl en JOS Rotterdam
11*	'De rol van SBAO-scholen in de opvang van ASS-leerlingen' in de regio Eindhoven, Helmond en Den Bosch
12*	'Thuiszitters (niet-plaatsbare leerlingen) met een clusterindicatie', REC Zuid-Limburg

¹³ Projecten met een * zijn in schooljaar 2007/2008 gestart. In bijlage VIII staat onder A1 t/m A10 een korte beschrijving van de lopende OC+-projecten.

¹⁴ Miniprojecten met een * zijn in schooljaar 2007/2008 gestart. In bijlage VIII staat onder B1 t/m B12 een korte beschrijving van de lopende OC+-miniprojecten.

Korte toelichting bij (de problematiek van) de lopende projecten

De OC+-(mini)projecten houden zich met uiteenlopende soorten problematiek en thematiek bezig.

Structurele problemen doen zich vooral voor in het onderwijs aan leerlingen met een stoornis in het autistisch spectrum (verder leerlingen met ASS genoemd). Per juli 2008 zijn onderwijsconsulenten+ betrokken bij 13 OC+-(mini)projecten gewijd aan ASS-problematiek in de regio's Brabant (een 'deltaplan'), Dronten, Nijmegen, Groningen, Holland-Rijnland, Amsterdam en Zoetermeer. In Den Helder wordt een passend onderwijsaanbod ontwikkeld voor leerlingen met ASS in het Praktijkonderwijs. In de regio Eindhoven, Helmond en Den Bosch richt een nieuw project zich op de rol van SBAO-scholen in het opvangen van leerlingen met ASS.

Ook kinderen die door hun complexe hulpvraag (tijdelijk) niet kunnen deelnemen aan het (speciaal) onderwijs blijven de aandacht van de onderwijsconsulenten vragen. Deze kinderen kunnen niet of slechts met grote moeite in het ZMLK-onderwijs (cluster 3) blijven. Velen zitten thuis of verblijven in een aangepaste woonvoorziening, zonder onderwijs. Voor deze zogenaamde 'ZMOLK'ers' wordt getracht een oplossing te vinden in onderwijs/zorgarrangementen.

Diep verstandelijk beperkte kinderen met een IQ tot 35 en ernstig verstandelijk beperkte kinderen met meervoudige beperkingen hebben ook recht op onderwijs, maar SO-scholen kunnen deze kinderen (cluster 3) niet bieden wat zij aan onderwijs(zorg) nodig hebben. Daarom zijn OC+-projecten opgezet in Apeldoorn, Groningen, Den Haag, Enschede en Delft, die zich richten op de ontwikkeling van een onderwijs- en zorgaanbod, afgestemd op de specifieke behoeften van deze kinderen.

Een OC+-project in de regio Nijmegen beoogt leerlingen met schoolangst te behoeden voor thuiszitten. Daarnaast loopt in deze regio een soortgelijk project voor leerlingen met ASS. Aanvankelijk was het de bedoeling beide doelgroepen in één project onder te brengen, maar het bleek niet haalbaar voor beide categorieën leerlingen een gezamenlijk onderwijsaanbod te ontwikkelen.

In de Rotterdamse regio's van REC Rijndrecht (cluster 4) en REC De Nachtegaal (cluster 3) is in 2006 het project Leerbaarheid gestart. De doelstelling was met de regionale zorgaanbieders te komen tot een afstemming tussen leerbaarheid (handelingsgerichte diagnostiek) en het realiseren van een schoolplaatsing/zorgaanbod of bemiddeling voor een zorgbehandeling voor jongeren met zeer ernstige en complexe gedragsregulatieproblemen. In aansluiting hierop is in het afgelopen schooljaar het vervolgproject 'Met zorg naar school' aangevraagd, dat gericht is op nadere uitdieping van de methodiek en realisering van de onderwijs/zorgarrangementen.

Het project in Weert, gericht op preventie van en bemiddeling in conflicten tussen school en ouders/kinderen, loopt sinds begin 2007. Doel is te voorkomen dat kinderen de dupe worden van escalatie van de problematiek tussen school en ouders.

Het OC+-project in de regio Helmond streeft naar het ontwikkelen van een werkwijze die aansluit bij de door het ministerie van OCW geformuleerde ideeën over Passend onderwijs. De inspanningen zijn gericht op het realiseren van één loket voor de indicatiestelling Jeugdzorg, speciaal onderwijs en AWBZ-zorg.

In Rotterdam is dit schooljaar een miniproject gestart in samenwerking met UrWay om de mogelijkheden te onderzoeken van een online leeromgeving voor jongeren in Rotterdam die niet naar school gaan. Het is de bedoeling in een vervolgproject de samenwerking tussen UrWay en Onderwijsconsulenten+ uit te breiden, zodat deze ontwikkeling volgend schooljaar naar een landelijk niveau gebracht kan worden.

In Arnhem is een OC+-project gestart voor langdurig zieke leerlingen. De samenwerkende instanties hebben als doel deze leerlingen, die ook recht op onderwijs hebben, een aangepast onderwijsprogramma aan te bieden, afgestemd op hun cognitieve, sociaal-emotionele en fysieke mogelijkheden.

In Zuid-Limburg is een OC+-project gestart rondom niet-plaatsbare leerlingen met een cluster 4-indicatie, die vanwege hun extreme problematiek niet toegelaten worden op een cluster 4-school. De cluster 4-scholen in het REC hebben een werkwijze ontwikkeld voor deze leerlingen, die leidt tot zodanige verbeteringen, dat toelating tot een cluster 4-school op den duur weer mogelijk wordt. De doelstelling van het OC+-project is om voor deze aanpak een voorziening of werkwijze te ontwikkelen die voldoet aan de wettelijke vereisten. Deze voorziening zal tevens moeten passen in de opvattingen van OCW over de zorgplicht voor deze categorie leerlingen.

<i>Afgebroken of tijdelijk 'bevroren' projecten</i> ¹⁵	
Soort	Omschrijving
OC+	Het onderwijs/zorgproject Polanen; een onderwijs/zorgarrangement in de regio Den Haag en Westland voor leerlingen met een verstandelijke beperking en ernstige gedragsproblematiek die door hun complexe hulpvraag geen onderwijs (dreigen te) krijgen. (De werktitel van dit project was tot juli 2007 'Het Oefenhonk'.)
mini	Verbetering van de opvang van ASS-leerlingen in Helmond
mini	De overgang van het VMBO naar het ROC voor rugzakleerlingen, ROC Aventus in Apeldoorn
mini	Het opzetten van een cluster 4-voorziening op een SBAO-school in Zwolle

Korte toelichting bij de afgebroken of tijdelijk 'bevroren' projecten

De huisvestingscondities van het project Polanen waren gunstig en de betrokkenheid van de participanten was groot. Toch bleek het project niet levensvatbaar, omdat de doelgroep te klein was. De komende tijd worden twee opties verkend: een doorstart in een mogelijk aangepaste vorm of aansluiting bij het nieuwe project 'ZMOLK-locatie in Delft'.

In Helmond kan de autiklas (nog) niet van start gaan omdat er geen ruimte is bij de betreffende VO-school.

Het ROC in Apeldoorn had ACTB/Onderwijsconsulenten(+) om ondersteuning gevraagd bij problemen die men ondervond met rugzakleerlingen die van het VMBO/VSO kwamen. Tijdens oriënterende gesprekken bleek onverwacht dat het ROC zelf al een projectleider had benoemd om de instroom van rugzakleerlingen beter te begeleiden. De OC+ heeft zijn werkzaamheden daarop beëindigd.

Een SBAO-school in Zwolle had ACTB/Onderwijsconsulenten(+) verzocht te helpen bij het opzetten van een cluster 4-voorziening voor leerlingen met een stoornis in het autistisch spectrum. Na enkele verkennende gesprekken en een aantal bijeenkomsten werd duidelijk dat De Ambelt, een cluster 4-school in Zwolle, bereid was de aansturing en ondersteuning van de SBAO-school op zich te nemen. De inzet van de OC+ bleek daardoor niet meer nodig.

¹⁵ Dit betreft allemaal projecten uit schooljaar 2007/2008.

C. Afgesloten OC+-(mini)projecten in het rapportagejaar 2007/2008¹⁶	
Soort	Omschrijving
OC+	Proeftuinproject CODG Groningen; een pilotproject voor een subregionaal Centrum voor Onderwijs, Dagbegeleiding en Gezinsondersteuning in Groningen, waar kinderen van 0-20 jaar een passende en dekkende combinatie van lokaal onderwijs en zorg aangeboden krijgen (2007)
OC+	Project Leerbaarheid (1): speciaal onderwijs en zorg voor jeugd met zeer ernstige gedragsproblemen die tevens andere ernstige belemmeringen hebben, in de regio's van REC Rijndrecht (cluster 4) en REC De Nachtegaal (cluster 3) (2007)
mini	Project CODG voor een tweede subregionaal Centrum voor Onderwijs, Dagbegeleiding en Gezinsondersteuning in Groningen (2007)
mini	'Vergeet je anti-bril niet!', project bij klas K3A van het Oranje Nassaucollege in Zoetermeer (2008)

Eerder afgesloten OC+-(mini)projecten¹⁷	
Soort	Omschrijving
OC+	'In da house' in Friesland, het latere Educatieproject Burgum (2005)
OC+	Diplomagericht onderwijs voor kinderen met ASS in Eindhoven (2007)
OC+	Diplomagericht onderwijs voor kinderen met ASS in Hoorn (2006)
OC+	Diplomagericht onderwijs voor kinderen met ASS in Assen (2006)
OC+	Wachtlijsten in SO voorkomen met regie Onderwijshuisvesting (2006)
mini	Samenwerking tussen SWV BO Valkenswaard en SBAO De Zonnewijzer voor opvang van leerlingen met een stoornis in het autistisch spectrum (2007)

Te verwachten nieuwe initiatieven in 2008/2009	
Soort	Omschrijving
mini	Vervolgproject 'UrWay', waarin getracht wordt door samenwerking tussen onderwijsconsulenten en UrWay te bereiken dat UrWay landelijk toegankelijk wordt voor leerlingen met een clusterindicatie, die voldoen aan de criteria van UrWay
OC+	Pilot 'Tussen wal en schip', onderwijs/zorgarrangementen voor kinderen (cluster 3 en 4) die door hun zeer complexe hulpvraag geen opvang krijgen en thuiszitten in Groningen en Friesland
mini	HAVO/VWO-onderwijs voor leerlingen met ASS in de regio Rotterdam

Drie projecten voldeden onvoldoende aan de criteria van ACTB/Onderwijsconsulenten(+) om te worden goedgekeurd.

In bijlage VIII wordt de actuele stand van zaken van de verschillende projecten beschreven.

¹⁶ In bijlage VIII staat onder C1 t/m C4 een korte beschrijving van de afgesloten OC+-(mini)projecten.

¹⁷ Zie voor een beschrijving van deze projecten de voorgaande rapportages.

5.3 Ervaringen ACTB en Onderwijsconsulenten+ met deze werkwijze na drie jaar

5.3.1 ACTB

OC+-projecten moeten vooraf worden goedgekeurd door de ACTB. Hiertoe toetst de ACTB de projectvoorstellen tijdens haar bestuursvergaderingen aan een aantal criteria. Zo moet worden uitgegaan van structurele oplossingen voor casusoverstijgende problematiek, dient zoveel mogelijk aansluiting gezocht te worden bij al bestaande voorzieningen en organisaties, en moeten de initiatieven in principe overdraagbaar zijn.¹⁸ De twee belangrijkste criteria zijn:

1. Het project dient aan te sluiten bij de doelstelling van de LGF-wetgeving, namelijk de emancipatie en integratie van gehandicapte kinderen in het regulier onderwijs en de vrijheid van ouders om te kiezen voor regulier of speciaal onderwijs.
2. Het project moet betrekking hebben op een groep kinderen die (binnen een bepaalde regio) buiten de boot valt qua (bestaande) onderwijs- en zorgvoorzieningen.

De combinatie van beide criteria vormt soms een dilemma voor de ACTB. Immers, niet alle kinderen die buiten de boot vallen qua onderwijsvoorziening vallen onder de doelgroep van de LGF-wetgeving. Bij de beoordeling wordt steeds uitgegaan van de LGF-doelstellingen ten aanzien van emancipatie en integratie van kinderen met een beperking in het regulier onderwijs en keuzevrijheid voor ouders. Als de integratie beperkt lijkt, moet een afweging gemaakt worden tussen de formele regelgeving en het belang voor de kinderen.

5.3.2 Onderwijsconsulenten+

De negen onderwijsconsulenten+ hebben in juni 2008 een enquête ingevuld over hun ervaringen met de OC+-projecten, hun rol en hun contacten met het veld. In deze paragraaf volgt een weergave van de bevindingen. Paragraaf 5.4 gaat in op de projectresultaten die zijn bereikt en op de knelpunten die de onderwijsconsulenten+ hebben ondervonden.

Procedures en werkwijze rond de projecten

De OC+-projecten zijn onderworpen aan procedures en werkwijzen. De onderwijsconsulenten+ ervaren deze als positief en constructief. Zij zien de richtlijnen als kapstok en referentiekader. Een modelprojectplan (format) met een omschrijving van de doelstelling, de werkwijze en de criteria biedt sturing aan het project; dat wordt door de samenwerkende partijen als prettig ervaren. 'Dat er van tevoren kritisch naar gekeken wordt door de projectleider en de ACTB is wel eens lastig, maar is toch goed, want het dwingt je om goed na te denken hoe je een en ander gestalte gaat geven', aldus een onderwijsconsulent+.

De doelstelling van een project staat aanvankelijk duidelijk vast, maar door voortschrijdend inzicht in de loop van het proces kan tussentijdse aanpassing mogelijk en soms nodig zijn. Dat geldt ook voor de planning en de werkwijze. Vooraf verwachte resultaten komen niet altijd uit, omdat een onderwijsconsulent+ mede afhankelijk is van anderen en omdat zaken soms anders lopen dan gedacht.

De praktijk leert dat het moeite kost om regionale bestuursorganen over te halen medewerking te verlenen. Het is geen onwil, maar men stelt dikwijls andere prioriteiten of men vreest voor zijn positie (concurrentie, zeggenschap, vasthouden aan eigen visie). In dit verband bevelen de onderwijsconsulenten+ aan om partijen die bij projecten betrokken zijn, te laten aangeven wat hun status in het project is en welke verplichtingen zij zelf in dit kader willen en mogen aangaan.

¹⁸ Zie voor een volledig overzicht van de criteria de rapportage over 2006/2007.

De rol van de onderwijsconsulent+

Onderwijsconsulenten+ typeren hun rol als een combinatie van bemiddelaar, bruggenbouwer, aanjager, katalysator en ondersteuner. Zij zijn onafhankelijk, neutraal en beschikbaar. Hun inzet wordt gewaardeerd door de samenwerkende partners. De rol kan per project verschillen of andere accenten hebben, en kan bijvoorbeeld omvatten: het schrijven van (start)documenten, projectregistratie, planmatige aansturing vanuit een helicopterview, PR-activiteiten, onderwijsadvies, aanspreekpunt voor ouders en scholen en het fungeren als voorzitter of secretaris van de projectgroep.

Enkele citaten van onderwijsconsulenten+ over hun rol:

'Een prettige rol op enige afstand.'

'De waarde van een onderwijsconsulent+ zit 'm wat mij betreft niet zozeer in deskundigheid op het gebied van het speciaal onderwijs, maar meer in het feit dat je beschikbaar bent. Je bent ingehuurd om iets op te starten en dat doe je dan ook ongestoord en ongeremd, dwars door eventuele persoonlijke, territoriale, strategische en/of bestuurlijke strubbelingen heen.'

Een onderwijsconsulent+ is geen projectleider; die rol is voor de instelling die het meest gebaat is bij het realiseren van het project. De projectleider kan wel ondersteund worden door de onderwijsconsulent+.

Onderwijsconsulenten+ hebben als belangrijkste taken het creëren van voldoende draagvlak, het bijeenbrengen van partijen (scholen en instellingen) en het stimuleren van de samenwerking, gericht op continuïteit. In dit kader vormen ook onderstaande aspecten een wezenlijk onderdeel van de werkzaamheden van de OC+:

- het organiseren, voorbereiden en voorzitten van bijeenkomsten van stuur- of projectgroepen;
- het benaderen en bijeenbrengen van partijen en het stimuleren van de samenwerking;
- het bewaren van de eenheid in meningsvorming - als een bindende factor;
- het monitoren van knelpunten en problemen;
- het vastleggen van belangrijke zaken in een blauwdruk;
- het geven van informatie over ervaringen in andere projecten;
- het verzorgen van PR;
- het opbouwen en onderhouden van een netwerk en het vergroten van de bekendheid van OC+.

Voor- en nadelen van projectmatig werken

OC+-projecten zijn oplossingsgericht en hebben een duidelijk doel. Zij brengen mensen tot elkaar en stimuleren de betrokkenheid in het veld. De projecten leveren structurele bijdragen aan het wegnemen van hindernissen voor groepen leerlingen in het onderwijs, en helpen op die wijze Passend onderwijs te realiseren. De onderwijsconsulenten+ zien vooral als voordeel dat de projecten een vooraf bepaalde omvang en duur hebben. Partijen weten daardoor van meet af aan dat zij zélf de verantwoordelijkheid dragen. Zij moeten na verloop van tijd zonder de OC+ op eigen kracht verder kunnen; de voor het project beschikbare tijd moet dan ook gestructureerd, efficiënt en effectief besteed worden. Door projectmatig te werken kan in korte tijd meer bereikt worden.

De huidige werkwijze kent ook nadelen. Zo kan het volgens de onderwijsconsulenten+ lastig zijn dat zij geen formele (beslissings)bevoegdheden in de werkgroep of stuurgroep hebben. Daarnaast zijn er altijd omstandigheden buiten hun invloedssfeer, bijvoorbeeld werkgroepleden die andere belangen prioriteit geven, of een terugloop in leerlingenaantal waardoor de inzet van werkgroepleden dreigt af te nemen.

Ook instanties en scholen rond de projectpartners kunnen terughoudend en moeilijk tot medewerking te bewegen zijn. Dit kost veel tijd, energie en overleg.

Jammer is eveneens dat er geen tijd voor nazorg van de projecten is, vinden de onderwijsconsulenten+.

Betrokkenheid van de ouders

Voor de onderwijsconsulenten+ zijn ouders (zeer geïnteresseerde) betrokkenen, die belang hebben bij de totstandkoming van voorzieningen voor hun kind. Er wordt naar gestreefd ouders zo veel mogelijk te betrekken bij de OC+-projecten. Zo is bij het project in Enschede een klankbordgroep van ouders ingesteld en is het projectplan besproken in de ouderraad en medezeggenschapsraad. In Apeldoorn zijn de plannen uitgebreid doorgenomen met de ouders van de aan het project deelnemende leerlingen. In de meeste projecten rondom leerlingen met ASS worden ouders via voorlichtingsbijeenkomsten en nieuwsbrieven bij de activiteiten betrokken, individueel of via belangenorganisaties. In een aantal gevallen maken ouders deel uit van werkgroepen en participeren zij op basis van gelijkwaardigheid. Zij worden als ervaringsdeskundigen en een bron van kennis gezien; zij kennen de doelgroep immers langer dan de school.

Er zijn ook projecten waarbij de rol van ouders bescheiden is of ontbreekt, omdat de aard van het project anders is. Dit geldt bijvoorbeeld voor het project UrWay, waarin een online leeromgeving wordt ontwikkeld voor leerlingen die niet naar school kunnen.

Contacten met het veld

De onderwijsconsulenten+ hebben, afhankelijk van de problematiek waar het project zich op richt, te maken met veel verschillende instellingen, organisaties en personen, zoals ouders, scholen voor PO en VO, REC's, CCE, samenwerkingsverbanden, zorginstellingen, Steunpunten Autisme, MEE, GGZ, GGD, gemeenten (huisvesting), zorgaanbieders, Bureau Jeugdzorg, leerplichtambtenaren en de Onderwijsinspectie. In het algemeen is de samenwerking met deze en andere partijen volgens de onderwijsconsulenten+ constructief en positief. Aanvankelijk kan er wat huiver bestaan, maar als er één schaap over de dam is volgen er meer, zo is de ervaring. Daarbij is het van belang een paar goede stakeholders en een lange adem te hebben. De instellingen die met de problematiek geconfronteerd worden zijn meestal van harte bereid mee te werken. Instanties die niet direct belanghebbend, maar wel onontbeerlijk zijn op de weg naar oplossingen - bijvoorbeeld gemeenten in geval van huisvestingsproblematiek of Jeugdzorg voor aanvullende faciliteiten - vergen af en toe meer overtuigingskracht. 'De bereidheid tot medewerking is vaak wel aanwezig, maar toch proef je steeds op de achtergrond dat men de eigen visie en identiteit voorop wil stellen', aldus een onderwijsconsulent+.

Frequente wisseling van werkgroepleden en langdurige besluitvormingsprocedures kunnen vertragend werken, maar als een project eenmaal loopt is er ook bereidwilligheid om een intentieverklaring en/of samenwerkingsovereenkomst op te stellen en te tekenen. Er kan sprake zijn van niet-vrijblijvende inspanningsverplichtingen, of van een gezamenlijk geformuleerd beleid. Dit laatste geldt bijvoorbeeld voor enkele samenwerkingsverbanden VO, die hebben afgesproken leerlingen met ASS zoveel mogelijk in de eigen school passend onderwijs aan te bieden.

5.4 Drie jaar OC+-(mini)projecten: resultaten en knelpunten

De OC+-(mini)projecten bestaan nu ruim drie jaar. Inmiddels zijn tien projecten afgerond. In september 2008 worden naar verwachting nog eens zeven projecten afgesloten. Dit jaar zijn twee projecten in de aanloopfase afgebroken en twee projecten tijdelijk in de koelkast gezet (zie ook paragraaf 5.2).

De resultaten die de onderwijsconsulenten+ geboekt hebben staan in paragraaf 5.4.1. De knelpunten die zij tegenkwamen worden in paragraaf 5.4.2 genoemd. De gegevens zijn afkomstig uit de rapportages en evaluatieverslagen van de verschillende projecten, en uit de enquête onder de onderwijsconsulenten+ in juni 2008.

5.4.1 De resultaten van de OC+-projecten

Onderwijsconsulenten+ vinden dat de projecten mogelijkheden bieden om op structurele wijze knelpunten aan te pakken en ontwikkelingen te stimuleren die anders misschien onbelicht zouden blijven.

De OC+-projecten en de activiteiten van de onderwijsconsulenten+ worden in het veld (scholen, zorginstellingen, ouders etc.) over het algemeen positief ontvangen. Vooral ouders zijn vaak dolblij met de initiatieven: zodra aan de projecten bekendheid wordt gegeven komen aanmeldingen uit de wijde regio binnen.

De resultaten van de projecten lopen uiteen van zichtbare, concrete rendementen (producten) tot indirecte effecten als visieverandering, het ontstaan van draagvlak of de ontwikkeling van een positieve instelling. De onderwijsconsulenten+ noemen als belangrijkste, al dan niet tastbare resultaten:

- **Omslag in het 'zorgdenken' van scholen**

De scholen gaan anders denken over onderwijs aan zorgleerlingen, brengen dit in praktijk en komen tot de conclusie dat anders werken ook heel plezierig is, of zelfs plezieriger!

- **Stimulans van initiatieven en verbetering van samenwerking**

De werkwijze van de onderwijsconsulenten+ en de positieve instelling van de werkgroepen leiden tot veel belangrijke initiatieven en overlegstructuren tussen scholen en instanties. De samenwerking tussen scholen en zorg wordt verstevigd en men weet elkaar te vinden. Zo leert men elkaar beter kennen. Andere regio's nemen de initiatieven over.

- **OC+-projecten concretiseren plannen en voornemens**

'De concrete opbrengst is dat iemand het voortouw neemt zonder zich af te vragen of alle neuzen al de goede kant opstaan, het al een keer eerder geprobeerd is en of dit nu wel het goede moment voor zoiets is. Na jaren vergaderen, onderzoeken en het schrijven van rapporten wordt er echt een begin gemaakt. Het besef ontstaat bij bestuurders, managers en uitvoerders van het primaire proces, dat men nu verder moet werken. Men realiseert zich dat het 'point of no return' gepasseerd is.'

- **Diplomagericht onderwijs voor ASS-leerlingen**

In diverse regio's zijn onderwijs/zorgarrangementen met diplomagericht eindonderwijs voor kinderen met ASS en met schoolangst tot stand gekomen. Deze leerlingen krijgen nu passend onderwijs en passende zorg, en komen niet thuis te zitten. De wachtlijsten in het SO nemen af en er komen minder individuele verzoeken om bemiddeling voor ASS-leerlingen bij ACTB/Onderwijsconsulenten(+) binnen uit de regio's waar deze voorzieningen gerealiseerd zijn.

Ook voor andere doelgroepen zijn onderwijs/zorgarrangementen gerealiseerd.

- **Meer medewerking van scholen**

Er is een toenemende bereidheid van scholen om niet-plaatsbare leerlingen ingeschreven te laten. Dit is belangrijk voor de bekostiging, want zo kunnen deze leerlingen weer naar fulltime onderwijs geleid worden.

- **Formalisering van samenwerking**

Er zijn diverse OC+-projecten in het stadium van een intentieverklaring, convenant of samenwerkingsovereenkomst gebracht. Hierin geven partijen aan wat zij gezamenlijk willen bereiken voor een doelgroep. Een convenant is een goed instrument om de bestuurlijke verantwoordelijkheid gestalte te geven. Het opstellen kost soms veel tijd, en dat is jammer omdat de werkvloer zo snel mogelijk wil beginnen.

- **Cursussen voor docenten**

Verschillende OC+-projecten hebben geleid tot het ontwikkelen van cursussen om docenten beter te leren omgaan met leerlingen met autisme. In Zoetermeer wordt een docententeam gecoacht om 'anders' te kijken naar 'moeilijke' leerlingen, en anders te handelen.

- **De opbrengsten van het project leerbaarheid**

- Er is een werkwijzer en een folder over leerbaarheid uitgekomen.
- Overeengekomen is dat er geen leerlingen van (V)SO-scholen worden verwijderd in de regio's van REC Rijndrecht en REC De Nachtegaal als niet eerst met een leerbaarheidsonderzoek is nagegaan welke mogelijkheden er nog zijn voor een onderwijs/zorgcombinatie.
- De eerste onderwijs/zorgcombinaties zijn gerealiseerd.
- Er zijn intentieverklaringen ondertekend door (jeugd)zorgaanbieders.
- Er is al doende inzicht verkregen in de benodigde plannings- en randvoorwaarden bij het werken met deze methodiek.
- In het najaar van 2008 wordt het project afgerond met een slotbijeenkomst voor bestuurders en beslissers uit het speciaal onderwijs en de (jeugd)zorg. Tijdens deze manifestatie wordt uitleg gegeven over de visie en het werkmodel en wordt een cursus geïntroduceerd. Het belang van de cursus leerbaarheid voor gedragswetenschappers wordt er onderstreept. De deelnemers worden uitgenodigd een convenant te ondertekenen, waarmee zij zich verbinden er alles aan te doen om voor de leerlingen uit de leerbaarheidsdoelgroep de benodigde onderwijs- en (jeugd)zorgcombinaties te realiseren.
- De stuurgroep heeft inmiddels voorgesteld bij de beëindiging van het project een Commissie Toezicht Leerbaarheid in te stellen, onder voorzitterschap van de manager van REC Rijndrecht/REC De Nachtegaal. De stuurgroep leerbaarheid draagt op 24 september 2008 de continuering en verdere vormgeving van het programma leerbaarheid over aan de RMPI Academie.
- de OC+ en de RMPI-onderzoeker doen een follow-up om na te gaan welke onderwijs- en zorgcombinaties de leerlingen uit het project leerbaarheid ('Met zorg naar school') krijgen aangeboden.

- **Voorlichtingsfolders, brochures en rapporten**

- In Eindhoven is een folder ontwikkeld over de verschillende modellen die gebruikt kunnen worden bij het tot stand brengen van onderwijs/zorgarrangementen en bij het maken van een concreet plan van aanpak, ter ordening en structurering van de activiteiten die een school kan aanbieden.

- Het rapport 'Creëren en optimaliseren van onderwijs en begeleiding voor leerlingen met een cluster 4-indicatie binnen het samenwerkingsverband PO Valkenswaard'¹⁹ beschrijft hoe leerlingen met ASS opgevangen kunnen worden in het SBAO.
- Er is een format ontwikkeld voor het aanvragen van indicaties (het rugzakje) bij de CvI's. Hiermee kan de procedure bij het REC worden overgeslagen en kan de aanvraag rechtstreeks worden ingediend bij de CvI. Het format is verkrijgbaar bij ACTB/Onderwijsconsulenten(+).
- In Tilburg is in 2008 een begeleidingsprotocol voor leerlingen met autisme in het VO in Midden-Brabant ontwikkeld: 'Op weg naar pASSend onderwijs'.
- In de regio Nijmegen is een informatieve folder over schoolangst uitgebracht. De folder wordt verspreid via de jeugdzorgvertegenwoordigers in de ZAT's op de VO-scholen die zijn aangesloten bij het samenwerkingsverband voortgezet onderwijs in Nijmegen en omgeving. Mogelijk wordt de tekst binnenkort beschikbaar gesteld op de websites van Marant en van ACTB/Onderwijsconsulenten(+).
- De ervaringen met het CODG-project in Groningen zijn opgetekend in een overdrachtsdocument.²⁰ Dit zal dienen als richtlijn voor de ontwikkeling en structurele inbedding van de andere vijf subregionale CODG-voorzieningen in het Groningse veld van onderwijs en zorg.
- Het rapport 'Vergeet je anti-bril niet' is een resultaat uit het OC+-miniproject bij klas K3A van het Oranje Nassaucollege in Zoetermeer. Beschreven is hoe in deze groep Passend onderwijs is gerealiseerd door een pedagogisch klimaat te scheppen dat rekening houdt met de zorgbehoefte van de leerlingen. Het rapport is op aanvraag verkrijgbaar.
- Het project leerbaarheid heeft een brochure opgeleverd waarin aan ouders en scholen wordt uitgelegd wat het leerbaarheidsonderzoek inhoudt.²¹

- **Publicaties van ACTB/Onderwijsconsulenten(+)**

Overdraagbaarheid van de OC+-projecten is een belangrijk aspect, en de serie werkwijzers is in het leven geroepen om daar een bijdrage aan te leveren.

- Werkwijzer 1 is in december 2007 gepubliceerd en heeft als titel: *'De totstandkoming van onderwijs- en zorgarrangementen op maat in het regulier voortgezet onderwijs voor leerlingen met een autisme spectrum stoornis (ASS)'*. Deze werkwijzer is de neerslag van de bevindingen uit een aantal vergevorderde of inmiddels afgesloten OC+-projecten in diverse regio's rond diplomagericht onderwijs voor ASS-leerlingen. Het is een informatiebron en leidraad voor scholen en instellingen die voor deze doelgroep via een vraaggerichte aanpak diplomagericht onderwijs op HAVO/VWO-niveau willen realiseren.
- Werkwijzer 2, met de titel *'Passend onderwijs en passende zorg voor alle leerlingen! De leerbaarheid van gedragsmoeilijke leerlingen in het (voortgezet) speciaal onderwijs, gebaseerd op het gedachtegoed van drs. Hedy van Loon'*²² is in mei 2008 gepubliceerd en is voortgekomen uit het project leerbaarheid in de regio Rotterdam.

¹⁹ Het rapport is uitgekomen in maart 2008 en is geschreven door onderwijsconsulent+ Henk Knol. Het is verkrijgbaar bij ACTB/Onderwijsconsulenten(+).

²⁰ Ideeën en producten uit de proeftuin, verslag van de pilot CODG Maricja/De Wingerd. Naar passend onderwijs- en zorgarrangementen voor kinderen met een verstandelijke beperking volgens het principe één kind één plan. November 2007. (Onderdeel van het project Afstemming en integratie van diagnostiek, zorg en onderwijs voor kinderen met een handicap en hun ouders in de provincie Groningen. Accare/UMCG, PGZG, Speciaal Onderwijs REC 3, MEE.) info@pgzg.nl.

²¹ Verkrijgbaar bij het RMPI.

²² Auteurs zijn drs. Mieke Verhoeven en drs. Marion Andersen-Boers, ACTB/Onderwijsconsulenten(+).

- Met het Landelijk Netwerk Autisme/PASSER heeft ACTB/Onderwijsconsulenten(+) in januari 2008 de gezamenlijke publicatie *'De weg naar Passend onderwijs - raamwerk diplomagericht eindonderwijs in het voortgezet (speciaal) onderwijs voor leerlingen met autisme'* uitgebracht.²³ In deze uitgave zijn de ervaringen gebundeld en is de expertise overdraagbaar gemaakt.

5.4.2 De knelpunten van de OC+-projecten

Bij de uitvoering van de OC+-projecten lopen de onderwijsconsulenten+ soms tegen knelpunten en belemmeringen aan. In het algemeen geldt, dat de onderwijsconsulenten+ afhankelijk zijn van de bereidheid tot medewerking van instanties. Soms moeten tactische talenten worden ingezet om een impasse te doorbreken, of om te zorgen dat gemaakte afspraken ook daadwerkelijk worden nagekomen.

Onderwijsconsulenten+ spelen in formele zin geen rol in het geheel en dat maakt het werken soms lastig. 'Je bent niet hun directeur of het bevoegd gezag, dus je moet het hebben van het begeleiden van het proces', aldus een onderwijsconsulent+. 'Je hebt als onderwijsconsulent+ wel invloed (onafhankelijkheid, status, netwerk, persoonlijkheid, charisma), maar geen macht. Dat gaat goed zolang partijen ook echt willen, want dan kun je als deskundige, onafhankelijke aanjager veel tot stand brengen. Maar als er in een stuurgroep wel wordt gepraat, maar niets wordt afgesproken en gepland, kun je weinig bereiken in het krachtenveld.'

De onderwijsconsulenten+ formuleren de volgende knelpunten:

- **Projecten duren bijna altijd langer dan gepland**

Redenen hiervoor zijn divers: besluitvormingsprocedures kosten veel tijd, vooral als bij het project grote organisaties betrokken zijn. Personeelwisselingen of wisselingen van werkgroep- en stuurgroepleden werken eveneens belemmerend. Er kan geen invloed of druk worden uitgeoefend op instanties die niet tot de samenwerkingspartners behoren, maar die wel van belang zijn, bijvoorbeeld gemeenten die moeten beslissen over huisvesting (verbouw of nieuwbouw). Er is veel contact en overleg met medewerkers en functionarissen die geen bestuurlijke verantwoordelijkheid dragen en ook geen mandaat hebben. Soms blijkt dat tussen de partners in een project minder bestuurlijk mandaat en/of bestuurlijke overeenstemming bestaat dan bij aanvang van het project door de opdrachtgever kenbaar is gemaakt. Verdragende factoren kunnen verder zijn: tijdgebrek bij de leden van de projectgroep, gebrek aan regie, onvoldoende aansturing en bewaking, verborgen agenda's van verschillende partners, etc.

- **Belemmeringen door regelgeving en financiering**

Wetten, rechten, regels en uitzonderingen op die regels, gescheiden indicatiestellingen, mogelijkheden en onmogelijkheden op het gebied van zorg en onderwijs vormen zelfs voor ingewijden regelmatig een groot probleem. Organisaties zijn in het algemeen niet goed op de hoogte van alle mogelijkheden en onderwijs- en zorginstanties kennen elkaar onvoldoende. Belemmerend werkt ook dat onderwijs en zorg zeer verschillend gefinancierd worden. Zo zijn bijvoorbeeld kinderdagcentra (KDC) en ZMLK-scholen voor veel incidentele uitgaven afhankelijk van sponsoring door particulieren. Bij plaatsing in een KDC worden alleen de dagen waarop het kind daadwerkelijk aanwezig is vergoed, maar omdat deze kinderen vaak verzuimen wegens ziekte en/of ziekenhuisopnamen, loopt een KDC nogal wat betaalde dagen mis.

²³ Auteurs zijn drs. Sylvia Hasper-Sitton, Landelijk Netwerk Autisme/PASSER (expertisePlatform ASS Eindonderwijs in de Regio) en drs. Mieke Verhoeven, ACTB/Onderwijsconsulenten(+).

Niet bevorderlijk voor de vermindering van de bureaucratie is eveneens dat het aantal loketten niet vermindert, maar juist lijkt te groeien. 'Vrijwel elk zichzelf respecterend vernieuwingsproject heeft het ter bevordering van de overzichtelijkheid en duidelijkheid over het inrichten van één loket, maar zo langzamerhand ontstaan er wel erg veel nieuwe loketten achter die ene deur', aldus een van de onderwijsconsulenten+.

- **Afwachtende houding door berichten over bezuinigingen op de LGF**

Het onderwijsveld vangt geluiden op dat de overheid wil bezuinigen op de rugzakken; dit bemoeilijkt het van de grond krijgen van samenwerkingsovereenkomsten.

- **Afwachtende houding ten aanzien van Passend onderwijs**

Voor veel organisaties is nog niet duidelijk hoe Passend onderwijs vorm moet krijgen. De meeste instellingen wachten de ontwikkelingen hieromtrent af, maar er zijn ook enkele instanties (meestal beleidsmatig sterke) die initiatief op dit gebied nemen en daardoor regionaal bepalen hoe Passend onderwijs daar ingevuld gaat worden. De vraag is of op deze wijze een optimum voor de regio gerealiseerd kan worden.

- **Aantal beoogde deelnemers kleiner dan verwacht**

In de loop van een project kan blijken dat het aantal jongeren voor wie de voorziening wordt opgezet, dusdanig is geslonken dat de voorziening niet meer levensvatbaar is. Een project wordt dan in de koelkast gezet in afwachting van nieuwe initiatieven.

- **Zorginstellingen nog steeds terughoudend**

Evenals vorig jaar constateren de onderwijsconsulenten+ dat een soepele samenwerking met zorginstellingen nog niet goed van de grond komt. Zo is nog steeds moeilijk vat te krijgen op het indicatietraject voor zorg, en zijn medische instanties minder welwillend in hun bereidheid tot samenwerking dan bijvoorbeeld instellingen voor verstandelijk gehandicapte kinderen.

5.5 Aanbevelingen en aandachtspunten

De ervaringen met de OC+-projecten in het afgelopen schooljaar maken duidelijk, dat veel van de in de vorige rapportage vermelde aanbevelingen nog steeds opgeld doen.²⁴ Hieronder worden de belangrijkste nog geldende en nieuwe aanbevelingen genoemd.

- **Uitbreiding van OC+-projecten is gewenst, om bij het (speciaal) onderwijs de vraaggerichtheid te blijven stimuleren en te zorgen dat er meer initiatieven in het veld worden ontwikkeld**

Het onderwijs reageert positief op de OC+-projectmogelijkheden. Betrokken scholen gaan enthousiast aan de slag en zetten, met ondersteuning van de onderwijsconsulenten+, ook door. De OC+-projecten dragen bij aan onderwijsvernieuwing en de onderwijsconsulenten pleiten er dan ook voor op de ingeslagen weg door te gaan met het creëren van oplossingen voor casusoverstijgende problematiek waar geen passend onderwijs voor is.

²⁴ Zie voor een overzicht de rapportage over 2006/2007.

- OC+-projecten kunnen een wezenlijke rol spelen bij de vorming van Passend onderwijs**

De ontwikkeling van Passend onderwijs speelt zich vooral af op organisatorisch en bestuurlijk gebied: het opbouwen van nieuwe samenwerkingsstructuren, aanpassing van de bekostigingsstructuur, invoering van zorgplicht en het aanbieden van onderwijs/zorgarrangementen door de scholen. Passend onderwijs gaat niet over individuele leerlingen, maar over het creëren van de voorwaarden waaronder (zorg)leerlingen passend onderwijs kunnen krijgen. In dit kader zal er op regionaal terrein nog veel moeten gebeuren. Het formeren van regionale netwerken moet geïnitieerd en begeleid worden. De REC's, samenwerkingsverbanden en schoolbesturen richten zich doorgaans op de organisatorische en bestuurlijke aspecten, maar voor het overige is er geen centrale regie. Alles moet vanuit de regio komen. Juist in de regio's kunnen de projecten van de onderwijsconsulenten+ een belangrijke rol spelen, op onderwijskundig gebied en bij de begeleiding van complexe casuïstiek. De aanjaagfunctie van een onafhankelijke deskundige kan in de periode van vernieuwing en het toewerken naar Passend onderwijs niet gemist worden. Aandachtsgebieden zijn bijvoorbeeld het tot stand brengen van samenwerking op de werkvloer, het (inhoudelijk) opzetten van een regionaal curriculum van zorg, het initiëren en begeleiden van de vorming van één zorgloket (inhoudelijk en procedureel) en het helpen vormen van een regionaal informatiepunt.

Veel OC+-projecten richten zich op het toesnijden van onderwijsmogelijkheden voor doelgroepen en individuele leerlingen die anders uit de boot zouden vallen. De projecten leveren maatwerk, afgestemd op de behoeften van de leerlingen, zodat passende oplossingen geboden worden. Het gaat hier om de omslag van aanbod- naar vraaggericht werken. Door betrokken partijen alleen, zonder 'duwen en trekken' door een onderwijsconsulent+, komt deze verandering minder snel van de grond. Bovendien kunnen de onderwijsconsulenten+ door hun onafhankelijkheid en gerichtheid op het belang van het kind mede de ouderbelangen ondersteunen.

Kortom, OC+-projecten kunnen een bijdrage leveren aan het voorkomen en oplossen van mogelijke knelpunten. De onderwijsconsulenten+ kunnen assisteren bij het vinden van nieuwe perspectieven, en hun onafhankelijke positie kan waardevol zijn in situaties waarin institutionele belangen tussen scholen, besturen en organisaties een rol spelen.
- Er is bundeling van financiering nodig voor leerlingen met grote zorgbehoefte**

De financiering vanuit het (speciaal) onderwijs alleen is ontoereikend voor de opvang van leerlingen met een grote zorgbehoefte. Er zou een aparte financiering moeten komen voor leerlingen die (vrijwel) een-op-een begeleiding nodig hebben, en/of de beschikbare middelen uit zorg en onderwijs dienen meer gebundeld te worden.
- Reboundvoorzieningen nodig voor leerlingen die geen externaliserende problematiek hebben**

Bijna alle samenwerkingsverbanden VO hebben reboundvoorzieningen. Deze zijn echter vooral gericht op leerlingen met een 'acting-out'-gedrag, en het pedagogisch klimaat is daarop aangepast. In de praktijk blijkt, dat er ook leerlingen zijn zónder externaliserend gedrag die een reboundvoorziening behoeven. Het gaat om jongeren met bijvoorbeeld internaliserende problematiek, fysieke problemen en school- en faalangst, die niet in staat zijn dagelijks naar school te gaan. Voor deze groep moeten tijdelijke oplossingen gecreëerd worden, waarbij zij geleidelijk leren om te gaan met de massaliteit van reguliere scholen. Deze groep wordt vaak over het hoofd gezien, en valt pas op als het te laat is. Hier ligt een taak voor de onderwijsconsulenten+.

- **Onderwijs aan hoogbegaafden heeft aandacht**

Er ligt een initiërende en stimulerende taak voor onderwijsconsulenten+ in de regio's waarin scholen en besturen nog geen initiatieven hebben ontplooid om Passend onderwijs aan hoogbegaafden te bieden.

- **Er is meer aandacht nodig voor structuurbehoefte leerlingen in het VO**

Er zijn diverse lopende of al gerealiseerde OC+-projecten rond onderwijs aan normaal en hoogbegaafde leerlingen met een stoornis in het autistisch spectrum. In dit kader achten de onderwijsconsulenten+ het zinvol aandacht te schenken aan structuurbehoefte leerlingen. Het gaat zowel om ASS-leerlingen als om jongeren met gedragsregulatieproblemen. Door de invoering van het studiehuis (HAVO/VWO) en de leerpleinen (VMBO) kunnen zij zich niet of moeilijk handhaven of dreigt verwijdering wegens onacceptabel gedrag.

- **Er is behoefte aan bundeling van kennis over ZMOLK'ers en ZML'ers met gedragsproblematiek**

De klassendeler voor deze doelgroep is onhaalbaar, zo blijkt uit de OC+-projecten. Het onderwijs aan deze leerlingen moet ruimte kunnen bieden voor zeer intensieve begeleiding in combinatie met zorg. Naast het punt van de groeps grootte vraagt ook de aanpassing van lokalen en schoolgebouwen voor leerlingen met belemmeringen aandacht. Deze doelgroep stelt andere eisen aan (de inrichting van) gebouwen dan 'gewone' leerlingen.

De indicatiestellingen voor onderwijs en zorg voor deze doelgroep moeten beter op elkaar worden afgestemd, want het gaat telkens om zeer complexe vraagstellingen.

De onderwijsconsulenten+ van projecten rondom ZMOLK'ers en andere ZML-leerlingen met gedragsproblematiek pleiten ervoor de kennis over deze doelgroepen verder te verspreiden, door de opgedane ervaringen en expertise te bundelen en te beschrijven in een werkwijzer.

- **Follow-up van de OC+-projecten wordt zinvol geacht**

De rol van onderwijsconsulenten+ bestaat tot nu toe uit het initiëren en aanjagen van projecten. Hun taak eindigt zodra het project geïmplementeerd wordt. De onderwijsconsulenten+ stellen voor, na ongeveer zes maanden een follow-up aan de projecten te geven. Zo kan inzicht verkregen worden in de status en de opbrengsten, en kan (beter) worden beoordeeld of en op welke wijze het OC+-project een bijdrage heeft geleverd aan het verminderen van de problematiek in de betreffende regio.

Bijlage I Statistieken werkzaamheden onderwijsconsulenten 2007/2008²⁵

De tabellen bevatten de gegevens van zowel de reguliere als de minicasussen, tenzij anders vermeld.²⁶

Tabel 1: Voorkeur van ouders voor type onderwijs

Voorkeur ouders	Casus	Minicasus	Totaal dit jaar	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Geen voorkeur of onbekend	42	5	47	8%	24%	33%
Regulier onderwijs	244	47	291	48%	48%	41%
Speciaal onderwijs	226	39	265	44%	28%	26%
Totaal	512	91	603	100%	100%	100%

Hoewel nog steeds een groot deel van de ouders de voorkeur geeft aan regulier onderwijs voor hun kind, is de groei van het percentage dat speciaal onderwijs wenst, opvallend. Deze groei is mede te danken aan het feit dat ouders zich dit jaar gericht hebben uitgesproken voor een type onderwijs. Het aantal ouders dat zegt geen voorkeur te hebben, is drastisch gedaald.

Van de 603 in het schooljaar 2007/2008 aangemelde zaken zijn er 379 met een advies afgesloten. Hiervan zijn de volgende gegevens bekend over de schoolplaatsing.

182 ouders hebben een voorkeur voor regulier onderwijs uitgesproken. De onderwijsconsulenten slaagden er in 90 leerlingen conform deze wens te plaatsen. 39 kinderen hebben een plaats gevonden in het speciaal onderwijs. Voor 53 leerlingen is een andere oplossing gevonden, bijvoorbeeld LWOO, PRO, particulier onderwijs, combinaties van regulier en speciaal onderwijs, gast- of observatieplaatsingen of opname.

167 ouders vroegen om plaatsing in het speciaal onderwijs en in 100 gevallen is dat ook gelukt. 25 kinderen zijn in het regulier onderwijs terechtgekomen, en voor 42 leerlingen is een alternatief gevonden in de vorm van bijvoorbeeld LWOO, ROC, onderwijs/zorgarrangementen, hulp bij het aanvragen van een rugzak, verwijzing naar Op de Rails, privé-onderwijs, (dag)behandeling, dagbesteding, plaatsing in een internaat of plaatsing in een instelling voor gehandicapten.

In 30 van de 379 zaken hebben ouders geen voorkeur uitgesproken voor het type onderwijs of was deze onbekend. Voor 6 kinderen werd de oplossing gevonden in het regulier onderwijs en 13 leerlingen werden in het speciaal onderwijs geplaatst. Voor 11 kinderen werd een andere oplossing gevonden, bijvoorbeeld een werk/leertraject, Herstart, een onderwijs/zorgarrangement, of plaatsing in het project UrWay. Eén casus is beëindigd omdat de leerling via een rechterlijke uitspraak in een gesloten jeugdzorginstelling is geplaatst.

Er zijn nog 209 van de 603 casussen in behandeling (15 casussen zijn afgebroken). Hiervan is dus nog niet bekend of de oplossing in lijn ligt met de voorkeur van de ouders.

²⁵ In verband met afrondingsverschillen zijn in de tabellen en gegevens afwijkingen mogelijk in aantallen en/of percentages.

²⁶ Een aanmelding wordt als minicasus behandeld als verwacht wordt dat de problematiek in korte tijd (ca. een derde van het voor een reguliere casus benodigde aantal uren) opgelost kan worden; de werkzaamheden worden zoveel mogelijk per telefoon en/of e-mail verricht.

Tabel 2: Adviesverzoeken naar redenen

De redenen om een onderwijsconsulent in te schakelen zijn:

Reden	Casus	Mini	Totaal dit jaar	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Handelingsplan of bestedingsprobleem	65	1	66	11%	15%	17%
Plaatsingsprobleem	238	28	266	44%	65%	66%
REC/CvI	8		8	1%	1%	1%
Advies passend onderwijs		14	14	2%		
Verwijdering/schorsing	95	8	103	17%	11%	12%
Meningsverschil ouders/school		27	27	4%		
Anders of onbekend	106	13	119	20%	8%	4%
Totaal	512	91	603	100%	100%	100%

Nog steeds is plaatsingsproblematiek de belangrijkste reden om een onderwijsconsulent in te schakelen, al is het percentage ruim 20% lager dan in voorgaande jaren. Dit komt doordat de onderwijsconsulenten in een groter aantal gevallen als reden 'anders' hebben aangegeven. De verdere specificaties in de categorie 'anders' laten zien dat het hier toch ook vaak gaat om aan schoolplaatsing of verwijdering/schorsing gerelateerde zaken, naast problematiek rond schoolangst, indicaties, handelingsverlegenheid van de school, agressief gedrag, leerlingvervoer of het ontbreken van extra of ambulante begeleiding op school.

Verontrustend is de toename van zaken waarbij verwijdering en/of schorsing een rol speelt.

De minicasussen betreffen vooral ondersteuning van de onderwijsconsulenten bij de zoektocht naar passend onderwijs en bemiddeling bij meningsverschillen tussen ouders en school.

Tabel 3: Schoolsituatie

De onderverdeling naar schoolgaande en thuiszittende leerlingen was bij de 603 nieuwe aanmeldingen van dit jaar als volgt:

Schoolsituatie	Casus	Mini	Totaal dit jaar	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Schoolgaand	298	56	354	58%	65%	61%
Thuiszitter	213	33	246	41%	35%	39%
Anders of onbekend	1	2	3	1%		
Totaal	512	91	603	100%	100%	100%

Het percentage thuiszitters is, na een daling in het vorige schooljaar, weer gestegen, en wel met 6%.

Tabel 4: Plaatsingsproblemen: regulier/speciaal onderwijs

Zoals in tabel 2 vermeld, zijn 266 aanvragen ontvangen om te bemiddelen bij een plaatsingsprobleem. Hieronder staat de spreiding naar het type onderwijs:

Plaatsingsproblematiek	Casus	Mini	Totaal dit jaar	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Regulier onderwijs	103	14	117	44%	40%	54%
Speciaal onderwijs	112	14	126	47%	35%	46%
Geen voorkeur of onbekend	23		23	9%	25%	
Totaal	238	28	266	100%	100%	100%

Dit jaar spelen de meeste plaatsingsproblemen (47%) in het speciaal onderwijs. Deze groei is mede toe te schrijven aan het feit dat meer ouders dit jaar een voorkeur voor een type onderwijs hebben uitgesproken (zie ook tabel 1). Het aantal ouders dat zegt geen voorkeur te hebben, is aanzienlijk gedaald. In 2005/2006 was er geen categorie 'geen voorkeur'.

Tabel 5: Geslacht, leeftijd en spreiding naar VO/VSO en PO

Schooltype	Geboortejaar	Geslacht				Totaal	
		Jongen	%	Meisje	%	Aantal	%
VO/VSO	1988	1	33%	2	67%	3	
	1989			1	100%	1	
	1990	13	72%	5	28%	18	
	1991	17	71%	7	29%	24	
	1992	66	80%	17	20%	83	
	1993	49	70%	21	30%	70	
	1994	54	74%	19	26%	73	
Subtotaal		200	74%	72	26%	272	45%
Overgang VO/VSO	1995	61	86%	10	14%	71	
	1996	54	84%	10	16%	64	
Subtotaal		115	85%	20	15%	135	22%
PO	1997	35	83%	7	17%	42	
	1998	43	91%	4	9%	47	
	1999	40	91%	4	9%	44	
	2000	17	77%	5	23%	22	
	2001	18	86%	3	14%	21	
	2002	13	93%	1	7%	14	
	2003	5	83%	1	17%	6	
	Subtotaal		171	87%	25	13%	196
Totaal		486	81%	117	19%	603	100%

Tabel 6: Spreiding naar regio

Regio	Clusterindicatie										
	Geen / in aanvraag	%	cluster 1	%	cluster 2	%	cluster 3	%	cluster 4	%	Totaal
Noord (Groningen, Friesland, Drenthe)	17	18%			2	2%	24	25%	53	55%	96
Oost (Overijssel, Gelderland)	23	19%			7	6%	18	15%	73	60%	121
West (Noord- Holland, Zuid- Holland)	41	21%			17	9%	39	20%	102	51%	199
Midden (Utrecht, Flevoland)	15	22%			2	3%	8	12%	44	64%	69
Zuid (Zeeland, Noord-Brabant, Limburg)	11	9%			5	4%	19	16%	83	70%	118
Totaal	107	18%	0	0%	33	5%	108	18%	355	59%	603

Tabel 7: Clusterbepalende stoornis/handicap naar geslacht

Stoornis	Jongen	%	Meisje	%	Totaal
ADD	5	50%	5	50%	10
ADHD	58	94%	4	6%	62
Angststoornis	7	78%	2	22%	9
ASS	29	88%	4	12%	33
ASS/Asperger	57	89%	7	11%	64
ASS/PDD-NOS	90	83%	18	17%	108
Concentratieproblemen	8	80%	2	20%	10
DCD	1	100%			1
Doof	2	50%	2	50%	4
Down Syndroom	8	89%	1	11%	9
DSM-IV	2	100%			2
Dyslexie/dyscalculie	5	71%	2	29%	7
(Ernstige) spraak-taalproblemen	16	94%	1	6%	17
Faalangst	3	75%	1	25%	4
Gedragsproblemen	69	86%	11	14%	80
Gilles de la Tourette	3	100%			3
Hechtingsstoornis	7	100%			7
Hoog IQ/hoogbegaafd	3	60%	2	40%	5
Laag IQ	4	44%	5	56%	9
Langdurig (somatisch) ziek	4	27%	11	73%	15
Leerachterstand / -problemen	9	69%	4	31%	13
Lichamelijke handicap	10	53%	9	47%	19
MCDD	11	92%	1	8%	12
NLD	4	100%			4
ODD	12	92%	1	8%	13
Ontwikkelingsstoornis	2	67%	1	33%	3
Overig of in onderzoek	22	65%	12	35%	34
Psychiatrische problemen	5	56%	4	44%	9
Slechthorend	1	50%	1	50%	2
Slechtziend			4	100%	4
Sociaal-emotionele problemen	9	100%			9
Taalachterstand	4	80%	1	20%	5
Verstandelijke handicap	12	100%			12
(Zeer) moeilijk lerend	4	80%	1	20%	5
Totaal	486	81%	117	19%	603

Tabel 8: Spreiding naar stoornis of handicap

Stoornis	Cluster (Nog) geen/ onbekend	Cluster 1	Cluster 2	Cluster 3	Cluster 4	Totaal
ADD	1			1	8	10
ADHD	8			2	52	62
Angststoornis	4				5	9
ASS	8			5	20	33
ASS/Asperger	7		2	4	51	64
ASS/PDD-NOS	6		4	10	88	108
Concentratieproblemen	2			1	7	10
DCD	1					1
Doof			4			4
Down Syndroom				8	1	9
DSM-IV					2	2
Dyslexie/dyscalculie	3		1	1	2	7
(Ernstige) spraak-taalproblemen	1		11	5		17
Faalangst	3				1	4
Gedragsproblemen	27			1	52	80
Gilles de la Tourette					4	4
Hechtingsstoornis	1				6	7
Hoog IQ/hoogbegaafd	1				4	5
Laag IQ	2			6	1	9
Langdurig (somatisch) ziek	1			14		15
Leerachterstand / -problemen	2			8	3	13
Lichamelijke handicap	1		2	15	1	19
MCDD					12	12
NLD	1		1	1	1	4
ODD	2				11	13
Ontwikkelingsstoornis				2	1	3
Overig of in onderzoek	18		3	7	5	33
Psychiatrische problemen	4				5	9
Slechthorend			1		1	2
Slechtziend				3	1	4
Sociaal-emotionele problemen	2			2	5	9
Taalachterstand			4	1		5
Verstandelijke handicap				8	4	12
(Zeer) moeilijk lerend	1			3	1	5
Totaal	107	0	33	108	355	603

Tabel 9: Cluster 3 met bijkomende stoornissen

Deze tabel toont het aantal leerlingen met een cluster 3-indicatie en bijkomende stoornissen/handicaps:

Stoornis/handicap	Jongen	Meisje	Totaal	Bijkomende stoornis/handicap
ADD		1	1	1M=NLD
ADHD	1	1	2	1M=psychiatrische problemen
ASS	4	1	5	4J=verstandelijke handicap 1M=gedragsproblematiek
ASS/Asperger	4		4	2J=gedragsproblematiek 1J=verstandelijke handicap
ASS/PDD-NOS	8	2	10	2J=laag IQ 1J=gedragsproblematiek 1M=lichamelijke handicap
Concentratieproblemen	1		1	1J=gedragsproblematiek
Down Syndroom	7	1	8	1J=gedragsproblematiek
Dyslexie/dyscalculie		1	1	
(Ernstige) spraak-taalproblemen	5		5	1J=lichamelijke handicap
Gedragsproblemen	1		1	1J=ASS/PDD-NOS
Laag IQ	2	4	6	
Langdurig (somatisch) ziek	4	10	14	1M=lichamelijke handicap 1M=ASS/PDD-NOS
Leerachterstand / -problemen	5	3	8	1J=lichamelijke handicap 1M=verstandelijke handicap
Lichamelijke handicap	8	7	15	1J=ADHD 1J=hoog IQ 3M=leerachterstand 1M=verstandelijke handicap 1M=psychiatrische problemen 1M=ernstige spraak-taalproblemen
NLD	1		1	1J=ADHD
Ontwikkelingsstoornis	2		2	
Overig of in onderzoek	5	2	7	
Slechtziend		3	3	
Sociaal-emotionele problemen	2		2	1J=ADHD 1J=leerachterstand
Taalachterstand	1		1	
Verstandelijke handicap	8		8	2J=ASS 1J=ADHD 1J=laag IQ 1J=taalachterstand
(Zeer) moeilijk lerend	3		3	1J=gedragsproblematiek
Totaal	72	36	108	

Bijlage II In 2007/2008 afgeronde adviezen uit aanmeldingen van 2006/2007²⁷

Zoals vermeld in de rapportage over 2006/2007, zijn in dat jaar 256 casussen doorgeschoven naar dit rapportagejaar.²⁸ Van deze 256 casussen zijn er 175 op een of andere wijze afgesloten, meestal met een advies, maar er zijn ook casussen afgebroken of overgezet naar regulier. Een overzicht:

Kerngegevens	Aantal	Aantal
Met een advies afgesloten reguliere casussen	137	137
Afgebroken reguliere casussen	5	
Totaal afgeronde reguliere casussen	142	
Met een advies afgesloten minicasussen	21	21
Van mini naar regulier overgezette casussen	5	
Afgebroken minicasussen	1	
Afgesloten minicasussen zonder eindrapportage	6	
Totaal afgeronde minicasussen	33	
Totaal met een advies afgerond aantal casussen		158

Bij de minicasussen zijn er 6 afgerond zonder eindrapportage, wegens het vertrek van twee onderwijsconsulenten.

De gegevens hieronder zijn gebaseerd op de 158 met een advies van een onderwijsconsulent afgesloten zaken.

Tabel 1: Voorkeur van ouders voor type onderwijs

Voorkeur ouders	Casus	Mini	Aantal	%
Geen voorkeur of onbekend	34	1	35	22%
Regulier onderwijs	61	10	71	45%
Speciaal onderwijs	42	10	52	33%
Totaal	137	21	158	100%

Net als in rapportagejaar 2006/2007 gaat de voorkeur van de meeste ouders uit naar regulier onderwijs. Het percentage ouders dat zegt geen voorkeur te hebben is hier nog groot. In 2007/2008 is juist een verschuiving te zien naar het expliciet uitspreken van het gewenste type onderwijs. Dat heeft tot gevolg dat het aandeel speciaal onderwijs in 2007/2008 aanzienlijk hoger is. Zie ook tabel 1 van bijlage I.

71 ouders vroegen om plaatsing van hun kind in het regulier onderwijs. In 34 gevallen is dat ook gelukt. 18 kinderen zijn in het speciaal onderwijs geplaatst, en voor 19 leerlingen zijn andere oplossingen gevonden, zoals ambulante begeleiding, concretisering van het handelingsplan, particulier onderwijs, opname, dagbehandeling, Herstart of diagnostiek. In één geval is ontheffing van de leerplicht verkregen, en in een andere zaak hadden de ouders zelf al een oplossing gevonden.

²⁷ In verband met afrondingsverschillen zijn in de tabellen en gegevens afwijkingen mogelijk in aantallen en/of percentages.

²⁸ Zie de rapportage van de ACTB/Onderwijsconsulenten(+) over het jaar 2006/2007.

Een voorkeur voor speciaal onderwijs werd uitgesproken door 52 ouders. 29 kinderen hebben daar ook een plaats gevonden. 10 kinderen kwamen in het regulier onderwijs terecht. Voor 13 kinderen werden andere oplossingen gevonden, zoals dagbesteding, KDC-plaatsing, een onderwijs/zorgtraject, opname, een werk/leertraject, verwijzing naar het CCE of een leerbaarheidsonderzoek.

7 kinderen van ouders die geen voorkeur hebben uitgesproken zijn in het regulier onderwijs geplaatst, 14 in het speciaal onderwijs. Onder de overige 14 oplossingen vallen onder meer opvang in een zorginstelling, MBO met ambulante begeleiding, onderwijs thuis, particulier onderwijs, verwijzing naar het project Stoute Schoenen of deelname aan het OC+-project leerbaarheid.

Tabel 2: Adviesverzoeken naar reden

Reden	Casus	Mini	Aantal	%
Handelingsplan of bestedingsprobleem	17		17	11%
Plaatsingsprobleem	94	14	108	68%
REC/CvI	1		1	1%
Verwijdering/schorsing	14	3	17	11%
Anders of onbekend	11	4	15	9%
Totaal	137	21	158	100%

Plaatsingsproblematiek blijft de belangrijkste reden om een onderwijsconsulent in te schakelen, gevolgd door kwesties rond het handelingsplan of de besteding van gelden, en verwijdering/schorsing. Andere redenen die voor het verzoek tot bemiddeling worden aangevoerd zijn onder meer ontevredenheid van de ouders over de inzet van AB, verschil van mening over een diagnose, meningsverschil tussen ouders en school of indicatieproblematiek.

Tabel 3: Schoolsituatie

De verdeling naar thuiszitters en schoolgaande leerlingen was op het moment van aanmelding voor advies en begeleiding als volgt:

Schoolsituatie	Casus	Mini	Aantal	%
Schoolgaand	83	18	101	64%
Thuiszitter	54	3	57	36%
Totaal	137	21	158	100%

Tabel 4: Plaatsingsproblemen: regulier/speciaal onderwijs

108 van de 158 zaken betreffen plaatsingsproblemen (zie tabel 2) en daarvan spelen de meeste in het speciaal onderwijs (40%). Bij de zaken uit hetzelfde aanmeldingsjaar (2006/2007) die ook in dat jaar zijn opgelost, lag de verhouding precies andersom: 40% speelde in het regulier onderwijs en 35% in het speciaal onderwijs.

Plaatsingsproblematiek	Casus	Mini	Aantal	%
Regulier onderwijs	34	4	38	35%
Speciaal onderwijs	34	9	43	40%
Geen voorkeur of onbekend	26	1	27	25%
Totaal	94	14	108	100%

Tabel 5: Geslacht, leeftijd en spreiding naar VO/VSO en PO

Schooltype	Geboortejaar	Geslacht				Totaal	
		Jongen	%	Meisje	%	Aantal	%
VO/VSO	1989	1	50%	1	50%	2	
	1990	6	60%	4	40%	10	
	1991	6	75%	2	25%	8	
	1992	16	80%	4	20%	20	
	1993	18	86%	3	14%	21	
Subtotaal		47	77%	14	23%	61	39%
Overgang VO/VSO	1994	21	78%	6	22%	27	
	1995	11	79%	3	21%	14	
Subtotaal		32	78%	9	22%	41	26%
PO	1996	14					
	1997	9	75%	3	25%	12	
	1998	7	88%	1	13%	8	
	1999	7	100%			7	
	2000	7	100%			7	
	2001	5	100%			5	
	2002	2	100%			2	
	2003	1	100%			1	
Subtotaal		52	124%	4	10%	42	27%
Totaal		131	83%	27	17%	158	100%

Tabel 6: Spreiding naar regio

Regio	Clusterindicatie										
	Geen / in aanvraag	%	cluster 1	%	cluster 2	%	cluster 3	%	cluster 4	%	Totaal
Noord (Groningen, Friesland, Drenthe)	5	21%	1	4%			6	25%	12	50%	24
Oost (Overijssel, Gelderland)	3	12%			2	8%	7	28%	13	52%	25
West (Noord- Holland, Zuid- Holland)	9	17%			3	6%	7	13%	34	64%	53
Midden (Utrecht, Flevoland)	1	6%					6	35%	10	59%	17
Zuid (Zeeland, Noord-Brabant, Limburg)	6	15%			1	3%	7	18%	25	64%	39
Totaal	24	15%	1	1%	6	4%	33	21%	94	59%	158

Tabel 7: Clusterbepalende stoornis/handicap naar geslacht

Stoornis	Jongen	%	Meisje	%	Totaal
ADD	4	100%			4
ADHD	3	100%			3
ASS	10	83%	2	17%	12
ASS/Asperger	8	89%	1	11%	9
ASS/PDD-NOS	39	95%	2	5%	41
Concentratieproblemen	1	100%			1
Down Syndroom			1	100%	1
(Ernstige) spraak-taalproblemen	4	80%	1	20%	5
Gedragsproblemen	26	87%	4	13%	30
Hechtingsstoornis			1	100%	1
Hoog IQ/hoogbegaafd	1	100%			1
Laag IQ			1	100%	1
Langdurig (somatisch) ziek	5	45%	6	55%	11
Lichamelijke handicap	4	57%	3	43%	7
MCDD	3	100%			3
NLD	1	100%			1
ODD	4	80%	1	20%	5
Ontwikkelingsstoornis	1	100%			1
Psychiatrische problemen	3	75%	1	25%	4
Slechtziend	1	100%			1
Sociaal-emotionele problemen	5	100%			5
Verstandelijke handicap	3	75%	1	25%	4
(Zeer) moeilijk lerend	5	71%	2	29%	7
Totaal	131	83%	27	17%	158

Tabel 8: Spreiding naar stoornis of handicap

Clusterindicatie	(Nog) geen / onbekend	Cluster 1	Cluster 2	Cluster 3	Cluster 4	Totaal
Stoornis						
ADD					4	4
ADHD	1				2	3
ASS				1	11	12
ASS/Asperger				2	7	9
ASS/PDD-NOS	6		1	1	33	41
Concentratieproblemen					1	1
Down Syndroom				1		1
(Ernstige) spraak-taalproblemen	1		3	1		5
Gedragsproblemen	8		1	1	20	30
Hechtingsstoornis					1	1
Hoog IQ/hoogbegaafd	1					1
Laag IQ	1					1
Langdurig (somatisch) ziek	2		1	8		11
Lichamelijke handicap				7		7
MCDD					3	3
NLD					1	1
ODD					5	5
Ontwikkelingsstoornis				1		1
Psychiatrische problemen	1			1	2	4
Slechtziend		1				1
Sociaal-emotionele problemen	1				4	5
Verstandelijke handicap				4		4
(Zeer) moeilijk lerend	2			5		7
Totaal	24	1	6	33	94	158

Tabel 9: Cluster 3 met bijkomende stoornissen

Stoornis/handicap	Jongen	Meisje	Totaal	Bijkomende stoornis/handicap
ASS	1		1	1J=verstandelijke handicap
ASS/Asperger	2		2	
ASS/PDD-NOS	1		1	1J=zeer moeilijk lerend
Down Syndroom		1	1	
(Ernstige) spraak-taalproblemen	1		1	
Gedragsproblemen	1		1	
Langdurig (somatisch) ziek	4	4	8	1M=lichamelijke handicap 1M= ASS/PDD-NOS
Lichamelijke handicap	4	3	7	1J=leerachterstand 1M=langdurig ziek
Ontwikkelingsstoornis	1		1	
Psychiatrische problemen	1		1	
Verstandelijke handicap	3	1	4	1J=gedragsproblemen 1M=lichamelijke handicap
(Zeer) moeilijk lerend	4	1	5	1J=ADHD 1J=gedragsproblemen
Totaal	23	10	33	

Bijlage III Aanvullende informatie uit de enquête onder onderwijsconsulenten

ACTB/Onderwijsconsulenten(+) heeft ook dit jaar aan de onderwijsconsulenten gevraagd welke ervaringen zij hebben opgedaan met de casuïstiek rond de bemiddelingsaanvragen. De resultaten van de enquête zijn grotendeels verwerkt in hoofdstuk 1 (signalering van trends) en hoofdstuk 3.

In deze bijlage staat de neerslag van de antwoorden van de onderwijsconsulenten op de drie volgende vragen:

1. Waarom is het niet gelukt leerlingen te plaatsen op het schooltype naar de voorkeur van de ouders?
In het verlengde hiervan: Waarom geven de ouders aan een bepaald type de voorkeur?
2. Wat zijn volgens u de knelpunten bij de begeleiding van conflicten rondom een handelingsplan en de besteding van de rugzakmiddelen in het regulier onderwijs?
3. Vindt u de richtlijnen vanuit de LGF-regeling voor het opstellen van een handelingsplan duidelijk? Zo niet, waarom niet en wat zou er veranderd moeten worden?

Zoals onderstaande tekst laat zien kunnen de meningen en ervaringen van de onderwijsconsulenten uiteenlopen.

Ad 1: Redenen waarom leerlingen niet geplaatst zijn op een door de ouders gewenst schooltype

'Ouders hebben soms te hoge verwachtingen en stellen onrealistische 'eisen'. Zij kunnen de problematiek van hun kind en de mogelijke behandeling op een school niet altijd juist inschatten (acceptatieproblematiek).'

'Een school voor regulier onderwijs kan niet altijd omgaan met bepaalde problematiek, zeker als deze de veiligheid van de leerling (en van zijn medeleerlingen) in gevaar brengt. Dan is het speciaal onderwijs het alternatief.'

'Soms zijn er wensen die binnen ons onderwijs nog niet gerealiseerd kunnen worden of is er een tekort aan plaatsen op de juiste scholen.'

'Er zijn ouders die hun kind juist op het VSO willen plaatsen, maar door plaatsgebrek lukt dat niet. Dan geeft de onderwijsconsulent een ander advies, bijvoorbeeld een reguliere school voor VO met een goede zorgstructuur. De ouders en het kind zijn dan toch blij met deze creatieve oplossing.'

'Externaliserend gedrag van de leerling kan de mogelijkheden voor een bepaald type onderwijs beperken.'

'Scholen vinden dat zij er niet zijn voor leerlingen met grote problemen. De vraag is: wat vinden zij een groot probleem? Er is sprake van een te streng selectiebeleid van de middelbare school.'

'Door lange wachtlijsten zit het kind thuis of kiezen ouders tegen hun zin voor een ander schooltype.'

'Ouders wilden dat de onderwijsconsulent de betaling van een particuliere school zou regelen uit de rugzakmiddelen.'

'Gelukkig is het slagingspercentage hoog en lukt het meestal een plaatsing naar tevredenheid te realiseren. Soms lukt het niet, door een te hoge of niet-realistische verwachting. Ook komt het voor dat de school van voorkeur geen plaats meer heeft, maar veelal is men dan tevreden met de op één na beste keuze/oplossing.'

'Soms wordt de door de ouders gewenste terugplaatsing naar regulier VO vanuit VSO cluster 4 gedwarsboemd door onderlinge afspraken van schoolbesturen. Leerlingen met een indicatie, vooral cluster 4, worden vaak in het regulier VO geweigerd, omdat scholen zeggen niet in staat te zijn de nodige zorg te bieden. Dit is erg frustrerend voor ouders.'

'Soms zijn ouders zich niet of onvoldoende bewust van (de ernst van) de problematiek en is er (onbewust) weerstand. Die weerstand wordt meestal minder naarmate de ondersteuning door de onderwijsconsulent vanuit een vertrouwensrelatie langer duurt. Dit zijn stappen in het bewustwordingsproces.'

'VO-scholen hebben nog steeds niet genoeg oog voor het 'speciale' kind, waardoor leerlingen die eigenlijk met een rugzak naar het VO hadden gekund, soms toch in het VSO terechtkomen. Dit gebeurt gelukkig niet altijd, meestal dankzij enkele docenten of zorgcoördinatoren die plaatsing toch mogelijk maken. Aan de andere kant kan de houding van een of enkele (vak)docenten ervoor zorgen dat een kind het niet redt op het regulier VO.'

Wat geeft voor ouders de doorslag bij de keuze van het schooltype

Regulier onderwijs

De meeste onderwijsconsulenten zien dat er ook dit jaar een lichte voorkeur voor regulier onderwijs is. Ouders willen graag dat hun kind in een 'gewone setting' naar een school dichtbij gaat, met andere kinderen uit de buurt. Hun kind moet zo 'normaal' mogelijk opgroeien, zodat hij of zij voorbereid wordt om in de toekomst in de maatschappij te kunnen functioneren. De wens is vaak simpel: 'Mijn kind moet niet teveel apart behandeld worden.' Overigens vinden de meeste ouders het vooral belangrijk dat kinderen onderwijs volgen, en wel met plezier.

Mogelijke redenen voor een voorkeur voor regulier onderwijs zijn volgens de onderwijsconsulenten:

- de wens van thuisnabij onderwijs. De afstand naar het speciaal onderwijs met de daaraan gerelateerde vervoersproblematiek is een reden te kiezen voor regulier onderwijs;
- negatieve berichtgeving over het speciaal onderwijs;
- lange wachtlijsten in het speciaal onderwijs;
- ouders weten steeds meer over de mogelijkheden van de LGF en regulier onderwijs. De berichten in de media over successen en over Passend onderwijs dragen er toe bij dat ouders kiezen voor regulier onderwijs met een rugzak;
- negatieve ervaringen op sommige SO- en SBAO-scholen;
- de angst van ouders dat hun kind in het speciaal onderwijs een 'stempel' krijgt (stigmatisering);
- het speciaal onderwijs (met name cluster 4) schrikt af omdat men daar vaak een stapeling van problematiek aantreft. Ouders zijn bang dat hun kind teveel (negatief) beïnvloed wordt door andere (gedragsmatig moeilijke) kinderen;
- de wens van ouders dat hun kind een diploma haalt, hetgeen in het VSO nog lang niet altijd kan.

Speciaal onderwijs

Ouders die zich realiseren dat regulier onderwijs voor hun kind niet haalbaar is, kiezen in het belang van hun kind voor speciaal onderwijs. Vooral bij jongere kinderen meer zeer ernstige problematiek blijkt het speciaal onderwijs uiteindelijk de beste oplossing. Toch is het ook de ervaring van onderwijsconsulenten en van vele andere professionals die werkzaam zijn met zorgkinderen, dat teveel kinderen naar het speciaal onderwijs gaan die met een goed handelingsplan en de juiste ondersteuning van het team en de ouders op een goede reguliere school het redelijk tot goed zouden kunnen doen.

'Ouders willen het beste voor hun kind. Soms is dat regulier, soms speciaal onderwijs. De ACTB krijgt helaas niet de protesterende ouders die geen plekje kunnen krijgen op het speciaal onderwijs op hun bordje. Hierdoor ontstaat een eenzijdig beeld bij de ACTB.'

'Meestal worden voorbeelden aangehaald van ouders die de capaciteiten van hun kinderen overschatten, maar er zijn ook veel ouders die wél een reëel beeld hebben van de mogelijkheden van hun kind! Het probleem is dat de combinatie van het juiste kind, met de juiste ouders, met de juiste school en een goed handelingsplan en de juiste ambulant begeleider niet altijd kan worden gerealiseerd. Dat impliceert dat ondanks de mogelijk passende capaciteiten van het kind om met een rugzak naar een reguliere school te gaan, er toch dusdanig veel problemen zijn dat de 'next best' oplossing een plaatsing op een (V)SO school is.'

'Een hoog percentage van mijn casussen betrof leerlingen die op de (V)SO-school juist emotioneel en gedragsmatig achteruit gingen. Dan vind ik het begrijpelijk dat ouders weer de voorkeur geven aan regulier onderwijs met een rugzak. Dit is echter lang niet altijd de juiste keuze.'

Ad 2: Knelpunten rondom handelingsplannen en de besteding van de rugzakmiddelen

In de casuïstiek komen conflicten rondom het handelingsplan veel voor. Scholen kennen de regelgeving soms onvoldoende, weten niet hoe en op welke termijn een handelingsplan opgesteld moet worden en gaan regelmatig voorbij aan het feit dat ouders moeten instemmen met het handelingsplan.

Het komt voor dat scholen geen handelingsplan maken of de afspraken in het handelingsplan niet nakomen. In de praktijk blijkt er nogal eens sprake van een discrepantie tussen de inhoud van het individueel handelingsplan en de dagelijkse gang van zaken op school. Ouders klagen erover dat zij te weinig inzicht hebben op wat de school extra doet. Zij twifelen aan de werkelijke inzet; er is weinig transparantie, ook over de besteding van de gelden. Onduidelijkheid over het handelingsplan leidt vaak tot een moeizame communicatie en samenwerking tussen de school en de ouders. De school ziet ouders nog te weinig als ervaringsdeskundigen, aldus een onderwijsconsulent.

Het ontbreekt scholen nog vaak aan expertise over handicaps en stoornissen. In sommige gevallen blijken de scholen niet in staat een juiste vraagstelling te formuleren, laat staan een goed handelingsplan uit te voeren.

'De ouders vonden dat de school niet genoeg deed. Er was geen goed handelingsplan of het werd niet nageleefd. De onderwijsconsulent heeft de school een voorbeeld van een handelingsplan gegeven. Men is er uitgekomen door wederzijds compromissen te sluiten.'

'Een ouder bleef weigeren het handelingsplan te ondertekenen, omdat er in stond dat zijn zoon naar het VSO zou moeten als het op de reguliere school niet zou lukken. Uiteindelijk is dit opgelost door vast te leggen 'dat de leerling van school zou gaan als het niet goed ging'; welke school is in het midden gelaten (de ouder wilde per se geen VSO, dan werd het particulier).'

Het feit dat de rugzakformatie in het VO zo weinig voorstelt, maakt dat de verwachtingen van ouders lang niet altijd waargemaakt (kunnen) worden. In het VO speelt de hectiek van alledag bij docenten. Een van de onderwijsconsulenten betreft bij voorkeur de directeur van de VO-school erbij, om 'toezicht en commitment' op de implementatie van de afspraken te verkrijgen.

Ouders stellen kritische vragen over de besteding van de rugzakmiddelen. Zij willen weten hoeveel er in het rugzakje zit en waaraan het wordt besteed. Degene die het antwoord zou moeten geven (doorgaans de zorgcoördinator of intern begeleider) beschikt vaak niet over die kennis. Het is niet duidelijk of de LGF geoormerkt en persoonsgebonden is, of in een breder kader kan worden ingezet. De meningen hierover verschillen. Soms blijken de rugzakgeldten te zijn verdwenen in de totale begroting van een school. Een van de onderwijsconsulenten meldt dat scholen enkele keren 'niet konden leveren' waarvoor de middelen uit de rugzak beschikbaar waren (vacatures en andere prioriteiten).

'Een basisschool gaf aan dat zij na inmenging van de onderwijsconsulent de RT-uren niet langer aan de leerlingen met een hulpvraag kon besteden, maar deze uren moest toekennen aan de LGF-leerling die extra aandacht nodig had. Daarmee werden de andere leerlingen gedupeerd. Volgens de school was het niet mogelijk personeel te krijgen voor de uitbreiding van uren. Voor de onderwijsconsulent (en voor de ouders van de LGF-leerling die voor hun kind opkwamen) is dit een zure constatering.'

Ad 3: Is de LGF-regeling voldoende duidelijk over de opstelling van een handelingsplan?

Het merendeel van de onderwijsconsulenten vindt de richtlijnen in de LGF-regeling over het opstellen van een handelingsplan voldoende duidelijk, maar er worden ook kanttekeningen geplaatst.

- de regeling is vooral vanuit de theorie en niet vanuit de praktijk ontstaan. Theoretisch ligt er een handelingsplan, maar dit is in de praktijk niet altijd uitvoerbaar. Met name VO-scholen, met veel verschillende leraren, hebben moeite om te voldoen aan het handelingsplan;
- er is verwarring over de begrippen handelingsplan (voor de school) en begeleidingsplan (vanuit de ambulante begeleiding). Ook is onduidelijk welk deel ondertekend moet worden door de ouders;
- de samenstellers van het onderwijskundig rapport zijn vaak te voorzichtig in hun bewoordingen. Leerkrachten geven niet graag aan dat er iets fout gaat;
- in de praktijk hanteren scholen verschillende modellen van handelingsplannen. Belangrijk is dat zo concreet mogelijk wordt geformuleerd wat er precies is afgesproken in het kader van de begeleiding van de betreffende leerling;
- de steeds wijzigende richtlijnen vanuit individuele CvI's maakt het er niet duidelijker op;
- de richtlijnen zijn wel duidelijk, maar in de praktijk lukt het niet zo goed. Oorzaken zijn slechte communicatie met de ouders, en leerkrachten, IB'ers en AB'ers die moeite hebben zich aan de afspraken te houden;
- probleem blijft de beperkte inzet van de ambulante begeleiding. Er is sprake van veel overhead, veel reistijd en veel tijd voor verslaglegging, zodat weinig of geen tijd rest voor contact met de leerling;
- het is niet altijd eenduidig voor de school en de ouders wat er wel of niet mag gebeuren, maar dit biedt ook creatieve speelruimte. Een teveel aan regels kan dat moeilijker maken;
- er is voor het basisonderwijs en het VO geen eenduidig handelingsplan, zelfs niet binnen hetzelfde REC;
- het probleem is dat de verschillende REC's en de verschillende clusters anders kijken naar het handelingsplan. Dat betekent dat er meerdere modellen in omloop zijn, met verschillende uitgangspunten. De reguliere scholen weten soms niet meer waar ze bij welk cluster of REC aan toe zijn. Ze hebben hulp nodig van de AB'er van het betreffende cluster of REC om aan het handelingsplan te

kunnen voldoen. Dat is merkwaardig. Landelijk zou er één sluitend plan met dito uitwerking moeten komen;

- de gemiddelde kennis van het onderwijzend personeel over diagnostiek en behandeling van kinderen met leer- en gedragsstoornissen is nog heel mager. Vaak is men niet in staat een goed handelingsplan te schrijven. De LGF-voorschriften zijn miniem, de richtlijnen zijn multi-interpretabel en voor ouders vaak niet inzichtelijk;
- het verdient aanbeveling duidelijk aan te geven wat er in het handelingsplan moet staan, en waarover de school wel en niet verantwoording aan de ouders moet afleggen.

Een onderwijsconsulent reageert vanuit zijn ervaring als vaste deskundige van een CvI cluster 4. In die functie ziet hij diverse uitvoeringen van handelingsplannen met een groot verschil in de manier en de kwaliteit van invullen. Blijkbaar ontbreekt bij veel scholen, maar ook bij de intake van het REC, de kennis over of de waardering voor de richtlijnen vanuit de LGF-regeling. Het handelingsplan lijkt onvoldoende aan te sluiten bij de praktische en vaak pragmatische gedachtegang van de leerkrachten, intern begeleiders of directeuren/locatieleiders.

Bij het CvI ziet deze onderwijsconsulent weinig handelingsplannen die diagnostisch en procesgericht goed aansluiten bij de stoornis (aard en ernst) van het kind. Er wordt blijkbaar veel geschreven op basis van eigen ervaringen en aannames.

In veel CvI-dossiers, maar ook bij de casussen waarbij de onderwijsconsulent betrokken is, ontbreekt een capaciteitenonderzoek. Daarbij zijn ook de subtesten van belang, omdat die iets zeggen over de belemmerende, neutrale, bevorderende of compenserende factoren bij de informatieverwerking. Deze testen kunnen daarmee mogelijke oorzaken van de achterstand in de leervakken en/of ongewenste gedragskenmerken verduidelijken. Bij ruim 50% van de casussen bleek sprake van te weinig cognitieve uitdaging en te weinig ruimte voor de eigen oplossingen van het kind. De gedragseffecten camouflerden blijkbaar de onderliggende capaciteiten en talenten.

Een handelingsgericht diagnostisch denken moet men ook terugvinden in het OKR; de vermelde kenmerken van de leerling en de geïnvesteerde extra zorg moeten een logisch geheel vormen met de door de gedragskundige gediagnosticeerde aard en de ernst van de stoornis. Die verheldering ontbreekt vaak, waardoor er een niet goed passend en dus niet goed bruikbaar handelingsplan ontstaat. Zo'n plan wordt eerder terzijde gelegd; men gaat dan verder op basis van de eigen kennis en ervaringen.

Het ontbreekt niet aan goede bedoelingen, maar er is wel degelijk sprake van beperkingen in de onderwijsmogelijkheden en van ontoereikende zorg.

Bijlage IV Resultaten enquête ouders regulier onderwijs²⁹

Om een indruk te krijgen in hoeverre het advies of de begeleiding van een onderwijsconsulent ook op de langere termijn succesvol is, wordt ongeveer een half jaar nadat een casus is afgesloten, aan de ouders/verzorgers³⁰ van de betreffende leerlingen een enquêteformulier gestuurd. In deze rapportage gaat het globaal om leerlingen die in de periode 1 februari 2007 tot 1 februari 2008 zijn geplaatst.

Deze bijlage bevat de resultaten van de enquête onder ouders van leerlingen in het *regulier* onderwijs. In bijlage V staan de gegevens uit de enquête onder ouders van kinderen in het *speciaal* onderwijs. 27 ouders van kinderen die onder begeleiding van een onderwijsconsulent geplaatst of gehandhaafd zijn in het *regulier* onderwijs hebben in het rapportagejaar het formulier ingevuld geretourneerd.^{31 32}

Reden van adviesaanvraag

Onderwijsconsulenten worden al jaren hoofdzakelijk ingeschakeld om te helpen bij een plaatsingsprobleem. Onenigheid over het handelingsplan of de besteding van LGF-middelen blijft met 26% ook een belangrijke reden om een beroep te doen op bemiddeling door een onderwijsconsulent.

Redenen aanvraag advies onderwijsconsulent	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Plaatsingsprobleem	13	48%	63%	58%
Onenigheid over handelingsplan/besteding middelen	7	26%	25%	20%
Overig; zie hieronder	7	26%	12%	22%
Totaal	27	100%	100%	100%

Bij overige redenen is onder meer sprake van een vraag van Jeugdreclassering, herindicatieproblemen, leerlingvervoerproblemen en de psychische noodzaak om een-op-een begeleiding te verkrijgen.

Clusterindicatie leerlingen

Het aandeel leerlingen met een cluster 4-indicatie blijft onverminderd hoog.

Clusterindicatie	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Cluster 1			1%	
Cluster 2	1	4%	7%	4%
Cluster 3	2	7%	13%	18%
Cluster 4	20	74%	61%	60%
Geen of weet niet	4	15%	18%	18%
Totaal	27	100%	100%	100%

²⁹ In verband met afrondingsverschillen zijn in de tabellen en gegevens afwijkingen mogelijk in aantallen en/of percentages.

³⁰ Waar in de tekst het woord ouders wordt gebruikt, kan ook bedoeld zijn voogd/verzorger(s).

³¹ De percentages zijn gebaseerd op een totaal van 27 retour ontvangen enquêtes, maar in enkele tabellen of vergelijkingen kunnen de percentages betrekking hebben op een deel van de 27 formulieren.

³² Niet alle ouders hebben alle vragen van de enquête ingevuld.

Kind wel of niet meer op de school van plaatsing

Het percentage kinderen dat nog op de school van plaatsing zit is ongeveer gelijk aan het percentage dat niet meer op dezelfde school zit. In andere jaren was het verschil groter, maar toen was ook sprake van een groter aantal retour ontvangen enquêtes.

Kind nog op school van plaatsing	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Ja	12	44%	62%	80%
Nee	13	48%	32%	20%
Gedeeltelijk	2	7%	6%	
Totaal	27	100%	100%	100%

13 kinderen (48%) zitten een half jaar na begeleiding door een onderwijsconsulent niet meer op (dezelfde) reguliere school. Vorig jaar gold dat voor 32%. Als redenen worden opgegeven:

Redenen niet meer op school van plaatsing	Aantal	% dit jaar
Niet tevreden	1	8%
Problematiek te complex voor school	5	38%
Overgang naar VO	4	31%
Anders of niet beantwoord	3	23%
Totaal	13	100%

2 leerlingen hebben de school minder dan vier weken bezocht, 4 kinderen gingen tussen de drie en zes maanden naar de betreffende school en 3 kinderen tussen één en twee jaar. 4 ouders hebben geen antwoord gegeven.

Op de vraag of andere hulpverleners zijn ingeschakeld nadat de leerling de plaatsingsschool had verlaten, antwoorden 7 ouders bevestigend. Genoemd worden onder meer: het REC, jeugdhulpverlening, hulpverleners op school, een onderwijsconsulent, een advocaat, een antroposofisch arts, een GZ-psycholoog en een orthopedagoog.

Van de 13 leerlingen die niet meer op de school van plaatsing zitten, is de situatie op het moment waarop de enquête is afgenomen als volgt:

Schoolgaand of thuiszitter	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Schoolgaand	8	62%	68%	56%
Zit thuis	1	8%	5%	
Anders	2	15%		11%
Niet beantwoord	2	15%	27%	33%
Totaal	13	100%	100%	100%

Leerling staat ingeschreven bij:	Aantal	% dit jaar
(Andere) school voor speciaal onderwijs	3	23%
(Andere) school voor voortgezet onderwijs	5	38%
Kind zit thuis	1	8%
Anders	2	15%
Niet beantwoord	2	15%
Totaal	13	100%

De categorie 'anders' telt 1 kind dat particulier onderwijs krijgt en 1 leerling die de beroepsbegeleidende leerweg (BBL) volgt.

Handelingsplan

Voor 12 van de 14 kinderen die nog steeds (voltijds of deeltijds - zie eerste tabel onder 'kind wel of niet meer op school van plaatsing') onderwijs volgen aan de school van plaatsing is een handelingsplan opgesteld.

1 ouder meldt dat er binnenkort een plan komt, en een andere ouder schrijft dat de school geen inspraak in het handelingsplan wil geven.

Beschikbaarheid handelingsplan	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Ja	12	86%	64%	78%
Nee of nog niet	2	14%	36%	22%
Totaal	14	100%	100%	100%

Tevredenheid over het handelingsplan

Evenals in voorgaande jaren ligt de tevredenheid van de ouders over het handelingsplan hoog. 2 ouders uiten hun ontevredenheid: de een vindt de besteding van het budget onvolledig in het plan opgenomen, de ander zegt dat het niet is afgestemd op de beperkingen van het kind en dat er geen duidelijkheid over de besteding van het geld is.

Tevredenheid over handelingsplan	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Ja	11	79%	79%	75%
Nee	2	14%	21%	25%
Niet ingevuld of niet van toepassing	1	7%		
Totaal	14	100%	100%	100%

Samenwerking tussen school en ouders

Het merendeel van de ouders is goed (11) tot redelijk (2) tevreden over de samenwerking met de school.

1 ouder noemt de samenwerking slecht omdat 'de school geen inspraak duldt.'

Overlegfrequentie met school over voortgang van de leerling

36% van de ouders van wie het kind nog op de reguliere school zit waarop de leerling door bemiddeling van een onderwijsconsulent is geplaatst heeft elke 2 á 4 maanden overleg met de leerkrachten, 21% overlegt elke maand, en 14% heeft elke 1 tot 2 weken contact. 29% valt onder andere overlegfrequenties, variërend van 'naar behoefte' tot twee keer per jaar. 1 ouder zegt van overleg af te zien 'om de persoonlijke verhoudingen niet onder druk te zetten.'

Algemene indruk van het functioneren van het kind op school

De ouders zijn goed tot redelijk te spreken over de manier waarop hun kind op school functioneert.

Functioneren van het kind op school	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Goed	8	57%	58%	49%
Redelijk	6	43%	38%	41%
Slecht			2%	8%
Niet beantwoord			2%	2%
Totaal	14	100%	100%	100%

Over de relatie van hun kind met de andere leerlingen denken de ouders als volgt:

Aansluiting bij andere leerlingen	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Goed	7	50%	56%	44%
Redelijk	4	29%	36%	39%
Moeizaam/slecht	3	21%	9%	17%
Totaal	14	100%	100%	100%

De vraag of hun kind zich op school thuis voelt, wordt door de ouders als volgt beantwoord:

Thuisvoelen	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Ja	11	79%	76%	81%
Nee	2	14%	22%	17%
Matig	1	7%	2%	2%
Totaal	14	100%	100%	100%

Over de samenwerking met andere hulpverleners is bijna 72% (10 ouders) goed tot redelijk tevreden. 14% is ontevreden en eveneens 14% geeft aan dat geen andere hulpverleners betrokken zijn.

Mening van de ouders over het advies van de onderwijsconsulent

Aan de ouders is gevraagd of zij het eens zijn met het advies dat de onderwijsconsulent heeft gegeven rondom het plaatsings- of bestedingsvraagstuk van hun zoon of dochter. In de onderstaande tabel is de respons van alle ouders meegerekend, dus ook van de ouders die aangegeven hebben dat hun zoon of dochter geen onderwijs meer volgt op de school waarop hij of zij geplaatst is onder begeleiding van de onderwijsconsulent.

Eens met advies OC	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Ja	16	59%	72%	80%
Nee	8	30%	19%	17%
Niet beantwoord	3	11%	9%	3%
Totaal	27	100%	100%	100%

De ouders die het niet eens zijn met het advies van de onderwijsconsulent noemen daarvoor de volgende redenen (sommige argumenten komen meermalen voor): de besteding van het LGF-budget is niet opgenomen; er was geen sprake van een advies, maar van een verslag van de situatie; er is een andere richting gekozen (ROC in plaats van VO); er is geen passende plaatsing bereikt; de school van voorkeur weigerde plaatsing. Een van de ouders merkt op dat men alles zelf heeft geregeld.

De tevredenheid over de bemiddeling door onderwijsconsulenten vertoont de laatste jaren een dalende lijn. Ouders zijn steeds beter geïnformeerd, kritischer en veeleisender, zo merken de onderwijsconsulenten. Zie ook paragraaf 3.4.6.

Voorkeur voor regulier of speciaal onderwijs

59% van de leerlingen is in lijn met de wens van hun ouders in het regulier onderwijs geplaatst. Een kwart van de ouders had liever gezien dat hun kind in het speciaal onderwijs was geplaatst.

Voorkeur voor type onderwijs	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Regulier onderwijs	16	59%	66%	67%
Speciaal onderwijs	7	26%	22%	13%
Geen voorkeur of niet ingevuld	4	15%	12%	20%
Totaal	27	100%	100%	100%

Ouders met een voorkeur voor regulier onderwijs geven als redenen: daar is het kind het beste op zijn plaats; het kind moet normaal mee kunnen doen in de maatschappij; het goede voorbeeld van andere kinderen kan stimulerend zijn; er is geen passende andere (HAVO-)opleiding; er is een betere aansluiting op vervolgonderwijs; het biedt de mogelijkheid een diploma te halen; het SO biedt onvoldoende stimulans; er zijn te veel leerlingen met gedragsproblemen in het SO.

De voorkeur voor speciaal onderwijs wordt met de volgende argumenten onderbouwd: dat past het beste bij het kind; in verband met de problematiek/beperking van het kind; te weinig begeleiding in het RO; het was de enige optie.

Plaatsing naar voorkeur gelukt	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Ja	16	59%	63%	76%
Nee	8	30%	30%	20%
Niet beantwoord of niet van toepassing	3	11%	7%	4%
Totaal	27	100%	100%	100%

Waar de plaatsing conform de wens van de ouders is gelukt, worden als redenen genoemd: de inzet van de onderwijsconsulent (3 keer), het CCE en/of de school (3); de goede leerresultaten; de bereidheid van de school om een handelingsplan op te stellen; de beschikbaarheid van de rugzak.

Invloed van de ouders op de schoolplaatsing

De meeste ouders die de enquête hebben ingevuld zijn van mening dat hun inbreng van invloed is geweest op de schoolplaatsing, omdat zij: zelf de school hebben uitgezocht; intensief contact met de school onderhielden; een onderwijsconsulent of andere instanties hebben ingeschakeld; gesprekken met de gemeente hebben gevoerd; uiteindelijk voor particulier onderwijs hebben gekozen. Alle argumenten behalve de laatste twee werden meermalen genoemd.

Invloed ouders op de schoolplaatsing	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Ja	21	78%	66%	67%
Nee	4	15%	21%	29%
Niet beantwoord of niet van toepassing	2	7%	13%	4%
Totaal	27	100%	100%	100%

Plaatsgebrek en het ontbreken van een andere optie worden door ouders gezien als redenen waarom zij geen invloed konden uitoefenen. Een ouder merkt op dat 'je er als ouder alleen voor staat en geen steun vindt bij de hogere instanties.'

Invloed van de onderwijsconsulent op de schoolplaatsing

De rol van de onderwijsconsulent wordt door de meeste ouders als doorslaggevend gezien bij de schoolplaatsing. Ouders zeggen het gevoel te hebben sterker te staan door de grote steun van de onderwijsconsulent. Bij contacten en overleg met scholen, gemeenten en andere instanties is zijn of haar inbreng essentieel. Verder noemen ouders: de onderwijsconsulent heeft barrières weggenomen; zorgde er voor dat rugzakmiddelen ingezet konden worden; regelde onderzoek; adviseerde over mogelijke alternatieven; regelde ontheffing van de leerplicht. Een van de ouders zegt: 'De OC heeft het doel bereikt waar wij voor vochten'.

Invloed OC op de schoolplaatsing	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Ja	16	59%	43%	36%
Nee	9	33%	46%	56%
Niet beantwoord of niet van toepassing	2	7%	11%	8%
Totaal	27	100%	100%	100%

De ouders die van mening zijn dat de onderwijsconsulent geen beslissende invloed heeft gehad op de plaatsing, schrijven dat: het kind al op de school was geplaatst; zij zelf iets hebben geregeld; de mogelijkheid van particulier onderwijs niet is besproken; het op de vorige school over de besteding van het rugzakje ging. Volgens een van de ouders is de onderwijsconsulent voortijdig gestopt met de bemiddeling en een andere ouder zegt dat de consulent 'eigenlijk alleen aangaf dat wij op het goede spoor zaten en het maar moesten proberen, maar de OC is wel mee geweest naar het beslissingsgesprek.'

De invloed van de LGF op de keuzevrijheid voor het type onderwijs

Dit jaar is de mening van de ouders over de vergroting van de keuzevrijheid gelijkelijk verdeeld:

Keuzevrijheid voor ro of so met de LGF vergroot	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Ja	12	44%	40%	31%
Nee	12	44%	47%	44%
Niet beantwoord of niet van toepassing	3	11%	13%	25%
Totaal	27	100%	100%	100%

Voor bijzondere gevallen blijkt de keuze toch zeer beperkt, merkt een van de ouders op. Andere ouders vinden de rugzak te klein en de kans op stopzetting van de LGF te groot. Ook wordt als bezwaar aangevoerd dat de rugzak niet voor particulier onderwijs ingezet mag worden. Voorts is men van mening dat er te veel problemen zijn, zoals wachtlijsten. 'SO is niet altijd speciaal genoeg, maar er worden daar gelukkig ook vorderingen gemaakt'. Er wordt, vindt een van de ouders, te vanzelfsprekend naar het SO doorverwezen. Er is ook nogal wat kritiek op het RO: het is te terughoudend om rugzakleerlingen aan te nemen; er is geen zorgsysteem, geen expertise, geen zorgcoördinator. Als het RO niet openstaat voor een correcte afhandeling van een verzoek, heeft een ouder geen keuze. 'Uiteindelijk beslist de school, alle scholen verschuilen zich achter elkaar en durven de verantwoordelijkheid niet aan', aldus de reactie van een van de ouders.

Zorgbeleid

De meeste scholen blijken een zorgbeleid te hanteren voor leerlingen met een clusterindicatie. Enkele ouders maken hierbij kanttekeningen. Zo noemt een van de ouders het door het schoolbestuur vastgestelde beleid te algemeen, te weinig concreet. Een ander is blij met de goede ambulante begeleiding en het feit dat de school al veel ervaring op dit gebied heeft. Er is meer begrip voor zorgleerlingen.

Een andere ouder meldt dat de visie op rugzakkinderen lijkt te ontbreken; het lijkt alleen om extra budget te gaan.

Zorgbeleid voor geïndiceerde leerlingen	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Ja	15	56%	56%	38%
Nee	6	22%	22%	20%
Niet beantwoord of niet van toepassing	6	22%	22%	42%
Totaal	27	100%	100%	100%

Overige betrokken instanties

Bij 19 kinderen (70%) zijn rond de problematiek andere instanties en hulpverleners betrokken, vaak meerdere tegelijk. Genoemd zijn: ambulante begeleider (2 keer genoemd), BJZ (5), CCE (2), GGZ(-Jeugd) (3), MEE (3), REC (3), en verder een ziekenhuis, Accare, een advocaat, een Autisme Team, Connecting Hands, Community Support Groningen, Curium, Eigenwijs, Eleos, Jeugdbescherming, Jeugdriagg, een kinderpsychiater, een pedagoog, een remedial teacher, SVOO en Triversum.

Bij 7 leerlingen (26%) zijn geen andere hulpverleners betrokken. 4% (1 ouder) heeft deze vraag onbeantwoord gelaten.

Inzet andere middelen op school naast rugzak/LGF

Bij 9 van de 27 leerlingen (33%) zijn naast de rugzak andere middelen ingezet. 7 keer wordt het PGB genoemd, 1 keer ambulante begeleiding. Voor 1 kind is een moeder bereid gevonden 'gratis als veilige begeleider op school te dienen en voor het vervoer te zorgen.'

Toereikendheid van rugzakmiddelen voor adequate opvang in het regulier onderwijs

41% van de ouders vindt dat het rugzakje voldoende financiële ondersteuning biedt, maar men vindt dat de invulling te wensen over laat. Zo wordt opgemerkt dat 'de gelden dan wel voor die betreffende leerling gebruikt moeten worden.'

Middelen LGF toereikend	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Ja	11	41%	31%	36%
Nee	11	41%	37%	37%
Weet (nog) niet, niet beantwoord of niet van toepassing	5	19%	32%	27%
Totaal	27	100%	100%	100%

Eveneens 41% noemt de middelen niet voldoende: het is (veel) te weinig voor een-op-een begeleiding; de tijdsbesteding is te beperkt; er moeten meer uren ingezet kunnen worden; het kind past niet in het RO al is het budget nog zo hoog; het heeft geen nut als de school geen zorgsysteem of te weinig ervaring heeft.

Algemene opmerkingen over de LGF

2 ouders brengen als positieve punten naar voren dat de LGF de mogelijkheid biedt tijdelijk een-op-een begeleiding in te zetten en/of expertise in te kopen.

10 ouders beklagen zich vooral over het feit dat men als ouder te weinig van de materie afweet en er moeilijk achter kan komen hoe alles werkt. Ouders voelen zich aan de zijlijn staan en het kost hen veel energie. De mogelijkheden zijn niet duidelijk, er is geen transparantie over de besteding van de gelden. Het geld gaat naar de school en wordt niet altijd specifiek aan het kind besteed.

Er wordt door een van de ouders - die zich door school geïntimideerd voelt - gepleit voor een gelijkwaardige positie van de ouders.

Slotopmerkingen

Hieronder volgt een bloemlezing uit de slotopmerkingen van ouders:

'Als deze zorgleerlingen naar het VO gaan, moet de rugzak niet zomaar afgewezen worden.'

'Het heeft geen zin een rugzak in te zetten als de school niet weet wat ze er mee moet en er geen zorgsysteem is. Dit is geld over de balk smijten.'

'Complimenten voor de inzet van de OC! Zonder hem was het vast niet gelukt. Tip: controleer of rugzakgeld ook werkelijk gebruikt worden voor de kinderen die de rugzak krijgen!'

'Ga a.u.b. door met dit soort enquêtes, maak het bekend! Zoveel kinderen stranden met een rugzak in het RO. Dank voor de steun van twee OC's!'

'De gelden zijn niet aan mijn kind ten goede gekomen; er is geen instantie die dat controleert. De school heeft er een potje van gemaakt en de leerling is de dupe.'

'Het is fijn dat er een OC is, maar als puntje bij paaltje komt luistert de school niet naar een consulent die vanuit Den Haag wordt gestuurd. Ook verloopt alles heel traag. Dit gaat ten koste van het kind, dat geen kansen krijgt in de maatschappij. Nu moeten wij via een advocaat alles regelen.'

'In dit geval was er heftige echtscheidingsproblematiek, waardoor vader per definitie een conflict maakte van de schoolkeuze. De school van moeders keuze heeft zich hierdoor te veel laten afschrikken en de OC kon daar helaas geen verandering in brengen. (Ingevuld door moeder.)'

'De OC kon de wegen bewandelen die wij niet kenden, waardoor ons kind op het RO kon blijven.'

'Wij hebben de overgang naar de beroepsopleiding niet goed begeleid; de overgang was abrupt.'

'Wij zijn zwaar teleurgesteld over de afhandeling en begeleiding van de ACTB en de OC.'

'Wij hebben dit jaar afgezien van overleg met school om de persoonlijke verhoudingen niet verder onder druk te zetten. Inmiddels is een onafhankelijke deskundige onze spreekbuis. Onze dochter heeft NAH, haar cognitief functioneren is moeilijk meetbaar. Er ligt een IQ-test: dat meet 56 punten, daarmee is het erg moeilijk om te leren lezen. Op dit moment ontbreekt het ons aan ieder inzicht in haar kennishniveau. Ons kind spreekt niet, kinderen van school spreken haar op straat aan, andere kinderen doen dit niet. Wij vinden het ontzettend belangrijk dat kinderen samen kunnen opgroeien, omdat een handicap dan gewoner wordt. Er is geen enkele aandacht voor dit aspect geweest gedurende het hele proces. Het feit dat de beperkingen ernstig zijn, was de reden dat school van haar af wilde. Die ernstige beperkingen zijn in de afgelopen vier jaar geen reden geweest om extra advies te vragen of te zoeken naar extra handen op school, terwijl die ruimte er wel was. Wij voelen ons geïntimideerd en vinden het woord 'keuzevrijheid' in die zin erg betrekkelijk.'

'Wij zijn zeer blij met de OC, want ons kind zat al acht maanden thuis. Toen de OC zich er mee ging bemoeien zat hij binnen twee maanden weer op school.'

'Wij willen de OC bedanken voor zijn enorme steun, waardoor onze zoon een nieuwe toekomst kreeg.'

'RO-scholen die niets vermelden in de studiegids over het omgaan met zorgleerlingen zouden door de OC aangepakt moeten kunnen worden als zij zich niet inspannen. Nu staat ook de OC met lege handen. Hij zou meer bevoegdheid moeten krijgen of er zouden via een ander orgaan sancties aan besturen opgelegd moeten kunnen worden. Ook de Inspectie moet meer doen, en niet zeggen: 'Dan zoek je toch een andere school.' De leerplichtambtenaar moet beseffen dat er een juiste procedurele afhandeling moet zijn. In ons geval zou alleen rechtsgang verandering kunnen brengen. Wat voor kwalitatieve verandering heeft er dan plaatsgevonden?! In de procesgang mag de school zich niet ongeremd projecteren als 'egocentrisch' ongefundeerd handelend instituut.'

'Onze zoon heeft dit jaar sprongen vooruit gemaakt, is veel vrolijker! Het VO-advies is nu ook passend bij zijn IQ.'

Bijlage V Resultaten enquête ouders speciaal onderwijs³³

Deze bijlage bevat de resultaten van de enquête onder ouders van leerlingen in het *speciaal* onderwijs. In bijlage IV staan de gegevens uit de enquête onder ouders van kinderen in het *regulier* onderwijs. De enquêtes peilen de tevredenheid van ouders/verzorgers³⁴ over het advies van of de begeleiding door een onderwijsconsulent. In deze rapportage gaat het globaal om leerlingen die in de periode 1 februari 2007 tot 1 februari 2008 zijn geplaatst.

59 ouders van kinderen die onder begeleiding van een onderwijsconsulent geplaatst of gehandhaafd zijn in het *speciaal* onderwijs hebben in het rapportagejaar het formulier ingevuld geretourneerd.^{35 36}

Reden van adviesaanvraag

Plaatsingsproblematiek blijft de belangrijkste reden om een onderwijsconsulent in te schakelen. In een enkel geval is dat nader toegelicht. Zo was een leerling na ontslag uit een jeugdpsychiatrische instelling niet welkom op een VSO-school en moest een alternatief gezocht worden. Een ander kind kon door probleemgedrag niet op school gehandhaafd worden.

Redenen aanvraag advies onderwijsconsulent	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Plaatsingsprobleem	41	69%	82%	79%
Onenigheid over handelingsplan/besteding middelen	8	14%	1%	2%
Overig; zie hieronder	10	17%	17%	19%
Totaal	59	100%	100%	100%

Als overige redenen noemen ouders: een conflict/meningsverschil met de school (3 keer genoemd); het kind is door een docent mishandeld en ouders zoeken daarom een andere school (2); het RO blijkt niet geschikt voor het kind; het kind is langdurig en veelvuldig ziek thuis; problemen met leerlingvervoer.

Clusterindicatie leerlingen

De verdeling over de clusters ligt in dezelfde orde van grootte als vorig jaar.

Clusterindicatie	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Cluster 2	5	8%	6%	2%
Cluster 3	10	17%	18%	5%
Cluster 4	43	73%	72%	74%
Geen of weet niet	1	2%	4%	19%
Totaal	59	100%	100%	100%

³³ In verband met afrondingsverschillen zijn in de tabellen en gegevens afwijkingen mogelijk in aantallen en/of percentages.

³⁴ Waar in de tekst het woord ouders wordt gebruikt, kan ook bedoeld zijn voogd/verzorger(s).

³⁵ De percentages zijn gebaseerd op een totaal van 59 retour ontvangen enquêtes, maar in enkele tabellen of vergelijkingen kunnen de percentages betrekking hebben op een deel van de 59 formulieren.

³⁶ Niet alle ouders hebben alle vragen van de enquête ingevuld.

Kind wel of niet meer op de school van plaatsing

Waar de trend in het regulier onderwijs dalende is, blijft het percentage kinderen dat nog op de SO-school van plaatsing zit op een hoog niveau; het stijgt zelfs naar 78%.

Kind nog op school van plaatsing	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Ja	46	78%	73%	74%
Nee	12	20%	25%	21%
Gedeeltelijk of niet ingevuld	1	2%	2%	5%
Totaal	59	100%	100%	100%

12 kinderen (20%) zitten een half jaar na begeleiding door een onderwijsconsulent niet meer op (dezelfde) school voor speciaal onderwijs. Als redenen worden opgegeven:

Redenen niet meer op school van plaatsing	Aantal	% dit jaar
Niet tevreden	2	17%
Problematiek te complex voor school	4	33%
Anders of niet beantwoord	6	50%
Totaal	12	100%

In de categorie 'anders' worden genoemd: een meningsverschil met school; de consulent heeft ons kind van school verwijderd, in Jeugdzorg geplaatst en is vertrokken; het kind is nooit op die school begonnen want de school drong aan op verder onderzoek en nu zit het kind al een jaar in een onderzoekinstelling; het kind is uit huis geplaatst; de leerling heeft leerplichtonthefving gekregen vanwege psychische problemen; de leerling weigert om naar deze school te gaan.

2 leerlingen hebben de school minder dan vier weken bezocht, 3 kinderen gingen tussen de een en vier maanden naar de betreffende school en 2 kinderen bezochten de school 5 tot 6 maanden. 2 ouders melden dat hun kind helemaal niet naar de school is geweest en andere ouders hebben 2 tot 2,5 jaar ingevuld.

9 ouders hebben een of meer andere hulpverleners ingeschakeld nadat de leerling de plaatsingsschool had verlaten. Genoemd worden: een begeleider (via PGB); CCE; MEE (3); leerplichtambtenaar (3); onderwijsconsulent; psycholoog; Jeugdhulpverlening; Karakter; ZoZijn; 's Heeren Loo; hulpverleners op school; Altrecht; Jeugdreclassering en M.S.T.

Op het moment waarop de enquête is afgenomen zijn 6 van de 12 leerlingen die niet meer op de oorspronkelijke plaatsingsschool zitten, schoolgaand:

Schoolgaand of thuiszitter	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Schoolgaand	6	50%	72%	74%
Zit thuis	4	33%	22%	21%
Anders of niet beantwoord	2	17%	6%	5%
Totaal	12	100%	100%	100%

Leerling staat ingeschreven bij:	Aantal	% dit jaar
(Andere) school voor speciaal basisonderwijs	1	8%
(Andere) school voor voortgezet onderwijs	3	25%
Kind zit thuis	1	8%
Anders	7	58%
Totaal	12	100%

De categorie 'anders' telt 3 kinderen die niet meer leerplichtig zijn. Voorts krijgt 1 kind een-op-een begeleiding, wordt voor 1 kind dagbesteding gezocht, zit 1 kind in een justitiële inrichting en is 1 kind verhuisd.

Samenwerking tussen school en ouders

47 kinderen zitten nog op de school van plaatsing (van wie 1 in deeltijd). 72% van de ouders (34 van de 47) is tevreden over de samenwerking met school, 23% vindt die redelijk. 4% (2 ouders) noemt de samenwerking slecht, omdat er weinig overleg plaatsvindt en men vrijwel niets te horen krijgt.

Overlegfrequentie met school over voortgang van de leerling

Overlegfrequentie met school	Aantal	% dit jaar
Elke 1-2 weken	4	9%
Elke maand	2	4%
Elke 1-2 maanden	10	21%
Elke 2-4 maanden	16	34%
Anders	15	32%
Totaal	47	100%

Als andere overlegfrequenties worden genoemd: elke dag (via heen-en-weer-schrift); 1 á 2 keer per jaar (6); indien nodig (4); bij gelegenheid; zeer wisselend; op verzoek; vrijwel nooit.

Algemene indruk van het functioneren van het kind op school

Volgens meer dan 90% van de ouders voelt hun kind zich goed tot redelijk thuis op school.

Functioneren van het kind op school	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Goed	23	49%	53%	73%
Redelijk	21	45%	43%	21%
Slecht	2	4%	4%	4%
Niet beantwoord	1	2%		2%
Totaal	47	100%	100%	100%

Het merendeel van de kinderen vindt goed tot redelijk aansluiting bij medeleerlingen, maar in 10 gevallen verlopen de contacten moeizaam tot slecht:

Aansluiting bij andere leerlingen	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Goed	19	40%	28%	42%
Redelijk	15	32%	43%	34%
Moeizaam/slecht	10	21%	26%	14%
Helemaal niet	2	4%	2%	10%
Niet ingevuld	1	2%		
Totaal	47	100%	100%	100%

Hoewel voor 19 kinderen de aansluiting bij anderen goed wordt genoemd, voelen ruim meer kinderen (30) zich thuis op school:

Thuisvoelen	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Ja	30	64%	64%	75%
Nee	2	4%	17%	6%
Matig	14	30%	19%	19%
Niet ingevuld	1	2%		
Totaal	47	100%	100%	100%

Waar andere hulpverleners bij de kinderen betrokken zijn is in meer dan de helft van de gevallen sprake van een goede samenwerking:

Samenwerking met andere hulpverleners	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Goed	26	55%	53%	46%
Redelijk	7	15%	19%	19%
Slecht	1	2%	4%	6%
Er is geen sprake van samenwerking/niet van toepassing	11	23%	24%	23%
Niet beantwoord	2	4%		6%
Totaal	47	100%	100%	100%

Mening van de ouders over het advies van de onderwijsconsulent

Aan de ouders is gevraagd of zij tevreden zijn met het advies van de onderwijsconsulent. In onderstaande tabel zijn alle ingevulde enquêteformulieren verwerkt, ook van de ouders van wie hun zoon of dochter niet meer op de school van plaatsing zit.

Eens met advies OC	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Ja	38	64%	75%	76%
Nee	11	19%	24%	14%
Anders of niet ingevuld	10	17%	1%	10%
Totaal	59	100%	100%	100%

Zoals ook bijlage IV (over regulier onderwijs) laat zien, neemt de tevredenheid van de ouders ieder jaar af. Ouders eisen steeds meer, van hulpverleners, onderwijsconsulenten en soms - zo merken de consulenten - ook van hun eigen kind.

De ouders die niet tevreden zijn met het advies geven als toelichting: de onderwijsconsulent kwam op voor de belangen van de school en niet die van het kind; wij waren tegen een ZMOK-school, maar de onderwijsconsulent had geen keus; de onderwijsconsulent had onvoldoende kennis van en mogelijkheden bij cluster 4-scholen; de onderwijsconsulent kon niet veel aan de situatie veranderen; hij heeft niet veel gedaan; ons kind krijgt wegens zijn schooldossier geen kans elders in het RO, maar de onderwijsconsulent vond dat de school goed werk had geleverd; het ging niet om schoolplaatsing maar om schorsing, die met hulp van het CCE is voorkomen; de onderwijsconsulent stond achter ons, maar wilde niet met ons het gesprek met school aangaan; de onderwijsconsulent adviseerde uit meerdere clusters begeleiding in te zetten, maar volgens scholen is dat onmogelijk.

Voorkeur voor regulier of speciaal onderwijs

Van de kinderen die in het speciaal onderwijs zijn geplaatst, geven de meeste ouders ook de voorkeur aan dit schooltype. Ongeveer een kwart had zijn kind liever in het regulier onderwijs gezien. Eveneens ongeveer een kwart heeft geen voorkeur kenbaar gemaakt. Voor die laatste groep geldt dat ouders het van belang vinden dat het kind op de juiste plaats zit en in ieder geval geen thuiszitter wordt. 'Het maakt niet uit in welk cluster' zegt een ouder, en een andere merkt op: 'Ik had geen voorkeur, alles was goed geweest, behalve ZMOK!'

Voorkeur voor type onderwijs	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Regulier onderwijs	14	24%	20%	16%
Speciaal onderwijs	29	49%	60%	69%
Geen voorkeur of niet ingevuld	16	27%	20%	15%
Totaal	59	100%	100%	100%

Argumenten om voor speciaal onderwijs te kiezen zijn: is het best passend gezien de problematiek en/of de beperkingen van het kind; extra begeleiding en individuele aandacht; docenten zijn gewend met zorgleerlingen om te gaan (expertise); kleinere klassen, minder wisseling van docenten; in de regio bestaat geen passend onderwijs voor slimme autisten, zodat er geen sprake is van keuzevrijheid; het RO wil geen autistische kinderen.

Anderzijds zijn er ouders die regulier onderwijs beter vinden, omdat: het meer kansen op vervolgonderwijs en beroep biedt; er minder negatief voorbeeldgedrag is; het kind in de vertrouwde omgeving met eigen

vriendjes kan blijven; het kind geen 'uitzondering' wordt maar zich tussen 'gewone' kinderen kan ontwikkelen; er geen afhankelijkheid van leerlingvervoer is; het contact met de school directer kan plaatsvinden.

68% van de ouders zegt dat plaatsing naar voorkeur is gelukt:

Plaatsing naar voorkeur gelukt	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Ja	40	68%	62%	69%
Nee	16	27%	35%	29%
Niet beantwoord of niet van toepassing	3	5%	3%	2%
Totaal	59	100%	100%	100%

Waar plaatsing op de gewenste school niet is gelukt, noemen ouders als reden: er was geen medewerking van de school (5); er waren te weinig middelen om schoolplaatsing mogelijk te maken (2); er zaten in de betreffende groep al meerdere leerlingen met een rugzakje; het RO weigerde de leerling in verband met zijn achterstand; het IQ van de leerling was niet goed meetbaar; het kind werd weggestuurd van het RO in verband met gedragsproblematiek terwijl hij wel voldoende leercapaciteit heeft; het RO weigert de leerling op basis van zijn schooldossier; om persoonlijke redenen; de school kan de leerling niet bieden wat hij nodig heeft; er is geen passend onderwijs voor ADHD'ers.

Invloed van de ouders op de schoolplaatsing

Zoals ook te zien is in bijlage IV (enquête plaatsing op regulier onderwijs) zijn ouders in toenemende mate van mening dat zij een doorslaggevende rol spelen bij de schoolplaatsing van hun kind. Een aantal van hen licht dit als volgt toe: door gesprekken met gemeentes in de regio; door zelf contacten te leggen en druk uit te oefenen; door zelf scholen uit te zoeken en toelatingsgesprekken te voeren; door te verhuizen; door de onderwijsconsulent in te lichten; door gesprekken met hulpverleners; door duidelijk en volhardend in onze visie te zijn; door mee te werken om het voor elkaar te krijgen en door ons kind positief te stimuleren; door akkoord te gaan met de keuze; door veel te bellen en persoonlijk naar de school te gaan; door eigen initiatief; door vasthoudend te zijn.

Invloed ouders op de schoolplaatsing	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Ja	41	69%	56%	63%
Nee	17	29%	38%	37%
Niet beantwoord of niet van toepassing	1	2%	6%	
Totaal	59	100%	100%	100%

Ouders die niet het gevoel hebben een rol van betekenis te hebben gespeeld bij de plaatsing, geven vooral aan dat er vaak niets te kiezen valt of dat zij tegenwerking van de school ondervinden. Ook worden de volgende opmerkingen geplaatst: de oude basisschool heeft dit geregeld; er zijn weinig mogelijkheden voor kinderen met een autistische stoornis; het aanbod is beperkt; als je geen connecties hebt kom je er moeilijk doorheen; het is achter onze rug om door de school geregeld; er was geen plaats vrij; de school heeft de onderwijsconsulent beïnvloed, die daarna de ouders en MEE onder druk zette. 'Als een 14-jarig leerplichtig kind onderwijs wordt ontnomen, dan is er geen keus en ben je blij met elk onderwijs.'

Invloed van de onderwijsconsulent op de schoolplaatsing

Het merendeel van de ouders vindt dat de onderwijsconsulent van invloed is geweest op de schoolplaatsing, al is het percentage iets lager dan vorig jaar. Ouders die dit verder hebben toegelicht noemen vooral van belang dat de onderwijsconsulenten weten welke wegen bewandeld kunnen worden en dat zij over contacten beschikken waardoor zaken (bijvoorbeeld indicaties, plaatsing, opname) bespoedigd kunnen worden. Het initiëren, bijwonen en opvolgen van gesprekken met school en de actieve bemiddeling, zien ouders als een belangrijke steun.

Invloed OC op de schoolplaatsing	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Ja	35	59%	63%	47%
Nee	17	29%	30%	50%
Deels, niet beantwoord of niet van toepassing	7	12%	7%	3%
Totaal	59	100%	100%	100%

Bij de ouders die geen invloed aan de onderwijsconsulent toedichten wijst een aantal erop dat het niet om schoolplaatsing ging, maar bijvoorbeeld om leerlingvervoer, het handelingsplan of 'het meevechten voor meer VSO-scholen'. Ook zijn er ouders die vinden dat de onderwijsconsulent niets voor hen heeft betekend, alleen raad gaf of een bemiddelende rol had. Voorts werden genoemd: er bleef weinig keus over; de gezinsvoogd en de onderwijsconsulent hebben gesproken zonder ons erbij; de onderwijsconsulent bleek niet op de hoogte van de ontwikkelingen in het onderwijs; hij heeft zich inhoudelijk onvoldoende in de zaak verdiept en liet zich ompraten door school.

De invloed van de LGF op de keuzevrijheid voor het type onderwijs

Het percentage ouders dat meent dat de LGF niet bijdraagt aan meer keuzevrijheid neemt toe. Hiervoor worden argumenten aangevoerd als: de rugzak op het RO heeft niets opgeleverd; er is ons nooit iets verteld over een rugzak; de zorg die het kind nodig heeft kan niet op het RO gegeven worden; als er al meerdere rugzakleerlingen in een klas zitten, wordt afwijzend gereageerd; de keus is klein en het onderwijs slecht (zeker qua niveau); RO-scholen durven deze kinderen niet aan te nemen; de school was het kind liever kwijt dan rijk, want het is allemaal bewerkelijker; er komt maar een klein deel van de rugzak aan het kind ten goede; ook met LGF is plaatsing op het RO erg moeilijk; het RO wil geen gedoe met rugzakgeld en stuurt de kinderen naar het SO, zodat ze er zelf vanaf zijn; gebruik van rugzakgeld op het RO is erg ondoorzichtig; als een school niet wil begin je als ouder niets; scholen dekken zich in en willen liever geen leerling met rugzak; ouders hebben geen zeggenschap over de besteding van de LGF; er was een wachtlijst voor ambulante begeleiding; vaak zijn er wachtlijsten of problemen met leerlingvervoer; scholen trekken zich terug als het om een cluster 4-kind met problemen gaat; er is te weinig aanbod voor kinderen met autisme; er is een groot tekort aan VSO op hoger niveau; 'Je hebt geen keus en bent afhankelijk van de goodwill van een school. Wij hebben nog nooit zoveel onmacht gevoeld als toen.'

Keuzevrijheid voor ro of so met de LGF vergroot	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Ja	18	31%	21%	18%
Nee	35	59%	55%	52%
Weet niet, niet beantwoord of niet van toepassing	6	10%	24%	30%
Totaal	59	100%	100%	100%

Overige betrokken instanties

78% van de ouders meldt dat er - naast de onderwijsconsulent - andere hulpverleners betrokken zijn bij hun kind. Voor 19% geldt dat niet, en 3% heeft de vraag niet beantwoord.

Bureau Jeugdzorg (21) en MEE (15) worden het meest genoemd, en daarnaast organisaties en deskundigen als: ambulante begeleider (2), psychiater (2), orthopedagoog (2), kinderarts (2), huisarts, CCE (3), GGZ (4), Accare, KJP, QQmet, Altrecht, Centrum voor autisme, Gelderse Roos, revalidatiecentrum, RIAGG, RMPI en REC. Vaak zijn meerdere hulpverleners tegelijk betrokken.

Slotopmerkingen

38 van de 59 ouders hebben gebruik gemaakt van de mogelijkheid opmerkingen op het enquêteformulier te plaatsen.

Er wordt voor gepleit meer bekendheid te geven aan de rechten en plichten rond de plaatsing van leerlingen, en onderzoek te doen naar de kwaliteit van de besteding van het rugzakgeld op het regulier onderwijs, dat nu onvoldoende kindgericht zou zijn.

Het voordeel van een externe adviseur als een onderwijsconsulent is volgens sommigen dat hij andere wegen kan bewandelen, maar ouders vinden dat zij vooral zélf overal achteraan moeten om iets te bereiken. Een van de ouders merkt op dat de school na een effectieve plaatsing door een onderwijsconsulent toch vaak weer probeert wegen te vinden om het kind alsnog kwijt te raken. Over het niveau van het speciaal onderwijs zegt een ouder deze erg laag te vinden; afgezien van kleinere klassen ziet men geen meerwaarde in het SO.

Een andere ouder is van mening dat de commissie te weinig frequent bijeenkomt waardoor vertraging in de afhandeling ontstaat.

Aan het adres van de onderwijsconsulenten worden zowel complimenten als kritische opmerkingen gemaakt.

Tot slot een bloemlezing uit de opmerkingen:

'Wij hebben de OC als een zeer kundig mediator ervaren, met respect voor alle partijen en welbespraakt. Erg fijn dat het mogelijk is om terug te vallen op een onafhankelijke derde.'

'Wij vonden de rol van de OC teleurstellend. Hij leek partijdig en had zich inhoudelijk onvoldoende in de zaak verdiept.'

'De onderwijsconsulent heeft ons erg geholpen. Zonder hem had ons kind nog langer thuis gezeten.'

'Onze zoon (autist) is gemakkelijk te beïnvloeden door kinderen. Hij is erg gevoelig voor indrukken en geluid. Hij kan niet omgaan met gezag, wat een groot probleem is voor de school. Nu heeft onze zoon schoolangst, omdat hij overal verwijderd wordt. Onze hoop op onderwijs is ook weg. Onze zoon kan goed leren, maar niet op school. Hij leert nu thuis.'

'De onderwijsconsulent heeft zeer veel bijgedragen en ons ondersteund op elk gebied (contact instanties, zoeken naar onderwijs, hulpverlening/zorg). Hij was direct inzetbaar en gebruikte zijn netwerk om snel te handelen. Wij bedanken de onderwijsconsulent, van wie wij de meeste steun (ook emotioneel) hebben ervaren. Wij vinden zorg en onderwijs zeer slecht op elkaar afgestemd. Volgens ons wil men dat een gezin in een crisissituatie terecht komt, door het kind geen onderwijs te bieden. Hierdoor zijn wij overspannen geraakt. Wij zijn ontzettend teleurgesteld in de manier waarop men in het onderwijs en de (jeugd)zorg omgaat met een kind met een gedragsprobleem.'

'Wij hadden een voorkeur voor SO omdat er volgens ons geen passend onderwijs voor slimme autisten bestaat in onze regio. Van kiezen of voorkeuren is in feite geen sprake. Wij ervaren leerplicht, maar geen leerrecht. Met uitzondering van de GGZ hebben de LPA (gemeente), de Raad voor de Kinderbescherming, MEE, CCE en vooral de onderwijsconsulent extra problemen gecreëerd in plaats van opgelost. Juist omdat de OC een onafhankelijke derde is, had hij in onze ogen verder kunnen gaan dan alleen advies geven. Namelijk: wie gaat de adviezen praktisch uitvoeren! Er bestaan wel allerlei hulpverlenende instanties, maar als je hulp nodig hebt, is er niet aan te komen!'

'De ZMOK-school is een vergaarbak van kinderen waar niemand raad mee weet. Op de school waarop ons kind zat was de samenwerking nihil en het verloop groot. Er is geen goed samenspel tussen de ouders en de school.'

'Er blijven vraagtekens over de pedagogische aanpak van leerlingen op deze school. Kritisch hiernaar kijken blijft van belang.'

'Het niet kunnen vinden van een school voor onze zoon betekende voor ons het breekpunt in de draagkracht om thuis voor hem te kunnen zorgen. Wij zijn nog steeds erg verdrietig over hoe het allemaal is gelopen. De inzet van de onderwijsconsulent hebben wij als zeer positief ervaren. De school wilde niet, daar kon de OC verder ook niets aan doen.'

'Jeugdzorg laat niets van zich horen; ons kind staat al heel lang op de wachtlijst, maar er wordt geen enkel teken meer gegeven.'

'Ons kind heeft geen zin meer om naar deze school te gaan en doet dan ook minder zijn best. Er was een voorkeur voor RO omdat hij goed kan leren. Zijn enige probleem waren zijn woede-uitbarstingen; die kan hij moeilijk onderdrukken. Nu wil hij op school geen moeite meer doen, omdat hij later toch niet kan worden wat hij wil. Wij vinden dat kinderen met een gedragsprobleem beter begeleid moeten worden, en niet moeten worden weggestuurd. Door ze weg te sturen komen de kinderen sneller op de verkeerde weg, zeker als het thuis ook niet lukt.'

'De OC (vanwege zijn onafhankelijkheid) was doorslaggevend, omdat wij niet het gevoel hadden dat de school in het belang van ons kind dacht.'

'De OC was erg betrokken, maar jammer dat hij niet concreet hielp in de gesprekken met de cluster 2-school. Voor een kind met meerdere indicaties is er geen passende school.'

'Wij hebben nu drie keer contact gehad met onderwijsconsulenten over onze beide kinderen. Er was steeds sprake van zowel professionele als emotioneel-ondersteunende advisering en begeleiding. Maar ook ACTB/Onderwijsconsulenten kunnen geen ijzer met handen breken: er is te weinig plaats, te weinig mogelijkheden, starre regels, etc.'

'Op het RO is er geen goede kennis over PDD-NOS. Incidenten worden niet vanuit het standpunt van de leerling met een stoornis gezien. Andere leerlingen provoceren kinderen met een stoornis, maar die blijven ongestraft. De leerling met een stoornis wordt dan verwijderd onder het mom van 'we weten niet wat we ermee aan moeten.' De leerplichtambtenaar laat zich niet horen of zien, en het RO laat het kind in de kou staan. De leerplicht en het leerrecht vallen in de praktijk bar tegen. Bijvoorbeeld het tekort aan VSO met HAVO/VWO, waardoor kinderen onder hun kunnen zitten of thuis zitten (zonder toekomst). Wij vinden het regulier onderwijs leerfabrieken waar kinderen die anders zijn niet meer tussen passen. Het RO probeert ze zo snel mogelijk te verwijderen.'

'Het probleem van het ontbreken van een school werd ons in de schoenen geschoven. De oude school wilde ons kind niet en heeft niet geholpen een andere school te zoeken. Wij kregen weinig medewerking en waren niet op de hoogte van WSNS/ACTB/Jeugdhulpverlening.'

'Wij kozen voor dit type onderwijs, omdat enkele citaten uit de schoolgids ons erg aanspraken, zoals: 'voor de leerlingen zetten we een individuele leerroute uit en deze wordt zorgvuldig gevolgd en begeleid.' In verband met het vakkenpakket is een overstap gemaakt naar het SVO. Na een jaar is er nog steeds geen op-maat-klas met het gewenste vakkenpakket. De onderwijsconsulent heeft druk uitgeoefend en de school gevraagd om afspraken na te komen. Onlangs is door de huidige school beloofd dat onze zoon volgend schooljaar les krijgt in de gewenste vakken. Wij willen meer contact, desnoods per email en hebben gevraagd om een schriftelijke bevestiging van de gemaakte afspraken.'

'De plaatsing was zo gelukt. Het probleem was dat niemand ons had verteld dat als je halverwege een schooljaar wisselt van school (van Friesland naar Midden-Nederland) je de taxikosten zelf moet betalen. De OC kreeg echter in 10 minuten de gemeente zover dat ze meewerkte en de taxi werd vergoed. Toch vinden wij het jammer dat wij zo tegengewerkt zijn bij het plaatsen van onze zoon op het RO. Op zich gaat het nu goed met hem op school, maar hij zit van maandag tot vrijdag intern vanwege de afstand en hij zit in een paviljoen met verstandelijk gehandicapten met een visuele handicap (terwijl ons kind alleen blind is en een leerachterstand heeft door ziekte). Kinderen van zijn niveau wonen in de buurt van school en gaan elke dag naar huis. Wij hebben overwogen te verhuizen zodat onze zoon lekker na school naar huis kan. Maar ons werk is in Friesland en ons andere kind zit hier op school. Scholen in Friesland zien het niet zitten met onze zoon, zelfs niet met extra budget voor interne begeleiding. Wij vinden het oneerlijk, vooral voor een kind dat al zoveel heeft meegemaakt. Wij hopen dat er in de toekomst meer gedaan wordt voor dit soort kinderen in Friesland. Als je je kind al bijna verloren hebt, wil je hem niet met 11 jaar al uit huis laten wonen. Wij bedanken de onderwijsconsulent!'

'De onderwijsconsulent vond dat de school goed werk had verricht, maar wij vinden dat bij het opstellen van het handelingsplan niet gekeken is naar het karakter van het kind. Je hebt als ouder geen enkel recht. Het onderwijs is oppermachtig. Je komt als ouder niet voorbij de specialisten die het beter denken te weten dan de ouders. Onze voorkeur is RO, omdat wij van mening zijn dat onze zoon alleen een persoonlijk aandachtsplan nodig heeft. Het onderwijs zou de ouders meer inspraak moeten geven via de Inspectie van het Onderwijs. Die kan nu alleen iets doen als een school slecht scoort. Je bent overgeleverd aan een systeem dat geen enkele bevoegdheid lijkt te hebben. Je kind wordt uit een vertrouwde omgeving gehaald, zogenaamd voor zijn eigen welzijn, ofschoon deze juist door de speciale positie stigmatiserend werkt. Je hebt als kind dan al gauw geen vrienden meer in je eigen dorp en wordt uitgelachen en uitgehoond. Enkel het welzijn van de school is dus gediend; daar is men een probleem armer. Kortom: deze school draagt geen enkele zorg voor kwetsbare kinderen, en verwijdert ze!'

'Bij GGZ wordt verwacht dat ons kind en wij aan heel veel activiteiten meedoen; wij vinden school de aangewezen plek daarvoor. Een kind met ADHD krijgt weinig tijd om te spelen, want vaak leren wij samen nog na schooltijd. Kinderen met ADHD hebben ook een doel!'

'Onze zoon zat op een verkeerde plek, en toen wij medicatie weigerden is hij weggestuurd. Volgens ons heeft hij geen medicatie nodig. Voordat de onderwijsconsulent erbij betrokken raakte, hebben hulpverleners er een zootje van gemaakt; er is opzettelijk een foute diagnose gesteld. Wij zijn voornamelijk erg teleurgesteld over de foute diagnose en hebben ondervonden hoe moeilijk het is om onder een eenmaal gestelde diagnose uit te komen.'

Bijlage VI Resultaten enquête scholen regulier onderwijs³⁷

Ook aan scholen wordt zes maanden na plaatsing van een leerling door bemiddeling van een onderwijsconsulent een enquête gestuurd om de bevindingen te inventariseren.

De gegevens in deze bijlage hebben globaal betrekking op leerlingen die in de periode 1 februari 2007 tot 1 februari 2008 op een school in het *regulier* onderwijs zijn geplaatst. In totaal hebben 29 scholen de formulieren ingevuld retour gestuurd.

De uitwerking van de enquête onder scholen in het *speciaal* onderwijs staat in bijlage VII.

Leerling nog op school van plaatsing

Het merendeel van de kinderen bezoekt een half jaar na het advies van een onderwijsconsulent nog steeds de school:

Leerling nog op school van plaatsing	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Ja	18	62%	74%	66%
Nee	10	34%	24%	34%
Gedeeltelijk	1	3%	2%	
Totaal	29	100%	100%	100%

10 kinderen zitten niet meer op de school van plaatsing. De belangrijkste reden die scholen daarvoor aangeven is dat de problematiek van de leerling te complex voor de school is. Andere redenen zijn dat een leerling geen contact met klasgenoten had, naar het VO is gegaan of inmiddels een diploma heeft behaald.

Redenen niet meer op school van plaatsing	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Niet tevreden			25%	
Problematiek te complex voor school	5	50%	33%	31%
Leerling naar VO gegaan	1	10%	9%	15%
Anders of niet beantwoord	4	40%	33%	54%
Totaal	10	100%	100%	100%

Toen de problematiek te complex werd voor de school hebben scholen in 5 gevallen getracht oplossingen te zoeken door meer overleg met ouders. Voorts zijn hulpverleners ingeschakeld als de PCL (2 keer genoemd), de onderwijsconsulent (2), het REC en de OBD.

De leerlingen staan nu ingeschreven bij: een school voor SO (1), een school voor SBAO (1), een school voor VO (2), een school voor VSO (2) en school voor MBO (2). Van 2 kinderen is niet bekend waar zij staan ingeschreven.

³⁷ In verband met afrondingsverschillen zijn in de tabellen en gegevens afwijkingen mogelijk in aantallen en/of percentages.

Tevredenheid ouders over handelingsplan en schoolplaatsing

Voor 18 van de 19 kinderen die nog op de school van plaatsing zitten is een handelingsplan opgesteld. Dat percentage is gelijk aan vorig jaar.

Is een handelingsplan opgesteld	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Ja	18	95%	95%	88%
Nee, nog niet of niet beantwoord	1	5%	5%	12%
Totaal	19	100%	100%	100%

In meerderheid zijn de ouders volgens de scholen tevreden over het handelingsplan; 22% is niet tevreden. Als redenen worden genoemd dat ouders vinden dat er teveel onduidelijk is, dat er teveel wordt opgelegd, dat de AB'er niets doet ter ondersteuning en dat de mentor weinig meer doet dan zijn normale mentortoon.

Ouders tevreden over handelingsplan	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Ja	13	72%	86%	86%
Nee	4	22%	9%	
Weet niet, niet ingevuld of niet van toepassing	1	6%	5%	14%
Totaal	18	100%	100%	100%

Over de schoolplaatsing zijn de meeste ouders, volgens de scholen, positief:

Ouders tevreden over schoolplaatsing	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Ja	16	84%	92%	84%
Nee	2	11%	5%	
Weet niet, niet ingevuld of niet van toepassing	1	5%	3%	16%
Totaal	19	100%	100%	100%

Het functioneren van de leerling op school en de onderwijskundige ontwikkeling

Volgens de scholen functioneren de meeste kinderen goed tot redelijk:

Algemene indruk van de leerling	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Goed	8	42%	35%	52%
Redelijk	8	42%	49%	44%
Slecht	3	16%	16%	
Niet beantwoord				4%
Totaal	19	100%	100%	100%

Toch doen zich in meer dan de helft van de gevallen problemen voor:

Doen zich op dit moment problemen voor	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Ja, zie hieronder	10	53%	57%	44%
Nee	6	32%	24%	28%
Soms	3	16%	19%	24%
Niet beantwoord				4%
Totaal	19	100%	100%	100%

Hebben zich in de afgelopen periode problemen voorgedaan	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Ja, zie hieronder	15	79%	84%	68%
Nee	4	21%	16%	28%
Niet beantwoord				4%
Totaal	19	100%	100%	100%

De problematiek van de kinderen ligt nu of lag in de afgelopen periode vooral op het sociaal-emotionele vlak, vaak in combinatie met gedragsmatige of onderwijskundige problemen.

Onderwijskundige ontwikkeling van de leerling	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Goed	6	32%	46%	28%
Redelijk	9	47%	41%	56%
Slecht	4	21%	14%	12%
Niet beantwoord				4%
Totaal	19	100%	101%	100%

Omgevingservaring van de leerling

De meeste leerlingen lijken zich thuis te voelen op school en vinden goed tot redelijk aansluiting bij klasgenoten:

Vindt de leerling aansluiting bij andere leerlingen	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Ja	6	32%	38%	24%
Redelijk	7	37%	30%	12%
Moeizaam	3	16%	22%	60%
Helemaal niet	3	16%	8%	
Niet beantwoord			2%	4%
Totaal	19	100%	100%	100%

Voelt de leerling zich thuis	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Ja	14	74%	78%	84%
Nee	3	16%		
Matig	2	11%	16%	12%
Niet beantwoord			6%	4%
Totaal	19	100%	100%	100%

Samenwerking tussen betrokkenen

Samenwerking tussen school, ouders en anderen	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Goed	11	58%	51%	44%
Redelijk	6	32%	41%	40%
Slecht	1	5%	5%	8%
Niet beantwoord	1	5%	3%	8%
Totaal	19	100%	100%	100%

LGF-middelen

Aan de scholen in het regulier onderwijs is gevraagd of bij de aanmelding van de leerling onderzoek is gedaan naar de benodigde voorzieningen voor het kind, en of dat onderzoek door een onafhankelijke derde is uitgevoerd. Procentueel gezien is het aantal scholen dat vooraf onderzoek doet of laat doen lager dan vorig jaar.

Is onderzoek gedaan naar benodigde voorzieningen voor de leerling	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Ja	12	41%	52%	18%
Nee	11	38%	24%	37%
Niet beantwoord	6	21%	24%	45%
Totaal	29	100%	100%	100%

Scholen die wel vooraf nagaan wat de benodigde voorzieningen zijn, laten dat onderzoek meestal door een onafhankelijke partij uitvoeren.

Uitgevoerd door onafhankelijke partij	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Ja	8	67%	48%	57%
Nee	4	33%	52%	43%
Totaal	12	100%	100%	100%

Op de vraag of het onderzoek een rol heeft gespeeld bij de toelating of verwijdering van de leerling hebben 10 scholen ontkennend geantwoord; de andere scholen hebben niet op deze vraag gereageerd.

Een meerderheid van de scholen gaat niet na welke middelen voor de leerling nodig zijn.

Is onderzoek gedaan naar benodigde middelen voor de leerling	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Ja	6	21%	31%	29%
Nee	15	52%	38%	57%
Niet beantwoord	8	28%	31%	14%
Totaal	29	100%	100%	100%

Zijn de LGF-middelen toereikend	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Ja	9	31%	47%	38%
Nee	10	34%	20%	43%
Soms wel, soms niet	4	14%		
Niet beantwoord of nog niet duidelijk	6	21%	33%	19%
Totaal	29	100%	100%	100%

Enkele scholen vinden dat het rugzakje onvoldoende is om én uren én middelen van te bekostigen, vooral als een leerling een-op-een begeleiding nodig heeft. Eén school is van mening dat zij de middelen adequaat kan inzetten dankzij het feit dat zij veel rugzakleerlingen heeft. Deze school schrijft:

'Er kan nu een leerkracht aangesteld worden om zich over deze kinderen te ontfermen. Als je maar één rugzakleerling hebt is dit een veel grotere last. Het zittende personeel kan de uren er vaak niet bij hebben. Je kunt niet een nieuw personeelslid voor dit kind benoemen, omdat er door ingewikkelde wet- en regelgeving verplichtingen voor de toekomst ontstaan die een school niet kan overzien. De ambulante begeleiding is in veel gevallen minimaal, er is vaak weinig toegevoegde waarde voor de school. De AB is maar een zeer gering aantal uren aanwezig. Naar mening van de directeur wordt er veel te veel geld besteed aan overhead. Wij doen een poging om cluster 2-3-4 tot samenwerking te brengen binnen de school. Dit gaat echter zeer moeizaam. Er wordt meer gedacht aan de belangen van de clusters dan aan de belangen van het kind. De rugzak kan een heel goed middel zijn als de gelden goed worden besteed en er minder regelgeving is omtrent verplichtingen aan personeel (zodat projectbenoeming mogelijk wordt). De clusters dienen ook beter samen te werken en hun gelden optimaal te besteden. Er gaat nu veel tijd en geld verloren aan bureaucratie.'

De scholen zetten de LGF-middelen vooral in voor: de aanschaf van materiaal (11 keer genoemd); de aanschaf van methodes en andere hulpmiddelen (6); extra RT en IB (6); groepsverkleining en de aanschaf van meubilair (3).

2 scholen hebben de gelden besteed aan extra FTE's (een klassenassistent en een leerkracht), 1 aan uren voor een orthopedagoog en 1 school noemt SOVA-training.

Voor 1 leerling is naast de LGF het PGB ingezet, en enkele andere scholen hebben ook reguliere mentoruren aan de zorgleerling besteed.

Schoolgids en zorgplan

Reguliere scholen dienen in hun schoolgidsen en -plannen aandacht te besteden aan het beleid dat zij ten aanzien van de LGF voeren. Bijna driekwart van de scholen heeft een passage over zorgbeleid in de schoolgids opgenomen, maar van deze scholen heeft een geringer deel de mogelijke voorzieningen in het zorgplan beschreven.

Toelatingsbeleid opgenomen in schoolgids/zorgplan	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Ja	21	72%	61%	37%
Nee	4	14%	16%	24%
Niet beantwoord	4	14%	22%	39%
Totaal	29	100%	99%	100%

Van de 4 scholen die geen toelatingsbeleid hebben, is er 1 mee bezig en zegt 1 er nog niet aan toegekomen te zijn door te weinig ervaring.

Mogelijke voorzieningen opgenomen in schoolgids/zorgplan	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Ja	17	59%	45%	32%
Nee	8	28%	33%	29%
Niet beantwoord	4	14%	22%	39%
Totaal	29	100%	100%	100%

Voor het ontbreken van de beschrijving van voorzieningen wordt door een van de scholen aangevoerd dat zij per leerling bekijkt wat nodig is.

Eerder ervaring opgedaan met rugzakleerlingen	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Ja	24	83%	72%	45%
Nee	1	3%	4%	16%
Niet beantwoord	4	14%	24%	39%
Totaal	29	100%	100%	100%

Het merendeel van de reguliere scholen heeft inmiddels ervaring met rugzakleerlingen. Van de scholen die dat nader gespecificeerd hebben zijn er 10 die tussen 1 en 10 LGF-leerlingen per jaar hebben; 8 met 10 tot 20 leerlingen per jaar en 1 met enkele tientallen per jaar.

Algemene opmerkingen

Een aantal scholen heeft gebruik gemaakt van de mogelijkheid opmerkingen over de LGF te plaatsen. Een van de scholen vindt dat het beleid te streng is, en een andere merkt op dat er soms onvoldoende draagvlak binnen het team is. Soms komen de LGF-gelden niet of veel later dan volgens de regels binnen, aldus een school. Twee scholen noemen als bezwaar dat het veel administratief werk is met 'nummers zonder namen.' Men stelt voor het Cvi-nummer te koppelen aan een naam, hetgeen de administratieve verwerking en dossieroverdracht van PO naar VO zou vergemakkelijken. Eén school moet erg aan de LGF wennen, maar vindt dat het geleidelijk steeds beter gaat.

Enkele citaten:

'De LGF-eisen zijn nu zodanig hoog, dat er eerst diverse leerlingen ten onder dreigen te gaan voordat ze kans maken op de rugzak. Voor de betreffende leerlingen is dit een slechte zaak. Of wij over voldoende kennis beschikken om een kind met een handicap of stoornis op te nemen hangt af van het aantal LGF-leerlingen. De druk is de laatste jaren flink opgevoerd.'

'Wij vinden dat bij het heraanvragen van LGF de expertise van de school zwaarder moet wegen. Een heraanvraag wordt niet onnodig gedaan, maar wordt soms afgewezen terwijl de noodzaak hoog is. Als door een gerichte begeleiding vorderingen worden gemaakt, wordt dat negatief geïnterpreteerd voor een herindicatie. De resultaten vanuit TRF/CBCL worden vaak té zwaar gewogen. De school heeft zeker voldoende kennis over de mogelijkheden om binnen de LGF-regeling een leerling met een handicap of stoornis op te nemen. Door de groei van het aantal LGF-leerlingen groeit ook de kennis. De rugzakinformatielijn kan soms ondersteuning bieden.'

'De leerling heeft het met alle extra inzet goed gedaan en gaat nu naar het VO. De indicatiecommissie heeft besloten de financiering te stoppen. Dit is echt onmogelijk. Dit kind heeft de extra ondersteuning nog echt nodig. Als dit zo blijft, dan zijn alle gelden voor niks ingezet. Jammer! De investering mag niet voor niets zijn geweest. Laat de indicatiecommissie meer overleggen, in plaats van een papieren oordeel te geven!'

'De ouders zijn niet tevreden over de uitvoering van het handelingsplan; de leerling wordt volgens hen te weinig begeleid. De samenwerking met instanties verloopt goed. De LGF-middelen zijn niet toereikend. Deze leerling heeft meer individuele begeleiding nodig. Dit is in het regulier onderwijs niet te verwezenlijken; er zijn te veel verschillende mensen bij betrokken. De financiële middelen zijn erg beperkt. Er wordt te veel uitgegaan van het feit dat 'gewone' leerkrachten 'speciaal' onderwijs kunnen geven. De grootte van de klassen speelt ook een rol. Bij ouders wordt een verkeerd verwachtingspatroon gewekt.'

Bijlage VII Resultaten enquête scholen speciaal onderwijs³⁸

In deze bijlage zijn de gegevens uitgewerkt van de enquête onder scholen in het *speciaal* onderwijs. Ook aan deze scholen is zes maanden na plaatsing van een leerling door bemiddeling van een onderwijsconsulent gevraagd hun bevindingen kenbaar te maken. De enquêtegegevens van scholen in het *regulier* onderwijs staan in bijlage VI.

De resultaten van de enquête hebben globaal betrekking op leerlingen die in de periode 1 februari 2007 tot 1 februari 2008 op een school in het *speciaal* onderwijs zijn geplaatst. In totaal hebben 101 scholen de formulieren ingevuld retour gestuurd.

Leerling nog op school van plaatsing

Het merendeel van de kinderen bezoekt een half jaar na het advies van een onderwijsconsulent nog steeds de school, al is het percentage lager dan vorig jaar.

Leerling nog op school van plaatsing	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Ja	70	69%	81%	54%
Nee	30	30%	18%	37%
Gedeeltelijk	1	1%	1%	10%
Totaal	101	100%	100%	100%

Redenen niet meer op school van plaatsing	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Niet tevreden	1	3%	23%	
Problematiek te complex voor school	7	23%	23%	33%
Leerling naar VO gegaan	2	7%	15%	
Anders of niet beantwoord	20	67%	39%	67%
Totaal	30	100%	100%	100%

30 kinderen zitten niet meer op de school van plaatsing. 5 scholen hebben niet vermeld wat daar de reden van is, maar de andere scholen noemen: de problematiek was te complex (7 keer genoemd); de ouders waren niet tevreden (1); de leerling is naar het VO gegaan (2).

Andere redenen zijn onder meer: de leerling weigerde te komen; de leerling voelde zich niet thuis bij cluster 3-kinderen; de leerling is opgenomen; er is een school dicht bij huis gevonden (2 keer); de school kon onderwijs op HAVO/VWO-niveau voor deze doelgroep niet aanbieden; verhuizing (2); de behandeling is succesvol afgerond; de leerling is naar het ROC gegaan; de wens te schakelen is gehonoreerd en de leerling is naar het RO gegaan.

Scholen hebben in een aantal gevallen een of meer instanties en/of hulpverleners ingeschakeld voor de leerling. Genoemd worden: PGB-begeleiding (2), leerplichtambtenaar (4), (school)psycholoog (2), psychiater, Jeugdhulpverlening (4), onderwijsconsulent (4), REC (4), MEE en kliniek kinder- en jeugdpsychiatrie. Voor 3 kinderen is dagbehandeling of dagopvang geregeld.

³⁸ In verband met afrondingsverschillen zijn in de tabellen en gegevens afwijkingen mogelijk in aantallen en/of percentages.

De leerlingen staan nu ingeschreven bij andere scholen, zoals: een basisschool in het RO (2), een SBAO (1), een school voor SO (5), een school voor VO (4) een school voor VSO (7).

3 leerlingen zitten thuis, 2 leerlingen werken en 2 leerlingen zitten in 24-uurs opvang; 1 leerling is naar het ROC gegaan, en 1 volgt VAVO-HAVO-onderwijs. 1 leerling verblijft in een penitentiaire jeugdinstelling. Niet alle scholen hebben deze vraag beantwoord.

Tevredenheid ouders over schoolplaatsing

De meeste ouders van de kinderen die nog op de school van plaatsing zitten, zijn volgens de scholen tevreden.

Ouders tevreden over schoolplaatsing	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Ja	68	96%	86%	77%
Nee	3	4%	5%	15%
Weet niet, niet ingevuld of niet van toepassing			9%	8%
Totaal	71	100%	100%	100%

Het functioneren van de leerling op school en de onderwijskundige ontwikkeling

De meeste leerlingen functioneren goed tot redelijk, maar bij ongeveer de helft doen zich problemen voor, of hebben zich problemen voorgedaan.

Algemene indruk van de leerling	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Goed	45	63%	52%	38%
Redelijk	22	31%	46%	42%
Slecht	4	6%	2%	15%
Niet beantwoord				4%
Totaal	71	100%	100%	100%

Doen zich op dit moment problemen voor	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Ja, zie hieronder	32	45%	41%	58%
Nee	24	34%	25%	31%
Soms	15	21%	34%	12%
Niet beantwoord				
Totaal	71	100%	100%	100%

De problematiek is op het enquêtemoment vooral sociaal-emotioneel (28 keer genoemd) en gedragsmatig (22) van aard, vaak in combinatie. Daarnaast spelen bij 11 leerlingen onderwijskundige problemen. Volgens de scholen is echter een lichte verbetering te zien, want in de voorgaande periode speelt sociaal-emotionele problematiek nog bij 33 leerlingen, en zijn er (meestal weer in combinatie) 29 gedragsmatig moeilijke leerlingen. Ook de onderwijskundige knelpunten waren voorheen bij meer leerlingen aanwezig (14).

Hebben zich in de afgelopen periode problemen voorgedaan	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Ja, zie hierboven	43	61%	75%	77%
Nee	28	39%	25%	23%
Niet beantwoord				
Totaal	71	100%	100%	100%

De onderwijskundige ontwikkeling is in het algemeen goed tot redelijk.

Onderwijskundige ontwikkeling van de leerling	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Goed	33	46%	46%	23%
Redelijk	32	45%	45%	58%
Slecht	5	7%	7%	15%
Niet beantwoord	1	1%	2%	4%
Totaal	71	100%	100%	100%

Omgevingservaring van de leerling

Evenals vorig jaar voelt een groot deel van de leerlingen zich thuis op school, al vindt minder dan de helft aansluiting bij klasgenoten.

Vindt de leerling aansluiting bij andere leerlingen	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Ja	29	41%	41%	27%
Redelijk	25	35%	39%	38%
Moeizaam	14	20%	14%	31%
Helemaal niet	2	3%	4%	4%
Niet beantwoord	1	1%	2%	
Totaal	71	100%	100%	100%

Voelt de leerling zich thuis	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Ja	61	86%	86%	77%
Nee	2	3%	2%	8%
Matig	7	10%	13%	15%
Niet beantwoord	1	1%		
Totaal	71	100%	100%	100%

Samenwerking tussen betrokkenen

Scholen noemen de samenwerking met ouders en andere instanties en hulpverleners goed tot redelijk.

Samenwerking tussen school, ouders en anderen	Aantal	% dit jaar	% 06/07	% 05/06
Goed	53	75%	80%	69%
Redelijk	15	21%	18%	8%
Slecht	1	1%		19%
Niet beantwoord	2	3%	2%	4%
Totaal	71	100%	100%	100%

Algemene opmerkingen

Bij de opmerkingen geeft een aantal scholen leerlingsspecifieke informatie, bijvoorbeeld over gedragsproblematiek. Voor een deel van de kinderen geldt dat de aanpak in het speciaal onderwijs de gedragsproblematiek vermindert, maar er zijn ook enkele leerlingen bij wie motivatie en gedrag achteruit gaan. Soms blijkt het contact met ouders moeizaam; een school merkt op het jammer te vinden dat de ouders geen betrokkenheid tonen, omdat zij van mening is dat dat zo ten goede van het kind zou komen. Er is ook een school die toegeeft dat zij tekort schoot in hulp toen de betreffende leerling thuisonderwijs kreeg. De school probeert dit nu alsnog op te pakken.

Enkele citaten:

'Het was prettig dat de onderwijsconsulent voor betrokken partijen kon optreden als verbindende, onafhankelijke gesprekspartner.'

'De ouders hadden moeite in te zien dat de problematiek te complex was voor de school. De leerling gaat nu eerst naar een instelling, en daarna naar een andere school voor voortgezet onderwijs.'

'Het was een complex traject. De onderwijsconsulent heeft ervoor gezorgd dat de ouders de ernst van de situatie accepteerden. Ook heeft de onderwijsconsulent een vervolgactie ingezet.'

'De leerling heeft de tijd die hij op deze school zat kunnen gebruiken om rust te krijgen in het naar school gaan. In goed overleg met de moeder is de leerling op een andere school geplaatst.'

'De leerling weigerde onderwijs en werd depressief en agressief. Hij wilde wel werken. Sinds hij werkt zijn er nauwelijks nog problemen.'

Bijlage VIII Overzicht OC+-projecten en OC+-miniprojecten in 2007/2008

Hieronder volgt een korte beschrijving van de projecten. Meer informatie is beschikbaar op de website (www.onderwijsconsulenten.nl). Achtereenvolgens worden in deze bijlage beschreven:

- A. Lopende OC+-projecten in het rapportagejaar 2007/2008
- B. Lopende OC+-miniprojecten in het rapportagejaar 2007/2008
- C. Afgesloten OC+-(mini)projecten in het rapportagejaar 2007/2008

In het kader van de overdraagbaarheid zijn van de afgesloten projecten op verzoek eindverslagen beschikbaar.

A. LOPENDE OC+-PROJECTEN IN HET RAPPORTAGEJAAR 2007/2008

A1. OC+-project onderwijs/zorgarrangementen voor zorgleerlingen in de regio Groot Gelre

In Apeldoorn is begin 2006 een project gestart voor leerlingen met een verstandelijke beperking en ernstige gedragsproblemen (ASS), die door hun complexe hulpvraag en vaak meervoudige problematiek niet meer leerbaar en/of te handhaven zijn in het speciaal onderwijs en voor wie thuiszitten dreigt. In de loop van het project werd duidelijk dat afbakening tot de groep ASS-leerlingen met een IQ van 60-70 een beperking inhoudt voor ASS-leerlingen met een lager IQ die eveneens dreigen uit te vallen uit het onderwijs of daar op grond van hun beperkingen niet aan deelnemen. Zie voor een beschrijving van de doelgroepen de jaarrapportage 2006/2007.

Voor de doelgroep kinderen met een IQ tussen de 50 en 75 en ASS, eventueel met bijkomende (psychiatrische) problematiek of een ernstige vorm van epilepsie, is samenwerking gezocht met de Stichting Philadelphia Zorg in Apeldoorn, die met cluster 3-school De Zonnehoeck de projectgroep vormt. Daarnaast zijn er samenwerkingscontacten met verschillende instellingen en organisaties, zoals het REC, MEE, het CCE, het LNA, het CIZ en de CvI's cluster 3 en 4. Vertegenwoordigers hiervan participeren in een klankbordgroep; hun samenwerking, taken en verantwoordelijkheden worden vastgelegd in een overeenkomst. Hierdoor wordt het karakter van de samenwerking structureel, en dat geeft houvast bij het volgen van de procedures.

De ouders van de leerlingen worden nadrukkelijk betrokken bij de invulling van het dagprogramma van hun kinderen, bij het vormgeven van de extra ondersteuning en bij de wijze waarop deze gefinancierd wordt. Het project biedt plaats aan 5 leerlingen. De groepsgrootte wordt na een half jaar geëvalueerd. Men overweegt twee crisisplaatsen te creëren. De duur van het traject is een jaar, waarna terugkeer naar 100% onderwijs of uitstroom naar 100% dagbesteding gerealiseerd moet zijn, of een combinatie van onderwijs en dagbesteding, waarvan minstens 50% onderwijs.

De huisvesting vormt het grootste knelpunt. De bedoeling was in de nieuwbouw die Philadelphia gepland had op een locatie in Apeldoorn-Noord aparte lesruimtes te maken voor de deelnemers aan het project. Er werd overlegd met de architect, de tekening voor de nieuwbouw werd gemaakt en de gemeente gaf De Zonnehoeck toestemming de ruimtes van Philadelphia/Woonmensen te huren. Het zag er allemaal goed uit.

Toen bleek de financiering van de nieuwbouw door Philadelphia en Woonmensen problemen op te leveren, waarna aan het begin van schooljaar 2008/2009 besloten werd de samenwerking met Philadelphia te beëindigen. Op dit moment wordt onderzocht of het project in het schoolgebouw van De Zonnehoeck ondergebracht kan worden, eventueel in samenwerking met zorgaanbieder 's Heeren Loo Midden-Nederland.

Stichting 's Heeren Loo in Apeldoorn is al de samenwerkingspartner in het project voor de tweede doelgroep, de zeer laagfunctionerende kinderen met ASS-problematiek die nu geen onderwijs volgen of dreigen uit het onderwijs in het zorgcircuit terecht te komen. De Stichting wil nieuwe groepen opzetten voor jonge kinderen die niet (meer) thuis kunnen wonen. Meestal gaat het om kinderen met een (zeer) beperkt ontwikkelingsniveau, vaak in combinatie met ASS-problematiek. De deelnemers aan het project moeten een cluster 3-MG-indicatie hebben op het moment dat zij starten. Kinderen voor wie deze indicatie nog aangevraagd moet worden omdat zij nu niet op school zitten, kunnen later instromen. Eventueel kunnen de leerlingen in dagdelen deelnemen aan het project. Hiervoor is onder meer overleg en afstemming met de Onderwijsinspectie en/of de leerplichtambtenaar nodig.

Na ondertekening van de intentieverklaring is het project in september 2007 van start gegaan. De deelnemers werden gehuisvest in een verbouwd pand van 's Heeren Loo. De gemeente gaf De Zonnehoeck toestemming de ruimtes van 's Heeren Loo te huren, en de personeelsbezetting werd geregeld. Er is gestart met vier kandidaten. De planning gaat voorlopig uit van maximaal 6 deelnemers, vanwege de intensieve hulpbehoefte. Met de hulp van een consultant van het CCE worden individuele handelingsplannen voor de deelnemers gemaakt. De consultant zal tevens adviseren bij de CIZ-indicatieaanvragen.

In het voorjaar van 2008 werd duidelijk dat het klasje niet langer in de ruimtes op 's Heeren Loo kon blijven, omdat in diezelfde ruimtes de buitenschoolse opvang werd ondergebracht. Dat ging niet goed samen. Voor de zomervakantie van 2008 is nog geprobeerd een andere ruimte te vinden; een kinderdagcentrum leek een ideale locatie, maar de groep kon daar toch niet terecht. Overleg met de gemeente leverde het aanbod van een leegstaand lokaal in een basisschool op, maar daar ontbraken de voorzieningen die deze kinderen nodig hebben. Uiteindelijk is besloten het klasje onder te brengen op De Zonnehoeck, in een speciaal ingericht klaslokaal. De Zonnehoeck heeft ook andere noodzakelijke voorzieningen, zoals een snoezelruimte, een zwembad en buitenspeelgelegenheid.

De samenwerking met 's Heeren Loo gaat gewoon door, onder meer met betrekking tot de personele ondersteuning vanuit 's Heeren Loo. In juli 2008 is een nieuwe samenwerkingsovereenkomst opgesteld en ondertekend, zodat nu alles is geformaliseerd. Dit schooljaar zitten er - na enkele wisselingen/mutaties - weer vier kinderen in het onderwijs/zorgklasje. Er is voldoende belangstelling van nieuwe kandidaten.

A2. OC+-project opvang voor ASS-leerlingen in Flevoland

Het project voor het ontwikkelen van voorwaarden om ASS-leerlingen in Flevoland op te vangen, heeft na de doorstart vanuit Lelystad naar Dronten weer vertraging opgelopen. Binnenkort starten gesprekken met ouders om een oudercollectief te vormen. De bedoeling is dat het collectief uit de PGB-gelden een auticoach aanstelt, waarschijnlijk iemand van de Stichting Jeugdhulpverlening Flevoland (SJF). SJF verzorgt op dit moment een aantal uren jeugdhulpverlening, betaald door de school.

Voordat de gesprekken met de ouders plaatsvinden wordt met het Almere College in Dronten afgestemd hoe de opvang van ASS-leerlingen verder gestalte kan krijgen, met steun van de gemeente en de provincie. Beide laatstgenoemde partijen stellen als voorwaarde dat er lokaal breed beleid ontstaat.

Inmiddels heeft men op het Ichthus College in Dronten een zorgadviesteam voor ASS-leerlingen, het ZATASS-team, bestaande uit een vaste AB'er van het REC, een psycholoog van het samenwerkingsverband VO, een onderwijshulpverlener van SJF, een counselor, een leerlingbegeleider en een mentor van de school.

Het ZATASS-team vergadert eenmaal per twee weken met een vaste agenda. De psycholoog is onlangs begonnen met dossieranalyse van een nieuw ingestroomde leerling, en daar zijn de docenten zo over te spreken, dat dit een vaste procedure wordt bij nieuwe ASS-leerlingen. Het bevordert dat zorg en onderwijs zorgvuldig op elkaar afgestemd worden. Het uiteindelijke resultaat wordt: één kind, één plan. Het aantal ASS-leerlingen op het Ichthus is nu twaalf, en er zijn al zes aanmeldingen voor het volgende schooljaar, afkomstig uit Lelystad!

In het schooljaar 2007/2008 heeft het Ichthus College voornamelijk energie gestoken in het op de kaart houden van de projectvoorbereiding. Die kwam in gevaar door wisseling van de schoolleiding en het plotselinge vertrek van de projectleider/zorgcoördinator, kort daarop gevolgd door het vertrek van diens opvolger. Op advies van de werkgroep heeft de schooldirectie een zorgplan geschreven, en met de directie is afgesproken dat de werkgroep doorgaat met de projectvoorbereiding zodra de nieuwe zorgcoördinator is aangesteld. Dit zal vóór aanvang van het nieuwe schooljaar geschieden.

A3. OC+-project 'Conflictpreventie en -bemiddeling' in de regio Weert

De ambitie van de samenwerkende partners in de regio Weert (stuurgroep Stimulanz) dat geen enkel kind in het PO en het VO tussen wal en schip mag vallen, heeft concreet het Dienstencentrum Onderwijs en Jeugdzorg opgeleverd. De onderwijsconsulent+ heeft samen met de coördinator van het Dienstencentrum een plan gemaakt voor een OC+-project, gericht op conflictpreventie en -beheersing in onderwijs en zorg ter voorkoming van (langdurige) schooluitval als gevolg van een conflictueuze relatie tussen ouders/kind en school. De doelstellingen van het project zijn:

- preventie van conflictueuze situaties op de VO-scholen;
- verbetering van de bejegening van probleemleerlingen met externaliserend gedrag op school om escalatie te voorkomen;
- verbetering van de bejegening van de ouders door leraren bij de eerste tekenen van problemen op school, om escalatie te voorkomen;
- vergroten van de vaardigheden in conflictbeheersing en conflictreducering bij leidinggevenden in de scholen.

Docenten moeten (beginnende) conflicten kunnen signaleren. Zij hebben handvatten nodig om inzicht te krijgen in het ontstaan van conflicten, gerelateerd aan de communicatie tussen de docent en het kind en/of de ouder, gelet op het specifieke karakter van het probleemgedrag. Ook bewustwording van de omstandigheden binnen en buiten school die het probleemgedrag bestendigen of versterken is nodig. Docenten zouden ouders, in het belang van het kind, meer als partner moeten erkennen. Docenten hebben ook communicatievaardigheid nodig om sensitief - en niet op tegenstellingen gericht - te communiceren met ouders. De schoolleiding moet in voorkomende gevallen bij conflicten tussen leraar en kind/ouders kunnen ingrijpen.

Als zij beschikt over hulpmiddelen met gerichte interventies, kunnen conflicten wellicht weer de-escaleren, en wordt voorkomen dat 'oplossingen' worden gezocht door leerlingen te schorsen of op te vangen in projecten als reboundvoorzieningen of Op de rails.

Om de doelstellingen te bereiken is zowel een preventieve als een curatieve insteek van het Dienstencentrum, Stimulanz en de OC+ gehanteerd. De preventieve bestond uit informatieoverdracht, handelingsgerichte workshops en een keur aan cursussen voor docenten, zorgcoördinatoren en leidinggevenden. De onderwijsconsulent+ heeft met vele netwerkgesprekken en overleggen bijgedragen aan de informatieoverdracht in de regio. Hij heeft in die gesprekken getracht de partners te bewegen de handelingsbekwaamheid en het zelfreflecterend vermogen van de docenten in de communicatie met derden (met name ouders) te vergroten. De OC+ heeft voorts het aanbod aan mogelijke cursussen samengesteld, en een bijdrage geleverd aan de 'kick off' in april 2008 met een workshop over relevante wet- en regelgeving inzake schoolbeleid en schoolpraktijk in de omgang met zorgleerlingen en hun ouders.

Voor de curatieve benadering verschaftte het Dienstencentrum diverse vormen van mediation (waaronder peer mediation). Ondanks de nog geringe belangstelling (er zijn in twee jaar tijd maar enkele verzoeken voor mediation ontvangen) wil het Dienstencentrum mediation aan de scholen blijven aanbieden. Men heeft hiertoe een mediator ingeschakeld die ook een directiefunctie bij een VO-school heeft. Deze bemiddelaar kan individuele mediation verzorgen, maar ook peer mediation trainingen volgens het principe van train-de-trainer. Een VMBO-afdeling van een VO-school in de Weertse regio maakt inmiddels gebruik van peer mediation.

Diverse aspecten van de doelstellingen zijn op de PO- en VO-scholen gerealiseerd. Er ontbreekt echter nog een formele structuur waarbinnen het Dienstencentrum de curatieve en preventieve diensten aan de scholen kan aanbieden. Er zijn plannen en initiatieven, maar nog geen convenanten. Dat komt mede door het complexe (bestuurlijke) krachtenveld in de regio Weert.

Het project is op 1 januari 2007 van start gegaan en wordt waarschijnlijk in oktober 2008 afgerond. De OC+ blijft in schooljaar 2008/2009 beperkt beschikbaar als onafhankelijk raadgever om een en ander bestuurlijk uit te werken.

A4. OC+-project opvang voor ASS-leerlingen in de regio Amsterdam

Dit project is opgedeeld in vier regio's: Amsterdam, Purmerland, Zaanstreek en Amstelland-de Meerlanden. Het eerste succes is inmiddels geboekt: de start van een autiklas met 14 leerlingen in het Amstellyceum in Amsterdam. Door de voortvarende start is echter voorbijgegaan aan een aantal belangrijke voorwaarden om de opvang van de leerlingen met ASS tot een succes te maken. Hierdoor zijn problemen op de werkvloer ontstaan, die voor een deel te maken lijken te hebben met de zorg rond de leerlingen en niet met het onderwijs. De onderwijsconsulent+ en de directeur hebben onderzocht hoe deze problemen op de werkvloer opgelost kunnen worden. Daar worden ook de ouders bij betrokken, omdat de OC+ heeft voorgesteld te bezien of een auticoach uit de zorg aangesteld kan worden, betaald uit de PGB's van de kinderen. Het Amstellyceum start in schooljaar 2008/2009 met een tweede autibrugklas.

Als onderdeel van het project Amsterdam is het Pascal College gestart met de vorming van een werkgroep en het opstellen van de intentieverklaring. Echter, het Pascal College fuseert met het Compaen College tot Compas en krijgt een nieuw bestuur, dat zijn fiat moet geven om verder te kunnen gaan. In augustus 2008

komt de werkgroep weer bijeen en dan wordt de beslissing van het bestuur bekend. Bij sluiting van deze rapportage kan gemeld worden dat de werkgroep op schoolniveau verder gaat met de voorbereiding op het volgend schooljaar.

De OC+ heeft vlak voor de vakantie nog een gesprek gehad met de coördinator van REC 4 Boven-Amstel waar het project onder valt. Besproken zijn de stand van zaken en de strategie voor de regio's die nog niet actief zijn, met name Zaanstreek, Waterland en de Meerlanden. De REC-coördinator zal trachten de VO-coördinatoren te enthousiasmeren en de OC+ zal contact opnemen met de VO-scholen in de Zaanstreek. Daar lijkt men nu zo ver om een project te kunnen voorbereiden, mede dankzij de inzet van de ouders. Er is al gesproken met een vertegenwoordiger van het Sint Michael College in Zaanstad.

Overigens wil het samenwerkingsverband in de regio in het kader van Passend onderwijs op korte termijn beleid formuleren. De meeste scholen willen dit eerst afwachten.

De regio's Waterland en Amstelland-de Meerlanden zijn nog in de fase van vooroverleg, maar ook vanuit deze regio's wordt een positieve reactie verwacht.

A5. OC+-project 'Naar een gezamenlijk (zorg)loket' in de regio Helmond³⁹

De regio Helmond wil op basis van bestaande structuren een werkwijze hanteren in lijn met de oplossingen zoals die in de notitie over Passend onderwijs door het ministerie van OCW zijn geformuleerd. Doelstelling is deelnemende instellingen te laten samenwerken om de formele indicering in het voortraject te verbeteren. Dit moet er in resulteren dat alle zorgleerlingen in de regio een passende onderwijsplaats vinden, dat ouders/verzorgers en verwijzers het juiste indicatietraject kennen en dat ouders één contactpersoon hebben bij de aanvraag van een indicatie. Gestreefd wordt naar één loket voor de indicatiestellingen van jeugdzorg, speciaal onderwijs en AWBZ-zorg. Dit sluit nauw aan bij het doel van de integrale indicatiestelling zoals geformuleerd in het Kader Integraal Indiceren: 'Winst voor de klant (het kind en de ouders), maar ook winst voor de instanties die betrokken zijn bij het indiceren voor zorg en onderwijs.'

Het project is begin 2007 gestart en het eerste half jaar stond in het teken van voorlichting aan alle betrokkenen, inventarisatie van de huidige indicatiesystematiek in de regio en de definiëring van de te volgen procedures. Inmiddels zijn alle toekomstige partners constructief betrokken.

Begin oktober 2008 zal op bestuurlijk niveau besloten worden om de bestaande koepel POVO uit te breiden met vertegenwoordigers van alle REC's, de zorg en de vier samenwerkingsverbanden. Er ontstaat dan een nieuwe overlegstructuur. Het is de bedoeling om de werkgroep indicatiestelling en de werkgroep REC's integrale indicatiestelling met elkaar te verbinden. De ontwikkeling naar één loket gaat door en moet gelijke tred houden met de ontwikkelingen van andere werkgroepen binnen Passend onderwijs, conform de eis van de besturen.

Zuidoost-Brabant bestaat uit de regio's De Kempen, Eindhoven en Helmond. De REC's hebben uitgesproken dat er in deze drie regio's een eenduidige infrastructuur voor zorgleerlingen moet komen.

³⁹ De naam van het project was aanvankelijk 'Passend onderwijs geïndiceerd!' maar is gewijzigd in 'Naar een gezamenlijk (zorg)loket in de regio Helmond'. Deze nieuwe naam is gekozen omdat in het project alle voorwaarden zijn gerealiseerd om uiteindelijk te komen tot één loket dat past binnen Passend onderwijs in de regio Helmond.

Enkele resultaten van het project, dat eind oktober 2008 wordt afgerond, zijn:

- Het voortgezet onderwijs in de regio Helmond heeft een voorsprong wat betreft de indicaties en begeleiding van zorgleerlingen, omdat alle scholen en besturen in het verleden al de noodzaak van samenwerking inzagen. Iedere PCL in de regio Helmond (vier in totaal) hanteert op dit moment nog eigen criteria, maar er wordt overleg gevoerd om tot één procedure te komen en samen met het VO één loket te vormen.
- Dit wil men ook bereiken in het primair onderwijs, waarna verbindingen gelegd en ervaringen uit het VO gedeeld kunnen worden. De projectgroep VO/VSO die de koepel vormt, verleent alle medewerking.
- De zorg is nu betrokken bij het proces, evenals de gemeente Helmond, de REC's 2, 3, en 4, de Heliconopleidingen en de ROC's. Hierdoor is er veel meer bekendheid gekomen over de begeleiding van zorgleerlingen en over de te volgen procedures en verwijzingen. Alle betrokken instellingen en organisaties zijn op de hoogte van elkaars zorgconcept.
- Scholen hebben spontaan initiatieven genomen voor afstemming en overdracht. Er is een concrete overdracht naar de regio Eindhoven waar men een vergelijkbare opzet wenst.
- De pilot levert een fundamentele bijdrage aan het concretiseren van Passend onderwijs. De onderwijsconsulent+ werkt in dit proces als een katalysator.

A6. OC+-project 'Onderwijs voor slimme ASS-leerlingen' in Holland-Rijnland

Het OC+-project in Leiden en omgeving is destijds gestart op initiatief van de directeur van het Stedelijk Gymnasium in Leiden. Zij zag ASS-leerlingen die wel tot de doelgroep van het Stedelijk Gymnasium behoorden, maar daar vanwege hun specifieke behoeften niet goed opgevangen konden worden.

Er was behoefte aan een onderwijsvangnet, met name in het VSO. Bij gebrek hieraan in de Leidse regio waren jeugdigen aangewezen op onderwijs van de J.C. Pleysierschool voor VSO in Den Haag, hetgeen bezwaarlijk was in verband met de wachtlijst en de reistijd. Het OC+-project richtte zich in aanvang dan ook op het (helpen) creëren van VSO-aanbod aan slimme jeugdigen met ASS in de Leidse regio. In schooljaar 2006/2007 kwam het accent te liggen op de uitbreiding van de capaciteit van de Leo Kanner School. Deze is aan het eind van schooljaar 2006/2007 gerealiseerd. Met ingang van het schooljaar 2007/2008 kunnen slimme kinderen met ASS op een locatie in Leiden diplomagericht speciaal onderwijs op HAVO/VWO-niveau volgen. Ook op andere locaties in Holland-Rijnland is de capaciteit voor cluster 4-leerlingen in het speciaal onderwijs vergroot.

Wat toen nog restte was een vangnet (helpen) creëren in het VO/VSO voor slimme leerlingen met een cluster 4-indicatie die de overgang van het primair naar het regulier voortgezet onderwijs niet zonder meer aankunnen. Gedacht werd aan een schakel-/observatievoorziening. De schakelvoorziening beoogt slimme leerlingen met een cluster 4-indicatie in een speciale onderwijsomgeving zodanig voortgezet onderwijs te bieden, dat zij in maximaal twee jaar kunnen doorschakelen naar een reguliere vorm van VO. In deze twee jaar worden zij getraind in het kunnen meedraaien in de routines van het VO. Daarmee wordt al doende duidelijk of de overstap een reële mogelijkheid is, of dat toch onderwijsvervolg in het VSO te verkiezen is.

In het VO hebben leerlingen andere schoolse en sociale competenties nodig dan in het PO. Het gaat bijvoorbeeld om zaken als organiseren, plannen en reflecteren, zelfredzaamheid, samenwerken, keuzes maken, en omgaan met frustraties, conflicten of onverwachte gebeurtenissen. Veel cluster 4-leerlingen hebben moeite met dergelijke vaardigheden vanwege de aard van hun belemmering, waar zwakte in coherentie en/of regulatie een centraal aspect van uitmaakt. Binnen het regulier VO krijgen genoemde

competenties wel aandacht, maar de wijze waarop is voor deze leerlingen ontoereikend. De massaliteit van de VO-scholen en de minder individuerichte aanpak in een reguliere VMBO-t/HAVO/VWO-omgeving kan hen voor problemen stellen. Anderzijds is een overstap naar het VSO voor deze leerlingen evenmin vanzelfsprekend, want zij hebben zich tot dan toe in een reguliere onderwijssituatie staande gehouden en hebben ook van die omgeving kunnen profiteren. Een schakelvoorziening kan wellicht helpen bij de keuze tussen VO en VSO.

Op initiatief van het VO-samenwerkingsverband Leiden e.o. en PI-school De Brug (SO cluster 4) heeft de onderwijsconsulent+ een plan gemaakt met het doel om in schooljaar 2008/2009 een schakelvoorziening te starten. Ter voorbereiding van het bestuurlijk besluit over de schakelvoorziening kreeg een werkgroep aan het begin van schooljaar 2007/2008 de opdracht het onderwijsconcept schakelvoorziening en de randvoorwaarden uit te werken. De werkgroep bestaat uit vertegenwoordigers van de VO-scholen, ouders, het VO-samenwerkingsverband Leiden e.o., PI-school De Brug, de Ambulante Educatieve Dienst, de Leo Kanner School en de onderwijsconsulent+. Samen met de WSNS-verbanden, de Ambulante Educatieve Dienst, het zorgloket SWVO en Doc4 (oudervereniging leerlingen met cluster 4-indicatie) is de belangstelling voor deelname gepolst en is verdere bekendheid aan dit initiatief gegeven.

In de opzet van het project schakelvoorziening spelen twee uitgangspunten een rol. Ten eerste moet de leerling vaardigheid verwerven om te kunnen meedraaien in de dagelijkse praktijk van een reguliere VO-school. Het tweede uitgangspunt heeft een breder karakter, omdat het gericht is op de uitbreiding van de zorgstructuur in het VO. Essentieel is dat de VO-scholen in staat zijn rekening te houden met de specifieke eisen die deze leerlingen (blijven) stellen nadat zij vanuit de schakelvoorziening instromen. Dit beginsel van Passend onderwijs vergt een lerende en adaptieve school. De verwachting is dat dit project daar mede voor zal zorgen, omdat er toenemende gewenning optreedt, aan de professionalisering van docenten wordt gewerkt en de motivatie van de reguliere 'werkvloer' kan groeien.

De werkgroep heeft onder meer criteria uitgewerkt voor toelating en plaatsing. Zo dienen leerlingen onder meer te hebben: een cluster 4-indicatie, een toereikende intelligentie ($IQ > 100$), geen leerachterstand op begrijpend lezen en inzichtelijk rekenen en een reëel perspectief op een diploma op VMBO-t-, HAVO-, VWO- of Gymnasium-niveau. Als een leerling vanwege een zeer grote zorgbehoefte is aangewezen op VSO, is dat een contra-indicatie voor deelname aan de schakelvoorziening.

Een toelatingscommissie beslist over plaatsing in de schakelvoorziening. Bij toelating worden concrete doelen geformuleerd die de basis vormen voor het handelingsplan. Het handelingsplan wordt voor akkoord getekend door de VO-school, de PI-school, de ouders en de leerling.

De leerlingen worden ingeschreven bij de door de leerling en de ouders gekozen VO-school. De eerste twee jaar plaatst de VO-school de leerling in de schakelgroep, de gezamenlijke voorziening van alle VO-scholen in het samenwerkingsverband. Er wordt uitgegaan van een groep van 7 tot 14 leerlingen. Zij krijgen een deel van de lessen van een mentor en een deel van vakdocenten uit het VO. Alle lessen worden het eerste jaar vanuit één, op zich staande locatie verzorgd. In het tweede jaar worden de lessen in toenemende mate ook op de VO-school gegeven. PI-school De Brug vult het mentoraat in, verzorgt de organisatorische en inhoudelijke vormgeving en aansturing en coacht de vakdocenten. De financiering geschiedt op basis van de reguliere VO-bekostiging, gebundeld met de drie componenten van de LGF.

De schakelvoorziening is in schooljaar 2007/2008 met 7 leerlingen gestart. In het najaar van 2008 wordt een projectrapportage verwacht, met daarin de eerste ervaringen met de schakelvoorziening.

A7. OC+-project 'Met zorg naar school', vervolg van het project Leerbaarheid in Zuid-Holland-Zuid

Dit project is een vervolg op het project leerbaarheid (zie onder afgesloten projecten C2). De ACTB heeft het projectvoorstel in oktober 2007 goedgekeurd. Een vervolg was al voorzien, zowel voor het daadwerkelijk creëren van passende onderwijs/zorgarrangementen als voor de projectrapportage.

De individuele theorie omtrent een leerling, zoals die uit het onderzoek naar voren komt, vraagt veel van de creativiteit en flexibiliteit van instanties en functionarissen. Het is een uitdaging om voor leerlingen en ouders die dat het meest nodig hebben, de juiste mogelijkheden te vinden of te creëren en schakels aaneen te smeden. Die uitdaging is de doelstelling van dit vervolgproject.

In deze tweede fase wordt aan leerlingen met complexe en ernstige gedragsregulatieproblemen uit REC Rijndrecht en REC De Nachtegaal die vastlopen in het (voortgezet) speciaal onderwijs, de mogelijkheid geboden deel te nemen aan een leerbaarheidsonderzoek. Met de resultaten uit dit onderzoek kunnen deze leerlingen vervolgens met *zorg* naar school. Met andere woorden:

1. het leerbaarheidsonderzoek leidt tot een gecombineerd speciaal onderwijs/zorgaanbod;
2. de gedragsdeskundigen van speciaal onderwijs en (jeugd)zorg trekken bij handelingsverlegenheid rond leerlingen met ernstige gedragsregulatieproblemen samen op.

Een en ander dient bekrachtigd te worden met afspraken tussen REC's, scholen voor (V)SO, organen voor indicatiestelling en (jeugd)zorgvoorzieningen. De afspraken zijn erop gericht:

- leerbaarheidsonderzoek in het primaire proces van het (V)SO op te nemen;
- gedragswetenschappers in staat te stellen aan een cursus leerbaarheid deel te nemen;
- bijdragen in mogelijkheden en middelen te garanderen van alle partijen, om de benodigde arrangementen tot stand te kunnen brengen.

De stand van zaken in dit project is als volgt.

- Er zijn nog 14 leerbaarheidsonderzoeken gedaan door de onderzoeker van het RMPI.
- Met ondersteuning van de OC+ heeft mevrouw Van Loon een cursus leerbaarheid ontwikkeld voor gedragswetenschappers van (V)SO-scholen en zorginstellingen. Doel van de cursus is de deelnemers te stimuleren het leerbaarheidsdenken, en het doen van leerbaarheidsonderzoek te integreren in het primaire proces van de (V)SO-scholen van REC Rijndrecht en REC De Nachtegaal. Zij kunnen vervolgens hun collega's op de werkvloer leren hoe zij door 'leerbaarheidsogen' naar (het gedrag van) leerlingen met ernstige en complexe gedragsregulatieproblemen kunnen kijken. Tijdens de cursus worden gedragswetenschappers van de (V)SO-scholen en van de (jeugd)zorginstellingen gekoppeld, zodat zij gezamenlijk leren optrekken bij het doen van leerbaarheidsonderzoek en bij het tot stand brengen van onderwijs/zorgcombinaties. Aan de cursusdeelnemers wordt wellicht later supervisie en intervisie aangeboden.

Horizon, aanbieder van cluster 4-onderwijs en jeugdzorg in REC Rijndrecht, heeft al laten weten gedragswetenschappers aan de cursus te laten deelnemen en onderwijs/zorgcombinaties te kunnen aanbieden.

- In het kader van de overdraagbaarheid is in mei 2008 een OC+-werkwijzer over dit project geschreven.⁴⁰ In deze publicatie wordt de methodiek toegelicht en worden tips en adviezen gegeven over de benodigde plannings- en randvoorwaarden. De werkwijzer beoogt betrokkenen inzicht te geven in de speciale leer- en zorgbehoefte van jeugdigen met ernstige en complexe gedragsregulatieproblemen. Het biedt (V)SO-

⁴⁰ M. Verhoeven en M. Andersen-Boers, 'Passend onderwijs en passende zorg voor alle leerlingen! De leerbaarheid van gedragsmoeilijke leerlingen in het (voortgezet) speciaal onderwijs' (2008).

scholen de kans (dreigende) schooluitval te bespreken en integrale samenwerking met zorginstellingen vorm te geven. Bovendien draagt de werkwijzer bij aan de discussies over leerbaarheid die op dit moment gevoerd worden met de Onderwijsinspectie en met leerplichtambtenaren, vanwege de (handelings-)gerichtheid waarmee de jeugdigen met *zorg* naar school kunnen.

- Ten behoeve van voorlichting aan ouders en scholen is met medewerking van de OC+ een informatiebrochure over het project leerbaarheid geschreven.⁴¹

De afronding van het project leerbaarheid is voorzien in het najaar van 2008, met een slotbijeenkomst voor bestuurders en beslissers uit het speciaal onderwijs en de (jeugd)zorg. Tijdens deze manifestatie wordt uitleg gegeven over de visie en het werkmodel. Het belang van de cursus leerbaarheid voor gedragswetenschappers wordt er onderstreept. Vervolgens worden de deelnemers uitgenodigd een convenant te ondertekenen, waarmee zij zich verbinden er alles aan te doen om voor de leerlingen uit de leerbaarheidsdoelgroep de benodigde onderwijs- en (jeugd)zorgcombinaties te realiseren.

De stuurgroep heeft inmiddels voorgesteld bij de beëindiging van het project een Commissie Toezicht Leerbaarheid in te stellen, onder voorzitterschap van de manager van REC Rijndrecht/REC De Nachtegaal. In september 2008 draagt de stuurgroep de continuering en verdere vormgeving van het programma leerbaarheid over aan de RMPI Academie. Op verzoek van de RMPI Academie zullen de stuurgroep en de adviseurs nog twee schooljaren als klankbordgroep meedenken bij het verder ontwikkelen en vormgeven van het programma leerbaarheid. De RMPI Academie rapporteert per kwartaal over het aantal leerlingen dat voor het programma leerbaarheid is aangemeld, is onderzocht en een advies kreeg. De klankbordgroep wordt voorts geïnformeerd over de inhoud van de adviezen, de indicaties en de realisatie van de onderwijs/zorgcombinaties. De OC+ zal in samenwerking met de RMPI-onderzoeker een follow-up doen om te bezien welke onderwijs/zorgcombinaties de leerlingen krijgen aangeboden.

A8. OC+-project 'De Meander' in Enschede⁴²

Begin 2007 constateerden medewerkers van het Onderwijs Centrum 't Roessingh (OCR), De Twentse Zorgcentra (DTZC) en de onderwijsconsulent+ dat zij steeds vaker geconfronteerd worden met kinderen die uitvallen uit het speciaal onderwijs. Oorzaken hiervan zijn onder meer de taxirit van en naar school, de grootte van de klassen en de drukte op school. De scholen zijn niet in staat deze leerlingen een adequaat lesaanbod aan te bieden met een op de problematiek van de leerling gerichte vorm van individuele begeleiding; deze leerlingen hebben een-op-een begeleiding nodig.

Het project is in april 2007 gestart met als doel deze kinderen te helpen gebruik te maken van hun recht op onderwijs. Voor ieder kind wordt gestreefd naar een optimaal gebruik van dit recht, door het individuele lesrooster en andere zaken zo in te richten, dat sprake is van onderwijs op maat voor het kind. Sommige kinderen kunnen op termijn weer gebruik maken van het speciaal onderwijs, al dan niet in deeltijd. Andere kinderen worden ondersteund in de voorbereiding op een zinvolle dagbesteding na de schooltijd.

Het grote belang van voorlichting aan en begeleiding en ondersteuning van ouders wordt door de instanties onderkend. Ouders zijn vertegenwoordigd in een klankbordgroep die regelmatig bijeenkomt.

⁴¹ Verkrijgbaar bij het RMPI.

⁴² De oorspronkelijke naam van dit project was 'De-ondersteuning-op-maat-school'.

OCR en DTZC, onder wier auspiciën zich dit samenwerkingsproject voltrekt, verplichten zich tot samenwerking. De intentieverklaring is in december 2007 opgesteld en getekend. In september 2008 zal de samenwerkingsovereenkomst worden ondertekend. In deze overeenkomst worden de financiële en personele verplichtingen, de afspraken over de huisvesting, de inzet van ondersteunende diensten en de inzet van middelen en materialen opgenomen.

Externe partijen worden op de hoogte gehouden via nieuwsbrieven.

Het is de bedoeling dat uiterlijk 1 december 2008 begonnen wordt met twee groepen van zes kinderen. Vóór de zomervakantie is een sollicitatieprocedure gestart voor een coördinerend leerkracht. Op het terrein van DTZC is een gebouw beschikbaar, dat nog verbouwd en aangepast moet worden.

Inmiddels is één groep gestart als klasje op het OCR. Zodra het project officieel van start gaat (als de verbouwing klaar is), verhuizen de leerlingen naar het terrein van DTZC in Losser. Dan komt er ook een tweede groep van zes kinderen, samengesteld uit leerlingen die nu op ZML-school De Huifkar zitten, en deelnemers van DTZC die nog niet naar school gaan.

A9. OC+-project 'Opvang en onderwijsaanbod langdurig zieke leerlingen' in Arnhem

De volledige naam van dit project luidt: 'Opvang en onderwijsaanbod langdurig zieke leerlingen in Arnhem; een kans, een vraag, een noodzaak en een voorbereiding op Passend onderwijs.'

VSO Mariëndael is een school voor leerlingen met een lichamelijke of meervoudige beperking in Arnhem. De school valt onder het bevoegd gezag van de Onderwijspecialisten en maakt deel uit van REC Groot Gelre. De school geeft ook onderwijs aan langdurig zieke leerlingen. SG Mariëndael heeft een grote regionale functie. In de praktijk van alledag loopt men vast bij het onderwijs aan twee groepen langdurig zieke leerlingen. De problematiek is dusdanig complex dat men de hulp van een onderwijsconsulent+ heeft ingeroepen om de school en andere samenwerkingspartners te ondersteunen bij (een verdere uitwerking van) de projectmatige aanpak.

Het project is in juli 2008 gestart en richt zich op de volgende doelgroepen:

1. Langdurig zieke leerlingen, onder wie leerlingen met oncologische aandoeningen, die na ontslag uit het ziekenhuis nog te ziek zijn om naar school te gaan. Nu krijgen zij in de periode dat ze thuis zitten onvoldoende onderwijs.
2. Jongeren met onduidelijke pijn- en/of vermoeidheidsklachten en functiestoornissen die langdurig thuis zitten en voor wie recent opvang is gecreëerd op Mariëndael. De school werkt hiertoe nauw samen met revalidatiecentrum Groot Klimmendaal, waar een aantal van deze jongeren wordt opgenomen en behandeld. Er zijn echter allerlei vraagstukken rond de opvang van deze leerlingen. Zo is er indicatiestellingsproblematiek, maar ook de financiering kan een probleem vormen; voor leerlingen die kortdurend of tijdelijk (van enkele weken tot een jaar) verblijven op Mariëndael, ontvangt de school geen bekostiging. Daarnaast roept de inhoud van het onderwijsprogramma allerlei vragen op. Moeten deze leerlingen toewerken naar een diploma, of zou het programma voor een aantal leerlingen meer het karakter van levensloopbegeleiding moeten krijgen?

De algemene doelstelling van het project is om deze leerlingen, al dan niet in samenwerking met andere instanties zoals revalidatiecentrum Groot Klimmendaal, een aangepast onderwijsprogramma aan te bieden, afgestemd op hun cognitieve, sociaal-emotionele en fysieke mogelijkheden.

Voor de eerste doelgroep betekent dit, dat gestreefd wordt naar een optimaal gebruik van de mogelijkheden van e-learning en/of webonderwijs. Daarbij wordt de expertise van de NAH-observatiegroep en de schakelgroep op dit gebied nadrukkelijk betrokken.

De concrete doelstellingen voor de tweede doelgroep zijn:

- de leerlingen met somatoforme stoornissen onderwijsmogelijkheden bieden op Mariëndael. Inmiddels is dit gerealiseerd omdat er een oplossing is gevonden voor de bekostiging van het verblijf in de schakelgroep;
- duidelijkheid over de mogelijkheden van indicatiestelling voor cluster 3 en/of cluster 4;
- waar mogelijk of noodzakelijk een samenwerkingsovereenkomst sluiten met De Radar, een school voor cluster 4 in Arnhem.

Het onderwijscurriculum voor leerlingen met somatoforme stoornissen is beter afgestemd op de hulpvraag van deze leerlingen, door nadrukkelijk gebruik te maken van de inzichten vanuit de ZKM-methodiek (ZKM is Zelf Konfrontatie Methode).

Inmiddels is er een stuurgroep samengesteld en worden met de projectgroep afspraken gepland. De projectgroepleden worden door hun directeur voor hun werkzaamheden gefaciliteerd in tijd.

A10. OC+-project 'ZMOLK-locatie' in Delft

In Zuid-Holland-Midden heeft de J.C. Pleysierschool locatie Delft het initiatief genomen onderzoek te doen naar de mogelijkheden voor het opzetten van een ZMOLK-groep. Hieruit is de beleidsnotitie 'Startdocument ZMOLK in Delft' voortgekomen.

Op dit moment zitten er acht leerlingen op de J.C. Pleysierschool in Delft die in de categorie ZMOLK vallen.⁴³ De locatieleider stelt dat zij dermate grote problemen veroorzaken dat de situatie niet langer houdbaar is. Incidenten op de locatie hangen vaak samen met het niet toegerust zijn voor deze groep leerlingen. Dat frustreert docenten en leerlingen. Men heeft besloten deze leerlingen niet meer toe te laten, waardoor in de toekomst het probleem van de ZMOLK'ers nog meer zichtbaar zal worden.

Het veld heeft Onderwijsconsulenten+ om ondersteuning gevraagd, en de ACTB heeft in juni 2008 haar goedkeuring aan het projectplan gegeven. De doelstelling is het tot stand brengen van een onderwijslocatie voor zeer moeilijk lerende kinderen met een intensieve zorgvraag als gevolg van een ernstige gedragsstoornis. In het plan wordt verder gesproken over ZMOLK'ers, een samentrekking van de begrippen ZMLK (zeer moeilijk lerende kinderen) en ZMOK (zeer moeilijk opvoedbare kinderen). Belangrijk onderdeel van de doelstelling is, dat onderwijs en zorg (dus ook behandeling) bijeengebracht worden om de ontwikkeling van individuele leerlingen zo optimaal mogelijk te stimuleren. Eén kind, één plan is hier het adagium.

⁴³ Een ZMOLK-leerling is een leerling met een IQ tussen 50 en 75 met alle kenmerken van een ZMOK-leerling. Het gaat vooral om leerlingen die naast een verstandelijke beperking ook kampen met gedragsproblemen, zoals: aandachtsproblemen, sociale problemen, delinquent en agressief gedrag. De verschillen in deze groep ten aanzien van achtergrond, voorgeschiedenis, verstandelijke vermogens en gedragsproblematiek kunnen (zeer) groot zijn.

In het project worden zowel partners uit het onderwijsveld als uit de zorg betrokken. Van de OC+ wordt vooral inbreng van expertise verwacht, naast procesondersteunende en stimulerende activiteiten. In een convenant zal bij aanvang van het project de intentie worden uitgesproken om tot een ZMOLK-locatie in Delft te komen. De uiteindelijke samenwerking op deze locatie zal moeten worden beschreven in een samenwerkingsovereenkomst.

In het projectplan worden zaken als personeel, huisvesting, financiering, pedagogische en didactische aanpak, communicatie, toelating, begeleiding en schoolorganisatie nader uitgewerkt. De ouders worden geïnformeerd over en betrokken bij de invulling van het onderwijsleerprogramma, de dagbesteding en het handelingsplan.

B. LOPENDE OC+-MINIPROJECTEN IN HET RAPPORTAGEJAAR 2007/2008

Inleiding OC+-projecten rond diplomagericht onderwijs voor ASS-leerlingen

In de rapportage over 2006/2007 staat in bijlage VII een uitgebreide beschrijving van de achtergronden van de projecten rond leerlingen met ASS-problematiek. Hieronder volgt een korte algemene introductie, gevolgd door een toelichting per project.

Het percentage leerlingen met een autisme spectrum stoornis (ASS) is in de afgelopen jaren sterk toegenomen, zowel in het speciaal onderwijs als in het regulier onderwijs. Met de stijging van het aantal leerlingen met autisme neemt ook het aantal problemen evenredig toe. Reguliere VO-scholen blijken niet voldoende in staat te zijn (hoog)intelligente leerlingen met ASS-problematiek adequaat op te vangen, in te spelen op hun behoeften en hierop afgestemd passend onderwijs te bieden. Gevolg is dat deze leerlingen in een negatieve spiraal terechtkomen, afstromen naar een lager niveau (VMBO) of uitvallen en thuis komen te zitten. Cluster 4-VSO biedt nog te weinig mogelijkheden voor diplomagericht HAVO/VWO-onderwijs. Initiatieven van de OC+-projecten en van het expertisecentrum PASSER dragen ertoe bij dat steeds meer scholen een passende aanpak voor deze leerlingen ontwikkelen. De samenwerking tussen de projectleiders van OC+ en van PASSER heeft geleid tot een gezamenlijke publicatie met als doel de ervaringen te bundelen en de opgebouwde expertise overdraagbaar te maken.⁴⁴

Als kinderen met ASS niet terecht kunnen in de bestaande aanbodgerichte voorzieningen, is maatwerk nodig. De OC+-projecten proberen voor deze leerlingen opvang op maat te realiseren, zo nodig via aparte (tijdelijke) oplossingen zoals autiklassen of schakelvoorzieningen. Steeds wordt kritisch bezien of de beoogde voorzieningen niet uitmonden in een vorm van structureel speciaal onderwijs binnen de reguliere setting. Per juli 2008 speelt een groot aantal van de OC+-(mini)projecten gewijd aan ASS-problematiek zich af in het 'Deltaplan Brabant' (Helmond, Den Bosch, Tilburg, Kempenland, Oss)⁴⁵ en in Flevoland/Dronten, Nijmegen, Groningen (2), Holland-Rijnland, Amsterdam, Haarlem en Den Helder.

Doelstelling van de projecten is begaafde leerlingen met ASS-problematiek in een reguliere school in staat te stellen een diploma te halen, onder meer door het onderwijs en de zorgstructuur van de VO-school te

⁴⁴ De weg naar Passend onderwijs. Raamwerk diplomagericht eindonderwijs in het voortgezet (speciaal) onderwijs voor leerlingen met autisme. Drs. Sylvia Hasper-Sitton, Landelijk Netwerk Autisme/PASSER, en drs. Mieke Verhoeven, ACTB/Onderwijsconsulenten+, januari 2008.

⁴⁵ De OC+ werkt als bruggenbouwer, vraagbaak en soms als aanjager. In de afzonderlijke deelprojecten fungeert de OC+ niet als projectleider, in het overkoepelende Deltaplanproject is de OC+ wel de projectleider. Als onderdeel hiervan is al een project afgesloten (Eindhoven-Zuid, zie vorige rapportage).

optimaliseren, door als het ware een 'autilijn' uit te zetten. Het speciaal onderwijs dient als vangnet te fungeren als de voorzieningen in het regulier VO niet toereikend zouden blijken.

Een algemene doelstelling van de OC+-projecten is de overdraagbaarheid van de opgedane expertise. In december 2007 heeft dit geleid tot de eerste OC+-werkwijzer: *'De totstandkoming van onderwijs- en zorgarrangementen op maat in het regulier voortgezet onderwijs voor leerlingen met een autisme spectrum stoornis (ASS)'*. Deze werkwijzer is gebaseerd op projectvoorstellen, plannen van aanpak, voortgangsrapporten en evaluatieverslagen van afgeronde OC+-projecten, en op literatuur en publicaties over diplomagericht onderwijs voor leerlingen met ASS. De werkwijzer is een richtingaanwijzer voor vergelijkbare initiatieven en biedt handvatten voor scholen, docenten en zorginstellingen om te komen tot onderwijs en zorg op maat voor leerlingen met ASS.

B1. OC+-miniproject verbetering opvang van ASS-leerlingen in het VO in Kempenland

In de regio Eindhoven wordt al vanaf eind 2004 via OC+-(mini)projecten gewerkt aan het ontwikkelen van de nodige voorzieningen voor leerlingen met ASS-problematiek.⁴⁶ De regionale samenwerking heeft drie modellen⁴⁷ voor de gewenste opvang van leerlingen met ASS opgeleverd. Over deze modellen is een voorlichtingsbrochure beschikbaar, die handvatten biedt voor de start van onderwijs- en zorgvoorzieningen voor ASS-leerlingen binnen en buiten de regio.

In de Kempen wordt op initiatief van de zorgcoördinatoren in de VO-scholen gewerkt aan autilijnen. Het aantal leerlingen voor wie ambulante begeleiding wordt aangevraagd stijgt.

HAVO/VWO-leerlingen zijn aangewezen op de autivoorzieningen in Eindhoven en in Heeze. Er wordt vanuit dit gebied nog nauwelijks om bemiddeling gevraagd bij ACTB/Onderwijsconsulenten.

Een afsluitende rapportage wordt verwacht in oktober 2008.

B2. OC+-miniproject verbetering opvang van ASS-leerlingen in het VO in de regio Den Bosch

Samenwerkingsverband (SWV) De Meierij in Den Bosch besluit in 2005 om stapsgewijs kennis en werkwijzen op VO-scholen te ontwikkelen rond de opvang van leerlingen met ASS. Het Piersoncollege start in 2005/2006 een pilot, met ondersteuning van een Steunpunt Autisme. De pilot is zo'n succes, dat het SWV besluit om niet, zoals in Eindhoven, een autiklas voor HAVO/VWO-leerlingen op te zetten, maar om de werkwijze in alle scholen van het samenwerkingsverband te implementeren. In 2007 wordt dit gerealiseerd in het Rodenborchcollege en het Stedelijke Gymnasium.

Op 15 november 2007 tekenen de WSNS-verbanden in de regio Den Bosch, De Meierij en de REC's ZEON, Balein en Chiron, een convenant over hun voornemen tot samenwerking om maatregelen te nemen voor passend diplomagericht onderwijs op alle niveaus, waaronder de mogelijkheid van een specifieke autivoorziening voor ASS-leerlingen met een HAVO/VWO-advies. Uit een peiling door de NVA-groep Den Bosch bleek behoefte aan een dergelijke voorziening. Er wordt een stuurgroep opgericht, waarin ook OC+ vertegenwoordigd is.

⁴⁶ Zie de jaarrapportages ACTB/Onderwijsconsulenten(+) uit vorige jaren voor een verslag van de start van deze projecten in de regio Eindhoven.

⁴⁷ 1. Onderwijs en begeleiding van leerlingen met ASS op een reguliere school in een reguliere klas.
2. Een aparte klas voor leerlingen met ASS die onderwijs volgen op een reguliere VO-school (vaak 'autiklas' genoemd).
3. Een aparte klas voor leerlingen met ASS die alle leerjaren doorlopen op een school voor VSO.

In maart 2008 maakt SWV De Meijerij melding van een toenemend aantal LGF-leerlingen op de VO-scholen. De scholen vragen zich af waar de grens van het regulier onderwijs ligt voor het opnemen van deze leerlingen, zowel qua aantal als ernst van de problematiek. Al jaren wordt het probleem onderkend dat een speciale voorziening in de regio Den Bosch voor ASS-leerlingen op HAVO/VWO-niveau ontbreekt. Toch willen de scholen zich blijven inzetten voor passend onderwijs en zorg voor leerlingen met een specifieke behoefte en men spreekt procedures af opdat er geen kinderen tussen wal en schip vallen. Ten aanzien van voorzieningen voor ASS-leerlingen op HAVO/VWO-niveau nemen de scholen het volgende standpunt in: *'Het regulier onderwijs is niet toegerust voor leerlingen met ASS die om een aparte setting vragen. Het is de verantwoordelijkheid van het REC in de regio zorg te dragen voor Passend onderwijs voor leerlingen met een clusterindicatie die qua ernst en qua aantal de capaciteit van het regulier onderwijs overstijgen. Het samenwerkingsverband wil met het REC meedenken om een oplossing te vinden.'*

Dit standpunt creëert een impasse in het realiseren van een specifieke voorziening voor leerlingen met ASS.

KPC Groep krijgt de opdracht onderzoek te doen naar een structurele oplossing voor Passend onderwijs aan een groeiend aantal leerlingen met een stoornis in het autistisch spectrum op HAVO/VWO-niveau binnen het bereik van SWV De Meijerij. Daarvoor worden kwantitatieve en kwalitatieve gegevens in kaart gebracht, zoals aantal leerlingen cluster 4 HAVO/VWO, aantal afwijzingen en aantal uitvallers uit het reguliere VO; het huidige aanbod op de VO-scholen, handelingsbekwaamheid versus handelingsverlegenheid en bestaande good practices in deze regio. Doel is te komen tot een aantal modellen voor structurele oplossingen die aansluiten bij de uitgangspunten van het zorgplan van SWV De Meijerij.

Inmiddels blijken relatief veel ouders in Den Bosch en omgeving voor hun kind een beroep te hebben gedaan op specifieke autivoorzieningen buiten de regio.

In november 2008 wordt de eindrapportage van dit project verwacht.

B3. OC+-miniproject verbetering van opvang van ASS-leerlingen in het VO in de regio Tilburg

In december 2006 is een projectovereenkomst gesloten tussen SWV VO Midden-Brabant, REC Midden-Brabant en Onderwijsconsulenten+ om gezamenlijk de volgende doelstellingen te bereiken:

- het verbeteren van de begeleiding van leerlingen met autisme in alle 16 scholen voor voortgezet onderwijs, onder meer door het werken met een begeleidingsprotocol;
- het bevorderen van de samenwerking tussen het Midden-Brabant College Frater van Gemert (LWOO) en Scholengemeenschap De Keyzer (cluster 3 en 4);
- uitbreiding van de opvangmogelijkheden binnen HAVO/VWO.

In september 2008 wordt dit OC+-project afgesloten met het evaluatierapport 'Opvang en begeleiding van leerlingen met autisme in Midden-Brabant'. Ten aanzien van de eerste doelstelling zijn de resultaten:⁴⁸

- verbeterde communicatie tussen de scholen door samenwerking van alle zorgcoördinatoren;
- professionalisering door cursussen over autisme aan docenten;
- voorlichting en informatiebijeenkomsten over de LGF en Passend onderwijs. De praktijkervaringen met de LGF zijn in de regio gepresenteerd via korte interviews met ervaringsdeskundigen;⁴⁹

⁴⁸ De resultaten zijn ook onderzocht door Actis in juni 2007.

⁴⁹ Van de bijeenkomst is een verslag gemaakt met de titel 'Het is ieder jaar opnieuw spannend', een uitspraak van een van de geïnterviewde ouders, te lezen op de website www.samenwerkingsverbandvomb.nl.

- een onderzoek naar de kwantitatieve en kwalitatieve ontwikkelingen in de regio. Een van de belangrijkste bevindingen was, dat nu bijna 75% van de scholen bij aanvang weet of het gaat om een ASS-leerling;
- een begeleidingsprotocol voor leerlingen met autisme in het VO in Midden-Brabant. Dit protocol is tijdens een conferentie op 10 juni 2008 gepresenteerd en verspreid.⁵⁰

De tweede doelstelling is bereikt via convenanten tussen het Midden-Brabant College Frater van Gemert (LWOO), SG De Keyzer (een SO-school cluster 3 en 4) en het Theresialyceum in Tilburg, een reguliere VO-school. Om de term autisme, en daarmee mogelijk stigmatisering te vermijden, hanteert men vanaf het begin de term THV-klassen (T van VMBO-t, H van HAVO, V van VWO). In het schooljaar 2008/2009 komen er drie nieuwe brugklassen bij, met zij-instroom in de derde klassen vanuit SG De Keyzer. Voor het eerst zijn er vierde klassen, met zij-instroom van leerlingen die vastlopen in het regulier onderwijs. Er zullen twee profielen worden aangeboden: natuur/gezondheid en economie/maatschappij. Er zullen 110 leerlingen deelnemen aan deze klassen.

Met betrekking tot de derde doelstelling was de verwachting dat twee of drie HAVO/VWO-scholen zich zouden gaan specialiseren in de opvang van ASS-leerlingen. De scholen zouden B-scholen worden genoemd ter onderscheiding van de andere scholen, de A-scholen. Er zijn diverse gesprekken gevoerd, zowel binnen de overlegorganen van het SWV VO Midden-Brabant als binnen de scholen zelf. Na een brede oriëntatie op de mogelijkheden van de in aanmerking komende scholen, bleek uiteindelijk geen enkele school aangeduid te willen worden als B-school. Wel leidden deze gesprekken tot de constatering dat deze scholen zich bewust werden van een sterke positionering als A-school; ook zijn afspraken gemaakt over verdere scholing en professionalisering in de komende jaren.

Voor twee brede scholen voor VMBO-t /HAVO/VWO geldt, dat het aantal LGF-leerlingen de afgelopen periode flink is gegroeid tot ruim 25 leerlingen per school.

B4. OC+-miniproject verbetering van opvang van ASS-leerlingen in het VO in OSS en omstreken

Het ontbreken van voldoende aanbod voor HAVO/VWO-leerlingen met ASS leidde begin 2006 op initiatief van een groep ouders tot dit OC+-miniproject. Doelstelling is op een reguliere VO-school de zorgbreedte uit te breiden, zodat meer leerlingen met ASS adequaat begeleid kunnen worden en hun diploma kunnen halen. Hierbij worden zowel de LGF als het PGB ingezet. Mogelijkheden voor opvang worden geboden door de zorglocatie (Den Bongerd) van het samenwerkingsverband.

Bij aanvang van het project werden gesprekken gevoerd en contacten gelegd met onder meer REC Vierland, het samenwerkingsverband VO, HAVO/VWO-scholen, zorglocatie Den Bongerd (met een observatorium en ambulatorium) en het ROC. Er werd een inventarisatie van de doelgroep gemaakt, en hulpverlenende instanties zoals Jeugdzorg, Algemeen Maatschappelijk Werk, MEE, Bestek en de gemeente (in het kader van de vervoerskosten) werden bij het project betrokken.

Voor ouders met zorgleerlingen in groep 7 en 8 zijn voorlichtingsbijeenkomsten georganiseerd waarin informatie werd gegeven over het aanvragen van een rugzak, de overgang van PO naar VO en huiswerkbegeleiding.

⁵⁰ Dit evaluatierapport met het begeleidingsprotocol kan aangevraagd worden bij het Samenwerkingsverband VO (telefoon 013- 5397194).

In een kleine setting van zorglocatie Den Bongerd gaat in augustus 2008 een autiklas HAVO/VWO van start met ca. 10 ASS-leerlingen, die ingeschreven staan op een van de HAVO/VWO-scholen. Het is de bedoeling dat zij na twee of uiterlijk drie jaar weer doorstromen naar de school van hun keuze.

Er wordt gewerkt aan een instroomprofiel, zoals dat er ook is voor het VMBO en het ROC.

Een aandachtspunt bij dit project is de samenwerking met het Steunpunt Autisme; de wisselingen van personeel beperken de continuïteit vanuit die hoek.

Het eindrapport van dit project wordt in oktober 2008 verwacht.

B5. OC+-miniproject verbetering van opvang ASS-leerlingen en zorg voor leerlingen met schoolangst in de regio Nijmegen

Het miniproject in Nijmegen loopt sinds begin 2006. Aanvankelijk wilde men uitgaan van één model om zowel de problematiek van leerlingen met schoolangst als het onderwijs aan ASS-leerlingen aan te pakken. Een enquête, uitgezet door de onderwijsconsulent+ en de directie van het Samenwerkingsverband Voortgezet Onderwijs in Nijmegen en omgeving, maakte echter duidelijk dat schoolangst en autisme als twee gescheiden zaken moeten worden benaderd, met elk een eigen traject.

ASS-leerlingen

Het doel is leerlingen met een stoornis in het autistisch spectrum zoveel mogelijk op reguliere scholen onderwijs te laten volgen. Dat vraagt van die scholen naast de bereidheid deze uitdaging aan te gaan, ook speciale deskundigheid van docenten, mentoren en zorgcoördinatoren. Om dat te bereiken heeft het Samenwerkingsverband VO met Marant (voormalige Schoolbegeleidingsdienst Arnhem/Nijmegen) overlegd over een scholingstraject. Op een bijeenkomst met zorgcoördinatoren en mentoren in april 2008 heeft Marant de mogelijkheden voor de opzet van een cursus 'specialist ASS en angststoornissen' toegelicht. Het wordt een op de praktijk gerichte cursus waarbij de inbreng van de deelnemers zeer op prijs wordt gesteld. De cursus start in september 2008 en er zijn negen bijeenkomsten. De belangstelling overtreft het maximum aantal van 18 deelnemers, zodat slechts één deelnemer per school toegelaten wordt. Het Samenwerkingsverband VO neemt de kosten voor haar rekening.

Voorts bereidt het Samenwerkingsverband met Fontys Hogescholen een verdiepingstraject voor, bedoeld voor scholen die al ervaring hebben opgedaan met ASS-leerlingen. Daarbij wordt gebruik gemaakt van de deskundigheid die HAVO Notre Dame des Anges uit Ubbergen inmiddels onder begeleiding van Fontys Hogescholen heeft verworven.

Leerlingen met schoolangst

Het traject voor de leerlingen met schoolangst is in eerste instantie gericht op het voorkómen van het schoolverzuim, en in tweede instantie op het aanreiken van een procedure die de leerlingen in staat stelt weer terug naar school te gaan. Om dit mogelijk te maken dient dreigend schoolverzuim tijdig te worden gesignaleerd. Dat vereist dat leraren, mentoren en zorgcoördinatoren van scholen voor VO goed geïnformeerd worden en kennis van het probleem opdoen. De werkgroep heeft de informatiefolder 'Ik wil graag naar school, maar ik durf niet meer!' ontwikkeld ter verspreiding onder de scholen.⁵¹

⁵¹ Deze informatiefolder is verkrijgbaar bij de ACTB/Onderwijsconsulenten(+).

Schoolangst is zelden uitsluitend een angst om naar school te gaan; vaak spelen ook andere angsten bij de leerling een rol. Hoe langer de leerling thuis zit, hoe moeilijker het wordt het probleem op te lossen. Zeker in de beginfase is het noodzakelijk een therapeutische benadering in te zetten. De volgende stap is het (weer) laten wennen van de leerling aan onderwijs. Dat kan niet in een onderwijssetting waarin 1000 leerlingen op dezelfde tijd door dezelfde deur naar binnen gaan en elkaar voortdurend tegenkomen.

In het project is een beroep gedaan op een particulier bureau voor opvoedingsondersteuning, thuisbegeleiding en scholing. Het onderwijs kan worden verzorgd door EigenWijs, een particulier onderwijsinstituut. EigenWijs leidt leerlingen op voor staatsexamens VMBO-t, HAVO en VWO in een zeer planmatige setting en in een prikkelarme omgeving. Voorts wordt in het project samengewerkt met Studiebegeleiding Nijmegen, die in principe alleen huiswerkbegeleiding verzorgt, maar die zich ook bereid heeft verklaard voor leerlingen met schoolangst iets te willen betekenen. In nauw overleg met de school waar de leerling staat ingeschreven kan in een kleinere setting en met goede begeleiding toch het lesprogramma worden afgewerkt, zonder dat de leerling de school zelf bezoekt.

Signalering van leerlingen kan plaatsvinden in de zorg- en adviesteams (ZAT's) van de scholen voor voortgezet onderwijs.

In de cursus 'specialist ASS en angststoornissen' komt schoolangst ook aan de orde.

De doelstelling te komen tot een vorm van 'huiskameronderwijs' als tussenstation voor leerlingen met schoolangst is helaas niet bereikt. Toch is de noodzaak voor een dergelijke voorziening evident. Er zijn leerlingen die niet meer naar school durven of kunnen gaan, voor wie de huidige reboundvoorzieningen geen oplossing kunnen bieden. Het pedagogisch klimaat is ongeschikt voor deze leerlingen met een internaliserende problematiek.

B6. OC+-miniproject 'HAKIASS' te Groningen

In Groningen is men na de zomervakantie 2007/2008 op het Harm Jan Zondag Junior College (HJZ) gestart met speciale voorzieningen voor 21 leerlingen met ASS. Er is sprake van 'inclusief onderwijs'. De ouders zijn actief betrokken bij dit project en er wordt gesproken over het vormen van een oudercollectief.

De werkgroep is op dit moment bezig het eerste schooljaar van de ASS-leerlingen te evalueren. Het beeld tot nu toe is zeer positief. Dit heeft al tot gevolg gehad dat het aantal aanmeldingen van zorgleerlingen sterk is toegenomen, waardoor de school moeite heeft om inclusief onderwijs te bieden. Er dreigt een aparte klas te ontstaan, hetgeen niet de bedoeling is.

De eindrapportage van het project wordt in oktober 2008 verwacht.

B7. OC+-miniproject 'Werkmaatschappij Openbaar Onderwijs (WMOO)' te Groningen

Op verzoek van het overkoepelend orgaan openbaar voortgezet onderwijs (WMOO) is in het najaar van 2007 het tweede Groningse project gestart. Op basis van de ervaringen op het HJZ (zie hierboven) wil het WMOO nog twee scholen uitrusten om Passend onderwijs te bieden aan doelgroepleerlingen, het Werkman College en het Reitdiep College. De directie van het WMOO heeft de onderwijsconsulent+ gevraagd om het project te begeleiden. De wijze van ondersteuning, advisering en stimulering door de onderwijsconsulent+ en de opgedane ervaring in de andere projecten spreken het WMOO aan.

Het feit dat het aantal aanmeldingen op het Harm Jan Zondag Junior College sterk is toegenomen is een extra stimulans om in Groningen op breed niveau actie te ondernemen. Men wil bevorderen dat meer scholen voorzieningen treffen die nodig zijn voor de opvang van leerlingen met internaliserende of externaliserende problematiek. Inmiddels hebben de eerste oriënterende gesprekken plaatsgevonden en is besloten dat het Werkman College een werkgroep vormt op schoolniveau. Of daarbij externe ondersteuning wenselijk is wordt in september 2008 bekend.

Omdat een achtervang in het speciaal onderwijs gewenst is, voert het Reitdiep College ter voorbereiding op de uitwerking van het projectplan verkennende gesprekken met cluster 4-school Hart de Ruijter. Ook hiervan wordt in september bekend of en hoe men verder gaat.

B8. OC+-miniproject 'Onderwijs/zorgarrangement voor REC4 geïndiceerde leerlingen' in Haarlem

In november 2007 is in de regio Haarlem het project 'Onderwijs/zorgarrangementen op HAVO/VWO-niveau voor REC4 geïndiceerde leerlingen' gestart. Het beoogt de opvang van ASS-leerlingen in deze regio in één voorziening onder te brengen. Uitgangspunt is integratie in het regulier VO, met als tussenoplossing SVO en als vangnet VSO. Alle partijen nemen deel in de te vormen werkgroep.

De eerste voorbereidende besprekingen van de werkgroep hebben plaatsgevonden. Het lag in de bedoeling aan het begin van schooljaar 2008/2009 te starten met de uitvoering van het project op twee scholen: de Daaf Gelukschool voor leerlingen met internaliserende problematiek en de Prof. dr. Gunningschool voor leerlingen met externaliserende problematiek. Het knelpunt op beide scholen was en is huisvesting. In overleg met het bestuur van de scholen is besloten het project in schooljaar 2009/2010 op de Daaf Gelukschool van start te laten gaan, en een jaar later op de Prof. dr. Gunningschool. De huisvesting zal dan geregeld zijn.

Vooralsnog richt de werkgroep zich op de eigen scholen, maar langzamerhand ontstaat het inzicht dat het ook van belang is een school voor regulier VO in de projectvoorbereiding te betrekken.

B9. OC+-miniproject maatwerk voor ASS-leerlingen in het praktijkonderwijs in Den Helder

Begin 2008 is het project 'Een school voor Praktijkonderwijs te Den Helder' gestart.

In toenemende mate krijgt De Pijler, een school voor praktijkonderwijs in Den Helder, aanmeldingen van leerlingen met een autisme spectrum stoornis met internaliserend gedrag en een cluster 2-, 3- of 4-indicatie. Het gaat om moeilijk lerende jeugdigen met een indicatie PRO, LWOO of VMBO, die door hun handicap niet aan het niveau van het onderwijs kunnen voldoen.

Het project wil de instrumenten en handvatten leveren om een adequaat onderwijs- en zorgaanbod tot stand te brengen voor de deelnemers aan het praktijkonderwijs, met en uit respect voor de individuele leerling. Doel is de leerlingen optimaal voor te bereiden op hun integratie in de maatschappij, en de leerbedrijven kennis bij te brengen over de juiste begeleiding van deze leerlingen.

De stand van zaken na twee bijeenkomsten is, dat de school de werkgroep heeft gevormd en de intentieverklaring heeft goedgekeurd. Het te volgen proces is verkend en er zijn afspraken gemaakt over het verder gestalte geven van het project in het schooljaar 2008/2009.

B10. OC+-miniproject 'Do it Urway'

UrWay.nl is een online community en leeromgeving voor 15-, 16- en 17-jarige niet-schoolgaande leerplichtige jongeren die het niet meer redden in het reguliere schoolsysteem of andere bestaande voorzieningen. Via dit virtuele concept wordt getracht deze jongeren weer aan het leren te krijgen. De UrWay.nl community is 24 uur per dag, 365 dagen per jaar open en bereikbaar vanaf elke PC met internet. Alle deelnemers hebben thuis de beschikking over een PC, printer, digitale camera en een breedband internetverbinding. Deelname is niet aan tijdstip en plaats gebonden.

Een individuele casus bracht een onderwijsconsulent+ eind 2007 in contact met UrWay.nl en JOS Rotterdam, die de OC+ vroegen om achter de schermen ondersteuning te verlenen door de projectmatige aanpak te stimuleren en te fungeren als aanjager. Voor UrWay.nl is de toegevoegde waarde dat de OC+ als intermediair kan fungeren bij het aandragen van kandidaten, en kan meedenken en adviseren over opschaling en het vinden van structurele vervolfinanciering. De OC+ kan op onafhankelijke wijze, in het belang van de jongeren, meehelpen bij het op de onderwijskaart zetten van UrWay.nl en bijdragen aan de bekendheid door het verzorgen van PR en voorlichting aan jongeren, ouders, leerkrachten, zorgverleners, leerplichtambtenaren en andere belanghebbenden.

De ACTB heeft ingestemd met deze projectaanvraag, omdat het hier gaat om een groep moeilijk bereikbare jongeren. Onderwijsconsulenten kunnen een brug slaan om deze doelgroep toegang te verschaffen tot dit project. Zodra het project in deze regio draait en er uitzicht is op continuïteit, zal de OC+ geleidelijk terugtrekken.

In november 2007 is in de Randstad een pilot van één jaar gestart, met een aanloop in 2007 en uitvoering en evaluatie in 2008. UrWay.nl wordt gesubsidieerd door het ministerie van OCW vanuit het Programma Maatschappelijke Sectoren en ICT. Om de kwaliteit te kunnen garanderen heeft het ministerie van OCW het minimum aantal deelnemers aan de pilot op 45 gesteld, maar de pilot is zelfs van start gegaan met 60 jongeren, waarvan 20 in de Leidse regio. Een aantal hiervan is aangemeld door verschillende onderwijsconsulenten, en de gemeente Den Haag heeft al enkele plaatsen geclaimd voor potentiële leerlingen.

Inmiddels is de pilot in de Randstad bijna afgerond. De aanpak lijkt succesvol. De verwachting is dat een flink aantal deelnemers na de zomer weer een opleiding gaat volgen. De evaluatie van het project is eind 2008 beschikbaar.

Het succes in deze regio rechtvaardigt de vraag in hoeverre het financieel, bestuurlijk en beleidsmatig mogelijk is het project te vervolgen en op te schalen. OC+ is voornemens in samenwerking met UrWay.nl in een nieuw miniproject te bezien of deze leeromgeving landelijk toegankelijk kan worden gemaakt voor leerlingen met een clusterindicatie die voldoen aan de gestelde criteria. Het project heeft alleen kans van slagen als de betrokken partijen goede afspraken maken en tot een sluitende overeenkomst komen. Instemming met de afgesproken werkwijze door de verschillende partijen is een voorwaarde en zal moeten worden opgenomen in een convenant aan het begin van het project.

UrWay.nl voert op dit moment besprekingen met OCW over de toekomstige positionering van UrWay.nl en de mogelijkheden van inbedding in en aansluiting op bestaande voorzieningen middels een vervolgproject. Afhankelijk van de uitkomst van deze besprekingen wordt eind 2008 bij de ACTB een verzoek voor dat vervolgproject ingediend.

B11. OC+-miniproject over de opvang van ASS-leerlingen en de rol van SBAO-scholen

In de regio Eindhoven, Helmond en Den Bosch laten SO-scholen bij herhaling weten dat de grenzen van hun mogelijkheden bereikt zijn. Er is sprake van wachtlijsten en scholen worden gedwongen tussenoplossingen te zoeken.

In navolging van een succesvol OC+-project in Valkenswaard, waar een SBAO-school nu een tussenrol vervult tussen de basisscholen van het samenwerkingsverband en een SO-school, is in april 2008 een project opgezet om in de hierboven genoemde regio te bevorderen dat SBAO-scholen ondersteuning bieden in de opvang van leerlingen met ASS.⁵²

Mede aan de hand van een inventarisatie zullen verschillende opties worden aangedragen en gesprekken worden geëntameerd voor samenwerking tussen het SO en de samenwerkingsverbanden, waarbij vooral wordt betrokken wat de SBAO-scholen hierin kunnen betekenen.

Om te bevorderen dat Passend onderwijs op verschillende niveaus kan worden aangeboden, zal een meer structurele samenwerking tussen de REC's en SO-scholen aan de ene kant, en WSNS-samenwerkingsverbanden en SBAO-scholen aan de andere kant gerealiseerd worden. De duidelijkheid over onderwijs- en plaatsingsmogelijkheden moet een einde maken aan de lange wachtlijsten en de daarmee samenhangende steeds terugkerende onzekerheid bij ouders.

B12. OC+-miniproject 'Thuiszitters met een clusterindicatie', REC Zuid-Limburg

Jaarlijks worden in REC Zuid-Limburg ca. zeven leerlingen met een cluster 4-indicatie niet toegelaten op een cluster 4-school, hoewel de REC-scholen zich ervan bewust zijn dat het REC een opnameplicht heeft. De redenen zijn dat de problematiek te groot is en de veiligheid van de leerling, de medeleerlingen en het personeel in het geding is. Het gaat om een (kleine) groep leerlingen met ernstige gedrags- of psychiatrische problematiek.

De cluster 4-scholen in het REC hebben een werkwijze ontwikkeld voor deze niet-plaatsbare leerlingen die moet leiden tot zodanige verbeteringen, dat toelating tot een cluster 4-school op den duur weer mogelijk wordt. De leerlingen staan, met medeweten van de leerplichtambtenaren, niet ingeschreven op een school. De scholen zorgen wel voor een onderwijsaanbod, maar dat voldoet niet aan de volgende wettelijke vereisten:

- op een school ingeschreven staan;
- voldoen aan de norm voor voldoende onderwijstijd (artikel 11 van de WEC);
- voldoen aan voorschriften met betrekking tot het vakkenpakket. (artikel 13 en 14);
- het geven van onderwijs in een onderwijsinstelling.

De leiding van het REC en de REC-scholen erkennen dat hun werkwijze afwijkt van de wet, en men heeft dit probleem aangekaart bij de Inspectie van het Onderwijs. De inspectie bevestigde dat de werkwijze niet in overeenstemming is met de wet- en regelgeving en dus niet geoorloofd is. Zij adviseerde de kwestie voor te leggen aan het ministerie van OCW. Eén van de overwegingen hierbij was, dat de problematiek van deze

⁵² Het project in Valkenswaard is vorig jaar afgesloten. Het rapport van dit project, 'Creëren en optimaliseren van onderwijs en begeleiding voor leerlingen met een cluster 4-indicatie binnen het samenwerkingsverband PO Valkenswaard', is verkrijgbaar bij de ACTB/Onderwijsconsulenten(+).

categorie leerlingen niet alleen in Zuid-Limburg speelt, maar ook elders in het land. Het ministerie van OCW reageerde schriftelijk met een aantal suggesties om toch binnen de wetgeving te zoeken naar oplossingen, en adviseerde een experimenteerbeschikking voor een project in het kader van Passend onderwijs aan te vragen. Bovendien raadde het ministerie aan bij het zoeken naar oplossingen de hulp in te roepen van een Onderwijsconsulent+.

In april 2008 heeft de ACTB in dit kader de medewerking via een OC+-miniproject goedgekeurd. De doelstelling van het project is om binnen de wettelijke vereisten te komen tot een voorziening of werkwijze voor zogenoemde niet-plaatsbare leerlingen, met handhaving van de aanpak die leidt tot het weer kunnen functioneren van deze leerlingen op een REC-school. De voorziening moet passen in de opvattingen van het ministerie over de zorgplicht voor deze categorie leerlingen.

De doelgroep bestaat uit leerlingen in de leeftijd van ongeveer 8 tot 16 jaar. De schoolcarrière van deze kinderen is problematisch verlopen, en er is of dreigt contact met justitie. Niet zelden is ook de thuissituatie van deze leerlingen moeilijk, en/of wordt het belang van onderwijs voor de kinderen door de ouders niet hoog aangeslagen. Iedere leerling heeft al een historie op meerdere scholen of voorzieningen achter zich (Herstart, Onderwijs- en Adviescentrum). Er zijn onderzoeken gedaan, er is een dossier samengesteld en de aanvraag voor een cluster 4-indicatie is gehonoreerd, maar de REC-scholen weigeren inschrijving, omdat het schoolsysteem onvoldoende garanties voor succes met deze leerlingen biedt. Deze leerlingen hebben een-op-een begeleiding nodig. Het beste perspectief is veelal, gezien het niveau van deze jeugdigen, een arbeidstoeleidingstraject.

C. AFGESLOTEN OC+-(MINI)PROJECTEN IN HET RAPPORTAGEJAAR 2007/2008

C1. OC+-project CODG-proeftuin Maricja/De Wingerd in Tolbert en Groningen

In het voorjaar van 2006 is op verzoek van het ministerie van OCW een projectvoorstel geschreven voor het opzetten van een pilot voor een Centrum voor Onderwijs, Dagbegeleiding en Gezinsondersteuning (CODG) in Groningen. De bedoeling is in totaal 6 subregionale CODG's in het noorden van het land te ontwikkelen. De eerste pilot is 'proeftuin Maricja/De Wingerd'. Het is een overzichtelijk en niet al te complex deel van dit omvangrijke totaalproject. De met dit OC+-project opgedane ervaringen worden gebruikt bij het ontwikkelen van de vijf andere CODG's. Maricja is een kinderdagcentrum (KDC) en De Wingerd is een school voor ZMLK.

Een CODG is een formeel geregelde samenwerking tussen een speciaal onderwijsvoorziening en een kinderdagcentrum. Een CODG biedt een integraal aanbod van onderwijs en zorg: een informatieloket, passende onderwijs/zorgarrangementen, (preventieve) gezinsondersteuning, individuele handelingsplannen en multidisciplinaire ondersteuning van het kind.

De doelgroepen van de CODG's zijn kinderen en jongeren (en hun gezinssysteem) van 0 tot 20 jaar die een verstandelijke en/of meervoudige beperking hebben en die:

- overwegend AWBZ-zorg behoeven, maar die met een aangepast programma, dagindeling en therapeutische ondersteuning enig onderwijs kunnen volgen;
- overwegend onderwijs volgen en enige AWBZ-zorg of andere vormen van begeleiding ontvangen;
- geen of zeer weinig zorgaanpakken hebben en nagenoeg uitsluitend speciaal onderwijs volgen;
- op geen enkele wijze kunnen profiteren van samenwerking met het onderwijs en daarom uitsluitend dagbegeleiding ontvangen.

In de pilot waren ca. 25 kinderen uit alle vier cliëntgroepen betrokken; de uiteindelijke populatie is ca. 130 kinderen en jongeren.

Inmiddels is het OC+-project afgerond met een blauwdruk over het OC+-proces en een uitgebreid verslag van de ideeën en resultaten uit de proeftuin. De samenwerkingsovereenkomst is getekend en de implementatie is gestart in september 2007. Op basis van een individueel handelingsplan kan een geïntegreerd onderwijs/zorgprogramma worden aangeboden aan de doelgroep en het met hen verbonden gezinssysteem.

De OC+ heeft in nauw overleg met de CODG-projectleider en samenwerkende onderwijs- en zorgpartners één subregionaal CODG proef- en voortrekproject opgezet. Als onafhankelijk projectondersteuner heeft hij in de opstartfase en later in het meer operationele stadium van de pilot activiteiten ontwikkeld die start en voortgang bevorderden, zoals de proeftuingroep voorzitten, het schrijven en bijstellen van de startnotitie, het opstellen van een samenwerkingsovereenkomst en het schriftelijk bijdragen aan de notitie ideeën en producten uit de proeftuin. In overleg met alle deelnemers heeft hij ervoor gezorgd dat de vaart erin bleef door individuele contacten te onderhouden en vergaderingen te beleggen, inclusief schriftelijke uitnodigingen en agendering.

Na de proeftuinperiode is het CODG Maricja/de Wingerd in september 2007 daadwerkelijk van start gegaan. Kinderen met een verstandelijke beperking krijgen in dit CODG dagbegeleiding, speciaal onderwijs of een combinatie daarvan. Het centrum biedt ook gezinsbegeleiding en buitenschoolse begeleiding aan. Onderwijs en zorgactiviteiten worden in het CODG gecombineerd. De Wingerd en Maricja hebben samen één loket voor de aanmelding van kinderen. Een consulent van het REC helpt de ouders van aangemelde kinderen met de aanvraag van een onderwijs- en/of zorgindicatie. Indicaties en diagnostiek worden door het REC-dienstencentrum overgedragen aan de centrumcoördinator. Deze overlegt met de ouders en het team welk onderwijs en welke zorg voor dit kind passend is. De ouders en het kind krijgen een vaste coördinerend begeleider en contactpersoon. Afhankelijk van het type onderwijs/zorgarrangement is dit iemand van school of van het kinderdagcentrum. Voor elk kind is er één plan, waar alle betrokkenen (leerkrachten, begeleiders en andere ondersteuners) gebruik van maken. Regelmatig vindt gezamenlijk overleg plaats over de ontwikkeling van het kind. Kinderen in het KDC Maricja kunnen onderwijs volgen, leerlingen van De Wingerd kunnen extra zorgondersteuning ontvangen. Afhankelijk van het ontwikkelingsniveau worden onderwijs, dagactiviteiten en zorg met elkaar verweven.⁵³

⁵³ Bron: Nieuwsbrief Project integratie diagnostiek, zorg en onderwijs, januari 2008.

Citaat uit de Nieuwsbrief 'Project integratie, diagnostiek, zorg en onderwijs' juli 2008, Groningen: CODG Tolbert Maricja/De Wingerd 'Meer kinderen dankzij CODG':

Janet Jonker, locatiehoofd van kinderdagcentrum Maricja in Tolbert, is ervan overtuigd: 'De nauwe samenwerking met het onderwijs werpt nu al zijn vruchten af, kinderen varen er wel bij en ouders zijn enthousiast. Sinds we het CODG-concept hanteren is het aantal kinderen op Maricja duidelijk gegroeid.'

In 2007 ging de 'proeftuin' op Maricja van start, maar al ver daarvoor was contact gelegd met de basisschool voor speciaal onderwijs De Wingerd in Groningen. Inmiddels heeft De Wingerd op Maricja een nevenvestiging, inclusief een eigen juf en een eigen schoollokaal. Jonker: 'Op dit moment stellen we ons de vraag, zowel op beleidsmatig als op uitvoerend niveau, waar we nu staan en waar we volgend jaar willen zijn. Je kunt alles op papier mooi bedenken, maar het gaat om de praktijk.' Het locatiehoofd tekent hierbij aan dat ze hoopt dat er financiering wordt gevonden voor verdere projectondersteuning. 'Je moet namelijk voorkomen dat iedereen zijn eigen gang gaat, dan krijg je versnippering.'

Op Maricja krijgen de kinderen 'zwevend onderwijs'. Jonker legt uit wat dit betekent: 'Ieder kind is overdag in zijn of haar eigen basisgroep. Van daaruit gaan ze voor het onderwijs naar het klaslokaal. Het gaat om groepjes kinderen uit de verschillende basisgroepen, want ze kunnen veel van elkaar leren. Op deze manier bied je onderwijs vanuit de rust van de groep. We hebben bijvoorbeeld een meisje dat goed kan pictolezen. Eén van de jongens kan goed op de computer schrijven. Hij schrijft het woord op dat zij voorleest. Maar leren is meer dan alleen woorden lezen of schrijven. Vandaar dat er speciale programma's zijn voor kinderen met ernstige meervoudige beperkingen. Ons gezamenlijke doel vanuit zorg en onderwijs is een optimale ontwikkeling voor ieder kind. Daarnaast bieden we ouders opvoedingsondersteuning, in samenwerking met de afdeling Gezinsondersteuning van De Zijlen. Zo leveren we een compleet pakket, waardoor het kind zo lang mogelijk thuis kan wonen.' In het voorjaar van 2010 hoopt CODG Maricja/De Wingerd te verhuizen naar de nieuwe Brede School, die wordt gebouwd in Nuis. 'Het CODG-concept nemen we mee naar ons nieuwe onderkomen waar ook de twee basisscholen, kinderopvang en een peuterspeelzaal worden gehuisvest', aldus Jonker tot slot. 'Dan kun je als ouder je kinderen - ook je zoon of dochter met een beperking - naar één school brengen.'

C2. OC+-project leerbaarheid in de regio Rotterdam

In het schooljaar 2006/2007 is, op initiatief van REC Rijndrecht (cluster 4), REC De Nachtegaal (cluster 3) en het RMPI, het OC+-project leerbaarheid gestart. Doel was in die regio's voor cluster 3- of 4-geïndiceerde leerlingen met zeer ernstige gedragsproblemen, die tevens andere ernstige belemmeringen hebben, een onderwijs/zorgcombinatie op maat tot stand te brengen, gebaseerd op een analyse van de leerbaarheid van de leerlingen.⁵⁴ Naast de clusterindicaties hebben deze leerlingen meestal een jeugdzorg- of CIZ/AWBZ-indicatie.

⁵⁴ In 2004 heeft het platform 'Voor elkaar' van ouders in de Rotterdamse regio het initiatief genomen voor de ontwikkeling van een leerbaarheidsonderzoek bij kinderen met een zeer grote zorgbehoefte. Een dergelijk onderzoek geeft inzicht in de condities en mogelijkheden van onderwijs en zorg voor deze kinderen. Op basis van deze informatie kan een onderwijs/zorgarrangement op maat worden samengesteld.

Voor 18 leerlingen met ernstige en complexe gedragsregulatieproblemen is onderzocht hoe er voor hen ontwikkelmogelijkheden gecreëerd konden worden. Dit was perspectief biedend maatwerk, want voor deze leerlingen waren er geen alternatieven meer op hun (V)SO-school van REC Rijndrecht (cluster 4) of REC De Nachtegaal (cluster 3). De handelingsverlegenheid rond deze leerlingen op hun (V)SO-school was groot en er waren regelmatig escalaties. Ondanks inspanningen van docenten en gedragswetenschappers werd het gedrag van de jeugdigen niet meer 'verstaan', en er dreigde schorsing of verwijdering uit het speciaal onderwijs en/of doorverwijzing naar de (jeugd)zorg.

De methodiek Leerbaarheid⁵⁵ voorziet in een diepgaande analyse van de problematiek van (de omgeving van) de jeugdige en van de mogelijkheden om de leerling van speciaal onderwijs te laten profiteren. Uit de analyse volgt wat het benodigde aanbod op maat is. Dat moet vervolgens door alle betrokken partijen vertaald worden naar individuele onderwijs/zorgcombinaties. In de eerste fase van het project leerbaarheid is duidelijk geworden dat die combinaties moeilijk gerealiseerd kunnen worden in de bestaande systemen en structuren van speciaal onderwijs en zorg. Het vergt een gezamenlijke inspanning van alle betrokkenen, en de inzet van een casemanager die de vinger aan de pols houdt. In de tweede fase van het project leerbaarheid wordt die vertaalslag daarom centraal gesteld, en ligt het accent op het overdraagbaar maken van de werkwijze voor het management van de scholen en voor de mensen op de werkvloer.

In de eerste fase van het project is het onderzoek verricht door een RMPI-onderzoeker, in een intensief traject met de 18 leerlingen, hun ouders/wettelijk vertegenwoordigers, leerkrachten, het management van de scholen van REC Rijndrecht en REC De Nachtegaal, en met hulpverleners.

Het RMPI (BMC) verzorgde de projectleiding en het budgetbeheer. De stuurgroep bestond uit de REC-managers, een projectleider, een vertegenwoordiger van het platform Voor Elkaar en een onderwijsconsulent+. Een medewerker van het CCE en drs. Hedy van Loon adviseerden de stuurgroep.

De onderzoeksresultaten en de daaruit voortvloeiende ideale onderwijs/zorgcombinatie zijn per leerling in een rapportage vastgelegd. Voor een aantal jeugdigen kon de benodigde combinatie ook daadwerkelijk binnen het tijdsbestek van het project worden gerealiseerd; hiertoe hebben (jeugd)zorgaanbieders intentieverklaringen getekend. Voor anderen is een 'second best' oplossing gevonden. Aan enkele leerlingen kon nog geen passende oplossing aangeboden worden.

De methode leerbaarheid kan ook toegepast worden om de behoefte van ZMOLK'ers aan speciaal onderwijs en behandeling en/of begeleiding te analyseren.

Het project heeft het 'één kind, één plan'-uitgangspunt dichterbij gebracht door de samenwerking (of een intentieverklaring daartoe) tussen het RMPI, BAVO-Europoort, het CCE, Bureau Jeugdzorg Rotterdam en Dordrecht en de zorgaanbieders ASVZ en De Grote Rivieren, al konden in het eerste jaar nog geen concrete afspraken worden gemaakt met Bureau Jeugdzorg en de zorgaanbieders over de levering van de benodigde zorg.

⁵⁵ Loon, H. van & F.H.A. Lamot: Analyse leerbaarheid elf leerlingen van een cluster-4 school voor leerlingen met onderwijsbelemmeringen ten gevolge van psychiatrische problemen en/of handicaps. Azario, 2004.

Als resultaat van het project kan ook genoemd worden dat het inzicht heeft opgeleverd in de benodigde plannings- en randvoorwaarden bij het werken met deze methodiek: casemanagement, duidelijke communicatiestructuren, een format voor de rapportage en goede afspraken over wie welke acties onderneemt, zijn essentieel.

De ouders, de leerlingen en de cluster 3- en 4-scholen hebben betrokken en verwachtingsvol deelgenomen aan het project. Anderen hadden nog een sceptische houding.⁵⁶ Om de twijfel over deze aanpak weg te nemen is het vervolgproject 'Met *zorg* naar school' opgezet, dat beoogt de betrokkenheid van gedragswetenschappers, school- en zorgmanagers te vergroten, en dat tot doel heeft het leerbaarheidsonderzoek in het primaire proces van de (V)SO-scholen van REC Rijndrecht en REC De Nachtegaal te incorporeren.

Zie voor meer informatie onder A7, lopende projecten.

C3. OC+-miniproject CODG proeftuin De Kluit/Hardenbergschool in Muntendam en Veendam

In januari 2007 kreeg ACTB/Onderwijsconsulenten(+) het verzoek van de stuurgroep om dezelfde onderwijsconsulent+ in te zetten bij de ontwikkeling van een tweede regionaal Centrum voor Onderwijs, Dagbegeleiding en Gezinsondersteuning (CODG). Dit verzoek is door de ACTB gehonoreerd. Het leidde tot het miniproject CODG proeftuin De Kluit/Hardenbergschool te Muntendam en Veendam. Doel van het samenwerkingsproject is het volgende te bereiken:

- specialistische zorg en onderwijs in een veilige, sfeervolle (aangepaste) omgeving;
- een zo compleet mogelijk en integraal aanbod van onderwijs/zorgarrangementen voor kinderen, in aansluiting op hun ontwikkelings- en ondersteuningsbehoefte;
- een informatieloket over alle mogelijkheden en bedoelingen van onderwijs, zorg, dagbegeleiding, gezinsondersteuning, kinderopvang, logeermogelijkheden en (begeleid) wonen en werken;
- één loket voor onderwijs, zorg, informatie, ondersteuning, expertiseoverdracht, toeleiding naar werk, wonen en dagbesteding. Gezinsondersteuning voor zowel het kind als het gezin.

De OC+-procesbegeleider heeft in het voorjaar en in de zomer van 2007 voorbereidende besprekingen gevoerd met de algemeen CODG-projectleider en met de procesbegeleiders van de andere vier CODG-projecten in Assen. In de periode augustus - december heeft de OC+ ondersteuning verleend bij het op gang helpen van het project in Muntendam en Veendam. Op het moment van het vertrek van de OC+ in december 2007 was het project nog niet geheel afgerond, maar de voorlopige resultaten waren:

- een gezamenlijke visie en een concept van de samenwerkingsnotitie CODG regio Veendam;
- mondelinge overeenstemming over een globaal plan van aanpak voor het opzetten van de samenwerking rond de trajecten onderwijs, zorg, dagbesteding, dagbegeleiding, de gezinsondersteuning en een multidisciplinair onderwijs/zorgteam;
- een beoogde startdatum (augustus 2008) en de hoop op gezamenlijke huisvesting.

Inmiddels is in Veendam een onderwijs/zorgklas op het KDC voor 4- en 5-jarigen (een klasje van acht leerlingen) van start gegaan. Een viertal 12-plussers van het KDC gaat meedoen op de Hardenbergschool (van een paar uur tot hele dagen per week). Tevens is het de bedoeling dat leerlingen uit het laatste schooljaar van de Hardenbergschool hun stage in KDC De Kluit gaan lopen.

⁵⁶ Geventileerd tijdens de Conferentie Leerbaarheid in maart 2007.

C4. OC+-miniproject 'Vergeet je anti-bril niet!' in Zoetermeer

In Zoetermeer is in april 2007 een miniproject gestart om 'docententeam 6' van het Oranje Nassau College (ONC) te ondersteunen bij het aanbieden van Passend onderwijs aan leerlingen in de K3A-groep. In deze groep zitten leerlingen met een grote zorgbehoefte, die baat hebben bij een anti-aanpak.

In schooljaar 2006/2007 verleende een consulente van het CCE tijdelijk ondersteuning aan een individuele leerling. Er werd echter ook onrust en probleemgedrag geconstateerd bij de andere leerlingen in de klas. De docenten maakten kenbaar dat zij zich onmachtig voelden in de omgang met de hele groep leerlingen. De directie, teamleiding en docenten concludeerden dat er behoefte was aan een ondersteuningstraject voor de docenten. Dit traject is gestart door de consulente van CCE, die vanaf schooljaar 2007/2008 door het ONC is gecontracteerd als coach.

Vooraf is er overleg geweest met alle ouders, die hebben ingestemd met het voornemen om tijdelijk niet de cognitieve vaardigheden, maar het herstel van de orde en de rust in de klas centraal te stellen. Het overleg leidde tot een betere samenwerking tussen de ouders en docenten. Er ontstond een groter vertrouwen en er werd vanuit een gemeenschappelijk doel gewerkt, namelijk het ondersteunen van de kinderen zodat zij hun diploma konden behalen. De docenten konden een meer consequente aanpak hanteren, zich daarbij gesteund voelend door de ouders, die de lijn ook thuis konden doortrekken als het kind op school niet wilde werken of was weggelopen. Verhalen van hun kinderen over school kwamen in een ander daglicht te staan en leidden minder snel tot onvrede over de school.

Het ONC en het CCE vroegen om ondersteuning door een onderwijsconsulent+, die vooral betrokkenen moest stimuleren gezamenlijk een plan van aanpak te maken en uit te voeren. In het plan werden de taken, verantwoordelijkheden, financiering, tijdspad en evaluatiemomenten voor het schooljaar 2007/2008 vastgelegd. Ook het trainen van een groter deel van het docentenkorps in de 'K3A'-werkwijze stond op de agenda.

De werkzaamheden van de onderwijsconsulent+ waren onder meer het inventariseren van de vragen van het ONC, het stimuleren dat er voor meer leerlingen van de K3A-groep een cluster 4-indicatie werd aangevraagd, informatie verschaffen aan ouders bij een voorlichtingsbijeenkomst, advisering over de inzet (en eventueel bundeling) van AB-middelen, deelname aan periodieke evaluatiegesprekken en het overdraagbaar maken van de aanpak op het ONC door de ervaringen vast te leggen in een eindverslag.

Eind juni 2008 is het miniproject met die eindrapportage afgesloten. Het mooiste resultaat was dat de hele groep is geslaagd voor het VMBO-eindexamen. Dat heeft alle betrokkenen veel voldoening gegeven. De mentor en docenten hebben ontdekt dat ze met een anti-bril anders naar de leerlingen van de K3A-groep leerden kijken.

De rapportage van dit miniproject is op aanvraag beschikbaar.

Bijlage IX Overzicht van gebruikte afkortingen

AB	Ambulante begeleiding
ACTB	Advies Commissie Toelating en Begeleiding
ADD	Attention-Deficit Disorder
ADHD	Attention Deficit Hyperactivity Disorder
ASS	Autisme spectrum stoornis; een aan autisme verwante stoornis
B(A)O	Basisonderwijs
BJZ	Bureau Jeugdzorg
CCE	Centrum voor Consultatie en Expertise
CGB	Commissie Gelijke Behandeling
CG-Raad	Chronisch zieken en Gehandicapten Raad Nederland
CIZ	Centrum Indicatiestelling Zorg
CODG	Centrum voor Onderwijs Dagbegeleiding en Gezinsondersteuning
CvI	Commissie voor Indicatiestelling
DCD	Developmental Coordination Disorders
GGZ	Geestelijke Gezondheidszorg
KDC	Kinderdagcentrum
KJP	Kinder- en Jeugdpsychiatrie
LCTI	Landelijke Commissie Toezicht Indicatiestelling
LGF	Regeling Leerlinggebonden financiering
LWOO	Leerwegondersteunend onderwijs
MCDD	Meervoudig complexe ontwikkelingsstoornis
MEE	Voormalige SPD (Sociaal-Pedagogische Dienst)
MG	Meervoudig gehandicapten
NLD	Nonverbal learning disorder
NVA	Nederlandse Vereniging voor Autisme
OBD	Onderwijs Begeleidings Dienst
OC(+)	Onderwijsconsulent(en)(+)
OCW	(Minister(ie) van) Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
OKR	Onderwijskundig rapport
PCL	Permanente Commissie Leerlingenzorg
PDD-NOS	Pervasive Development Disorder - Not Otherwise Specified
PGB	Persoonsgebonden budget
PO	Primair onderwijs
PRO	Praktijkonderwijs
REC	Regionaal Expertise Centrum
RIAGG	Regionale Instelling voor Ambulante Geestelijke Gezondheidszorg
ROC	Regionaal Opleidings Centrum
SB(A)O	Speciaal basisonderwijs
SG	Scholengemeenschap
SO	Speciaal onderwijs
SWV	Samenwerkingsverband
VO	Voortgezet onderwijs
VSO	Voortgezet speciaal onderwijs
WEC	Wet op de Expertise Centra
WSNS	Weer Samen Naar School
WVO	Wet Voortgezet Onderwijs
ZAT	Zorgadviesteam
ZMLK	Zeer moeilijk lerende kinderen
ZMOK	Zeer moeilijk opvoedbare kinderen